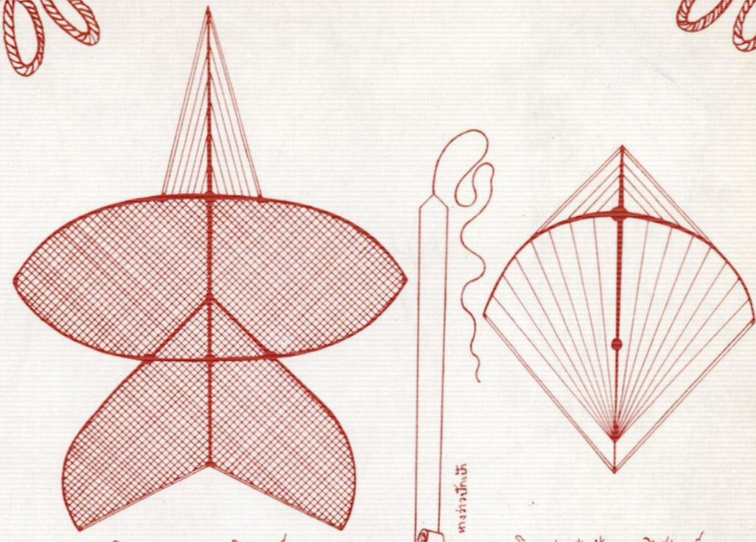
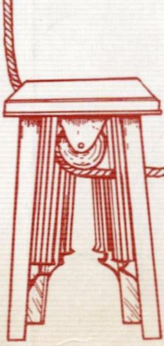

โครงว่าวจุฬา ผูกแลขึงสักเสร็จ

โครงว่าวปักเป้า ผูกแลขึงสักเสร็จ

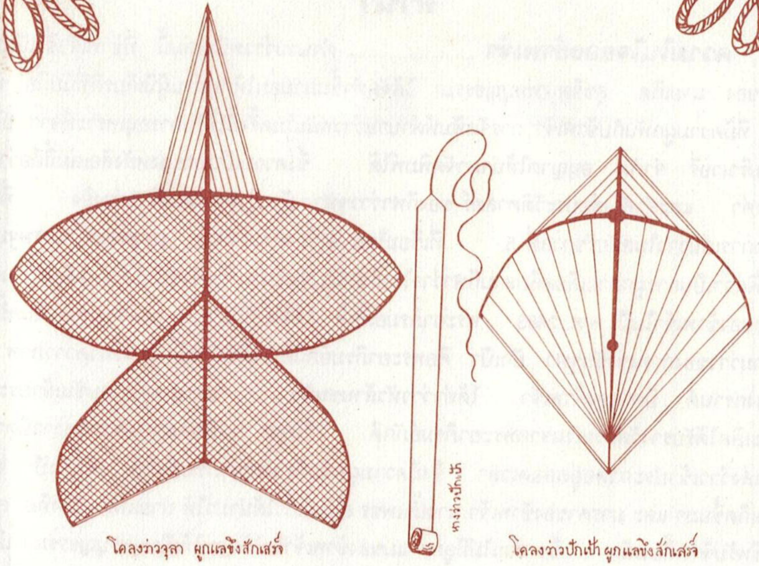
ตำนานว่าวพนัน
ตำราผูกว่าว วีธีชักว่าว
และการเล่นว่าวต่อสู้กันในอากาศ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โสภณฯ

พ. ศ. ๒๔๖๔

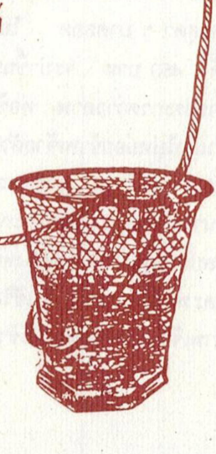

ตำนานว่าวพนัน
ตำราผูกว่าว วิธีชักว่าว
และการเล่นว่าวต่อสู้กันในอากาศ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โสภณฯ

พ.ศ. ๒๔๖๔

คำนำ

ความในใจของข้าพเจ้า .... ตำนานว่าวพนันเล่มนี้ ที่ข้าพเจ้าซึ่งเป็นบุตรคนเดียวของ นายเกิด สุขขิต (พ่อบุญธรรม) ได้จัดทำขึ้นมามอบให้กับท่านผู้มีเกียรติที่นับถือ พี่ ๆ เพื่อน ๆ ที่มีความผูกพันกับข้าพเจ้า การจัดพิมพ์ตำนานว่าวพนันในครั้งนี้ได้รับการอนุเคราะห์จาก บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด อนุญาตให้นำมาจัดพิมพ์ได้ ซึ่งความเป็นมาของหนังสือเล่มนี้ถือว่าเป็นมรดกล้ำค่า และสำคัญต่อประวัติศาสตร์ ของกีฬาว่าวจุฬา ปักเป้าของไทยเป็นอย่างยิ่ง ที่มาที่ไปเล่าถึงการเล่นว่าวในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เขียนโดย พระยาภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร) ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นการผูกสายเลือดสืบสานกีฬาว่าวไทยให้เจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบันนี้ความเป็นมาในอดีตจากบิดาของข้าพเจ้าในปี พ.ศ. 2483 พระยาภิรมย์ภักดี ได้จัดให้มีการประกวดว่าวภาพ ในครั้งนั้นนายสนามว่าวของการแข่งขันจุฬา ปักเป้า คือพระยาภิรมย์ภักดี ได้จัดให้มีการประกวดว่าวภาพ ขึ้นในงานสงกรานต์ บิดาของข้าพเจ้า ได้ทำว่าวหัวล้านชนกัน ประเภทตลกขบขันเข้าประกวด และชนะเลิศได้รับรางวัลถ้วยเงินจากพระยาภิรมย์ภักดี ในทุก ๆ ปีของการประกวดว่าวบิดาของข้าพเจ้าส่งว่าวเข้าประกวดอยู่ตลอดเวลา จึงมีความผูกผันกับพระยาภิรมย์ภักดี จนถึงปี 2492 ข้าพเจ้าเกิดขึ้นมา และ มารดาของข้าพเจ้า นางน้ำเพชร เชื่อมแก้วได้นำมาให้ นายเกิด นางทิม สุขขิต ซึ่งมีอาชีพรับจ้างเลี้ยงเด็ก ซึ่ง ท่านไม่มีลูก แม่ของข้าพเจ้าจึงได้มอบให้เป็นบุตรบุญธรรม เลี้ยงดูมาอย่างยากจน ในตอนนั้น บิดาของข้าพเจ้าเกิดปี 2440 และได้เข้าเป็นพลตำรวจพิเศษในสมัยรัชกาลที่ 6 และต่อมาทำงานเป็นลูกจ้างประจำของกรุงเทพมหานคร (ลาดยางมะตอย) ในช่วงของระยะเวลาที่บิดาของข้าพเจ้ามีชีวิตอยู่ได้ ส่งให้ข้าพเจ้าเรียนต่อที่ ร.ร.บำรุงวิทยา และ ต่อ ม.1 ที่ ร.ร.วัดสังเวชนั้น ความรู้ความสามารถของพ่อทำว่าวประกวดได้ปรากฏเด่นชัดมาตลอด พ่อและข้าพเจ้ากันทำว่าวขาย ณ ท้องสนามหลวง นำเงินส่งข้าพเจ้าเรียนพร้อมกับหาบของเร่ขายในช่วงหลังจากอายุ 60 ปี และ พ่อได้รางวัลชนะเลิศว่าวจาก สมเด็จพระบรมพระราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ มาตลอด ในจิตใจของพ่อข้าพเจ้ามีต่อการกุศลสภากาชาดไทยมาหลายครั้ง รางวัลเงินที่ได้ 450 บาท จะนำขึ้นทูลเกล้าถวายตลอด ซึ่งการทำว่าวนี้มิได้มีกำไรใด ๆ ทั้งสิ้น มีอยู่ปีหนึ่งที่มีการประกวดว่าวภาพ พ่อข้าพเจ้าได้ทำว่าวรูป นิลอาร์มสตรอง เข้าประกวดโดยที่ทำเป็นรูปมีมิติ แต่ตัวเล็กไปหน่อยข้าพเจ้ากลัวคนเขาจะว่าเล็กไปหน่อย ข้าพเจ้าไม่ยอมให้ท่านผูกว่าวตัวนี้เข้าแข่ง แต่ประมาณตี 4 พ่อจะมาแอบผูกและไว้ใต้ถุนบ้าน จนถึงวันแข่งขัน พ่อจึงนำไปสนามหลวงและส่งเข้าประกวดกับเขา ซึ่งแต่ละคนทำเป็นรูปร่างต่าง ๆ ในประเภทความคิด รวม 12 ตัว ผลปรากฏว่า มีว่าวของพ่อผมเป็นรูปมนุษย์อวกาศ ได้รับรางวัลพระราชทานเพียงตัวเดียว ข้าพเจ้าและพ่อดีใจมากที่สุดในชีวิต ที่สามารถชนะการแข่งขันในปีนั้นได้จากวันนั้นความสามารถของบิดาข้าพเจ้าได้ถ่ายทอดมาให้ข้าพเจ้า ได้สืบทอดเจตนารมย์ทำว่าวสิงห์ให้ขึ้นได้ ซึ่งคิดว่าเป็นว่าวที่ยากมาก

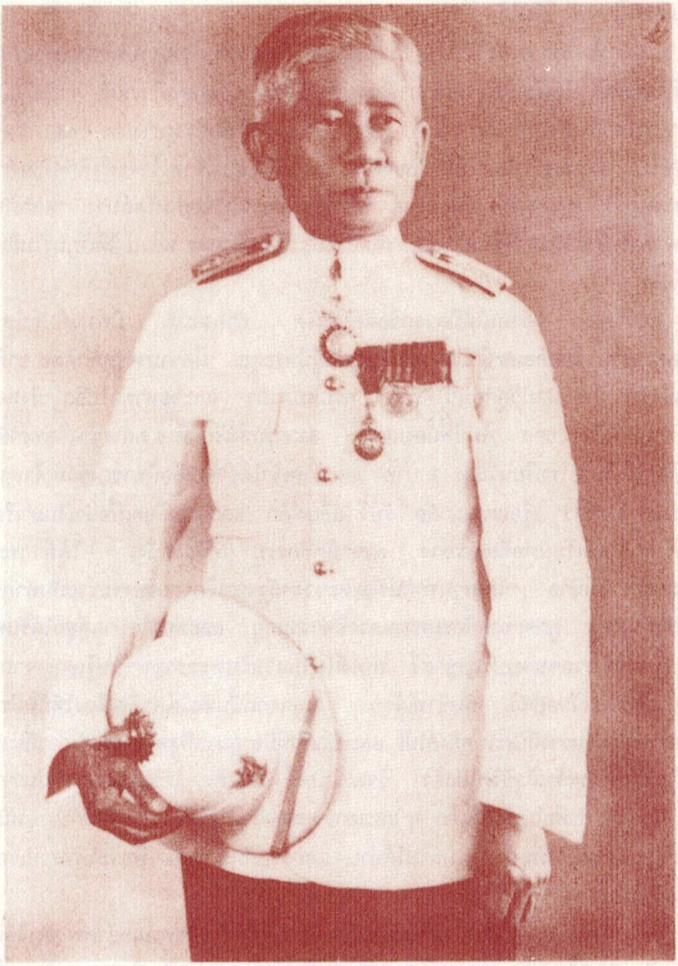
แต่บิดาแนะนำให้ว่าวตัวนี้ขึ้นได้

มรดกที่พ่อข้าพเจ้าให้ไว้นี้ จึงนำพาให้พบกับบุตรหลานพระยาภิรมย์ภักดี คือ คุณสันติ ภิรมย์ภักดี ได้เรียกให้ข้าพเจ้ามาทำงานที่ บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด จึงทำให้วงการกีฬาว่าวไทยโด่งดังไปทั่วโลก ในปี 2531 (โดยข้าพเจ้าทำว่าวงูหางยาว 635 เมตร น้ำหนัก 128 กิโลกรัม ชนะเลิศว่าวโลก ที่ประเทศจีน) และอีกไม่นานข้าพเจ้าจะทำพิพิธภัณฑ์ว่าวไทยซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ พระองค์ ได้พระราชทานลายพระหัตถ์นาม "สลาตัน" ขึ้นในกรุงเทพมหานคร ซึ่งกำลังหาที่ดินสร้างอยู่ เพื่อเป็นประโยชน์ให้บุตร หลาน ได้เรียนรู้ในกีฬาว่าวไทยให้ชัดเจนขึ้น

พ่อข้าพเจ้า ได้สอนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ทำความดี มีความโปร่งใส ไม่โลภ เสียสละต่อส่วนรวม โอบอ้อมอารี มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มีความจงรักภักดีต่อ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่พ่อสอนไว้ลูกคนนี้ได้ทำให้ ครบหมดแล้ว และจะทำต่อไปอีก ซึ่งพ่อเกิด และแม่ทิม อ่านหนังสือไม่ออก ไม่มีพี่น้องเลย สามารถส่งเรียนที่ ร.ร.การช่างอินทราชัย และไปจบที่อุเทนโดยให้เงินไปโรงเรียนวันละ 7 บาท และข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือบิดาของข้าพเจ้าหาบของขาย และขายขนม ขายว่าว ร้อยพวงมาลัย รับจ้างเลี้ยงเด็ก และขายเลือดเพื่อนำเงินมาเรียนหนังสือ จนกระทั่งข้าพเจ้าได้เรียนต่อที่เพาะช่าง สาขาหัตถกรรม (เครื่องหนัง) ได้ทำกระเป๋าถวายสมเด็จพระบรมราชินีนาถ โดยร่วมทำกับพ่อและช่วงหลังจากเลิกขายของจะช่วยกันทำกระเป๋าโดยพ่อจะขายที่บางลำพู ลูกจะขายที่กรมทางหลวงที่ทำงานอยู่ และพ่อดีใจมากที่ลูกได้รับทุนจากสมเด็จพระบรมราชินีนาถจนจบปริญญาตรี พ่อได้ไปในงานรับพระราชทานปริญญาจากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับข้าพเจ้า นอกจากนั้นพ่อได้ทำชื่อเสียงให้กับประเทศไทย ข้าพเจ้าได้พาพ่อไปเล่นว่าวที่ประเทศสิงค์โปร์ และเป็นคนที่มีอายุมากที่สุดในการแข่งว่าวที่ผ่านมา อายุ 82 ปี ถึงแม้พ่อข้าพเจ้าเสียชีวิตไปแล้ว ข้าพเจ้าเองซึ่งเป็นบุตร ได้รับมรดกการเล่นว่าวต่อมาจนปัจจุบันนี้ และจะทำต่อไปเพื่อให้เด็ก ๆ และเยาวชนของชาติได้รับประโยชน์ต่อไป หนังสือเล่มนี้เมื่อท่านได้ไปแล้วขอได้ให้บุตร - หลานได้อ่าน และช่วยกันถ่ายทอดเพื่อจะได้ทราบเรื่องราวของกีฬาไทยขึ้นนี้ต่อไป

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่มาเป็นเกียรติแก่ งานพระราชทานเพลิงศพ (กรณีพิเศษ) ของพ่อเกิด สุขชิต **จากใจจริง นายปริญญา สุขชิต(เป็ด)ปมศ. ศษบ. คอม. นักเชียร์ระดับชาติ** ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม สาขานันทนาการ การละเล่นพื้นบ้านและกีฬาไทย 2527 และนางเพ็ญศิริ สุขชิต

วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2546

พระยาภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร)

คำนำ

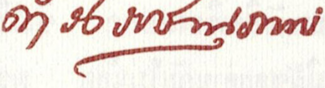
พระภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร) ได้เรียบเรียงหนังสือว่าด้วยการเล่นว่าวพนันขึ้นเรื่อง ๑ มีเรื่องตำนานการเล่นว่าวพนัน รวมทั้งตำราผูกว่าวแลวิธีชักว่าวพนันด้วย ครั้นเรียบเรียงเสร็จแล้วนำมาหาฤๅข้าพเจ้าว่าควรจะพิมพ์ได้หรือไม่

พอได้ยินข้าพเจ้าก็อนุโมทนาในความคิดของพระภิรมย์ ฯ ด้วยเห็นว่าการเล่นว่าวพนันนับว่าเปนกีฬาของไทยอย่างหนึ่ง ซึ่งมหาชนชาวเราชอบกันมาก ยังไม่ปรากฏว่าได้เคยมีผู้ใดแต่งเรื่องตำนานแลตำราเล่นว่าวไว้แต่ก่อนมา แลผู้ซึ่งจะแต่งนั้นก็ไม่มีใครจะสมควรยิ่งกว่าพระภิรมย์ ฯ ไป ด้วยเปนผู้ชำนาญการเล่นว่าวพนันไม่มีตัวสู้อยู่ในเวลานี้ พิมพ์ขึ้นคงเปนหนังสือเรื่องแปลก ซึ่งเชื่อได้ว่าจะเปนประโยชน์ในทางความรู้แลคงมีผู้ชอบอ่านกันไม่น้อย พระภิรมย์อยากจะให้ข้าพเจ้าช่วยอ่านตรวจหนังสือที่แต่งนั้นเสียก่อน จึงรับเปนธุระให้ด้วยความยินดี

เมื่ออ่านตรวจแล้วเห็นว่า พระภิรมย์แต่งหนังสือเรื่องนี้ด้วยความตั้งใจจะแสดงตำราเล่นว่าวพนันทุกอย่าง ให้ผู้อ่านเข้าใจแจ่มแจ้งทางสำนวนที่แต่งก็เรียบร้อยควรชม ดูเหมือนพระภิรมย์จะรู้สึกลำบากใจอยู่ข้อหนึ่ง ในตอนกล่าวถึงตำนานการเล่นว่าวพนัน ที่ต้องเล่าประหนึ่งอวดฝีมือตนเองว่าไม่มีผู้ใดสู้ แต่ความข้อนั้นเปนความจริง ตัวข้าพเจ้าก็อยู่ในผู้หนึ่งซึ่งชอบดูว่าวพนันมาแต่ก่อน ที่จะได้รู้จักพระภิรมย์ (ชม) ผู้บิดาแลพระภิรมย์ (บุญรอด) ผู้บุตรก็เพราะไปดูว่าวพนัน ได้เคยเห็นฝีมือแลได้ยินคำคนยกย่องโดยมาก จึงได้ขออย่าให้พระภิรมย์ตัดความซึ่ง

กล่าวถึงฝีมือบิดาฤๅฝีมือตนเองออกเสียให้ความบกพร่องไป หวังใจว่าท่านผู้อ่านจะไม่ติเตียนในความที่กล่าวนั้น

หนังสือเรื่องตำนานว่าวพนันของพระภิรมย์ ฯ เรื่องนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าจะเปนประโยชน์หลายอย่าง ที่เปนข้อสำคัญคือ ให้รู้เรื่องตำนานการเล่นว่าวพนันกันมาแต่ก่อนอย่าง ๑ รักษาตำราการเล่นว่าวพนันอันเปนกิฬาของไทย ให้อยู่มั่นคงแก่ชาติสืบไปอย่าง ๑ ข้าพเจ้าเชื่อว่าบรรดาผู้ที่เคยอ่านหนังสือนี้จะเปนนักเลงเล่นว่าวก็ตาม ฤๅเปนแต่ผู้ที่ชอบหาความรู้ก็ตาม คงอนุโมทนาในการที่พระภิรมย์ ฯ อุส่าห์พยายามเรียบเรียงหนังสือเรื่องนี้ขึ้นทั่วกัน.

 สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

บำรุงเครื่องบิน

หนังสือเรื่อง "ตำนานว่าวพนัน กับตำราทำแลวิธีชักว่าว" นี้ ข้าพเจ้าพระภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร) ได้เรียบเรียงขึ้น จะผิดพลาดบ้างประการใด หวังว่าจะได้รับคำทักท้วงจากท่านผู้อ่านพึ่งด้วยความเมตตาปรานีให้ความชี้แจงเพิ่มเติม เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องในโอกาศภายน่า แลความคิดของข้าพเจ้าในครั้งนี้ ขอชี้แจงต่อไปว่า

ชั้นต้นคิดแต่เพียงจะทำเปนส่วนเล็กน้อย ตามความรู้ส่วนตัว เพื่อแจกกันอ่านเล่นในหมู่เพื่อนฝูงที่ชอบเล่นว่าวพนัน ซึ่งเปนกีฬาของไทยส่วนหนึ่ง

ต่อมาได้มีโอกาศเฝ้าฦๅราบทูลหาฦๅใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ สภานายกหอพระสมุดวชิรญาณ ได้ประทานรับสั่งทักท้วง เปนทางให้ได้ความรู้เรียบเรียงเปนเรื่องราวกว้างขวางออกไปได้อีกมาก พร้อมด้วยประทานคำนำประกอบเรื่อง พระเดชพระคุณเปนล้นเกล้า ฯ

เมื่อได้เรียบเรียงแก้ไขเสร็จแล้วคิดว่า ไหน ๆ จะพิมพ์ขึ้นทั้งที ยังน่าจะให้เปนประโยชน์ในทางใดได้บ้าง แลคิดไปถึง "เครื่องบิน" ซึ่งเปนสมัยนิยม ก็เปนส่วนหนึ่งที่ดำเนินไปในอากาศ พิเศษกว่าว่าว เปนกำลังของบ้านเมืองได้แท้จริงด้วย จึ่งยุติลงที่จะให้เปนประโยชน์บำรุง "เครื่องบิน" สำหรับกรมอากาศยานนั้น

ในที่สุดได้ตกลงให้พิมพ์ขึ้นที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร ๑๐๐๐ เล่ม แลกำหนดที่จะแบ่งจำหน่ายจ่ายแจกเปนสามส่วนคือ

ส่วนหนึ่ง จะขายราคาเล่มละ ๒ บาท รวม ๗๐๐ เล่ม จะได้เงินเท่าใดฤๅเหลือเท่าใด จะให้แก่กรมอากาศยาน ให้เงินนั้นได้บำรุงเครื่องบิน เพื่อประโยชน์บำรุงกำลังบ้านเมืองทางอากาศ

อีกส่วนหนึ่ง จะให้แก่หอพระสมุดวชิรญาณ ๒๐๐ เล่ม เพื่อสนองพระเดชพระคุณ ที่ได้ความรู้เพิ่ม ในเรื่องราวดีกว่าความคิดเดิม แลทั้งได้คำนำมาจากสำนักนั้น ซึ่งเปนที่เคารพยินดี

แลอีกส่วนหนึ่ง สำหรับแจกเพื่อนฝูง ๑๐๐ เล่ม ตามความคิดเดิมซึ่งมีผู้ที่ประสงค์จะอ่านฟังกันอยู่มาก

ข้าพเจ้าหลวงโสภณอักษรกิจ (เล็ก สมิตะสิริ) มีความยินดีรับพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้เปล่า ด้วยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนใหญ่ ที่จะพึงให้สำหรับบำรุงเครื่องบินในราชการเปนต้น จึ่งมิได้คิดค่าพิมพ์ทั้งสิ้นได้ร่วมน้ำใจกันกับพระภิรมย์ภักดี ขอให้หนังสือ ๗๐๐ เล่ม ฤๅค่าที่ขายหนังสือนี้ได้เท่าใด คงให้แก่กรมอากาศยาน เพื่อเปนเงินบำรุงเครื่องบินสืบไป ตามกำลังโอกาศที่จะสนองพระเดชพระคุณ ในใต้ฝ่าลอองธุลีพระบาทได้บ้าง พระเดชพระคุณเปนล้นเกล้า ฯ หาที่สุดมิได้

วันที่ ๑ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

พระภิรมย์ภักดี

หลวงโสภณอักษรกิจ

ตำนานว่าวพนัน

ทั้งตำราผูกว่าวแลวิธีชักว่าวต่อสู้กันในอากาศ

คำอธิบายเบื้องต้น

การเล่นว่าวพนันในแผ่นดินสยามมีมาแต่ครั้งโบราณ เปนกิฬาที่เอาว่าวขึ้นคว้าพนันขันต่อถึงแพ้ชะนะกันได้ในอากาศ ผิดแปลกประหลาดกว่าว่าวที่มีเล่นกันอยู่ในต่างประเทศทั่วโลก ซึ่งว่าวของเขานั้นขึ้นไปลอยนิ่งอยู่เฉย ๆ คว้าทำสงครามต่อสู้กันไม่ได้ แต่ถึงแม้เราจะมีว่าวพนันเล่นกันมานานนักแล้วก็ดี ข้าพเจ้าได้พยายามสืบถามหาจดหมายเหตุตำนานของว่าวพนัน ก็ยังไม่พบปะของท่านผู้ใดเรียบเรียงเขียนหรือพิมพ์ขึ้นไว้ให้ทราบกันเปนหลักถาน มาได้ความจากท่านมหาเสวกโท พระยาโบราณราชธานินทร์ อุปราชมณฑลอยุธยาพอเปนเค้าว่า ได้เคยมีว่าวพนันเล่นกันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ดังจะได้นำคำของท่านลงต่อไป

ข้าพเจ้าได้รับความแนะนำของเพื่อนบางคนว่า ถ้าจะไม่มีผู้ใดซึ่งเปนผู้รู้เห็นเข้าใจในการเล่นว่าวพนัน จดหมายไว้เปนตำนานพร้อมทั้งวิธีทำว่าวแลเอาว่าวขึ้นต่อสู้กันในอากาศบ้าง เบื้องน่าต่อไปในอนาคตน่าจะพากันลืมเสียหมด หรืออาจทำให้การเล่นว่าวพนันกล่อยลงจน

ไม่รู้จักเล่นว่าวพนันกันก็จะเปนได้ ทั้งพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้เคยทรงปรารภกับข้าพเจ้าเนือง ๆ ว่า พระองค์เห็นการเล่นว่าวพนันซึ่งเปนสปอร์ตของไทยเราอย่างดี บัดนี้มาเสื่อมทรามลงไม่ใคร่จะมีผู้ใดสนใจ น่ากลัวต่อไปจะไม่มีผู้ใดเล่นว่าวพนันได้ดีก็จะเปนได้ ทั้งยังไม่มีตำราเปนแบบฉบับที่ไหนจะแนะนำด้วย ในเหตุผลเหล่านี้กระทำให้ข้าพเจ้าพยายามลองเรียบเรียงตำนานตำราทำกับวิธีเล่นว่าวพนันฉบับนี้ขึ้น ด้วยความจดจำไว้ได้ในยุคที่บิดาแลตัวข้าพเจ้าเล่นเอง ส่วนตำนานก่อนนั้นจำบิดาเล่าให้ฟังได้บ้าง สืบถามได้ความจากท่านผู้รู้อื่นบ้าง แต่ข้าพเจ้าขอออกตัวเสียก่อนว่า ข้าพเจ้าไม่ใช่นักแต่งหนังสือ ที่ได้พยายามเขียนขึ้นนี้ ก็ด้วยความหวังใจจะให้มีหนังสือที่ยังไม่มีท่านผู้ใดแต่ง ให้มีอ่านกันบ้าง กับจะเปนตำราแนะนำผู้ที่สนใจฝึกหัดเล่นว่าวพนันพอทำว่าวเล่นเปน หรืออาจถึงมีชื่อเสียงว่าเก่งตามสมควรทั้งชักเย่าแลจุลาก็ได้ อนึ่งเรื่องตำนานการเล่นว่าวพนันที่ข้าพเจ้าเขียนนี้ ออกจะเปนการยกย่องตัวเองว่า เปนผู้เล่นว่าวพนันเลิศไม่มีท่านผู้ใดกล้าสู้ได้ แท้ที่จริงเพราะเหตุที่การเล่นว่าวพนันกันสนุกสนานมากอยู่ ในยุคที่บิดาข้าพเจ้าแลตัวข้าพเจ้าเล่นเอง ก็เลยกลายเปนตัวเอกในเรื่องนี้ไป ที่ข้าพเจ้าเขียนนี้มิได้ตั้งใจจะอวดอ้างตัวเอง แต่จำต้องกล่าวความบางข้ออันเรื่องตำนานบังเอิญเกี่ยวเนื่องด้วยบิดาข้าพเจ้าแลตัวข้าพเจ้า ดังเช่นเมื่อครั้งเล่นว่าวพนันกันที่ท้องสนามหลวงในราชการที่ ๕ พระภิรมย์ภักดี (ชม เศรษฐบุตร) บิดา

ข้าพเจ้า ๆ เปนผู้ช่วยล่อปักเป้าชะนะว่าวจุลาวันละหลายเที่ยวเสมอจนมีผู้กล่าวว่า ถ้าเล่นว่าวพนันกันได้ดังนี้ตลอดปี พระภิรมย์ไม่ต้องทำอะไรกินก็ได้ ครั้นบิดาข้าพเจ้าชราเล่นเองไม่ไหว จึงให้ข้าพเจ้าเล่นแทนตัว ต่อมาจนพวกว่าวจุลายกขึ้นคานเสีย ไม่ยอมคว้าว่าวปักเป้าของข้าพเจ้าทั้งร้องขออย่าให้ข้าพเจ้าชักว่าวให้ผู้ใดในสนามด้วย ข้าพเจ้าก็ต้องกลายเปนผู้ดูผู้อื่นเขาเล่นว่าวกัน ความเสียดายที่ได้เคยสนุกสนานในการเล่นว่าวพนัน เปนเหตุอันหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าคิดแต่งหนังสือนี้ขึ้น แต่มิใช่จะว่ามีแต่บิดากับตัวข้าพเจ้าเท่านั้น ที่นับว่าฝีมือเอกในการเล่นว่าวพนัน ความจริงผู้ที่มีฝีมือดีมีอีก ดังเช่นนายกลัดข้างฝ่ายจุลาแลพระยาเทพอรชุณ (เจ๊ก จารุจินดา) ข้างฝ่ายปักเป้าเปนต้น แต่ท่านล่วงลับไปเสียแล้วโดยมาก ผู้ที่เล่นกันอยู่ในปัตยุบันนี้ ท่านผู้ใดยังมีฝีมืออ่อน ถ้าพยายามเล่นไปด้วยความใจรักจริง ๆ ฝีมือก็คงดีได้เหมือนผู้ที่เล่นมาแต่ก่อนสมกับคำสุภาษิตที่กล่าวว่า "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี" ฉนั้น

การเล่นว่าวพนันนี้เปนวิทยา (อาร์ต) อย่างหนึ่ง ซึ่งในชั้นต้นต้องอาศรัยฝึกฝนเรียนด้วยเชาวน์คอยจับไหวพริบและวิธีที่จะแพ้ชะนะในขณะเมื่อต่อสู้กันกลางอากาศ ประกอบด้วยความตัดสินในใจว่องไวเฉียบขาด พร้อมทั้งกำลังวังชาแลสายตาแม่นยำจนมีความชำนาญด้วยตนเอง จะไปใช้ให้เทวดาองค์ใดขึ้นไปช่วยเหลือไม่ได้เลยทีเดียว ทั้งเปนกีฬากลางแจ้งสนุกในฤดูร้อน จะนัดประชุมเล่นกันได้ต่อเมื่อ

ตอนตวันบ่ายลงไปแล้วจนก่อนมืดค่ำ ในปี ๑ ฤดูเล่นว่าวพนันได้ก็อยู่ในราว ๒ เดือนเท่านั้น และเปนเวลาเหมาะระหว่างเทศกาลตรุษะสงกรานต์ ซึ่งพลเมืองแลข้าราชการโดยมาก หมดการงานออกเที่ยวเตร่เบิกบานใจในเวลาบ่ายเย็นนั้น ทั้งเปนกีฬาซึ่งตามพงษาวดารเหนือแล้ว พระเจ้าแผ่นดินเปนผู้ทรงเองโดยมาก จะพูดถึงเรื่องเล่นว่าวธรรมดากันแล้ว เมื่อในยุคที่ข้าพเจ้ายังเปนเด็กอยากจะขอกล่าวว่า ผู้ชายแทบทุกคนคงจะได้เคยลองชักว่าวมาบ้างแล้วไม่มากก็น้อย เพราะเห็นได้ในเมื่อถึงลมว่าวคราวไร พวกเด็กโดยมาก ไม่ว่าบ้านไหนผู้ดีหรือเข็ญใจซอบวิ่งชักว่าวกันเปนกลุ่ม ๆ รอบบ้าน ต่อมาในสมัยปี่ตยุบันนี้ สถานที่บ้านเรือนในพระนครโดยมากอยู่ยัดเยียดกัน หาที่ลานบ้านกว้างเหมาะสำหรับเด็กเล่นว่าวได้โดยยาก ครั้นถือเล่นกันเข้าจริง ก็เกิดอันตรายแก่หลังคาบ้านสายโทรเลข สายโทรศัพท์ แลสายไฟฟ้า จึงจำเปนรัฐบาลต้องห้ามการเล่นว่าวเกะกะตามถนนหลวง พวกเด็กเล่นว่าวจึงดูซาไปมาก

ถึงการเล่นว่าวพนันจะเปนกีฬากลางแจ้งที่สนุกสนานแปลกปลาดดังกล่าวแล้วก็ดี ก็ยังไม่มีเล่นกันมากมายชุกชุมในกรุงสยาม ในบางจังหวัดจะได้มีนัดเล่นพนันกันเปนครั้งคราวบ้าง ก็ไม่สู้สนุกครึกครื้นแพร่หลายมีแต่ชวนให้เปนเชิงวิวาทกันแล้วก็ต้องเลิก ไม่มีเล่นกันยืดยาวได้ ทั้งนี้น่าจะเปนเพราะเหตุด้วยผู้ที่อยากทำว่าวเล่นพนันกัน ยังไม่ทราบวิธีผูกทำว่าวให้ดีได้ตามสมควร หรือแก้ไขเอาขึ้นเล่นต่อสู้เขายังไม่

เปนดี กับจะยังไม่ทราบข้อบังคับกฤติกาของการเล่นว่าวพนัน หรือจะทราบกันบ้างก็เปนแต่งู ๆ ปลา ๆ ตามคำบอกเล่าหรือเห็นเขาเล่นเท่านั้น ไม่ตรงกับข้อกฤติกาซึ่งจะระงับข้อถุ้งเถียงกันได้ จึงเลยเบื่อหน่ายทอดทิ้งหมดมานะเล่น ก็อาจเปนได้

สนามเล่นว่าวพนันควระหาที่ลานกลางแจ้งเช่นทุ่งนา หรือที่กว้างจะมีต้นไม้ใหญ่เกะกะน้อยต้นก็ใช้ได้ พวกว่าวจุลาต้องเล่นอยู่เหนือลมฝ่ายพวกปักเป้าอยู่ใต้ลมระดับตรงแนวลมพัด มีระยะที่เล่นอยู่ห่างกันพอว่าวจุลาจะคว้าถึงแลติดปักเป้าได้ ระหว่างกลางสนามเล่นต้องปักธงสูญกลางแบ่งให้เปนแดนของพวกว่าวจุลา ส่วนตอนใต้ลมเปนของพวกปักเป้า เมื่อขณะว่าวขึ้นต่อสู้กันอยู่ ท่านห้ามไม่ให้พวกชักว่าวจุลาล่วงล้ำเข้าไปในเขตร์แดนของปักเป้า หรือปักเป้าเข้าไปชักในเขตร์ของพวกจุลาดุจกัน ถ้ามีนายสนามนัดเล่นว่าวพนัน เจ้าของว่าวทั้งสองฝ่ายต้องนำว่าวของตนไปขอจดทะเบียนตีตรา เมื่อนายสนามตรวจดูว่าวถูกต้องตามขนาดอัตราแล้ว จะได้ประทับตราที่ตัวว่าวแลหางเปนสำคัญ ผู้เล่นต้องเล่นว่าวตามข้อบังคับของนายสนามที่บัญญัติไว้ณสนามนั้น เปนธรรมเนียมผู้เล่นว่าวพนันต้องวางเงินเดิมพันพนันไว้ที่นายสนามก่อน แลเปนธรรมเนียมอัตราว่าวจุลาต้องต่อเดิมพันปักเป้า ๒ เอา ๑ เสมอไปที่เคยเล่นเดิมพันกันปรกติก็ ๑๑ บาท ต่อปักเป้า ๕ บาท ๒ สลึง ๒๒ บาทต่อปักเป้า ๑๑ บาท แล ๔๔ บาท ต่อเอา ๒๒ บาทดังนี้ ในเดิมพัน ๒๒ เอา ๑๑ บาท ชอบเล่นกันชุกชุม เพราะเปนเงินเดิมพันระหว่างกลาง

พอดีๆ ใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ที่พนันกันมากกว่า ๔๔ บาทเปนพิเศษก็เคยมีเปนครั้งคราว เปนการแข่งขันประกวดฝีมือกัน ในเมื่อขณะข้าพเจ้าเล่นอยู่ที่ท้องสนามหลวงกำลังว่าวพนันสนุก มีท่านนักเลงจุลาคิท้าพนันกับว่าวข้าพเจ้าถึงเดิมพัน ๒๐๐ เอา ๑๐๐ บาท แต่แพ้ข้าพเจ้าหลายเที่ยวแล้วเลิกไปก็คราวหนึ่ง ที่มีเคยเดิมพัน ๑ ใน ๑๐ นี้ จะชักไว้เปนค่าตั๋งของนายสนามเมื่อจุลาแลปักเป้าแพ้ชะนะกันแล้ว สำหรับค่าวิ่งเต้นตามว่าว และค่าเปรียบเทียบตัดสินความในเมื่อเกิดคดีเปนปัณหากันขึ้น

ลักษณที่ว่าวพนันต่อสู้แพ้ชะนะได้เสียกันนั้น ว่าวทั้งสองฝ่ายต้องขึ้นอยู่ในอากาศ ต่างติดเครื่องประหาญถูกต้องตามข้อกฤติกาไว้พร้อมสรรพด้วยกัน คือปักเป้ามีเหนียงจุลามีสายเครื่องจำปา เมื่อจุลาหย่อนป่านไปคว้าติดปักเป้าแล้ว จักต้องทำให้ปักเป้าตายเสียก่อน จึงจะวิ่งรอกพามากินเรียกว่าชะนะได้ ที่ว่าปักเป้าตายจุลามีชอบธรรมพาไปกินได้นี้ก็คือ ๑) ปักเป้าสั้นกว่าจุลาผ่อนป่านไม่ออก หางพาดซุงหรือสายเครื่องสายป่านจุลา ๒) กินหางตัวเองจะยาวหรือสั้นกว่าจุลาก็ตาม ๓) ตัวปักเป้าชำรุดเช่นกระดาษขาดโตจนว่าวเอียง สายแร่งหัวหรือปักขาดไม้อกหรือปีกหัก หางขาดเหลือแต่ตัวว่าวหรือตัวว่าวขาดเหลือแต่หางติดป่านจุลา ๔) สายเหนียงขาด ๕) ตัวปักเป้าลอดซุงจุลาแล้วจะยาวหรือสั้นกว่าก็ตาม ๖) ทำร้ายจุลาจนกระดาษขาดหรือสักขาดโต ไม้อกหรือปีกหรือขากบหัก ๗) ป่านมัดซุงจุลา ๘) จุลาเข้าร้ายปะกบติด

กันหรือเข้าเหนี่ยง เหล่านี้เปนต้น แต่เมื่อขณะว่าวจุลาพาปักเป้าไปลง ยังไม่ถึงมือ ปักเป้าหลุดขาดลอยตามลมมาตกในเขตร์ของปักเป้าได้ ก็เปนอันเลิกกัน จุลาจะเอาปักเป้าเปนแพ้ไม่ได้ ส่วนจุลาที่ต้องแพ้ปักเป้านั้น คือต้องติดปักเป้าตกลงดินกลับขึ้นไปอีกไม่ได้ จะตกด้วยประการใด ๆ เช่นติดฯ นไม้ตก ขาดลอยติดกัน หรือขาดน่ารอถมาขับได้ในเขตร์สูญของปักเป้า ถึงว่าวทั้งคู่จะยังขึ้นอยู่ไม่ทันตกลงดินก็ตาม หรือแม้แต่คว้าเลยแฉลบลงดินด้วยมือคนชักว่าวของพวกจุลาเอง ดังนี้ก็ดี เมื่อตกลงในเขตร์ของปักเป้าแล้ว เปนต้องแพ้ปักเป้าทั้งสิ้น แต่ถ้าเมื่อก่อนจะตกว่าวหลุดจากกันในอากาศไม่ติดพันกัน ก็เปนอันเลิกไม่แพ้ชะนะกันได้

ในการเล่นว่าวพนันย่อมจะมีชั้นเชิงข้อทุ่งเถียงเอารัดเอาเปรียบกันมากหลาย ถึงบางคราวต่างฝ่ายไม่ยอมละลดกัน จนแทบจะวางมวยกันก็มีบ่อย ๆ เปนเหตุนำมาซึ่งความรำคาญแลเบื่อหน่ายให้ผู้เล่น มาเมื่อครั้งสนามวัดโคก นายขั้น นายอำเภอได้เปนนายสนามนัดประชุมเล่นว่าวพนัน ได้ปฤกษาพร้อมกันร่างข้อบังคับสำหรับเล่นว่าวในสนามนั้นพอได้เปนหลักปฏิบัติตามกันมา แต่ก็เปนธรรมดาที่ข้อบังคับร่างกันขึ้นใหม่ คงยังไม่มีข้อเข็ตเล็ดถ้วนถี่ป้องกันพอกับข้อปัณหา จึงต้องอาศรัยด้วยผู้เล่นเปนนักกีฬาแท้ ชอบสนุกจริง ๆ ทั้งมีประสงค์แต่จะแสดงฝีมือเล่นว่าวให้เก่งเปนประมาณ กับเมื่อเกิดข้อโต้เถียงปัณหาก็อลุ่มอล่วยเข้าหาตกลงกัน ว่าวพนันครั้งกระนั้นจึงได้เล่นกันสนุกครึกครื้น

ทั้งสมัยนั้นยังหามีพวกนักเลงต่อรองเสมอนอก พนันเอาเงินทองกันมาก มายดุจทุกวันนี้ไม่ ต่อมาในราชการพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้คณะกรรมการอำนวยการสนามว่าวหลวงสวนดุสิต พ.ศ. ๒๔๔๙ (ร.ศ. ๑๒๕) ตรากฤติกาสำหรับเล่นว่าวพนันในคราวนั้น (สำเนาพิมพ์ต่อท้ายตำนานนี้) ไว้เปนหลักในข้อสำคัญดีที่สุด ถึงเช่นนั้นเรื่องเปนปัญหาเกิดขึ้นนอกข้อกฤติกาก็ยังมี จึงจำต้องอาศรัยผู้เล่นมิใช่เปนนักกิฬาจริงดังกล่าวแล้ว การเล่นว่าวพนันจึงจะสนุกเรียบร้อย

ตามแบบอัตราว่าวพนันที่เล่นกัน ต้องเปนว่าวจุลาอกยาว ๔ ศอกขึ้นไป จะยาวขึ้นไปอีกเท่าไรไม่ห้าม ส่วนปักเป้าไม้อกยาวไม่เกินศอกคืบ ๕ นิ้ว จะสั้นลงมาเท่าไรก็ไม่ห้ามเหมือนกัน เว้นแต่จะยาวกว่านั้นไม่ได้ ว่าวเล็กกว่าขนาดที่กล่าวนี้ มีตั้งแต่ว่าวจุลาอก ๒ ศอกคืบ แลปักเป้าก็เล็กลงตามส่วน ก็มีเล่นพนันกันบ้าง แต่มักจะเล่นกันเองไม่ใคร่มีนายสนามดูแลให้ การเล่นว่าวเล็กพนันนี้เคยสนุกเปนคราว ๆ เมื่อหะแรกเล่นกันใหม่ ๆ เท่านั้น ต่อนานเข้าหน่อยต่างฝ่ายต่างคอยจ้อง ถ้าเห็นเสียเปรียบเล็กน้อยก็เขยิบว่าวแลป่านให้โตขึ้น เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งเห็นดังนั้นก็ทำว่าวให้โตขึ้นบ้างหรือโตเกินขึ้นไปอีก ธรรมดาเปนดังนี้แทบทั่วกันในพวกที่เล่นว่าวเล็ก ถ้าผู้ใดไม่ทำก็เปนอันเสียเปรียบกันหลุดลุ่ย แล้วต่างก็เถียงเอะอะโลเลทุกวันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะว่ายังไม่มีท่านผู้ใดสามารถจะตั้งข้อกฤติกาบังคับขนาดว่าวจุลา แลปักเป้า

เล็ก ให้เปนแบบอัตราสมควรกันเหมือนกับว่าวใหญ่พนัน ถ้าจะใช้ป่านชักปักเป้าเล็กให้เขื่องขึ้นหน่อยเดียว ก็อาจจะรั้งจุลาตกลงดินได้โดยง่าย ทั้งเปนว่าวเล็กล็อกแล็กตายเปนได้เร็วไม่ทันรู้สึกถึงมือผู้ชัก จึงไม่เปนการเล่นสนุกเต็มฝีมือ เมื่ออาการของว่าวเล็กพนันเปนอยู่ดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมเล่นกันไม่เปนแก่นสานยืดยาวได้อยู่เอง แต่ก็มีประโยชน์อยู่อย่างหนึ่ง สำหรับผู้มีความประสงค์จะหัดเล่นว่าวพนันใหญ่ เมื่อได้ขับเล่นว่าวเล็กพอรู้เค้าวิธีของว่าวก่อนบ้างแล้ว จะขับเล่นว่าวใหญ่ทีแรกก็คงไม่สู้เงอะงะนัก

ข้าพเจ้าขอสรรเสริญท่านบรรพบุรุษผู้ต้นประดิษฐ์ คิดทำว่าวพนันซึ่งพวกเราเรียนทำแบบมาเล่นกันทุกวันนี้ ท่านทำว่าวจุลารูปเปน ๕ มุมฝ่ายหนึ่ง กับว่าวปักเป้ารูปเปน ๔ มุมตัวเล็กกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง คว้าพนันขันต่อกันได้ ตัวใหญ่ต่อเดิมพันตัวเล็กถึงสองเอาหนึ่งนี้ ช่างเหมาะสมควรไม่เสียเปรียบกันเลย ในส่วนว่าวจุลารูปเปน ๕ มุมนี้ ชวนให้ข้าพเจ้าคาดคะเณเอาว่า น่าจะเปลี่ยนแปลงมาจากรูปดาวของแขกอินเดียซึ่งเปนรูป ๕ แฉก ๕ มุมเท่ากันหมด แต่เดิมพวกแขกนี้คงจะทำว่าวดาวรูป ๕ มุมผูกหาง ๒ มุมเอาขึ้นเล่นนิ่ง ๆ ดุจเราเคยเห็นเด็กเอาว่าวจุลาเล็กขึ้นผูกหางที่ขากบ ๒ มุมฉนั้น เมื่อท่านบรรพบุรุษผู้ต้นประดิษฐ์เห็นเข้าแล้ว เลยคิดเปลี่ยนแปลงให้มุมหนึ่งเปนหัว อีก ๒ มุมเปนปีกกับอีก ๒ มุมเปนขากบ ขยายส่วนใช้ไม้ให้สั้นยาวกว่ากันเล็ก

น้อย แล้วหลาวปลายไม้มุ่มให้เรียวอ่อนระบายลมได้ ผูกซุงเปน ๒ ซุง ให้น้ำหนักกินลมเสมอกัน แล้วไม่ต้องใช้หางถ่วงขากบ ขึ้นไปได้ส่าย คิดึงที่เรามีเล่นกันนี้ก็น่าจะเปนได้

กับแต่ก่อนมาก็เคยได้ยินเรียกชื่อว่าวจุลา เปนว่าวกุลา พึ่งมาเห็นชื่อเปนหนังสือว่าว่าวจุลา ในเมื่อไม่สู้ช้านานนี้เอง จะเปนด้วยเรียกชื่อเพี้ยนไปจากตัวหนังสือเดิม หรือด้วยเหตุผลประการใด ข้าพเจ้ายังไม่ได้สืบถามดู

ตำนานว่าวต่างประเทศ สังเขป

ว่าวพนันของไทยเราที่มีเล่นกันอยู่ในทุกวันนี้ เปนที่เข้าใจกันดีแล้วว่า ว่าวของประเทศใดในโลกนี้ จะเอาขึ้นเล่นต่อสู้ถึงทำสงครามกันในอากาศ เอาแพ้ชะนะกันได้เหมือนว่าวของเราไม่มีเลย ต้องนับว่าว่าวพนันของเราเล่นได้แปลกประหลาดเลิศกว่าว่าวทั้งหลายของต่างประเทศ จริงอยู่ทุกประเทศเขาทำว่าวเล่นกันมาแต่ดึกดำบรรพ์ แลยังซ้ำมีเล่นมาก่อนไทยเราเสียด้วยอีก แต่เขาเอาขึ้นไปลอยนิ่งอยู่ในอากาศเฉย ๆ ผู้เล่นหาสามารถจะบังคับให้มันไปซ้ายมาขวาขึ้นลงคว้ากันจนเปนเกมได้ไม่ ว่าวในทวีปยุโรปเขาทำเล่นกันธรรมดารูปคล้ายว่าวปักเป้าของเรา แต่หัวสั้นผูกหางยาวมาก เอาขึ้นไปลอยนิ่งอยู่ในอากาศ ถ้าว่าวของผู้ใดยิ่งนิ่งไม่ว๊อกแว๊กเลย เขาชมกันว่าผู้ทำว่าวนั้นเปนฝีมือดี เมื่อข้าพเจ้าอยู่โรงเรียน ๆ ถึงตำราทำไฟฟ้า ก็ได้อ่านตำ

นานว่าถึงเรื่องนายแฟรงกลินคิดทดลองดักไฟฟ้าในอากาศ เอามาเก็บไว้ในหม้อเก็บไฟฟ้า (เบ็ตเตอรี่) โดยใช้ว่าวหางชนิดนี้ คือท่านทำว่าวหางขึดหุ้มด้วยแพรแทนกระดาดธรรมดา แล้วผูกทองแดงแหลมสำหรับล่อไฟฟ้าที่หัวว่าว เอาขึ้นชักด้วยสายลวดทองแดง ในเมื่อขณะที่ฝนตกฟ้าแลบคนอง ไฟฟ้าในอากาศเดินเข้าทองแดงที่ล่อ แล้วต่ายตามสายลวดลงมาในหม้อแบ็ตเตอรี่ เปนอันดักเก็บไฟฟ้าในอากาศได้สมประสงค์เปนครั้งแรก ว่าวในทวีปอเมริกามีเล่นกันคล้ายชนิดที่ทำเล่นของชาวยุโรป

ในประเทศยี่ปุ่นมีว่าวเล่นกันมาแต่ครั้งโบราณเหมือนกัน แต่เปนว่าวภาพรูปต่าง ๆ ชนิดรูปสี่เหลี่ยมเปนแผงมีเล่นชุมกว่าว่าวอย่างอื่น ท่านหมอเอ, ยีริบอกว่า มีตำนานในประเทศยี่ปุ่นกล่าวถึงเรื่องว่าวว่าเมื่อ ๒๐๐ ปีมาแล้วมีชาวยี่ปุ่นในเกาะหนึ่ง ช่วยกันทำว่าวรูปสี่เหลี่ยมเปนแผงขึ้นตัวหนึ่งใหญ่โต แล้วเอาขึ้นพาคนโดยสารข้ามฟากไปถึงอีกเกาะหนึ่งได้ กับเมื่อ ๓๐๐ ปีต่อมาก็มียี่ปุ่นทำว่าวชนิดนี้ พาคนข้ามช่องเกาะไปได้อีกครั้งหนึ่ง ท่านอธิบายว่าว่าวแผงทำด้วยไม้แข็งขึดด้วยผ้าแทนกระดาด ผูกซุงสี่มุม เอาสองมุมเปนหัวอีกสองมุมเปนก้น แล้วผูกหางสองหางที่มุมก้นข้างละหาง ถ่วงว่าวแผงไม่ให้หมุนว่าวแผงชนิดนี้ดูน่าก็จะมีแรงมากอยู่ เพราะขึ้นไปกินลมได้เต็มหน้าในพงษาวดารเหนือของเราก็มีกล่าวอยู่ว่า พระร่วงเจ้าทรงว่าวจนขาดลอยไปตกถึงเมืองตองอู แต่ไม่ปรากฎว่าว่าวชนิดใด มีคนขึ้นไปด้วย

หรือไม่ เป่นแต่พากันวิ่งตามว่าวที่ขาดลอยนั้นจนถึงเมืองตองอู แลใน
บทลครเรื่องสุวรรณหงษ์มีว่า พระสุวรรณหงษ์ชักว่าวเสี่ยงทายไปตก
ที่เมืองการะเกต แล้วเสด็จตามสายป่านว่าวไปจนได้พระมเหษี ดังนี้

จีนประดิษฐ์ทำว่าวเล่นเป่นภาพรูปต่าง ๆ มีอาธิ คือว่าวโป๊ยกั๊ก
(แปดเหลี่ยม) ว่าวถัง ว่าวผีเสือ ว่าวนก ว่าวตะขาบ แลว่าวแมงดา
ฯลฯ ว่าวเหล่านี้ถึงบางชนิดจะส่ายยักไปมาได้บ้างก็อยู่ในเกณฑ์ธรรมดา
ผู้ชักหาอาจบังคับให้มันไปทางใดได้ตามต้องการไม่ ยวนแลเขมรไม่
ได้ยินว่ามีว่าวพนันเล่นกัน ได้ยินแต่ว่ามีว่าวเล่นเป่นแบบเดียวถ่ายมา
จากว่าวประเทศจีน

อินเดียเป่นประเทศใหญ่ มีแขกหลายชาติ หลายภาษารวมกัน
อยู่ แลมีว่าวเล่นชนิดคล้ายคลึงกัน เป่นว่าวรูปภาพบ้าง แต่ดูเหมือน
แขกชาวอินดูจะมีว่าวเล่นก่อนชาติอื่น ๆ มีว่าวหง่าวเป่นสำคัญ เอาขึ้น
ในกำหนดเวลาสำหรับพระราชพิธีเสี่ยงเคราะห์โศรกของบ้านเมือง ถึง
ได้นำมาใช้ในประเทศสยาม แต่ครั้งกรุงสุโขทัยกระโน้น ซึ่งมีปรากฎ
อยู่ในหนังสือพระราชพิธี ๑๒ เดือน แต่ไม่ได้ความว่ามีว่าวจุลา แล
ปักเป้าเหมือนกับว่าวของเรา นอกจากว่าวหง่าวเอาขึ้นในพระราชพิธี
ดังกล่าวแล้ว ในปีหนึ่งยังมีวันสำคัญสำหรับพิธีสาสนา คือเล่นว่าวป่าน
คม วันสำคัญนี้เรียกว่า "ตัดเซลา" เป่นวันนัดประชุมเล่นว่าวป่าน
คมกันทั้งเมือง ไม่ว่าผู้ดีเข็ญใจเด็กหรือผู้ใหญ่ ที่สุดจนเจ้าเมืองก็ต้อง
มาเล่นว่าวป่านคมคว้ากัน ส่วนพวกแขกในมณฑลบอมไบ เล่นว่าวไม่

ได้เกี่ยวแก่พิธีสาสนาเลย แต่นักเล่นว่าวบ้านคมพนันขันต่อกันเปน เงินทองสนุกสนานเปนคราว ๆ ว่าวที่ชักบ้านคมนี้ เปนว่าวจำพวกว่าวอีลุ้มของเราแต่อกสั้นกว่า ปิดกระดาดสีแลขนาดเปนพวก ๆ ต่าง ๆ มีทำขายกันในตลาด และเมื่อขึ้นไปอาจตะแบงขึ้นลมไปได้ไกล ๆ ส่วนบ้านคมนั้นใช้ด้ายอย่างเล็ก ตั้งแต่ขนาดด้ายหลอดจนโตเท่าด้ายฟอกชุบกาวหรือเข้าเหนียวรู้ด้วยแก้วป่นคล้ายกระดาดทราย แล้วม้วนไว้กับไม้กลมเปนหลอดใหญ่ มีซี่คล้ายลูกม้ารอกว่าวจุลาพนันของเราเพื่อให้หมุนผ่อนป่านไปได้เร็วคร่องทันใจ บ้านคมที่ทำฝีมือดีซื้อขายกันราคาแพง ๆ เมื่อถึงวันกำหนดนัดเล่นว่าว ก็พากันไปรวมเล่นในทุ่งนาพร้อมทั้งพ่อค้าคหบดี ผู้เล่นทุกคนต้องเตรียมว่าวไปตั้ง ๖ ตัวเปนอย่างน้อย ของผู้หนึ่งก็มีสี ๆ เดียวกันเปนพวก ๆ เมื่อเอาขึ้นแล้วต่างเล่นคว้าตัดกันให้ขาดลอย ว่าวของผู้ใดตัดว่าวของคนอื่นขาดลอยไปได้หมดก่อน ผู้นั้นได้รับความชมเชยแลนับถือกันว่าเล่นว่าวเก่ง ส่วนผู้ที่ชอบพนันก็ท้าขันต่อตกลงกันเปนคู่ ๆ โดยกำหนดให้มีว่าวฝ่ายละเท่านั้นตัวเท่ากัน กับอัตราราคาเดิมพันพนัน แล้วต่างก็เอาขึ้นลงมือคว้ากัน ถ้าว่าวของผู้ใดขาดลอยไปหมดก่อนก็เปนผู้แพ้ กล่าวกันว่าผู้ชำนาญเล่นตัดว่าวของผู้อื่นชะนะเสมอเก่งจนมีชื่อเสียงก็มีบ้าง วิธีที่จะตัดว่าวคู่ขันให้ขาดลอยไปนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นเปนวิชาสำคัญต้องร่ำเรียนกันมากมายอย่างไร ได้ทดลองมาแล้ว เห็นว่าเตรียมแต่ป่านคมเปนทุนไว้ให้ยาวมากที่สุดที่จะมีได้ในม้วนหนึ่งเท่านั้น เมื่อตีว่าวเข้าหา

ป่านกระทบถูกกัน ก็ต้องปล่อยป่านว่าวหย่อนไปโดยเร็วทันที อย่าให้ป่านสดุดตึงได้เปนอันขาด ถ้าฝ่ายใดตึงป่านว่าวนิดเดียว ป่านว่าวของตนเองเปนต้องถูกเชือดขาดลอยไปในทันใด จึงบางครั้งต่างฝ่ายมีป่านทุนยาวมาก ปล่อยว่าวไปตามลมพัดจนยาวไปไกลลิบแทบไม่เห็นตัว แต่ก็ต้องขาดลอยกันตัวหนึ่ง แล้วฝ่ายที่ไม่ขาดลอยก็สาวเข้ามาคว้ากันใหม่ดังนี้ จนขาดลอยหมดไปข้างหนึ่ง จึงแพ้ชะนะได้เสียเงินทองกัน ในประเทศพม่าจนมาระแหม่งเลยมากระทั่งถึงสิงคโปร์ ก็เรียนเอาตำราว่าวป่านคมนี้มาเล่นกัน แล้วยังเลยนำมาถึงประเทศสยามด้วย เมื่อประมาณ ๓๐ ปีเศษมาแล้ว แขกบอมไบที่มาค้าขายอยู่ตึกแดงฝั่งธนบุรีตรงข้ามปากคลองโอ่งอ่าง ได้นำว่าวป่านคมเอาขึ้นมาตัดว่าวพวกบ้านข้าพเจ้าขาดลอยไป จำได้ว่าเปนวันแรกที่มีผู้นำว่าวป่านคมมาเล่นในพระนคร เมื่อก่อนจะถูกว่าวป่านคมตัด ในวันนั้นว่าวพวกบ้านข้าพเจ้าเอาขึ้นเล่นกันตามเคย ในทันใดเห็นว่าวอีลุ้มสีเขียวอ่อนตัวเล็กนิดเดียว ขึ้นลอยหย่อนมาแต่ฟากตึกแดง แล้วตรงเข้าคว้าว่าวพวกบ้านนี้หลายตัวตัดขาดลอยไปหมด พวกที่เล่นพากันตกตลึง เพราะเห็นว่าวมันตัวนิดเดียว เปนอีลุ้มแต่อกสั้นกว่าของเรามาก ช่างมีฤทธิเดชตัดว่าวของเราตัวโต ๆ ขาดลอยไปหมดได้ เมื่อเห็นเปนว่าวของแขก พวกเราจึงได้ขนานนามมันว่า "ว่าวแขกตี้" ว่าวแขกตี้ตัวนี้ได้ตัดว่าวใครต่อใครขาดลอยไปมากแล้ว แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดทราบว่า มันตัดขาดได้ด้วยเหตุอะไร จึงได้คิดช่วยกันพยายามเอาว่าวหางขึ้นชัก

ป่านให้โตหนักเทิบทาบ พอว่าวแขกตีคว้าตัดตัวนี้ไม่ยักขาดลอย เพราะป่านปั่นเป้าใหญ่ไม่ตึง เลยพานเอามันลงมาได้ จึงได้รู้กันว่าเปนว่าวชักด้วยป่านคม ต่อมามินานพวกเด็กนำเอาไปทำตัวอย่างเล่นกันแพร่หลาย จนเปนการเดือดร้อนอย่างเอกแก่เจ้าของว่าวดี ๆ ที่เอาขึ้นเล่นกัน โดยถูกพวกว่าวป่านคมนี้ตัดขาดลอยไป และต่อมาอีกว่าวป่านคมก็ยิ่งมีเล่นกันแพร่หลายชุกชุมหนักขึ้น แทบจะไม่มีว่าวดี ๆ ขึ้นเล่นกันได้ ถึงแม้บิดาข้าพเจ้าได้ห้ามเปนเด็ดขาดในพวกหมู่บ้านที่รู้จักกัน ไม่ให้เล่นป่านคม ก็ยังไม่วายมีว่าวของคนซุกซนอื่นมาขึ้นเล่นอีก ด้วยเหตุนี้บิดาข้าพเจ้าจึงพยายามจะทำลายพวกว่าวป่านคมให้หมดลง โดยทดลองใช้ขี้ผึ้งแข็งบ้าง ยางเหนียวบ้างถูป่านว่าวเสียก่อนแล้วเอาขึ้นคว้าพวกว่าวป่านคมนั้น แต่สู้ป่านคมยังไม่ได้ มันตัดขาดลอยได้อยู่เสมอ ตอนหลังที่สุดท่านลองใช้ลวดทองเหลืองขนาดเขื่องทำสายป่าน แล้วผูกเปนจำปาไว้ระยะคล้ายสายเครื่องว่าวจุลาพนั้น แล้วเอาขึ้นคว้าว่าวป่านคมที่ร่อนอยู่ใกลบริเวณบ้าน คราวนี้เปนผลสำเร็จ ด้วยป่านคมไม่สามารถจะตัดลวดทองเหลืองให้ขาดได้ จึงได้คว้าเอาว่าวป่านคมมาทำลายเสียแทบหมด จนว่าวป่านคมเซาซาลงไปมาก เมื่อมีผู้เห็นใช้ลวดทองเหลืองสังหาญว่าวป่านคมเปนผลสำเร็จดังนั้น จึงได้ทำเอาอย่างใช้ต่อ ๆ กันไป จนปราบว่าวป่านคมแทบหมดเมือง ว่าวดี ๆ จึงกลับเอาขึ้นเล่นกันได้อีกต่อมาเปนปรกติ.

ตำนานว่าวพนันในประเทศสยาม

การเล่นว่าวพนันในเมืองไทยเรา เข้าใจว่าคงมีมาแต่ครั้งโบราณ แต่ท่านบรรพบุรุษผู้ใดเปนต้นคิดจัดให้เอาขึ้นเล่นต่อสู้พนันกันดุจทุกวันนี้ ในแผ่นดินไหน พระพุทธศักราชล่วงแล้วได้เท่าใด ข้าพเจ้ายังหาพบจดหมายเหตุหรือตำนานตำราอะไรที่พอจะได้เปนหลักฐานให้ทราบกันได้แน่ชัดไม่ เสด็จในกรมสภานายกหอพระสมุดทรงแนะนำให้ข้าพเจ้าถามมหาเสวกเอก พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) อุปราชมณฑลอยุธยา ด้วยทรงเห็นว่าท่านเปนผู้สนใจในคดีโบราณผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าได้รับคำตอบชี้แจงจากท่านอุปราช แลพิมพ์ตามคำกล่าวของท่านดังต่อไปนี้

"ตำนานว่าวที่เล่นกันอยู่ในเมืองไทยตามที่ข้าพเจ้าระฦกได้ว่า มีอยู่ในพระราชพงศาวดารเหนือ ซึ่งกล่าวว่าพระร่วงเจ้ากรุงศุโขทัยโปรดทรงว่าว แลในตำหรับของท้าวศรีจุฬารักษ์ซึ่งเปนพระสนมเอกของพระร่วง กล่าวด้วยลำดับพิธีสำหรับพระนครว่า เดือนยี่ถึงการพระราชพิธีบุษยาภิเษกเถลิงพระโคกินเลี้ยง เปนนักขัตฤกษ์หมู่นางในก็ได้ดูฉุดชักว่าวหง่าว ต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีพระองค์เปนปฐมทรงสร้างกรุงแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๑ ได้ทรงตั้งกฎมณเฑียรบาล ในกฎนั้นมีข้อบัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดเล่นว่าวข้ามพระราชวัง แลมีในจดหมายเหตุของมองซิเออร์ลาลูแบร์ อรรคราชทูต

ของพระเจ้าหลุยที่ ๑๔ กรุงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีในแผ่นดินสมเด็จพระนารายน์มหาราชเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๑ กล่าวว่าการเล่นว่าวในเมืองไทยเปนการสนุกสนาน แลเปนของนิยมกันอยู่ในหมู่เจ้านายแลขุนนางในประเทศอินเดีย แต่หาทราบไม่ว่าการเล่นว่าวนี้จะเปนพิธีส่วนหนึ่งในศาสนาหรือไม่ แต่พระราชาชาติโมกุลผู้นับถือศาสนามะหะหมัดก็ยังนิยมความรื่นเริงในการเล่นว่าวเหมือนกัน ฯลฯ ส่วนว่าวของพระเจ้าอยู่หัวกรุงสยามเอาขึ้นอยู่ในอากาศทุกคืนตลอดในฤดูหนาว ๒ เดือน มีเสนาอำมาตย์คอยระวังผลัดเปลี่ยนกันถือสายป่าน ในคำให้การขุนหลวงหาวัด และคำให้การชาวกรุงเก่ากล่าวต้องกันว่า เดือนอ้ายพิธีแคลงว่าวหง่าวเรียกลม มาในแผ่นดินพระเพทราชาแรกเสด็จขึ้นปราบดาภิเษก เมืองนครราชสีมาเปนขบถ จึงโปรดให้กองทัพกรุงขึ้นไปตีคราวแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๒ ตีไม่แตกด้วยชาวเมืองรบพุ่งป้องกันไว้เปนสามารถ ครั้นรุ่งขึ้นปี พ.ศ. ๒๒๓๓ จึงจัดกองทัพขึ้นไปตีใหม่ แม่ทัพคนหลังคิดอุบายเผาเมือง เอาหม้อดินดำผูกสายป่านว่าวจุลาล่ามชนวนชักข้ามกำแพงเมืองเข้าไป แล้วจุดชนวนไหม้ไปถึงหม้อดินดำหลุดลุกเปนไฟตกลงไปไหม้หลังคาบ้านเรือน ชาวเมืองตกใจป่วนปั่นจึงตีเมืองได้ นี่เปนคราวแรกที่ออกชื่อว่าวจุลา อนึ่งมีตำราราชเสวกครั้งกรุงศรีอยุธยา จะเปนรัชกาลไหนแลศักราชเท่าใดทราบไม่ได้ แต่คาดคะเนดูว่าจะเปนตอนปลายกรุงศรีอยุธยา ราว

แผ่นดินสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือหรือพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ในตำราน่าที่ตำรวจนั้นว่า "ถ้าทรงว่าวเพลาเช้าเพลาเย็นนั้น เจ้ากรมปลัดกรมผู้อยู่เวรเข้ามาคอยกราบทูลพระกรุณาด้วยลมกล้าลมอ่อน ถ้าเสด็จไปทรงว่าว เจ้ากรมปลัดกรมซึ่งอยู่เวรประนมมือแห่เสด็จไปถึงลานทรงว่าวณสวนกระต่าย (ซึ่งอยู่หลังวัดพระศรีสรรเพ็ชญ์ทิศตวันตกเฉียงใต้พระราชวัง) เข้าเฝ้าคอยรับสั่ง ครั้นวิ่งราวคือวิ่งรอกเรียกหัวหมื่นคือตัวสี่ตำรวจเลวขึ้นไปวิ่งแลเกณฑ์ให้คอยค้ำสายบ้าน ถ้าพานว่าวปักเป้าติดเข้ามานั้น ได้เอาบาญชีกราบทูลพระกรุณาตามชื่อทุกครั้ง" ความตอนนี้พึ่งปรากฎชื่อว่าวปักเป้าเปนครั้งแรกในตำนาน และได้ความชัดเจนว่า พระราชาทรงเล่นว่าวเอาแพ้ชะนะกันในระหว่างจุลากับปักเป้าในสมัยนั้นราษฎรก็คงจะได้เล่นว่าวพนันขันต่อกันแพร่หลายแล้ว ครั้นต่อมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร เมื่อในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ นั้น พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ กับกรมพระราชวังมหาเสนานุรักษ์ซึ่งยังดำรงค์พระอิศริยศเปนสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอก็โปรดทรงว่าว กล่าวกันว่าพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงจุลา กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ทรงปักเป้า ต่อมาเมื่อเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติแล้ว ก็ยังโปรดทรงว่าวอยู่ทั้งสองพระองค์ แล้วังหลวงยังทรงจุลาวังน่าทรงปักเป้าอยู่ตามเดิม

ได้ความตามพระราชพงศาวดาร แลจดหมายเหตุโบราณดังนี้ ข้าพเจ้าสันนิฐานว่า การเล่นว่าวมีมาแต่เมืองศุโขทัยยังเปนราชธานี

แล้ว แต่การเล่นว่าวครั้งกรุงศุโขทัยเห็นจะเล่นสำหรับความเพลิดเพลิน แลเล่นเปนการพิธีคงจะเปนพวกว่าวที่ขึ้นลอยลมอยู่เฉย ๆ แบบว่าวจีน แลคงจะได้อย่างมาจากประเทศอื่น จะเปนประเทศอินเดียซึ่งพราหมณ์ผู้ทำพิธีนำเข้ามาหรืออาจเปนประเทศจีนก็ได้ เพราะในสมัยนั้นทั้งสองประเทศได้แต่งราชทูตสื่อสานต์ไปถึงกันอยู่เนือง ๆ และทั้งองค์พระร่วงเจ้ากรุงศุโขทัยก็เคยเสด็จไปเฝ้าพระเจ้ากรุงจีนถึงสองคราวจนได้พวกช่างจีนเข้ามาทำถ้วยชามในเมืองไทยที่เรียกว่าชามสังกโลก ประการหนึ่งกระดาดที่ปิดว่าวถึงแต่เดิมมาก็ปรากฎว่าใช้แต่กระดาดจีน

สมัยกรุงศรีอยุธยาว่าวคงจะได้เล่นกันแพร่หลาย ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) จึงมีบัญญัติห้ามในกฎมณเฑียรบาลมิให้ผู้ใดเล่นว่าวข้ามพระราชวัง แต่รูปว่าวคงจะอย่างครั้งกรุงศุโขทัยหรือจะเปลี่ยนแปลงอย่างใดทราบไม่ได้ แลว่าวในสมัยครั้งกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดี (อู่ทอง) มาจนแผ่นดินสมเด็จพระนารายน์มหาราช ยังคงใช้ชักเปนการพิธีแลเล่นสำหรับความสนุกเพลิดเพลินอย่างสมัยกรุงศุโขทัย ยังมิได้ปรากฎว่าเล่นเปนพนันขันต่อกัน ต่อมาถึงแผ่นดินพระเพทราชาจึงปรากฎชื่อว่าวปักเป้าขึ้น แลปรากฎว่าเล่นคว้าเอาแพ้ชะนะกัน เมื่อเปนเช่นนี้จึงทำให้เห็นว่าในครั้งนั้นราษฎรคงจะได้เล่นว่าวพนันกันแล้ว ถ้าจะคาดคะเนว่าเกิดขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชาก็เห็นจะมีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๓๑ มา แต่ข้อนี้เปนความสันนิฐานของข้าพเจ้าเองอาจผิดได้ แล้วแต่ท่านจะพิจารณาเห็น เทอญ"

เท่าที่ท่านอุปราชกล่าวข้างบนนี้ ข้าพเจ้าเห็นเปนทางความรู้ตำนานว่าวโบราณสมัยได้อย่างดี แลข้าพเจ้าขอขอบพระคุณท่านอย่างยิ่ง

พระภิรมย์ภักดี (ชม เศรษฐบุตร) บิดาข้าพเจ้าพระภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร) เคยเล่าว่า ท่านชอบเล่นว่าวมาแต่ครั้งยังเล็ก ๆ เหมือนเด็กธรรมดา พอโตเปนหนุ่มขึ้นก็ได้ลองเข้าสนามเล่นว่าวพนัน ท่านพอใจเล่นว่าวปักเป้าทำด้วยมือตนเอง เมื่อประเดิมแรกเข้าเล่นในสนามว่าวน่าโรงหวย (ประตูสามยอด) พระยาอภิพัฒน์ตรีกามาตย์ (ติศ โรจนดิษฐ์) เมื่อยังเปนพระยาบำเรอภักดิ์เปนนายสนาม เปนธรรมดาอยู่เอง ที่เข้าสนามเล่นปีแรกยังไม่ชำนาญ ย่อมต้องเสียเปรียบเปนหมู่ว่าวจุฬา ครั้นต่อมาสนามว่าวพนันย้ายมาเล่นที่สพานเซี่ยวริมพระราชวังบวร ว่าวจุฬาซักอยู่ที่น่ากระทรวงยุติธรรมเดียวนี้ ที่สนามสพานเซี่ยวนั้นเล่นว่าวพนันกันอยู่ได้หลายปี ว่าวจุฬาของท่านจางวางท้วมเปนว่าวฝีมือเอก เฉภาะเจาะจงคว้าแต่ว่าวปักเป้าของท่านบิดาข้าพเจ้า เมื่อเอาขึ้นไปครั้งใดเปนได้ติดกับว่าวจุฬาของท่านจางวางท้วมทุกครั้ง จนเลยเปนคู่ขับขันเขี้ยวกัน ตั้งแต่เล่นว่าวสนามนี้แล้ว บิดาข้าพเจ้ามีชื่อเสียงโด่งดังว่าล่อปักเป้าเก่ง โดยที่ได้ติดเล่นกับว่าวจุฬามากกว่าว่าวปักเป้าสายอื่นทุกวันนั้นเอง จนมีความชำนาญล่อจุฬาตัวฝีมือดี ๆ ตกได้บ่อย ๆ ต่อนั้นมาข้าพเจ้ายังเปนเด็กบุญรอดโตพอจำความได้เองว่าเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๒๕ มีการนัดประชุมเล่นว่าวพนันกันที่สนามวัดโคก (ถนนเทพศิรินทร์) นายแสงเปนนายสนาม แล้วภายหลังนายขั้น

นายอำเภอได้รับเปนนายสนามต่อมา การเล่นว่าวพนันสนามวัดโคกนั้น ได้นัดเล่นประจำติด ๆ กันมาหลายปีจน พ.ศ. ๒๔๓๒ จึงได้เลิกโดยมีบ้านเรือนราษฎรปลูกสร้างมากแน่นหนาขึ้น กับมีบ้านชาวต่างประเทศอยู่หลายบ้าน เปนการไม่สดวกต่อการเล่นว่าวพนัน ซึ่งจะติดตามเมื่อเวลาว่าวตกและขาดลอย กับจะโปรดเกล้า ฯ ให้ตัดถนนเทพศิรินทร์ด้วย ในคราวเล่นว่าวพนันสนามวัดโคกนั้น ตัวข้าพเจ้าพอหัดเล่นเปนเข้าสนามช่วยบิดาได้บ้างแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าวจุลาของนายกลัดเรียกว่าครูกลัด มีฝีมือเก่งเล่นประจำสนามอยู่ นอกจากว่าวของครูกลัดยังมีว่าวจุลาของพระยาอนุชิตชาญไชย (พึ่ง สุวรรณทัต) พระยาธรรมศาสตร์นารถประณัย (จุ้ย สุวรรณทัต) เมื่อยังเปนหมื่นราชามาตย์ นายโชติ สุวรรณทัต ซึ่งเดี๋ยวนี้เปนพระยาปุรราชรังสรรค์ กับนายเล่ห์อาวุธ (จู โชติกะสเถียร) ต่อมาได้เปนพระนายเสมอใจ พระยาราชานุประพันธ์ (ทุ้ย บุนนาค) กับนายฉายเรียกกันว่าสายสมุหบาญชี และหลวงเลขาวิจารณ์ (ใหญ่ สุวรรณบุณย์) ผู้ซึ่งมีฝีมือเยี่ยมผู้หนึ่งในสนามนั้น ปิ่กเป้าก็คือของพระภิรมย์ภักดี (ซม เศรษฐบุตร) หลวงสารจักร (บรรยง บุญศิริ) นายจอน สาธรานนท์ นายเขียน นายรื่น หลวงปราบ กับพระยาเทพอรชุน (เจ๊ก จารุจินดา) แลของท่านผู้อื่นอีกบ้าง ในสนามนี้ว่าวคู่ที่มีผู้ชอบดูกันมากกว่าว่าวคู่อื่น ๆ ก็คือ ว่าวจุลาของครูกลัดคว้ากับปิ่กเป้าสายพระภิรมย์ภักดี เพราะเมื่อได้ติดกันแล้วต่างฝ่ายหาได้นิ่งถือว่าวอยู่เฉย ๆ หรือนาน ๆ ทำทีหนึ่งเหมือนว่าวพนัน

บางคู่ไม่ ต่างเปนต้องขมักเขม้นต่อสู้กันชุลมุนในอากาศไม่หยุดหย่อน ด้วยจุลาก็จะทำให้ปักเป้าตาย ฝ่ายปักเป้าก็จะครอบเหนี่ยงจุลา ดังนี้จนตลอดเกมทุกเที่ยว ถ้อยทีผลัดกันแพ้ชะนะพอวัดเหวี่ยงไม่เสียเปรียบซึ่งกันและกัน ท่านทั้งสองได้เล่นคว้าว่าวขับเขี่ยวกันมาเต็มฝีมือทุกปีจนเมื่อจวนสนามวัดโคกจะเลิก จึ่งได้ราข้อยอมเปนเกลอไม่คว้ากันอีกต่อไป ว่าวพนันเลยกล่อยลง ข้าพเจ้าเห็นท่านครูกลัดผู้นี้เล่นว่าวจุลาชำนาญช่ำชองจริง ๆ ถึงแม้ท่านจะมีอายุมากค่อนข้างชราแล้วก็ดี ก็ยังมีสายตาแลกำลังดีอยู่ เมื่อติดปักเป้าเข้าแล้วเปนไม่ยอมปล่อยให้ผู้ใดชักหรือเข้าช่วย ท่านเล่นด้วยฝีมือตนเองคนเดียว จนตลอดเกมแพ้หรือชะนะ ท่านมีฝีมือชำนาญเปนพิเศษอยู่อย่างหนึ่ง คือเมื่อติดปักเป้าเข้าแล้ว ไม่ตั้งรอกเอาว่าวขึ้นสูงเลย ทำเกลือกหลบหลีกว่าวปักเป้าอยู่แต่สูงแค่ยอดไม้ ทั้งไม่หย่อนไกลด้วย จนปักเป้าเพลียเสียท่าถลำเข้ามาสั้นหรือตายหางตัวเอง วิธีนี้ถ้าปักเป้าฝีมือดี กว่าจะทำได้เสียกันบางเที่ยวถึงกว่าครึ่งชั่วนาฬิกา เปนการต่อสู้กันอย่างน่าดูที่สุดกับเปนการแสดงฝีมือเล่นว่าวให้เห็นว่า ฝ่ายใดจะบังคับว่าวได้ดีกว่ากันโดยแท้จริง ด้วยผู้ชักว่าวจุลาต้องมีฝีมือชำนาญอย่างเอก ประกอบกับว่าวที่คล่องได้ดังใจ จึ่งจะทำปักเป้าฝีมือดีให้ตายโดยวิธีเกลือกเตี้ยอย่างนี้ได้ ตั้งแต่ครั้งนั้นต่อมาจนทุกวันนี้ ข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นท่านผู้ใดเล่นว่าวจุลาคว้าปักเป้าทำได้ดังครูกลัดนี้เลย ขอนับท่านว่าเปนฝีมือเอกในเชิงเล่นว่าวจุลา อนึ่งว่าวจุลาของท่านเจ้าคุณอนุชิตชาญไชยก็

ได้ชื่อว่าเก่ง ทั้งมีท่านบุตรหลานช่วยเหลืออยู่มาก กระบวนทำว่าวจุลากันแล้วท่านเปนผู้มีชื่อว่าสะสมทำไว้มาก และงามดีด้วย ส่วนปั๊กเป้านอกจากของบิดาข้าพเจ้าซึ่งเลื่องชื่ออยู่แล้วนั้น ยังมีว่าวของหลวงสารจักร (ก้นปั๊กเป้าแต้มสีแดง) กับว่าวของนายจอนมีฝีมือเยี่ยมกว่าว่าวปั๊กเป้าทั้งหลาย ฝ่ายของเจ้าคุณเทพอรชุน แม้แต่ท่านพึ่งนำว่าวเข้าสนาม ท่านก็ยังได้ประดิษฐ์ทำปลอกทองเหลืองมีขอหมุนได้ สำหรับผูกโคนหางสรวมที่ไม้อกปลายกันอีกชั้นหนึ่ง กับท่านได้ทดลองใช้ผ้าใบทำหางว่าวปั๊กเป้าด้วย แต่ของสองอย่างที่ประดิษฐ์ขึ้นนี้ ไม่เปนผลทำให้ว่าวปั๊กเป้าคล่องดีขึ้น ด้วยมันหนักก้นทำให้ควงจัดแลขึ้นสูงไม่ถึงหัวว่าวจุลา จึงไม่มีผู้เอาอย่างของท่าน ส่วนท่านหลวงปราบข้าพเจ้าได้ยินว่า เคยเล่นว่าวพนันมาแต่ก่อนทุกสนาม ในเวลาที่ข้าพเจ้าเห็นท่านเล่นที่สนามวัดโคกแลสนามอื่น ๆ ต่อมาภายหลังนั้นว่าวของท่านเปนรูปมะกอกกลาย ๆ คือปั๊กคลุ่มหัวสั้นไม่เคยเห็นเปลี่ยนแปลงเปนรูปอื่นเลย จนผู้เล่นแลผู้ดูกับพวกจุลาทั่วไปให้ฉายาว่าวนั้นว่า "โถขยาคู" และว่าวของท่านเกือบจะว่าได้ว่าหมดทุกตัว ขึ้นไปลอยที่อยู่ในอากาศ ไม่อยากจะยักย้ายไปทางใด พวกเจ้าของจุลาชอบคว้าเปนที่สุด ถ้าเอาขึ้นไปเป่นได้ล่อกับว่าวจุลาเสมอ แต่ข้าพเจ้าสังเกตเห็นน้อยวันนักจะชะนะว่าวจุลาได้สักเที่ยวหนึ่ง ฝีมือของท่านไม่อิ่มปรุฟขึ้นเลย ในระหว่างที่ว่าวพนันเล่นกันสนุก ชาวสวนและหัวเมืองเคยนำว่าวมาเข้าสนามเล่นพนันก็มีเปนครั้งคราว วันหนึ่งมีพวกบาง

ช้างจังหวัดสมุทสงครามนำว่าวจุลาตัวดีลือชื่อว่า "อีกระแชง" เคยคว้าปักเป้าที่สนามเมืองเขามาแล้ว ไม่ตกปักเป้าผู้ใดเลย ในวันนั้นพอเข้าสนามวัดโคกแล้วขึ้นมา ก็ได้ติดปักเป้าของท่านผู้หนึ่ง แต่ทำกันไม่ได้เสีย เพราะว่าวจุลาขึ้นไปลอยลมแหงนพังพาบอยู่ในอากาศ ปักเป้าขึ้นไม่ถึงตัว ฝ่ายจุลาก็คว้าไม่ลงเปนทำอะไรกันไม่ได้ต้องวิ่งรอกเลิกเที่ยว ๑ แล้วเอาขึ้นใหม่อีก เที่ยวนี้ได้ติดกับว่าวปักเป้าบิดาข้าพเจ้าแล้วจุลาก็ขึ้นไปลอยเหลิงลมตามเคย ปักเป้าพยายามสาวเข้ามาจนพอดีตัวงามประกบ แต่ก็ยังทำอะไรว่าวจุลาไม่ได้ ด้วยปักเป้าขึ้นไม่ถึงตัว ว่าวจุลาก็ลอยเฉยอยู่ดังนี้นาน จนพวกจุลาจะนึกรำคาญอยากเลิกหรืออย่างไร จึงวิ่งรอกพาเข้าไปจนใกล้สูนย์ ในทันใดบิดาข้าพเจ้าก็เหนี่ยวรั้งป่านปักเป้าโดยแรง หัวว่าวจุลาหกกลับลงเผอิญปักกระทบกับหัวปักเป้ากัดติดกันแน่น เลยหมุนแผ่ตกลงดินโดยง่ายในทันควันทั้งคู่ นอกสูนย์จุลาสัก ๒ หรือ ๓ วาเท่านั้น ปักและขากบว่าวจุลาฟาดดินหักป่นปี้ แล้วเลยพากันหอบโครงว่าวกลับบ้าน ด้วยไม่มีว่าวจุลาตัวอื่นจะเปลี่ยน บางทีจะเข้าใจว่าว่าวจุลาตัวดีของเขาตัวนี้ จะไม่ตกปักเป้าจึงได้เอามาแต่เฉภาะตัวเดียว ไม่ได้คว้าแก้มืออีก

ต่อมาเมื่อสนามว่าววัดโคกเลิกแล้ว ผู้ที่ชอบว่าวได้นัดประชุมเล่นกันที่สนามวังนอกสระประทุม อยู่ในความอุปถัมภ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสวัสดิวัตนวิสิษฐ์ พระองค์ทรงโปรดแลเสด็จตรวจตราดูแลทุกวัน การเล่นว่าวพนันจึงสนุกครึกครื้นกันขึ้นอีกคราวหนึ่ง แต่ผู้ดู

เล่นว่าวพนันไม่สู้มีมากนัก เพราะเปนทำเลไกลจากที่ประชุมชน ทั้งยังไม่มียวดยานที่จะอาศรัยไปมาได้สดวกด้วย ในระหว่างนี้ได้ทราบว่ามีราชทูตต่างประเทศเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี พอประจวบเปนฤดูเล่นว่าว พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงโปรดเกล้า ฯ ให้เชิญพวกเล่นว่าวพนันไปเล่นให้พวกทูตดูก็ครั้งหนึ่ง สนามวังนอกนัดเล่นว่าวพนันไม่ได้กี่ปีก็เลิกกัน แล้วผู้ที่ยังชอบว่าวพากันมาประชุมเล่นที่สนามวัดค้อน บ้านทวาย ในสนามนี้ชั้นต้นก็ดูครึกครื้นดี เพราะเปนทำเลเหมาะมีผู้นำว่าวไปเล่นมากสาย แต่ครั้นเล่นกันไปได้หน่อยหนึ่งเกิดมีพวกพาลชนมากขึ้น นายสนามก็อ่อนแอไม่แข็งแรง ตกเวลาเย็นเปนเมาแอ๋กันแทบเต็มทุ่ง เปนที่น่าหวาดเสียวแลรังเกียจของผู้เล่นว่าวอย่างยิ่ง ผู้นำว่าวไปเล่นจึงน้อยลงไปทุกวันจนต้องเลิกนัดเล่นว่าวกันต่อมาพากันมาเล่นที่หัวลำโพง เมื่อกำลังคนงานปราบสถานที่จะทำสถานีรถไฟ แต่ก็เล่นกันไปอย่างแกน ๆ เพราะว่าเกะกะกับผู้ทำงานและถนนสพานยศเส แลบ้านเรือนราษฎร ต่อจากนั้นยังมีท่านมีบรรดาศักดิ์ผู้หนึ่งรับเปนนายสนามนัดเล่นว่าวพนันที่สวนอนันต์ ในคลองมอญจังหวัดธนบุรี เล่นกันได้ ๒ ปีก็เลิก คราวนั้นนายศักดิ์อยู่แพปากคลองบางกอกใหญ่ เปนผู้มีชื่อว่าฝีมือเยี่ยมในฝ่ายเล่นว่าวจุลา ครั้นเลิกจากสนามนี้แล้วก็พากันมาเล่นที่สพานหัวตะเฆ่ ถนนริมคลองตลาดตรงข้ามกับวังสราญรมย์ ว่าวพนันคราวนี้มีคนดูสนุกมากแต่เล่นกันไม่

ได้นาน เพราะเกิดเปนอันตรายแก่วัดฤต่าง ๆ จึงต้องถูกห้ามให้เลิกกัน แล้วก็ย้ายไปเล่นที่บางขุนพรหม เมื่อถนนสายสามเสนตัดใหม่ ปักเป้าเล่นอยู่ที่น่าวัดสาระพัดช่าง ที่นี้ไม่ใช่ทำเลเล่นว่าวพนันเลย เพราะเกะกะไปด้วยบ้านเรือนราษฎร ไม่ช้าจึงต้องเลิกกันอีก ในสนามเหล่านี้ที่กล่าวมาแล้ว ตัวข้าพเจ้าได้ไปเล่นล่อปักเป้าช่วยบิดาหรือไปดูเขาเล่นทุกแห่ง ข้าพเจ้าจึงเล่นว่าวปักเป้าชำนาญดีขึ้น จนท่านบิดาไว้ใจให้เล่นแต่ลำพังผู้เดียวก็บ่อย

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๒ นายพลโท พระยาสโมสรสรรพการ (ทัด ศิริสัมพันธ์) ได้นัดเล่นว่าวพนันที่ท้องสนามหลวงซึ่งแต่ก่อนเรียกกันว่าทุ่งพระเมรุ ในขั้นนี้กำแพงพระราชวังบวรมีอยู่ พอเริ่มนัดก็มีว่าวพนันเข้าเล่นในสนามมาก ว่าวพนันกลับสนุกครึกครื้นขึ้นอีก ด้วยท่านนายสนามมีใจอารีรอบคอบกว้างขวาง ทั้งท่านมีว่าวจุลาสำรองข้อนประจำอยู่ ๑ สายด้วย นอกจากนี้ยังมีว่าวจุลาของหลวงศรีเยาวภาค (จอน) พระยาราชานุประพันธ์ (ทุ้ย บุนนาค) พระยาเวียงในนฤบาล (เจ๊ก เกตุทัต) พระยาอนุชิตชาญไชย (พึ่ง สุวรรณทัต) กับยังมีของท่านผู้อื่นอีก ท่านหลวงศรีผู้นี้มีฝีมือชักว่าวจุลาเก่งมาก ทั้งมีว่าวดีๆ อยู่ ๓ ตัว คือ องคต เข็มทอง กับอีแก่ ฝ่ายพวกล่อปักเป้าก็คือพระภิรมย์ภักดี นายจอน สาธรานนต์ นายโชติ สุวรรณทัต ต่อมาเปนหลวงประจักษ์ศุภอรรถ เดี๋ยวนี้เปนพระยาปุรราชรังสรรซึ่งเคยเปนผู้ชักว่าวจุลาเก่งที่สนามวัดโคก กับว่าวปักเป้าชื่อ "โฉขยาคุ" ของหลวงปราย ๆ แลของท่านผู้อื่นอีกบ้าง สนามเล่นว่าวคราวนี้ พวกว่าว

จุลาชักอยู่ท้องสนามหลวง ฝ่ายปักเป้าล่อในกำแพงพระราชวังบวรซึ่งเปนสนามแคบ ทั้งมีต้นสนใหญ่หลายต้นกับโรงช้างห้องทิมแถว เกะกะติดสายป่านกันบังไม่เห็นตัวว่าวเมื่อต่ำลงไป และเมื่อจุลาพาตะแบงไปทางทิศตวันตก ซึ่งเปนการเสียเปรียบว่าวจุลามาก ถึงกระนั้นยังมีปักเป้าบางสายไม่รังเกียจย่อท้อ เอาขึ้นเล่นล่อจุลาทุกวัน ในปีนี้ว่าวจุลาองคตได้ชื่อว่าเก่งกว่าว่าวจุลาทั้งหลาย ทั้งท่านหลวงศรีเจ้าของมีฝีมือดีชักเองด้วย วิธีเล่นท่านก็รู้ฉลาด ในเมื่อคว้าติดปักเป้าเข้าแล้ว ถ้าปักเป้าเนิบนายไล่ครอบเหนียงไม่ทัน เปนตะแบงพาเอาไปตระเวรทางตวันตกจนขวางลมถึงแม่น้ำ พระราชวังบวรบังตัวว่าวพวกปักเป้าแลไม่เห็น ซึ่งเปนการเอาเปรียบว่าวปักเป้าลึกล้ำ จึงชะนะว่าวปักเป้ามากเที่ยว จนพวกว่าวปักเป้าโดยมากคร้ามไม่อยากล่อ และว่าวจุลาองคตตัวนี้ก็ทำถูกส่วนเหมาะขึ้นไปลอยลมสูง ทั้งตะแบงคล่องไปได้ไกลด้วย

ในปีรุ่งขึ้นนัดเล่นว่าวพนันที่สนามเดิมนี้อีก มีว่าวเล่นเพิ่มขึ้น คือฝ่ายจุลา พระอธิกรณ์ประกาศ (เชย ไชยคุปต์) ภายหลังได้เปนพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง กับของท่านอาจารย์แดง วัดพิตรภิมุข นายหล่ำเปนผู้ชัก ส่วนปักเป้าก็นายรื่นกับนายชิตมหาดเล็กเปนต้น ปีนี้ว่าวจุลาองคตยังเก่งคุยมากอยู่ เมื่อต้นฤดูตามเคย ความจริงไม่มีปักเป้าของท่านผู้ใดหาญเข้าไปขันสู้ เนื่องด้วยเหตุรู้ฉลาดดังกล่าวแล้ว เว้นแต่ปักเป้าบิดาข้าพเจ้าสายเดียว ซึ่งเวลานี้ตัวข้าพเจ้าเองพอเล่นได้คล่องแคล่วแล้ว ได้เข้าขันต่อสู้กันทุกวันถ้อยทีผลัดกันแพ้ชะนะไม่สู้จะเอาไปกินได้คล่องคอนัก ครั้นเล่นต่อมาถึงกลางฤดู ฝ่ายปักเป้า

มีความชำนาญดีขึ้น แลจับวิธีทำว่าวให้ขึ้นสูงถึงตัวจุลาได้แล้ว ก็ล่อสกัดดักน่าดักหลังคอยครอบเหนี่ยง ทำเอาจุลาองคตไม่อาจตะแบงหนีไปได้ไกลเช่นที่เคย จึงเข้าเหนี่ยงปักเป้าตกถี่เข้าค่อยหายคุยไป มาวันหนึ่งพอจุลาองคตติดปักเป้าสายนี้ ก็วิ่งรอกหนีพาปักเป้าขึ้นไปลอยอยู่บนสวรรค์ แต่ไม่ช้าก็เข้าเหนี่ยงปักเป้าพันหัวองคตแน่น ปักเป้าถูกลมพัดแรงดิ้นท่าไรไม่ทราบ หัวว่าวจุลาเลยหักสบั้นถึงปัก ติดกับปักเป้าหมุนตกลงมานอนแผ่อยู่กลางสนาม พร้อมด้วยเสียงฮากันลั่นด้วยความพิศวงของคนดูทั่วไป เพราะยังไม่มีใครเคยเห็นเปนได้ถึงเพียงนี้เลย พอว่าวตกลงแล้วสักครู่ พวกว่าวจุลาหลายคนวิ่งมาที่ว่าวจะเปนโดยความแค้นใจหรืออย่างไร กลับพูดโยเยหาเหตุว่าท่าพวกว่าวปักเป้าโดดข้ามว่าวจุลา จักกระแล่นเกือบจะเกิดตีกันขึ้น ต่อจากวันนั้นเปนอันหมดชื่อว่าวองคตตัวลือ แล้วในไม่ช้าเจ้าของก็ได้พยายามทำว่าวจุลาถ่ายแบบองคตนี้อีกหลายตัว แต่ไม่ได้ดีเหมือนองคตตัวเก่าสักตัวเดียว ท่านหลวงศรียังมีว่าวมีชื่ออีก ๒ ตัว คือเข็มทองกับอีแก่ได้ผลัดกันเอาขึ้นคว้าแก้มือ แต่กลับถูกปักเป้าสายนี้ ผลานเสียหมดทั้ง ๒ ตัว โดยตัวหนึ่งเข้าเหนี่ยงตกหลังโรงช้าง แล้ววิ่งรอกลากหักยับยี่ แลตัวชื่ออีแก่ก็ประกบปักเป้าตกต้นสน เจ้าของวิ่งรอกลากจนหักหมดใช้ไม่ได้เหมือนกัน เลยหมดชื่อว่าวจุลาตัวลือทั้ง ๓ ตัว ในวาระซึ่งยังไม่ตลอดฤดูว่าวปีนั้นเอง แล้วท่านหลวงศรีออกปากยอมแพ้ นอกจากว่าวพนันคู่ขันกันนี้ ว่าวคู่อื่น ๆ ก็ได้คว้าเล่นกันสนุกสนานเต็มฝีมือเหมือนกัน ทั้งมีว่าวปักเป้าแลจุลาของชาวสวนแปลกหน้าเข้ามาสนาม

เล่นปะปนอยู่ด้วย ส่วนคนดูว่าวพนันพากันมาดูมากขึ้นแทบเต็มท้องสนามหลวงทุกวัน ได้เล่นว่าวพนันในสนามนี้มาอีกหลายปี กำแพงวังน่าจึงรื้อลงทำสนามหลวงเปนพื้นเดียวกัน เพิ่มความกว้างขวางและสดวกในสนามว่าวปักเป้าขึ้นอีกมาก เมื่อถึงฤดูนัดเล่นว่าวพนัน ต่อมาก็มีผู้นำว่าวไปเล่นแข่งขันกันมากขึ้น รวมทั้งผู้ฝึกหัดเล่นขึ้นใหม่อีกก็หลายนาย บางวันมีว่าวจุลาเล่นอยู่ตั้ง ๗ หรือ ๘ สาย ปักเป้าก็ถึง ๒๐ ต่างเอาขึ้นคว้ากันไม่ทันเลือกว่าว่าวใครเปนว่าวใคร ต้องการแต่จะอวดฝีมือเปนการสนุกเต็มที่ คนดูว่าวพนันคราวนี้ไม่ใช่มีแต่ผู้ชายฝ่ายเดียว ทั้งผู้หญิงสาวแก่เด็กเล็ก พระสงฆ์สามเณรตลอดจนชาวต่างประเทศและท่านผู้ดีชั้นสูง กับเจ้านายบางพระองค์ก็เสด็จ แลมายืนนั่งเดินดูแทบล้นสนามหลวงทุกวัน ฝ่ายผู้ที่เล่นต่อรองพนันเสมอนอกก็นั่งยืนกันเปนกลุ่ม ๆ ต่อรองกันโปกฮาเสียงดังลั่นสนาม ในงานอะไรนอกจากงานหลวงแล้ว จะมีคนมาประชุมมากเหมือนมาดูว่าวพนันนี้ยากที่จะเคยเห็น ผู้เล่นเล่าก็ขมักเขม้นจ้องจะคอยคว้าว่าวให้ติดกันเพื่อได้เล่นสำแดงฝีมือของตน บางทีถึงต้องแย่งกันคว้าเลยติดพันกันนุงนังเอง จนเกิดทะเลาะเอะอะกันก็มีบ้าง แต่ก็ยังไม่เคยปรากฎว่าถึงวิวาททุบตีกันแตกหัก ว่าวพนันในสนามนี้ได้นัดประชุมเล่นกันต่อมาอีกทุกปีจนปลาย พ.ศ. ๒๔๔๗ ต่างฝ่ายเล่นชำนาญคร่องแคล่วดีขึ้นเปนลำดับ แต่ว่าวจุลาของท่านอาจารย์แดงได้ชื่อว่าเปนว่าวฝีมือดียอดเยี่ยมด้วยท่านเปนผู้ทำว่าวเองอย่างปราณีตถ้วนถี่ แล้วคัดเลือกเอาไว้แต่ตัวดี ๆ หลายว่าว ที่เปนว่าวน่วมเบาลมชันสูงแลคล่องด้วย แต่ก็ดีไป

คนละทางกับว่าวจุลาองคต ทั้งท่านได้นายหล่ำผีมือดีไว้คว้าเล่นให้ ทำเอาปั๊กเป้าโดยมากขยาดไม่กล้าติดเข้าเล่นขันสู้กับท่าน แลบ้านว่าวของท่านก็หาป่านใยมาถลุงแลสับด้วยฝีมือเอง เส้นโตเล็กพอเหมาะกับแรงว่าวจุลาของท่านอย่างดีที่สุด ในระหว่างที่เล่นกันอยู่นี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เคยเสด็จทอดพระเนตรที่สนามว่าวเนือง ๆ และทรงว่าวจุลาของท่านอาจารย์แดงเปนที่พอพระทัยมาก ยังสายของพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมืองก็เล่นเก่งสนุกมาก ขึ้นไปเปนคว้าปั๊กเป้าไม่รีรอให้เสียเวลา ท่านขอยกเว้นแต่ว่าวปั๊กเป้าสายของบิดาข้าพเจ้าสายเดียวเท่านั้น ท่านเล่นได้เสียวันหนึ่ง ๆ มากเที่ยวกว่าว่าวจุลาสายอื่น ทันใจผู้ดู แลพวกปั๊กเป้าก็ชอบล่อกับท่านด้วย เพราะเห็นว่าวของท่านขึ้นไม่สูงและฝีมือคนชักก็ไม่สู้เก่งนัก แต่เจ้าคุณชอบคว้าว่าวปั๊กเป้าตัวประสีแดงของหลวงสนทรายุทธกิจ (อำนวย อมาตยกุล) เดี๋ยวนี้เปนพระยาวิชิตสรสาตร์มากกว่าว่าวปั๊กเป้าตัวอื่น เพราะเมื่อต้น ๆ มือท่านคว้าเอาปั๊กเป้าตัวแดงนี้ไปกินได้อย่างง่ายดาย ซึ่งเปนธรรมดาอยู่เอง ผู้ที่หัดล่อปั๊กเป้าใหม่ ๆ ย่อมจะไม่รู้ท่าหนีทีไล่ชำนาญ จำต้องยอมป้อนเขาไปพลางจนกว่าจะเล่นเปนดีขึ้น โดยเหตุที่ว่าวจุลาเอาไปกินได้บ่อยนี้ เลยมีฉายาว่าว่าว "แดงไอสกริม" ต่อมาปีหลัง ๆ พระยาวิชิต ฯ ล่อว่าวรู้วิธีชำนาญดีขึ้นบ้าง เล่นเอาว่าวจุลาเจ้าคุณอินทรา ฯ เข้าเหนียงตกมาก เลยชื่อว่าวแดงไอสกริมหายเงียบไป และเกือบจะกลับเปนมีชื่อว่า "แดงเสือ" เสียอีก ยังมีว่าวจุลาสายของพระยาเวียงในนฤบาล พระบำระมวญภูมิ

เทศ (เชง วีรยะศิริ) คุณศักดิ์ท่าเตียนกับของท่านผู้อื่นอีกหลายสาย เล่นอยู่ด้วย ว่าวจุลาของท่านเหล่านี้เอามาขึ้นในสนามแย่งกันคว้าปักเป้า สนุกเหมือนกัน ไม่เหมือนกับที่เคยเห็นสนามอื่นซึ่งเอาจุลาขึ้นไปลอยอืดอยู่ในอากาศ กว่าจะคว้าปักเป้าได้ตละเที่ยว ช่างโอ้เอ้เสียจริง ๆ ส่วนปักเป้าของนายอัมพร จารุประกร ต่อมาเปนหลวงพฤฒิสารประสิทธิ์ และเดี๋ยวนี้เปนพระสารธรรมวินิจฉัยก็อีกสายหนึ่ง พึ่งหัดเข้าสนามเล่น แต่ต่อมาในไม่สู้ช้า ฝีมือค่อยเล่นดีขึ้นเปนลำดับจนได้เล่นแข่งขันชิงถ้วยทองณสนามสวนดุสิต กับปักเป้าสายของหลวงธุระธรรมประกาศ (เด่น ขุนนาค) เดี๋ยวนี้เปนพระอรสุมพลาภิบาล นายรื่น ว่าวกันแต้มแดง นายชิตมหาดเล็ก กับพระยาปุรราชรังสรรค์ ทั้งสี่ท่านนี้ได้ชื่อว่ามีฝีมือล่อปักเป้าชำนาญเก่งดีมาก ส่วนท่านพระยาเทพอรชุนเปนผู้ใหญ่ ช่างประดิษฐ์คิดทำแลล่อว่าวปักเป้าเปลี่ยนแปลงบ่อย ๆ จนเมื่อครั้งสุดท้ายสนามนี้ ท่านเปนผู้ต้นคิดล่อว่าวจุลาเข้าซุงตกได้โดยง่ายไม่ต้องเหนื่อยยาก โดยใช้วิธีพอบ้านปักเป้าทาบซุงจุลาแล้ว ก็ปล่อยบ้านปักเป้าไปตะพึดตะพือไม่หยุดยั้ง จนบ้านปักเป้าพานซากบว่าวจุลา ๆ ไม่สามารถจะดิ้นไปทางใดได้ มีแต่หัวปักลงดินอย่างเดียว ซึ่งปักเป้าไม่จำต้องรั้งหรือตึงสายบ้านหรือกระตุกกระชากเลย วิธีนี้พวกเล่นปักเป้าทั้งหลายเห็นดีเลยถ่ายเอาแบบอย่างของท่านมาเล่นกันจนทุกวันนี้ เมื่อตอนปลายฤดูปีนั้น เกิดมีท้าพนันขันต่อกันขึ้นเปนพิเศษระหว่างนายชิตมหาดเล็ก ฝ่ายปักเป้า กับพระอรสุมพลาภิบาลยืมว่าวท่านอาจารย์แดงเล่น เปนฝ่ายจุลาพนันเดิมพันกัน ๒๐๐ บาท

ต่อ ๑๐๐ บาท และพระอรสุมเรียกข้าพเจ้าไปช่วยคว้าด้วย เมื่อตกลงกันแล้ว ก็เอาว่าวขึ้นคว้าติดกันยังไม่ทันจะทำอะไรเต็มฝีมือ จุลาก็เข้าเหนี่ยงปักเป้า แล้วผ่อนป่านแก้สำรอกเหนี่ยงเท่าไรก็ไม่หลุด ต้องผ่อนป่านแก้กันไปไกลจนเลยวัดชะนะสงคราม ฝ่ายว่าวจุลายังลอยลมไม่หมุนตก โดยเหตุที่ว่าวปักเป้านายชิดใช้เหนี่ยงใหญ่ยาว ไม่ถ้าชยรัดตัวว่าวจุลาให้ตกลงได้เร็วทันใจ ในทันใดนั้นเองยังเอิญเป็นเคราะห์กรรมของปักเป้า ที่มีชาวบ้านขึ้นไปจับป่านปักเป้า ซึ่งระอยู่บนหลังคาบ้านแล้วรั้ง ทำให้ปักเป้าถลำเหนี่ยงเข้ามาสั้นเข้าบังจุลา ๆ เลยวังรอกเข้ามากินได้ นายชิตร้องเข็ดไม่ขึ้นสู้อีกต่อไป ในระหว่างว่าวจุลามากสายสนุกนี้ ปักเป้าบิดาข้าพเจ้าได้ติดล่อว่าวจุลามากกว่าว่าวปักเป้าสายอื่น ๆ เพราะว่ามีว่าวสำรองหลายว่าวกับป่านซักก็ ๒ หรือ ๓ ตะกล้า เมื่อคว้าได้เสียกันเที่ยวหนึ่ง แล้วก็เอาตัวแทนขึ้นอีกในทันใด แล้วข้าพเจ้าก็พาวิ่งมาวิ่งไปเที่ยวคอยล่อดักติดจุลาตัวที่คว้าลงมาก่อนปักเป้าตัวอื่น ๆ ดังนี้ วันหนึ่งเล่นได้เสียตั้ง ๕—๖ เที่ยว และบางวันก็ชะนะจุลาหมดทั้ง ๕—๖ เที่ยว โดยไม่เสียเลยก็มี ดูเหมือนเล่นว่าวตลอดฤดู ยังไม่เคยขาดทุนสักวันหนึ่งเลย จนพระยากฤติกานุกรณ์กิจผสนใจในว่าวพนันออกปากว่า ถ้าเล่นว่าวพนันกันได้ดังนี้ตลอดปี พระภิรมย์ไม่ต้องทำอะไรกินก็ได้ ธรรมดาเดิมพันที่เล่นพนันกันในสนามนี้คือ ตอนต้นฤดูเล่นกัน ๒๒ บาทต่อ ๑๑ บาท มาตอนกลางขึ้นเป็น ๔๔ ต่อ ๒๒ บาท ดังนี้จนตลอดฤดูทุกปี

รุ่งขึ้นต้น พ.ศ. ๒๔๔๘ ขณะว่าวพนันประชุมเล่นกันสนุกครึกครื้นแลมหาชนดูกันเต็มท้องสนามหลวงเช่นปีที่แล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จพระราชดำเนินผ่านท้องสนามหลวงทอดพระเนตร์ นักเล่นว่าวประชุมกันสนุกสนานมากมาย เปนที่พอพระทัยจึงมีพระกระแสรรับสั่งโปรดเกล้า ฯ ให้เรียกนัดพวกที่เล่นว่าวนี้ ไปเล่นถวายน่าพระที่นั่งณสนามพระราชวังสวนดุสิต กำหนดเขตรว่าวจุลาให้อยู่สนามม้า (สโมสรเสือป่าเดี๋ยวนี้) สนามว่าวปักเป้าอยู่ในกำแพงสวนดุสิต (ริมพระที่นั่งอนันตสมาคม) ครั้นถึงวันกำหนดนัดต่างก็พากันนำว่าวไปพร้อมทั้งฝ่ายจุลาแลปักเป้า แล้วต่างก็เอาขึ้นคว้าต่อสู้กัน ถวายตามพระกระแสรรับสั่งด้วยความเต็มใจแลเต็มฝีมือด้วยกัน แต่ในวันที่ลงมือเล่นว่าวถวายนี้ เปนต้นเดือนพฤษภาคมปลายฤดูลมว่าวเสียแล้ว ลมฝนพัดแปรไปต่างทิศต้องย้ายสนามว่าวจุลาไปตามลมพัดก็มีบ้าง ถึงกระนั้นผู้เล่นก็ไม่ท้อถอย เอาว่าวขึ้นคว้ากันถวายจนหมดเวลาทุกวันพระองค์เสด็จออกทอดพระเนตร์พร้อมทั้งฝ่ายน่าฝ่ายในเปนที่พอพระราชหฤทัย แลพระราชทานพวงมาลัยเบยด้วยพระหัดถ์สรวมคอผู้ชะนะว่าวทุกเวลาเย็น ทั้งโปรดเกล้า ฯ ให้มีแตรวงของทหารแลพิณพาทย์บรรเลงเพลงต่าง ๆ เมื่อกำลังเล่นว่าวกันด้วย และเมื่อปักเป้าตายจุลาวิ่งรอกพาไปกินได้ พิณพาทย์ก็ทำเพลงเหาะ กับทำเพลงโอดเมื่อขณะว่าวจุลาเข้าเหนียงหรือประกบปักเป้าหมุนจนตกลงดิน ทั้งบางวันทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเลี้ยงเครื่องว่างแก่ผู้เล่นว่าว

ด้วย ส่วนพลเมืองมาดูว่าวพนันหน้าพระที่นั่งครั้งนี้ เห็นจะไม่ต้องบอกก็ได้ว่า ฟ้ากันมาดูจนเต็มสนามหลีกแทบไม่ไม่พ้นกัน การเล่นว่าวถวายเปนพิเศษคราวนี้ไม่กี่วัน ก็โปรดเกล้า ฯ ให้เลิก ประกอบทั้งฝนตกด้วย แต่ฝนตกต้นฤดู ไม่ใช่ตกทุกวัน บางวันไม่มีฝนลมว่าวกลับมีดีตามเคย ก็มีเจ้านายบางพระพระองค์มีอาทิคือพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ กับพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์เปนต้น ทรงโปรดเรียกว่าวบางตัว มีว่าวข้าพเจ้าสายหนึ่ง ไปคว้าเล่นดูฝีมือกัน แพ้ชะนะทรงเลี้ยงและแจกบุหรี่ รอดไซล์ เปนการสนุกพอพระทัยอย่างยิ่ง เนื่องจากการพอพระราชหฤทัยในการเล่นว่าวพนันถวายหน้าพระที่นั่งคราวนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เริ่มกำหนดนัดจะเล่นว่าวพนันกันอีกต่อไปในปีหน้า ตั้งแต่ปีนั้นเปนต้นไป จะโปรดเกล้า ฯ ให้เล่นแข่งขันชิงแต้มนับคะแนนแล้วจะทรงพระราชทานถ้วยทองใบหนึ่ง ให้แก่เจ้าของว่าวจุลาผู้ชะนะได้แต้มสูงสุด กับอีกใบหนึ่งจะพระราชทานแก่เจ้าของฝ่ายปักเป้าผู้ชะนะได้แต้มมากที่หนึ่ง ดุจกัน แต่ผู้ชะนะปีที่ ๑ แล้วต้องชะนะติดๆกันอีก ๒ ปี รวมเปน ๓ ปี จึงจะพระราชทานถ้วยทองนั้นเปนสิทธิ์ และจะได้โปรดเกล้า ฯ ให้ตรากฤติกาสำหรับเล่นว่าวพนัน ตั้งนายสนามและกรรมการชี้ขาดทั้งฝ่ายจุลาและปักเป้าต่อไปด้วย

เผอิญก่อนถึงฤดูเล่นว่าวคราวแข่งขันชิงถ้วยทองนี้ ตัวข้าพเจ้ามีกิจไปเปลี่ยนอากาศในประเทศยี่ปุ่น กลับเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ ในกลางเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๙ เมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้ง

ต้นเล่นว่าวแข่งขันชิงแต้มถ้วยทองกันมาได้ครึ่งกลางแล้ว ข้าพเจ้าได้ทราบว่า เมื่อถึงฤดูลมว่าวก่อนวันที่ ๑ เมษายน ซึ่งเปนวันเริ่มต้นนัดลงมือแข่งขันแต้มถ้วยทองวันต้นนั้น พวกที่จะนำว่าวเข้าสนามแข่งขันซึ่งบันมีผู้เล่นผู้หัดใหม่ขึ้นอีกหลายท่าน ได้โอกาศไปชักว่าวซ้อมฝีมือพนันกันที่ท้องสนามหลวงก่อนวันนัดเปนหลายวัน คราวซ้อมนี้ มีว่าวเล่นมากสายกว่าทุกคราวจนล้นสนาม ครั้นถึงวันกำหนดนัดต่างก็พากันไปขอจดทะเบียนลงมือเล่นแข่งขันทีเดียว ในคราวแข่งขันว่าวพนันนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งให้ท่านมหาอำมาตย์โท พระยาสีหราชฤทธิไกร (ทองคำสีหอุไร) เวลานี้บวชเปนสงฆ์รักษาศีลอยู่วัดราชบพิธ เปนนายสนาม พระยาสีหราชเดโชไชย (ม.ว. อรุณฉัตรกุลณกรุงเทพ) ภายหลังเปนจอมพลเจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต ๑ พระยาเวียงในนฤบาล (เจ๊ก เกตุทัต) ๒ กับพระอธิกรณ์ประกาศ (เซยไอยคุปต์) ภายหลังได้เปนพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง ๓ เปนกรรมการฝ่ายจุลา แลพระยาเทพอรชุณ (เจ๊ก จารุจินดา) ๑ พระยาเสนาภูเบศร์ (อังกาบ ศรีไชยยันต์) ๒ กับพระเมธีนฤปกรณ์ (ตั้น บุนนาค) เดี๋ยวนี้เปนพระยากฤติกานุกรณ์กิจ ๓ เปนกรรมการฝ่ายปักเป้า แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้ตราข้อบังคับเรียกว่า กฤติกาเล่นว่าวสนามหลวงสวนดุสิตรัตนโกสินทรศก ๑๒๕ ในกฤติกามีข้อกำหนดให้นายสนามอำนวยการตรวจผู้ที่จะนำว่าวเข้าเล่นแข่งขันถ้วยทองในสนามต้องจำกัดขนาดว่าวจุลา แลปักเป้าให้ตรงตามอัตรา ทั้งสายเครื่องแลป่านชัก กับต้องจดทะเบียนว่าว ทำสีเครื่องหมายให้ต่างกันทุกตัว

ทั้งฝ่ายจุลาและปักเป้า แลรับวางเงินเดิมพันด้วย ส่วนรางวัลแต้มที่ต่างคนได้ทุกวันนั้น จักต้องจดให้ดูกันเปิดเผยแลบวกเข้าจนถึงที่สุดของวันแข่งขัน ถ้าแต้มของผู้ใดได้สูงกว่าพวก จะได้รับพระราชทานรางวัลถ้วยทอง โดยเหตุที่เจ้าของว่าวพนันทั้งปักเป้าแลจุลามาขอลงทะเบียนมากต่อมาก เกินกว่าสนามที่พอจะเล่นได้พร้อมกันทุกวันนั้น นายสนามจึงต้องแบ่งเปนพวกให้ผลัดเปลี่ยนกันเล่นเปนเวรวันละพวก จนกว่าจะครบกำหนดวันเล่นของตนเปนที่สุด เมื่อข้าพเจ้ากลับถึงกรุงเทพ ฯ พอเยี่ยมเข้าไปในสนามวันแรก ก็ถูกจับให้เล่นช่วยปักเป้าสายของพระยานรเนตรบัญชากิจ (ลัด เศรษฐบุตร) เวลานั้นยังเปนที่พระ และพระยาปรราชรังสรรค์เวลานั้นยังเปนหลวงประจักษ์ศุภอรรถเปนผู้ช่วยเล่นแต้มที่ได้อยู่แล้วก้ำกึ่งไล่เลี่ยชิงกันกับแต้มของปักเป้าสายพระยาไพบูลย์สมบัติ (เดช บุนนาค) ซึ่งพระอรสุมพลาภิบาล (เด่น บุนนาค) เมื่อยังเปนหลวงธุระธรรมประกาศเปนผู้ล่อ ส่วนแต้มของว่าวสายบิดาข้าพเจ้าเองได้แต้มต่ำอยู่มาก ไม่มีหวังที่จะไล่ให้ได้ทันเขาจึงตกลงยอมปล่อยไว้ ตั้งแต่วันนี้ไปข้าพเจ้าได้จับล่อว่าวแข่งขันเต็มฝีมือ เริ่มลงมือเล่นแต่บ่าย ๒ นาฬิกาหลังเที่ยง ถึงย่ำค่ำทุกวัน เล่น หาเวลาหยุดว่างพักได้โดยยาก เพราะว่าว่าวปักเป้าได้อนุญาตให้เตรียมส่งว่าวรอคอยไว้ได้ตัวหนึ่ง ถ้าตัวที่ชักได้เสียกันเข้าสูนย์จุลาหรือทำจุลาตกลงดินแล้ว ต้องเอาตัวสำรองขึ้นเล่นใหม่ทันที เพราะยิ่งได้เล่นว่าวมากเที่ยวก็ยิ่งได้แต้มเพิ่มขึ้นทุกเที่ยว โดยเหตุนี้เจ้าของปักเป้าสายหนึ่ง

ต้องเตรียมว่าวไว้สำรองในวันหนึ่งตั้ง ๑๐ ตัวขึ้นไป และบ้านชักก็ตั้งสี่หา ตะกร้า ฝ่ายจุลาก็แข็งข้อต่างชิงแต้มกัน ขึ้นไปเปนคว้าไม่รีรอให้เสีย เวลา เมื่อตกหรือพาปักเป้าไปเข้าสูนย์ได้ ตัวสำรองที่ขึ้นอยู่ก็คว้าปักเป้า ตัวอื่นอีก เพราะว่าวจุลาก็ได้อนุญาตให้ขึ้นสำรองอยู่ได้ตัวหนึ่งเหมือน กัน ในการเล่นแข่งขันชิงแต้มถ้วยทองคราวนี้ ต่างฝ่ายทั้งปักเป้าแล จุลาคอยจ้องให้ติดกัน แล้วทำให้ได้เสียโดยเร็วที่สุด เพื่อหวังเอาแต้ม มากดังกล่าวแล้ว ถึงบางคราวติดพันกันหลายตัวยุ่งนายสนามต้องมา ติดสิน และว่าวบางสายก็ต้องถูกคัด ออกจากสนาม เพราะเหตุว่าเล่น เปนเชิงแกล้งตระเวรว่าวถ่วงเวลาให้ช้าไป ครั้นเมื่อแข่งขันกันมาถึง รอบสุดท้ายของวันอนุญาต ท่านกรรมการบวกแต้มเข้าแล้ว ได้คะแนน ว่าวจุลาสายของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธ วงศ์วรเดช เมื่อยังดำรงค์พระยศเปนสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า กรมพระ ท่านอาจารย์แดงเปนผู้ทำว่าวถวายให้ทรง มากกว่าจุลาสาย อื่น ทรงรับพระราชทานถ้วยทองใบหนึ่ง ฝ่ายปักเป้าสายของพระยานร เนตร์บัญชากิจก็ได้คะแนนสูงกว่าพวกว่าวปักเป้า ก็ได้รับพระราชทาน ถ้วยทองสำหรับปักเป้าอีกใบหนึ่ง ในขณะที่พระราชทานถ้วยทองแก่ผู้ ชะนะดังกล่าวแล้วนี้ สมเด็จพระศรีพัชรินทราพระบรมราชินีทรงโปรด ปรานพอพระทัยในการเล่นว่าวแข่งขัน จึงมีพระกระแสรับสั่งให้นัด ชุมนุมรวมเล่นแข่งขันชิงถ้วยเงินของพระองค์ จะพระราชทานในวัน รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง โดยวิธีนับแต้มเช่นเดียวกับแข่งขันถ้วยทองนั้น ให้ เปนการแข่งขันวันเดียวจบ ครั้นรุ่งขึ้นถึงเวลากำหนดนัด เจ้าของว่าว

หมดด้วยกันก็นำว่าวของตนมารวมขึ้นในสนาม วันนี้ว่าวขึ้นขาวในอากาศหลายสิบตัว จนเต็มล้นท้องสนามสวนดุสิต ต่างก็แย่งกันคว้าชิงกันติดจนเลยติดพันกันยุ่งหลาย ๆ คู่ นายสนามต้องชักธงบอกเลิกกันก็มีบ่อย แลวันนี้จุลาสายของสมเด็จกรมพระยาวังบูรพาคว้าคิดกับปักเป้าพระภิรมย์โดยมากตลอดเวลาเล่น แล้วทำได้เสียกันเร็วกว่าว่าวส่ายของผู้อื่น เพราะต่างมีฝีมือเล่นชำนาญคล่องแคล่วดีด้วยกัน ส่วนว่าวของผู้อื่นทั้งหลายเล่นได้แต่ตามไม่ทัน เมื่อสิ้นกำหนดเวลาเลิกกันแล้ว ว่าวจุลาสายของสมเด็จได้คะแนนสูงสุดทรงรับพระราชทานขันเงินใหญ่ ๑ ขัน เปนกรรมสิทธิ ฝ่ายปักเป้าพระภิรมย์ภักดีได้คะแนนมากกว่าปักเป้าอื่นก็ได้รับพระราชทานขันเงินใหญ่อีกใบหนึ่งเหมือนกัน เปนเสร็จการเล่นว่าวแข่งขันถ้วยทองแลขันเงินในปีหนึ่ง ต่อมาลมว่าวยังมีดีอยู่ เจ้านายบางพระองค์แลผู้มีบรรดาศักดิ์บางท่าน รับสั่งแลชวนกันเล่นว่าวพนันกันเองเปนพิเศษในสนามหลวงสวนดุสิตนี้ แต่ไม่ได้เล่นพนันเอาเงินเดิมพันกัน เปนแต่คว้าต่อสู้ดูฝีมือแพ้หรือชะนะก็ทรงเลี้ยงเปนการรื่นเริงสนุกทุกวัน จนฝนตกหมดฤดูว่าวจึงได้เลิกกัน ผู้ดูว่าวพนันถ้วยทองปีนี้ มิใช่จะมีแต่ราษฎรชาวพระนครไปดูฝ่ายเดียว แม้แต่ชาวชนบทใกล้เคียงก็อุส่าห์พากันมาดูเปนพวก ๆ จนเต็มสนามว่าวจะเปรียบกับคราวงานหลวงใหญ่โตบางครั้งก็จะปานกัน

เมื่อขณะเล่นว่าวแข่งขันถ้วยทอง โปรดเกล้า ฯ ให้แตรวงของทหารมหาดเล็กมาบรรเลงเพลงต่าง ๆ ทุกเวลาบ่าย กับบางวันก็ทรงโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเลี้ยงเครื่องว่างแก่ผู้เล่นว่าวด้วย ส่วนใน

การพระราชทานรางวัลถ้วยทองแก่ผู้ชะนะว่าวนั้น หาใช่เฉภาะมีแต่ถ้วยทองอย่างเดียวไม่ ยังได้ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้จัดผ้าแพรห้อยปักดิ้นเลื่อม เปนอักษรพระนาม จ.ป.ร. มีสี ๓ สีเปน ๓ ชั้นรางวัลพระราชทานแก่ว่าวจุลาตัวดีซึ่งเข้าร้าย เช่นเข้าเหนี่ยงแลประกบหรือต่อสู้ปักเป้ากว่าจะเอาไปกินได้อย่างลำบากเปนอาทิ เปนชั้นเอก โท ตรีรายวันทุกวัน กับผ้าแพรปักดิ้นเลื่อมเปนอักษรพระนาม จ.ป.ร. รูปกลมดอกจัน ๓ สี ๓ ชั้นรางวัล พระราชทานแก่ปักเป้าตัวที่เก่งชกต่อยว่าวจุลาไม้หักเดาะ กระดาศขาด หรือเอาตกได้ด้วยต่อสู้อย่างลำบากเช่นเดียวกัน พอเสร็จการแข่งขันถ้วยทองแล้ว ว่าวตัวที่ดีเก่งจึงได้รับพระราชทานผ้าแพรปักดิ้นหลาย ๆ รางวัล ในการเล่นว่าวแข่งขันถ้วยทองคราวนี้ นายสนามต้องเปนกังวลธุระมาก ด้วยต้องคอยชักธงลดธงให้อาณัติในว่าวคู่ที่จะลงมือคว้ากัน หรือบอกให้เลิก เมื่อเกิดเปนเชิงโดยว่าวคู่เล่นติดพันกันกับสายอื่น หรือที่คู่เล่นกันไม่ถูกต้องตามกฤติกาข้อบังคับ ก็ยิ่งจักต้องเปนธุระจดแต้มของผู้แพ้แลชะนะทุกเที่ยว ธรรมดาเล่นว่าวพนันย่อมจะมีชั้นเชิงโต้เถียงเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันอยู่เนือง ๆ มาในคราวชิงแต้มถ้วยทองนี้ เจ้าของว่าวบางสายจำต้องระวังคะแนนแลเวลาของตน เพื่อไม่ให้เสียไปในการต้องเปนชั้นเชิงได้เปรียบเสียเปรียบกัน ถึงต้องแต่งทนายผู้แทนประจำอยู่ที่นายสนาม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะได้โต้แย้งแทน ให้เปนไปถูกต้องตามข้อกฤติกาที่วางไว้แล้วนายสนามเปนผู้ตัดสินชี้ขาด ซึ่งทำดังนี้เปนการเรียบร้อยดีด้วยกันตลอดงาน

เมื่อเรียบเรียงมาได้ถึงตอนนี้ ข้าพเจ้ามีโอกาศได้พบแลเรียนถามเจ้าคุณสิหราชฤทธิไกรนายสนามว่าวถ้วยทอง ก็ยังได้ความพิสดารตามที่ท่านระฦกได้ดังต่อไปนี้ ในคราวที่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ ๕ เสด็จผ่านสนามว่าวพนันณท้องสนามหลวงนั้น ท่านยังเปนพระยาอนุชิตชาญไชย แลเปนเวลาประจวบกับที่ทรงพระราชดำริห์จะสมโภชในการตั้งกรมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระองค์หญิงองค์หนึ่งในพระอรรคชายาเธอ ฯ จึงทรงพระราชปรารภหาฦๅว่า จะโปรดเกล้า ฯ ให้มีการเล่นอะไรฉลองจึงจะเปนการครึกครื้นรื่นเริงสมควร ในขณะนั้นพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์หนึ่ง กราบบังคมทูลขึ้นว่า เห็นด้วยเกล้า ฯ ว่าการเล่นที่เปนของไทยแล้ว อะไรจะมาสนุกสู้ว่าวพนันเปนไม่มี แลเปนที่พอใจของพลเมืองอยู่มาก ถ้าได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เข้ามาเล่นคว้ากันถวายตัวที่สนามม้าสวนดุสิต จะเปนการสนุกครึกครื้นเปนแน่ พระองค์ทรงเห็นชอบด้วยจึงรับสั่งถามต่อไปว่า จะได้ใครมาเปนนายสนามเล่า พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์นั้น กราบบังคมทูลว่าจะต้องเกณฑ์ให้พระยาอนุชิตชาญไชยมาเปนนายสนาม เพราะเขาเคยเปนผู้ชำนาญและรู้จักนักเลงเล่นว่าวมาก ทั้งเคยเปนนายสนามมานานแล้วด้วย คงจะรับฉลองพระเดชพระคุณให้สนุกได้เต็มที่ การต่อมามิช้า พระยาอนุชิตชาญไชยได้รับพระราชหัดถ์เลขาใจความว่า ในวันนั้น เวลานั้น ให้พระยาอนุชิต ฯ นัดหมายพวกเล่นว่าวจุลาแลปักเป้าไปประชุมพร้อมกันที่สนามม้าสวนดุสิต แลคว้าว่าวถวาย กับให้จัดระเบียบการจะพระราชทานรางวัลแก่ผู้เล่นว่าวขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายด้วย เมื่อ

พระยาอนุชิตได้ทราบกระแสรพระราชประสงค์ดังนั้นแล้ว ก็รีบไปที่สนามว่าวท้องสนามหลวง ซึ่งพวกนักเลงว่าวเก่า ๆ กำลังประชุมเล่นกันอยู่มาก มีพระภิรมย์ภักดีเปนต้น เลยบอกพระภิรมย์ตามพระกระแสรรับสั่ง แลมอบให้เปนน่าที่ไปนัดหมายผู้อื่นให้นำว่าวไปประชุมพร้อมกันที่สนามสวนดุสิตตามวันแลเวลากำหนดหมายนั้น เมื่อได้บอกกันเปนที่แน่นอนแล้ว ก็กลับมาคิดระเบียบการที่จะพระราชทานรางวัล ตกลงจัดเปน ๓ รางวัลทั้งฝ่ายจุลาแลปักเป้า คือคู่แรก ๆ ติดกัน ฝ่ายใดชะนะจะได้รับพระราชทานรางวัลเปนชั้นที่ ๑ พิเศษ คือพวงมาลัยเปียสพายแล่งมีอุบะห้อย คู่ที่ ๒ พวงมาลัยสรวมคอมีอุบะห้อย คู่ที่ ๓ พวงมาลัยสรวมคอไม่มีอุบะ เมื่อกำหนดเปนระเบียบได้ดังนี้แล้ว ก็ขึ้นเฝ้าจะทูลเกล้า ฯ ถวาย เมื่อพระองค์ทรงทอดพระเนตร์ก็ทรงเห็นชอบด้วยแล้วรับสั่งถามว่าจะต้องการอะไรอีกบ้าง พระยาอนุชิต ฯ กราบบังคมทูลว่า จะขอรับพระราชทานพิณพาทย์ ๒ วง สำหรับพวกว่าวจุลาวงหนึ่ง ปักเป้าวงหนึ่ง เพื่อกระทำเพลงในกิริยาแลอาการของว่าวที่จะเปนไปในเวลาแพ้หรือชะนะ คือจะให้พิณพาทย์ทั้งสองฝ่ายทำเพลงเชิดฉิ่งเมื่อกำลังว่าวจุลาแลปักเป้าขึ้นติดพันต่อสู้กัน แลทำเพลงกราวรำ เมื่อเวลาจุลาวิ่งรอกพาปักเป้าไปกิน ต่อเมื่อจุลาเข้าเหนียงจะตกปักเป้า จึงให้พิณพาทย์ทำเพลงโอดและเยาะเย้ย เปนการแสดงเครื่องหมายบอกอากัปกิริยาของว่าวพนันต่อสู้กันกลางอากาศ ก็จะช่วยให้สนามว่าวครึกครื้นขึ้นอีกมากด้วย ซึ่งยังไม่มีท่านผู้ใดเคยเห็นสนามไหนจะมี

เล่นกันดังนี้เลย เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงทราบตามคำกราบบังคมทูลนี้แล้ว พระองค์ทรงเห็นชอบด้วยทุกประการ และยังทรงพระราชทานแตรอีกวงหนึ่งเปนพิเศษ ให้ช่วยบรรเลงเพลงต่าง ๆ ในกลางสนามว่าว กับโปรดเกล้า ฯ ให้พิณพาทย์ของหลวงอีกวงหนึ่งบรรเลงเพลงอยู่ในกำแพงฝ่ายใน ตามโปรแกรมเพลงพิณพาทย์ข้างนอก แล้วรับสั่งให้จัดการปักเต็นเตรียมไว้ให้พวกเล่นว่าวทั้งฝ่ายจุลาแลปักเป้าอาศรัย กับเต็นสำหรับเสด็จออกพระราชทานรางวัลด้วย

ครั้นถึงวันกำหนดก่อนเวลาบ่าย ๒ ล. ท. พวกเจ้าของว่าวก็นำว่าวไปประชุมพร้อมกันในสนาม ต่างชิงกันขอจดทะเบียนตีตราแลวางเงินพนันเดิมพัน ซึ่งมีอัตราเล่นกัน ๒๒ บาทต่อ ๑๑ บาท พอถึงเวลาบ่าย ๒ ล. ท. ตรง นายสนามได้ชักธงสัญญาให้ว่าวลงมือคว้ากัน แต่เวลานี้บังเอิญพยับฝนอับลม ไม่มีว่าวผู้ใดขึ้นได้ จนเวลาล่วงมาได้ ๔ ล. ท. พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จออก แล้วรับสั่งให้หานายสนามเข้าเฝ้า ในทันใดนั้นก็มีลมแรงพัดมาแต่ทิศตวันออกต่างก็เอาว่าวขึ้นกันแต่พวกจุลาต้องพาว่าวเร่ไปทางตวันออกของสนาม ส่วนปักเป้าก็ต้องถือว่าวเหตามไปทิศตวันตกให้ตรงกันกับว่าวจุลา แล้วลงมือคว้าได้เสียกันเปนหลายคู่พักหนึ่ง ก็หมดลมต้องเลิก วันนี้ว่าวปักเป้าของพระภิรมย์ภักดีกับว่าวจุลาของพระอธิกรณ์ประกาศคว้ากัน ว่าวพระภิรมย์ชะนะเที่ยวแรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สรวมพวงมาลัยเขียสพายแล่งพระราชทานเปนรางวัล ครั้นถึงเวลาประทับโต๊ะเสวยเจ้านายแลข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เล่นว่าวก็ได้รับพระราชทานเลี้ยง

รุ่งขึ้นวันที่ ๒ มีลมตะเภาพัดมาดีตั้งแต่เช้า นายสนามรีบไปยังสนามว่าวบ่าย ๑ ล. ท. เศษ ก็มีว่าวขึ้นกันอยู่ขาวเต็มสนามก่อนแล้ว พอได้เวลา ๒ ล. ท. ตรง ก็ชักธงสัญญาขึ้น ในทันใดนี้ต่างก็แย่งกันคว้าแลแย่งกันติด มุ่งจะเอาชัยชะนะเที่ยวแรกรับพระราชทานรางวัล จนเลยทำให้ว่าวติดต่อสู้เปนคู่กันไม่ได้เลยสักคู่เดียว ต่างพันกันนุงนังตั้งสามสี่ตัว ว่าวจุลาต้องวิ่งรอกเอาลงเลิก เสียเวลาเล่นว่าวกันไปตั้งชั่วนาฬิกาเศษ นายสนามเห็นว่าวมากติดพันกันยุ่งดังนั้น จึ่งได้จัดให้เจ้าของว่าวจุลาขยายแยกห่างกันออกไปทางทิศตวันออก และทิศตวันตกของสนามอีก คราวนี้จึงคว้ากันติดได้เปนคู่ ๆ พร้อมกันตั้งสี่ห้าคู่ นายสนามต้องระวังดูคู่ไหนได้เสียกันที่หนึ่งที่สองและที่สาม ในขณะนั้นพิณพาทย์ก็บรรเลงเพลงเชิดฉิ่ง เพลงกราวรำกับเพลงโอดเปนตอน ๆ เสียงระเบงเซงแซ่ ฝ่ายพวกราษฎรพากันมาดูว่าวจนแน่นล้นสนาม เมื่อถึงเวลา ๖ ล. ท. ก็ลดธงบอกเลิก พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จพระราชดำเนินไปที่เต็นพวกว่าวปักเป้าได้เผ้า และได้ทรงพระราชปฏิสันฐานกับเจ้าของว่าวบางคน แล้วเสด็จเลยไปทอดพระเนตรที่เต็นว่าวจุลา ก็ได้ทรงปฏิสันฐานด้วยเจ้าของว่าวพอสมควร แล้วเสด็จประทับที่เต็นนายสนามกลางสนามว่าว เมื่อนายสนามได้กราบบังคมทูลเบิกผู้ที่ชะนะว่าวแล้ว ก็ได้พระราชทานพวงมาลัยสรวมสพายแล่งแลสรวมคอตามลำดับชั้นที่หนึ่งที่สองแลที่สาม ส่วนนายสนามก็ได้รับพระราชทานสรวมพวงมาลัยสพายแล่งด้วย ในขณะพระราชทานรางวัลนี้ ได้ทรงปฏิสันฐานแก่เจ้านาย แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย

เปนที่พอพระราชหฤทัยมาก เมื่อเสร็จการพระราชทานรางวัลแล้วก็เสด็จขึ้นประทับโต๊ะเสวยแลทรงเลี้ยงเช่นวานนี้

รุ่งขึ้นเปนวันคำรบ ๓ ซึ่งกำหนดว่าเปนวันสุดท้ายของว่าวพนัน พวกเล่นว่าวก็มาประชุมแลเอาขึ้นชิงกันคว้าตามเคย ตั้งแต่นายสนามชักธงอาณัติขึ้น พอบ่าย ๔ ล.ท. เสด็จออกโปรดเกล้า ฯ ให้หานายสนามเข้าเฝ้า รับสั่งว่าพรุ่งนี้ขอให้เล่นว่าวพนันต่ออีกวันหนึ่ง ด้วยวันต้นจะนับเปนวันงานเล่นว่าวไม่ได้เพราะลมไม่ดี นายสนามรับพระบรมราชโองการใส่เกล้า ฯ ไปบอกพวกเล่นว่าวทั่วกัน ต่างพากันยินดีรับจะฉลองพระเดชพระคุณให้เต็มฝีมือ และยังกลับขอร้องว่าจะตั้งต้นเล่นแต่บ่าย ๑ ล.ท. เปนต้นไป ครั้นได้เวลาเสด็จลงพระราชทานรางวัลพวงมาลัยดุจวันก่อน นายสนามจึงกราบบังคมทูลตามที่พวกเล่นว่าวขอร้องนั้น พระองค์ทรงพระสรวลรับสั่งว่า เขาไม่กลัวแดดก็ได้ซี แล้วเสด็จขึ้นประทับโต๊ะเสวยพร้อมด้วยเจ้านายตามเคย

รุ่งขึ้นวันนี้บ่าย ๑ ล.ท. ตรง นายสนามชักธงสัญญาขึ้น ว่าวก็ลงมือคว้ากันเปนชุลมุน ติดขึกเข้าคราวเดียวตั้งเจ็ดแปดคู่ แล้วมิช้าก็ได้ยินเสียงพิณพาทย์ทำแต่เพลงโอดติด ๆ กันเรื่อยต่อนานนานจะมีเพลงกราวรำแซกขึ้นสักครั้งหนึ่ง ในตอนวันนี้เปนเคราะห์ร้ายของฝ่ายว่าวจุลาตกบ่อย แต่พอตกตอนเย็นก็ได้ยินเสียงแต่กราวรำออกแซ่ไปข้างไม่ใคร่จะได้ยินเสียงเพลงโอดเลย เปนการตรงกันข้ามกับเมื่อเวลาตอนวัน โชคร้ายกลับมาตกอยู่กับฝ่ายพวกขึกเข้าบ้าง วันนี้เปนวันเล่นว่าวสุดท้ายสนุกครึกครื้นมาก แม้แต่นายสนามลดธงลงเมื่อสิ้น

เวลาเปนการบอกเลิกกันแล้วก็ดี ก็ยังมีว่าวคว้ากันอยู่นั่วเนี่ยอีกเปนหลายคู่ เมื่อเสร็จการพระราชทานรางวัลแลเลี้ยงตามเคย แล้วทรงพระราชปฏิสันฐานกับพระยาอนุชิตชาญไชยนายสนามว่า ว่าวพนันคราวนี้สนุกเกินกว่าคาดหมาย แลทรงขอขอบใจท่านทั้งหลายที่เล่นว่าวทุกคน

ว่าวพนันสวนดุสิตคราวที่ ๒

เมื่อจวนจะเข้าฤดูลมตะเภาปลายปีนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จออกสนามหญ้าท้องพระโรงข้างใน พร้อมด้วยเจ้านายแลข้าราชการผู้ใหญ่บางคน ทรงปรารภถึงการเล่นว่าวพนันเมื่อคราวสมโภชตั้งกรมว่า สนุกครึกครื้นมาก จึงมีพระราชประสงค์จะให้เล่นแข่งขันนับแต้มชิงถ้วยทองของหลวง จะพระราชทานแก่ฝ่ายจุลาตัวชะนะยอดเยี่ยม ๑ ถ้วย กับปักเป้าตัวเก่งที่สุด ๑ ถ้วยแต่ต้องชะนะติด ๆ กัน ๓ ปี จึงจะพระราชทานถ้วยทองนั้นเปนกรรมสิทธิ์ ในขณะนั้นเจ้านายที่เฝ้าอยู่กราบบังคมทูลขึ้นว่า ที่ทรงพระราชดำริห์นี้เปนการสมควรยิ่งนัก ด้วยว่าวมีเล่นกันมาแต่ครั้งโบราณจนเปนพระราชพิธีอย่างหนึ่ง แลพลเมืองก็นิยมชอบเล่นชอบดูกันทั่วไป ทั้งพระราชวังสวนดุสิตนี้ก็กว้างขวางใหญ่โต ถ้ามีว่าวพนันมาเล่นประจำตามฤดูกาลแล้วจะไม่ทำให้พระราชวังเงียบเหงา แต่สำคัญอยู่ที่นายสนาม จะได้ผู้ใดมาเปนดี พระองค์ทรงรับสั่งว่า เห็นจะต้องเอาพระยาสีหราชฤทธิไกร (ซึ่งเดียวนี้ได้เลื่อนจากพระยาอนุชิตชาญไชย) มาเปนนายสนาม

ตามเคย แล้วเสด็จขึ้น รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง พระยาสีหราชฤทธิไกร ได้รับลายพระราชหัตถ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธ์ เวลานั้นยังทรงเปนพระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนอยู่ ความว่าให้พระยาสีหราชฤทธิไกร ขึ้นไปเฝ้าพระมหากรุณา แลนำข้อบังคับว่าวพนันทั้งมวญซึ่งมีอยู่ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายด้วย พอได้เวลาสมควรพระยาสีหราช ฯ ก็ขึ้นไปคอยเฝ้าจะกราบทูลถวายข้อบังคับว่าวพนันที่รวบรวมมา ครั้นเสด็จออกก็ทรงทักทายถึงอาการเจ็บไข้ เมื่อพระยาสีหราช ฯ กราบบังคมทูลว่าค่อยยังเลา พอจะรับฉลองพระเดชพระคุณได้แล้ว ก็รับสั่งโปรดเกล้า ฯ จะให้เปนนายสนามว่าวพนันแข่งขันถ้วยทองอีก แล้วทรงตรวจข้อบังคับของว่าวพนันจนตลอดแล้วรับสั่งว่า กฎของเก่าเขาก็มีข้องกันโดยละเอียดดีอยู่ แต่ยังไม่ตรงกับความประสงค์ของว่าวสนามนี้ จึงพระราชทานให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ เมื่อยังทรงพระยศเปนพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวง ทรงตรวจและร่างเพิ่มเติมกำหนดแต้มรางวัลตั้งแต่อย่างน้อย ๕ แต้มถึง ๔๐ แต้มด้วย รุ่งขึ้นอีก ๒ วันพระยาสีหราชฤทธิไกรได้เข้าเฝ้าพร้อมกับเจ้านายณท้องพระโรงใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงค์ราชานุภาพทูลเกล้า ฯ ถวายร่างข้อบังคับว่าวพนันที่ทรงเรียบเรียง แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้พระยามหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิระยะศิริ) เวลานั้นยังเปนพระยาสีสหะเทพอ่านถวาย เมื่ออ่านจบแล้ว มีพระราชดำรัสถามพระยาสีหราช ฯ ว่า ข้อบังคับนั้นจะมีการขัดข้องอย่างไรบ้าง เมื่อได้กราบทูลว่าหามิได้แล้ว กรมพระดำรงราชานุภาพทรงรับสั่งถามอีกว่า ข้อที่ว่าไม้หักกับไม้เดาะนั้นต่างกัน

อย่างไร จึงได้กราบทูลชี้แจงต่อไปว่า ไม้หักนั้น คือหักห้อยขาดจากกัน ส่วนเดาะเล่าเปนแต่ไม้แตกร้าวบุบฉลาย และพระยาสีหราช ฯ กราบบังคมทูลพระกรุณาด้วยความสงไสยว่า เมื่อขณะว่าวต่อสู้กันจุฬาไม่รู้สึกว่าวเอียงหรือชำรุด ต่อเมื่อเอาลงมาแล้วจึงเห็นกระดาษขาดถึง ๕ รู ตามข้อบังคับดังนี้ จะโปรดเกล้า ฯ อย่างไร ทรงรับสั่งว่า เหตุที่กระดาษของว่าวจะขาดได้นั้น ต้องเปนด้วยอาการของว่าวปักเป้ากระทบตัวหรือประกบว่าวจุฬา จึงทำให้กระดาษขาดได้ แต่ถ้ากระดาษขาดเองหรือมีคนทำให้ขาด จะนับเข้าในบทนี้ไม่ได้ เมื่อทรงปฤกษาเห็นชอบกันแล้ว จึงรับสั่งให้กรมพระดำรงราชานุภาพพิมพ์ข้อบังคับนี้ขึ้นเปนเล่ม ให้พอแจกจ่ายแก่พวกเล่นว่าว แลโปรดเกล้า ฯ ให้ขนานนามข้อบังคับนี้ว่ากฤติกาเล่นว่าว ที่สนามสวนดุสิต รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้กำหนดนัดลงมือเล่นว่าวแข่งขันตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๙ เปนต้นไป กับโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาเวียงในนฤบาล (เจ๊ก เกตุทัต) เปนผู้ช่วยจัดการในสนามว่าวทั่วไป มีปลูกเต้นให้พวกว่าวจุฬาและพวกว่าวปักเป้าอาศรัย กับปักเสาขึงลวดศูนย์กลางเพื่อกันป้านว่าว แลตั้งเต้นให้นายสนามอยู่ริมศูนย์กลางนั้น ทั้งเปนพนักงานดูแลว่าวตกข้างในเปนพิเศษอีกด้วย เมื่อตกลงเรียบร้อยแล้ว นายสนามได้ป่าวร้องให้ผู้จะนำว่าวเข้าไปเล่นแข่งขัน ให้แต้มสีเครื่องหมายว่าวต่างกันทุกตัวเปนสำคัญทั้งฝ่ายจุฬาแลปักเป้า เพื่อได้ทรงเห็นเครื่องหมายสีว่าว จะได้ทรงทราบได้ว่าว่าวใครเปนว่าวใคร

ครั้นถึงวันกำหนดนัดวันแรก มีว่าวมากมายไปขึ้นลองกันที่สนามก่อนบ่าย ๑ ล.ท. เมื่อนายสนามไปถึงแล้วต่างก็รีบมาขอติตราวางเงินเดิมพัน พนัน ๒๒ บาท ๑๑ บาทเหมือนคราวก่อ นนายสนามตรวจวัดดูเห็นขนาดว่าวถูกต้องตามกฤติกาแล้ว ก็ติตราอนุญาตให้เล่นได้ พอบ่าย ๒ ล.ท. ตรง นายสนามก็ชักธงสัญญาขึ้น ว่าวพนันแข่งขันก็เริ่มลงมือคว้ากัน ตอนนี้คว้ากันช้าเนิบนาบเต็มที่ไม่ใคร่ได้เสียกันกี่คู่ เพราะต่างระวังตัวกลัวแพ้แล้วจะไม่ได้แต้ม เป็นการเสียเวลาโลเลไม่สนุกจนบ่าย ๓ ล.ท. เศษ ก็มีว่าวจุลาสายของสมเด็จวังบูรพามาติตราเพิ่มขึ้นอีก ๑ สาย พอว่าวสายนี้ขึ้นหย่อนถึงปักเป้า ก็ตรงใส่แล้วทำปักเป้าได้เสียเร็วที่สุด ชั่วในเวลาล่วงไปยังไม่ทันถึง ๖ ล.ท. ได้แต้มกลับมากกว่าว่าวจุลาสายอื่นซึ่งเล่นมาก่อนตั้งแต่วัน กระทำให้ว่าวที่เล่นคอยเอาชั้นเชิงอยู่นั้นขวยเขิน ต้องรีบชิงคว้าชุลมุนไปด้วย ว่าวถ้วยทองจึงสนุกขึ้นเต็มที่ เมื่อหมดเวลาเล่นวันหนึ่ง ๆ นายสนามได้แจกรางวัลผ้าแพรแถบสีต่าง ๆ เป็นของนายสนามเอง ให้แก่ว่าวที่มีแต้มสูงสุดในวันนั้นทุกวัน ลงมือคว้ากันตั้งแต่บ่าย ๒ ล ท. ถึง ๖ ล.ท. จึงลดธงเลิกทุกวัน ได้เล่นแข่งขันกันมาถึงวันสุดท้าย (พระราชทานถ้วยดังข้าพเจ้าได้บรรยายไว้แล้ว) ส่วนรางวัลชั้นที่ ๒ ที่ ๓ นั้น เจ้าคุณสีหราชฤทธิไกรแจ้งว่ามีรางวัลที่ ๒ เป็นขันทองเล็ก ๒ ขัน ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธุพงษ์ เมื่อยังเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นทูลเกล้า ฯ ถวาย ขัน ๑ พระราชทานแก่จอมพล เจ้าพระยาบดินทรเดชา ฯ เมื่อยังเป็นพระยาสีหราชเดโชไชยฝ่ายจุลา กับอีกขัน ๑ พระ

ราชทานพระยาไพบูลย์สมบัติฝ่ายบักเบ้า แลรางวัลที่ ๓ เปนขวดเงินบักดอกไม้ ๑ คู่จะเปนของท่านผู้ใดลืมเสียแล้วทูลเกล้า ฯ ถวาย ก็ได้ทรงพระราชทานพระยาสเถียรสุระประเพณี เมื่อยังเปนนายประพาศมณเฑียรฝ่ายจุลา กับพระยาเทพอรชุนฝ่ายบักเบ้า

บาญชีรายพระนามแลนามเจ้าของว่าวจุลาที่จดทะเบียนแข่งขันถ้วยทองคราวนั้น ข้าพเจ้าจำได้เองบ้าง ถามท่านผู้อื่นบ้าง แลที่สุดได้ถามเจ้าคุณสีหราชฤทธิไกร ท่านบอกแต่ที่จำได้ เพราะค้นบาญชียังไม่พบ รวมกันเปน ๒๐ พระนามแลนามเท่านั้น ข้าพเจ้าสงไสยว่าจะยังบกพร่องขาดเกินอยู่บ้าง ด้วยเปนการนานมาแล้ว ยังไม่ทราบว่ามีท่านผู้ใดได้จดหมายไว้ครบบริบูรณ์ ส่วนบาญชีฝ่ายบักเบ้า ข้าพเจ้าได้สมุดของท่านเจ้าคุณเวียงในนฤบาลไว้นานแล้ว ในสมุดนี้ มีรูปว่าวบักเบ้าแต้มสีเครื่องหมายพร้อมด้วยพระนามแลนามเจ้าของกำกับทุกตัว รวมหมดด้วยกันเปน ๓๙ ว่าว ซึ่งข้าพเจ้าเข้าใจว่าเปนบาญชีที่ถูกต้องบริบูรณ์แต่พระนามแลนามที่มีปรากฎนั้นเปนบาญชีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ เมื่อต่อมาจนบัดนี้ หลายท่านที่ได้เลื่อนหรือรับพระราชทานบรรดาศักดิ์ซึ่งข้าพเจ้ารู้จักหรือสืบถามได้ความ ก็ได้เพิ่มเติมนำลง ส่วนอีกบางท่านข้าพเจ้ายังไม่สามารถทราบได้ ก็ได้นำลงไปตามนามในบาญชีเดิม ถ้าจะผิดพลั้งหรือขาดเกินประการใด ข้าพเจ้าขอรับประทานอภัยต่อท่านด้วย

รายพระนามแลนาม เจ้าของว่าวจุลา
ที่จดทะเบียนแข่งขันถ้วยทอง

ณสนามสวนดุสิต

๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงพระราชอิศริยยศเปนสมเด็จพระยุพราช

๒) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เมื่อยังทรงพระยศเปนสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระ

๓) พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนกำแพงเพ็ชรอรรคโยธิน เมื่อยังเปนพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่น

๔) เจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช (เวก บุณยรัตพันธุ)

๕) จอมพล เจ้าพระยาบดินทรเดชานุชิต (ม. ว. อรุณฉัตรกุล ณกรุงเทพ) เมื่อยังเปนพระยาสีหราชเดโชไชย

๖) พระยาเวียงในนฤบาล (เจ๊ก เกตุทัต)

๗) พระยาจุฬาราชมนตรี (สิน อหะหมัดจุฬา)

๘) พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง (เชย ไอยคุปต์) เมื่อยังเปนพระอธิกรณ์ประกาศ

๙) พระยาโยธาเขื่อนขันธ์ (หรุ่น รัตนเสน) เมื่อยังเปนพระพรมบริรักษ์

๑๐) พระยาอร่ามมณเฑียร เมื่อยังเปนนายเอื้อมขุนนาค

๑๑) พระยาเสถียรสุรประเพณี (ชม เสวิ) เมื่อยังเป็นนายประภาศมณเฑียร

๑๒) พระยาธรรมสาตรนารถประนัย (จุ้ย สุวรรณทัต) เมื่อยังเป็นพระยาจำเมือง

๑๓) พระยาราชานุประดิฐ (นารถ ภูมิรัตน์)

๑๔) พระยาอภัยรณฤทธิ์ (บุษย บุณยรัตพันธุ)

๑๕) พระประมวญภูมิเทศ (เชง วีระยะศิริ)

๑๖) พระยาวิสุทธิ์สมบัติ (บุตร พัตระปาล) เมื่อยังเป็นขุนรัตโกษา

๑๗) หลวงรักษานิติสาตร (เพิ่ม ชวานนท์)

๑๘) พระศรีพิทักษ์ (เติม)

๑๙) ขุนจงรักษาองค์ซ้าย (ปลั่ม กรสูตร)

๒๐) นายหล่า แขก

พระนามแลนามเจ้าของว่าวปักเป้า

๑) พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ พระนามเดี๋ยวนี้ พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวง

๒) พระองค์เจ้าวิบุลย์พันธ์

๓) หม่อมเจ้ากาญจนสังกาศ

๔) พระยาเทพอรชุน (เจ๊ก จารุจินดา)

๕) พระยามหามนตรี (เจริญ

๖) พระยานรฤทธิ์ราชหัด (ทองดี โชติกสเถียร) เดี๋ยวนี้เปนพระยาธรรมจรรยานุกูลมนตรี

๗) พระยาราชสงคราม (กร เกตุทัต)

๘) พระยาเสนาภูเบศร์ (อังกาบ ศรีไชยันต์)

๙) พระยาไพบูลย์สมบัติ (เดช บุนนาค)

๑๐) พระยานาวาพลพยุหรักษ์

๑๑) พระยาจรรยายุตกฤติ์ (สวน ไกรฤกษ์)

๑๒) พระสุริยภักดี (ฉาย โชติกะพุกณะ)

๑๓) พระอินทรรักษา

๑๔) พระเมธินฤปกรณ์ (ตั่น บุนนาค) เดี๋ยวนี้เปนพระยากฤติกานุกรณ์กิจ

๑๕) พระอนันตกิจกำจร

๑๖) พระภิรมย์ภักดี (ชม เศรษฐบุตร)

๑๗) พระนรเนตรบัญชากิจ (ลัด เศรษฐบุตร) เดี๋ยวนี้เปนพระยา

๑๘) พระสรรพการหิรัญกิจ (เชย อิศรภักดี) เดี๋ยวนี้เปนพระอรรถวสิษฐ์สุธี

๑๙) หมื่นไชยาพร

๒๐) หลวงธุระธรรมประกาศ (เด่น บุนนาค) เดี๋ยวนี้เปนพระอรสุมพลาภิบาล

๒๑) หลวงนฤนัยสรนารถ

๒๒) หลวงประจักษ์ศุภอรรถ (โชติ สุวรรณทัต) เดี๋ยวนี้เปน พระยาปุรุราชรังสรรค์

๒๓) หลวงสุนทรายุทธกิจ (อำนวย อำมาตยกุล) เดี๋ยวนี้เปน พระยาวิชิตสรสาตร์

๒๔) หลวงประกาศธรรมนูญกิจ (สุจริต บุนนาค) เดี๋ยวนี้เปนพระ ภักดีอดิศัย

๒๕) หลวงประสารอักษรพรรณ์ (ช่วง อิศรภักดี) เดี๋ยวนี้เปน หลวงประสารศุภผล

๒๖) ขุนสารักษ์ธุระธรรมรงค์

๒๗) หมื่นแยกสถล

๒๘) นายเรือตรีเจริญ

๒๙) นายเปลี่ยนปลัดกรม ๆ หลวงประจักษ์ศิลปาคม

๓๐) นายอำพร จารุประกร แล้วเปนหลวงพฤฒิสารประสิทธิ์ บัดนี้เปนพระสารธรรมวินิจฉัย

๓๑) นายสนิท

๓๒) นายริ่น

๓๓) นายจ่าง

๓๔) นายจุ้ย

๓๕) นายชม ต่อมาได้เปนหลวงสิทธินายเวร

๓๖) นายหนู ประทีปวนิช

๓๗) นายชิต มหาดเล็ก

๓๗) นายอบ

๓๙) นายจวง

ต่อมาปลายพระพุทธศักราช ๒๔๔๙ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงไม่ทรงว่างราชกิจ จึงงดการเล่นว่าวพนันแข่งขันถ้วยทองของหลวงต่อไป ได้ทราบว่าผู้ตั้งใจจะเล่นว่าวแข่งขันชิงถ้วยคราวนี้ ได้เตรียมทำว่าวแลบ้าน รวมทั้งผู้ที่เคยเล่นเก่าและผู้ที่จะเริ่มเล่นใหม่ประมาณเกือบร้อยสาย ครั้นรุ่งขึ้นต้นพระพุทธศักราช ๒๔๕๐ ผู้ที่เตรียมว่าวไว้นี้ได้พากันไปเร้าจะเล่นที่ท้องสนามหลวงตามเคย แต่ปีนี้นายพลโท พระยาสโมสรสรรพการผู้ซึ่งเคยเปนนายสนามมาก่อน ไม่ได้เปนนายสนามมีนายจ่าง เข้ารับน่าที่เปนนายสนามต่อไป เมื่อแรกลงมือนั้นมีผู้นำว่าวไปเข้าสนามพรักพร้อมมาก รวมทั้งปักเป้าแลจุลาผู้มือเก่าใหม่ แล้วคว้าเล่นกันสนุกสนานเต็มที่พักหนึ่ง แต่พอนานวันต่อมายังไม่ถึงครึ่งฤดู ว่าวปักเป้าแลจุลาผู้มือใหม่ค่อยหายหน้าหมดไปวันละสายสองสายจนหมดพวกว่าวผู้มือใหม่ในสนาม ที่เปนดังนี้สังเกตเห็นกันว่า น่าจะเปนด้วยเหตุหลายประการมีอาทิ คือ พวกว่าวจุลาผู้มือดี ๆ คอยรุมจ้องคว้าแต่ปักเป้าที่ยังเล่นไม่สันทัด ส่วนปักเป้าตัวเก่งเช่นพระยาเทพอรชุน พระยาปุรราชรังสรรค์ พระอรสุมพอาภิบาล กับนายรื่นนายชิดเหล่านี้ พวกว่าวจุลาคอยแต่เลี่ยงไม่คว้า ยิ่งปักเป้าสายของพระภิรมย์ภักดีด้วยแล้ว พวกจุลาพากันเกลียดที่สุด ไม่คว้าเข้ามาใกล้เสียเลยทีเดียว

ขนบางวันจะคักล่อติดสักเที่ยวหรือสองเที่ยวก็ทั้งยาก เพราะคราวนี้มีผู้เล่นต่อรองเงินนอกกันมาก พวกจุลาจึงใช้สปายตรวจตราดูแลบอกอาณัติให้รู้ว่าว่าวตัวไหนเปนของผู้ใด กับมีพวกเสมอนอกแลคนดูบางคน กล่าวคำปรามาทเสียดสีผู้ซึ่งมีฝีมือใหม่เข้าเล่นว่าวในสนามเมื่อขณะว่าวเสียท่าจุลาพาเอาไปกินได้ หรือแม้แต่เพียงว่าวขึ้นจุลายังไม่ทันคว้าติดกัน ก็กล่าวคำเยาะเย้ยเอาซึ่ง ๆ หน้าว่า "หมูไม่ต้องต้มบ้าง ไอสู่ครีมบ้าง เอาเงินไว้ซื้อเข้าสารตรอกหม้อยังดีกว่าบ้าง" ดังนี้ส่วนขี้กเบ้ตัวดี ๆ พวกเหล่านี้กลับเข้าประสมโรงไปรุกต่อรองว่าวจุลาถึงที่ชัก ทำเอาผู้คว้าว่าวจุลาบางคนสติไม่ดีปอดลอยไปบ้างก็มี ฝ่ายข้ำเข้เซียนเหล่านี้ก็ไม่ใช่เล่น เมื่อเห็นว่าวจุลาคว้าแต่ว่าวอ่อนหัดดังนั้น ต่างก็คอยจ้องเล่นงานแต่ว่าวจุลาที่แปลกหน้าเข้ามาใหม่บ้างพอเอาขึ้นมาก็แย่งกันคว้าว่าวจุลา ติดได้แล้วเปนเสร็จ ไม่ให้รอดไปได้เลย ทำเอาว่าวจุลาฝีมือใหม่อึดหนาระอาใจเลิกไปเปนพวก ๆ จนที่สุดเหลือแต่ว่าวแก่นแก้วสองสามสายด้วยกันเล่นอยู่ในสนาม และนายสนามไม่แข็งแรงอารีอารอบพอ เช่นเมื่อว่าวขาดลอยไปหรือตกก็ดีนายสนามติดตามกลับคืนให้เจ้าของไม่ใคร่ได้ แม้แต่บ้านชักว่าว ถ้าทาบบนหลังคาบ้านใดก็ถูกทิ้ง และตัดเอาเสียต่อหน้าจะไปขอถ่ายกลับคืนให้ไม่ใคร่ได้ เจ้าของก็ต้องยอมทนเสียเปล่า กับการไกล่เกลี่ยตัดสินข้อปัญหาทุ่มเถียงกันโอ้เอ้ ไม่เฉียบขาดได้เร็วตามที่ควร เมื่อเกิดมีอุปสัคของการเล่นว่าวพนันดังกล่าวแล้ว การเล่นว่าวพนันก็ไม่สนุกครึกครื้นคงที่อยู่เอง ยิ่งเล่นนานวันก็ยิ่งกร่อยลงทุกที จนในที่สุดต้องเลิกกันยังไม่ทันหมดฤดูลมว่าว

ในระหว่างที่ยังเล่นว่าวสนามนี้กันอยู่ มีชาวบางช้างจังหวัดสมุทสงคราม นำว่าวจุฬาตัวใหญ่อกยาวถึง ๒ ศอก มาเข้าเล่นพนันในสนาม เจ้าของคุยนักทีเดียวว่า ได้เคยคว้าปักเป้ามาหนักต่อหนักแล้ว ยังไม่เคยตกปักเป้าเลยสักครั้งเดียว ครั้นเอาขึ้นในท้องสนามหลวงวันนี้ เที่ยวแรกก็คว้าติดปักเป้าสายของพระภิมรย์ ๆ ยังมิทันจะได้ต่อสู้กันให้เห็นฝีมือนานเท่าไร ว่าวจุฬายักษ์ที่ว่ายังไม่เคยตกปักเป้า ก็ส่ายเข้าไปในเหนียงปักเป้าตัวนิดเดียวนั้น ในทันใดหัวก็หกกลับปักพรวดเดียวลงถึงดินกลางสนามไม่มีโอกาศจะเผยอขึ้นได้อีกเลย แล้วเจ้าของว่าวหน้าม่อยพากันกลับบ้านเสียแต่เที่ยวเดียวเท่านั้น กับในสนามนี้อีกคราวหนึ่งท่านผู้มีบรรดาศักดิ์นายทหารเรือผู้หนึ่ง นึกสนุกอยากลองเล่นว่าวพนันบ้าง ท่านยืมว่าวจุฬาของท่านอาจารย์แดงตัวจอมเก่งในสนาม และได้นายหลำฝีมือเอกช่วยคว้าด้วย แล้วทำแข่งขันพนันตัวต่อตัวกับปักเป้าสายของพระยาปรุรราช ๆ ตกลงเปนราคาพนันเงินเดิมพัน ๒๐๐ บาท เอา ๑๐๐ บาทเปนพิเศษ แต่ครั้นถึงวันเวลานัดเล่นแข่งขัน ท่านเจ้าคุณโอนมาให้ว่าวข้าพเจ้าเล่นเอง เมื่อตกลงกันแล้วต่างฝ่ายก็เอาว่าวขึ้นคราวนี้มีนักเลงต่อรองเสมอนอกกันมากเปนพิเศษ ในวันแรกนี้ว่าวจุฬาเข้าเหนียงตกปักเป้าถึง ๓ นอนติด ๆ กัน เอาไปกินไม่ได้เลยสักตัวเดียว จวนจะตกในเที่ยวหลังสุดท้ายแถมเปน ๔ อีกนอนหนึ่งด้วยซ้ำแต่ยังเอิญเคราะห์ดีว่าวหลุดจากกันเสีย ในขณะว่าวจุฬาเซร้ายหมุนจะตกถึงดินอยู่แล้ว วันรุ่งขึ้นท่านคุณพระจุฬาทำเล่นแก้ตัว แต่ขอลด

เงินเดิมพันลงมาเหลือ ๘๘ เอา ๕๕ บาท โดยเหตุว่าวจุลาของท่านเล่นต่อรองเสมอนอกเงินถูกกว่าเงินเดิมพันมาก ก็ตกลงได้เล่นแข่งขันกันอีก ๒ วัน ฝ่ายจุลายังเปนรองเลยบอกเลิก และท่านว่าพวกต่อรองที่ถือหางปักเป้า ไปยุ่มย่ามยั่วท่านถึงที่ชัก โดยเวลาว่าวยังไม่ทันได้ติดกัน ก็เอาปักเป้าตีราคาเสมอว่าวจุลา ในสุดท้ายเอาขึ้นต่อเสียด้วย

ต่อมาไม่มีท่านผู้ใดนัดเล่นว่าวที่ท้องสนามหลวงอีก ฝ่ายผู้ที่ยังชอบเล่นก็กระจัดกระจายกันไปเล่นสนามอื่น ๆ มีสนามบางซื่อ วัดดอนบ้านทวายกับหลังวัดหงษ์จังหวัดธนบุรีเปนต้น แต่เล่นกันแห่งละสายสองสาย แลยังมีนักเลงหัดใหม่เข้าเล่นปะปนอยู่มาก ส่วนตัวข้าพเจ้าเองได้แต่ไปดูเขาเล่นกันเท่านั้น จะไปแตะต้องหรือแม้แต่เดินเข้าใกล้คนล่อปักเป้า เปนต้องได้ยินเสียงพวกว่าวจุลาร้องเอะอะห้าม ไม่ขอเล่นด้วยทุกสนาม ในระหว่างนี้สนามว่าวติดกันเรรื่อนหลายแห่ง จนถึงฤดูว่าวปลายพระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ท่านหลวงเจนสถลรัถย์ (จัน ภูมิจิตร์) เริ่มลงมือนัดเล่นว่าวพนันขนาดเล็ก จุลาอกยาว ๓ ศอกคืบ ณ ที่ทุ่งศาลาแดง พอมีว่าวพนันคว้ากันไม่ได้กี่วัน ข่าวก็แพร่หลาย พวกนักเลงว่าวเก่าแลคนเสมอนอกพานั้นไปดูมากขึ้น ด้วยทุ่งศาลาแดงนี้เปนทำเลเหมาะกว้างขวาง ทั้งไม่สู้ไกลจากที่ประชุมชนด้วย ทีแรกเริ่มเล่นกันในพวกหมู่บ้านกันเองโดยมาก เงินเดิมพันพนันก็เพียงแต่เล็กน้อย ต่อมาท่านพระยาประชากรกิจวิจารย์ (โอ อมาตยกุล) กับพระยา

ประชุมพลขันธ์ (ขัน ศรียาภัย) ก็ไปดูด้วย เมื่อท่านเห็นสนุกเปนที่พอใจ เจ้าคุณทั้งสองเลยจับว่าวจุลาคว้าปักเป้าเล่นพนันบ้าง แล้วก็ชวนคนโน้นคนนี้ให้เล่นล่อต่อสู้ท่าน พนันเงินเดิมพัน ๑๑ บาท ๕ บาท ๒ สลึง ฝีมือเจ้าคุณประชา ฯ ชักว่าวจุลาเล็กคว้าปักเป้าได้เก่งทีเดียว ปักเป้าสู้ไม่ใคร่ได้ เพราะท่านเคยเล่นว่าวชำนาญมาแต่ยังย่อม ๆ รุ่นเดียวกับตัวข้าพเจ้า เมื่อท่านมาจับเล่นคราวนี้จึงเลยคว้าได้ดีแต่ต้นมือ ครั้นเล่นกันมาไม่ได้กี่วันก็เกิดเถียงเกี่ยงงอนกันด้วยเรื่องว่าวของเขาโตของเราเล็กกว่า บ้านของตัวนั้นใหญ่ตัวนี้เล็กเปนการเสียเปรียบกัน ก็ไม่มีท่านผู้ใดสามารถจะจัดการให้เปนระเบียบยุติกันลงไปได้ ดังข้าพเจ้าได้เคยพรรณาไว้แล้ว เปนการยุ่งรำคาญใจของผู้เล่นไม่รู้จักสิ้น และด้วยเจ้าคุณทั้งสองยังติดใจว่าวพนันอยู่ จึงเลยขอร้องให้นายสนามนัดเล่นว่าวใหญ่พนันเสียทีเดียว ซึ่งเห็นกันว่าจะพอป้องกันความยุ่งยากเหล่านี้ลงได้ โดยมีกฤติกาไว้เปนหลัก ส่วนเงินเดิมพันนั้น ให้ขึ้นไปเปน ๒๒ เอา ๑๑ บาท เมื่อตกลงนัดกันแล้วในไม่ช้า ท่านเจ้าคุณก็จัดหาว่าวจุลา ๔ ศอกเศษได้หลายตัว แล้วท่านบอกให้ข้าพเจ้าซึ่งเวลานี้ท่านบิดาข้าพเจ้าถึงแก่กรรมเสียนานแล้ว และข้าพเจ้าได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เปนหลวงภิรมย์ภักดี ทำว่าวปักเป้าไปล่อท่านด้วย เมื่อต่างเตรียมว่าวได้พร้อมสรรพ ก็พากันไปประชุมเล่นตามวันนัด คราวนี้ว่าวพนันกลับสนุกขึ้นอีก เพราะว่าว่าวฝีมือดีเก่า ๆ ได้เข้าไปเล่นอยู่ด้วย คนดูกับคนต่อรองนอกก็ทวีมากขึ้นทุกวัน จนเมื่อเวลาว่าวพนันสนุกกัน

เต็มที่นั้น มีว่าวเล่นกันอยู่มากสายคือ ว่าวจุลาของท่านอาจารย์แดง พระยาประชากรกิจวิจารย์ ขุนประดิษฐรัฐเขตร์ (เนื่อง) นายสังข์ บุรณศิริ เดี๋ยวนี้เปนขุนมงคลแมน นายถมยา นายน้อย นายหมุด กับนายเจง ฝ่ายปักเป้าก็พระอรสุมพลาภิบาล นายเจียร สาธรานนท์ นายชิต มหาดเล็ก นายแจ๋ว เพ็ชรลดา เดี๋ยวนี้เปนขุนจรูญพลขันธ์ นายแป๊ะ ใยประยูร นายพิน ครุบุญรอด นายโห้กับของข้าพเจ้า ว่าวได้คว้ากันสนุกนัวเนียเกือบเท่าคราวท้องสนามหลวง แต่น่าเสียดายอยู่หน่อย ที่เวลาลงมือเล่นว่าวกันนั้นเปนตอนปลายฤดูเสียแล้ว ถึงกระนั้นก็ต่างชมักเขม้นคว้าแสดงฝีมือกันจนฝนตกแล้วจึงเลิก นัดนี้สังเกตเห็นได้ว่า ว่าวจุลาสายของพระยาประชา ฯ เปนว่าวฝีมือดีเก่งที่หนึ่ง มีแต่ขนเอาปักเป้าไปกินได้ไม่ใคร่ตกผู้ใดเลย ส่วนของท่านอาจารย์แดงนั้น ตั้งแต่หมดนายหล้าคนชักว่าวฝีมือเยี่ยมเสียแล้ว ผู้อื่นมาช่วยชักแทนก็ปรากฏฝีมืออย่างนั้นเอง แต่พวกปักเป้าโดยมากยังคร้ามท่านอยู่ เพราะว่าว่าวของท่านขึ้นสูงลอยลมดีกว่าว่าวจุลาทั้งหลาย

ฤดูว่าวปีรุ่งขึ้น หลวงเจนสถลรักษ์ได้นัดเล่นพนันที่สนามศาลาแดงนี้อีก ต่อต้นเดือนเมษายน พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ พระยาประชา ฯ กับพระยาประชุม ฯ จึงได้นำว่าวจุลาเข้าสนามเล่น คราวนี้ท่านเตรียมป้านจุลาถึง ๓ กระบุง แลทำว่าวสำรองไว้ตั้ง ๒๐ ตัว พวกว่าวปักเป้าก็ชุดเก่าปีกายนี้เอง ต่างเอาขึ้นแย่งกันคว้าแย่งกันติดสนุกเต็มฝีมือด้วยกัน ความจริงจุลาของเจ้าคุณทั้งสองเปนว่าวเล่นคว้ากล้าแลสนุกกว่า

ว่าวจุลาสายอื่น ขึ้นแล้วเปนคว้าไม่ริรอหรือเลือกว่าว่าวใครเปนว่าวใคร ทันใจผู้เล่นว่าวปักเป้าด้วยกันทุกคน ในตอนต้นมือท่านคว้าปักเป้าทั่วไป เปนต่อปักเป้ามาก ต่อมาตอนกลางท่านเห็นว่าคว้าปักเป้าสายอื่นฝีมือไม่ใคร่ว่องไวยทันใจท่าน จึ่งทำให้ว่าวข้าพเจ้าล่อประจำกับท่านตัวต่อตัว เปนว่าวคู่ขัน ตั้งแต่ตอนนี้และ ว่าวปักเป้าของข้าพเจ้าได้ติดกับว่าวจุลาเจ้าคุณวันละหลาย ๆ เที่ยว ต่างได้แสดงฝีมือกันเต็มที่ คนดูทั่วไปออกปากชม พอเล่นขับเคี่ยวกันไปได้หน่อย ว่าวจุลาเจ้าคุณตกบ่อยกว่าเอาไปกินได้ พวกต่อรองนอกที่ถือหางปักเป้าก็ขึ้นไปเล่นต่อรองกับท่านถึงที่ท่านชักว่าว ยิ่งเล่นกันต่อมาถึงตอนปลาย ว่าวจุลาเจ้าคุณยิ่งซ้ำร้าย เจ้าเหนียงปักเป้าตกเปนเบื้อทุกวัน แทบจะเอาว่าวปักเป้าไปกินไม่ได้เลยสักเที่ยวเดียว เงินเล่นเสมอนอกก่อนว่าวคว้าติดกัน เมื่อต้น ๆ มือจุลาต่อปักเป้า ๓ เอา ๒ แล้วต่อมาปักเป้าค่อยขึ้นราคาถึงเสมอกัน ตอนท้ายถึงปักเป้ากลับขึ้นเปนต่อว่าวจุลาถึง ๓ เอา ๒ ทีเดียว อาการที่ว่าวจุลาเจ้าคุณกลับกลายมาเปนดังนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าน่าจะเปนเพราะว่าวของท่านช้ำชอกอ่อนเพลียลง ผู้ซ่อมแซมหรือทำใหม่ให้ไม่ทัน หรือฝีมือท่านเพลียตกไม่ดีอยู่คงที่ดังเล่นว่าวเล็ก หรือท่านเบื่อหน่ายแต่อย่างใดอย่างหนึ่งก็เปนได้ ว่าวในสนามนี้ใช่จะมีแต่ว่าวผู้แข่งขันคว้ากันเท่านั้น ว่าวสายอื่น ๆ ก็คว้าเล่นสนุกเหมือนกัน ส่วนถึงที่ปักเป้าสายของข้าพเจ้าแล้วไม่มีว่าวจุลาสายอื่นคว้าเข้ามากล้ำกลายเลย ออกปากแต่ว่า เห็นแล้วกลัวแล้ว ไม่ขอสู้แล้ว คว้าติดเข้าทีไรจะหนีไป

ทางไหนดูมันไม่พ้นเหนียงไปทุกทาง ราวกับว่าวเทวดา ข้าพเจ้าขออวดนิดว่า ตลอดเวลาเล่นว่าวพนันสนามนี้ ข้าพเจ้าสัญญาให้ว่าวจุฬาจะไม่ล่อวิธีเข้าซุงให้ผู้ชักว่าวจุฬาลมจับ เหมือนกับว่าวปักเป้าสายอื่นเลย ยอมลดแต้มสำคัญนี้ให้ทุกสาย เพราะเห็นว่าที่ติดว่าวจุฬาด้วยเข้าซุงได้แล้ว ปล่อยป่านไปตามบุญตามกรรมจนว่าวจุฬาตก โดยไม่ต้องใช้ความคิดสำแดงฝีมือต่อสู้กัน แม้แต่จะกระตุกว่าวปักเป้าสักกึกเดียวก็ไม่มีดังนี้ ไม่ใช่เกมสนุกเลย

ต่อมาต้นพระพุทธศักราช ๒๔๖๐ ท่านเจ้าคุณทั้งสองติดราชการไม่ได้เล่นว่าวพนัน ส่วนว่าวของท่านผู้อื่นก็มาเล่นตามเคยอย่างปีกลายนี้ แต่ว่าวจุฬาน้อยสายลงไป เมื่อข้าพเจ้าหมดโอกาศจะล่อปักเป้าได้อีกแล้ว จึงนึกจะลองเล่นว่าวจุฬาคว้าพนันกับเขาบ้าง ที่จริงข้าพเจ้าไม่ใช่ฝีมือใหม่ถอดด้ามในเรื่องชักว่าวจุฬาพนัน ได้เคยลองจับคว้ามาบ้างเป็นครั้งคราวแล้ว กับเมื่อยังเด็กอยู่ก็เคยทำว่าวจุฬาคว้าข้ามฟากโตถึง ๓ ศอกเศษก็หลายตัว แต่ส่วนว่าวพนันโตสี่ศอกขึ้นไปยังไม่เคยทำเลย เมื่อมีความกระหายอยากจะลองดังกล่าวแล้ว ก็พยายามหาได้ไม้โครงว่าวเก่าสี่ศอกกำสำรับหนึ่ง เอามาตัดให้เล็กเหลือสี่ศอกคืบ ซึ่งข้าพเจ้าคะเนว่าพอจะชักไหว แล้วเหลาลงไปให้อ่อนได้ที่ใช้ส่วนผูกรูปว่าวคว้าฟากที่เคยทำแล้วนั้นเอง เมื่อปิดกระดาษเสร็จเอาขึ้นลองก็เห็นมันขึ้นสายคล่องดีแลเหมาะมือด้วย จึงหาป่านชักได้ที่ท่านอาจารย์แดงแล้วก็ทำสายเครื่องจำปา เอาเข้าสนามขึ้นคว้าปักเป้า

ทีเดียว ข้าพเจ้าคว้าด้วยฝีมือตนเองทุกเที่ยวแต่แรกลงมือ เอาปั๊กเป้ามากินได้หลายเที่ยว ปั๊กเป้าตายสาวไม่เข้าหย่อนไม่ออกก็มีบ้าง เปนเหตุให้พวกเล่นว่าวปั๊กเป้าบางคนเกิดความสงไสยขึ้นว่า สายเครื่องของจุลาใส่ยางเหนียว ถึงกับพากันขึ้นมาตรวจดู ก็ไม่ปรากฎว่ามียางเหนียวหรือวัตถุอะไรที่เหนียวติดกับสายเครื่อง ความจริงข้าพเจ้าไม่ได้ใช้ยางอะไรใส่ป่านดังที่พวกปั๊กเป้าสงไสยเลย เปนแต่ใช้ด้ายหลอดควั่นเกลียวทำสายดิ่งแทนด้ายฟอกที่เขาใช้กัน กับเพิ่มน้ำหนักตะกั่วที่เปนตัวลูกดิ่งให้หนักขึ้นเท่านั้น ด้วยความหนักของลูกดิ่งพอกระทบป่านปั๊กเป้า ด้ายหลอดก็ตวัดรัดไว้แน่น ทำให้ป่านปั๊กเป้าผีดหรือติดตายทีเดียว เมื่อข้าพเจ้าเห็นแล้วก็รู้สึกทันทีว่าปั๊กเป้าสู้ไม่ได้จึงผ่อนดิ่งให้เบาลงมาเหลือหนักไม่ถึงบาท ให้ป่านปั๊กเป้าพอเดินได้ล่อดูฝีมือกัน ถึงกระนั้นพวกปั๊กเป้ายังรวนเรชวนให้เถียงกันไม่หยุดแลติหนีว่าวไม่ใคร่ติดกัน เห็นว่าจะเล่นต่อไปคงไม่สนุกเลยเลิกเสีย

พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ นัดเล่นว่าวพนันที่สนามศาลาแดงตามเคยแต่ผู้เล่นว่าวฝีมือเก่า เช่นของท่านอาจาริย์แดง พระอรสุม ฯ กับนายขิตเปนต้นไม่ได้เล่น มีว่าวเล่นกันอยู่ไม่กี่สาย นับว่าว่าวพนันกร่อยลงมาก วันหนึ่งข้าพเจ้าไปดูเขาเล่น ในขณะนั้นเห็นว่าวจุลาของขุนมงคลแมนขึ้น ใส่เครื่องจะคว้าว่าวปั๊กเป้าของขุนจรูญพลขันธ์ข้าพเจ้าไม่ได้จับว่าวเล่นนานแล้ว นึกอยากลองดูว่ามือกับในตาจะเขวไปอย่างไรบ้าง จึงกรากเข้าไปที่ขุนจรูญ ฯ ยืมว่าวลองชักดูก็พอดี

ในทันใดนั้นว่าวจุฬาคว้าลงมาติดปักเป้า ข้าพเจ้าล่อไล่เหนียงอยู่พักเดียวก็เอาเหนียงคล้องหัวจุฬาได้ เลยม้วนต้วนตกลงมาด้วยกัน แล้วสักครู่ว่าวจุฬาก็เอาขึ้นมาอีก คว้าติดปักเป้าตัวนี้ในไม่ช้าก็เข้าเหนียงตกเปนครั้งที่สอง เมื่อไปตามว่าวได้กันมาแล้ว ว่าวจุฬาก็เอาขึ้นหย่อนมาคว้าอีก ฝ่ายว่าวปักเป้าก็เอาขึ้นรับ คว้าติดกันยังไม่ทันกี่อึดใจว่าวจุฬาเจ้ากรรมก็เข้าเหนียงตกอีกเปนคำรบสาม ในทันใดนี้เสียงท่านหลวงเขนสถลรัถย์นายสนามวิ่งร้องเอ็ดมาแต่ทางว่าวจุฬาว่า "หยุดก่อนพวกจุฬาเขายอมกลัวจริง ๆ แล้วไม่ขอเล่นด้วย ต่อไปถ้าคุณพระจักษ์บ้านว่าวปักเป้าสายใด ว่าวจุฬาตกลงมาจะไม่ให้เงิน แต่ถ้าเอาไปกินได้จะเอา" เปนการยอมแพ้ให้ขึ้นคานกลางสนามเสียเฉย ๆ ว่าวพนันปีนั้นเล่นกันน้อยสาย เหลือแต่ผู้เล่นประจำสนาม เช่นนายเจียร สาธรานนท์นายแช๊ะ ใยประยูร กับต่วนหมุด จุฬาก็ขุนมงคลแมนกับขุนประดิฐรัฐเขตร์เท่านั้น ส่วนผู้ที่หัดเล่นใหม่เคยมีโผล่เข้าไปเล่นอยู่บ้าง แต่ไม่กี่วันก็หายหน้าไป เพราะถูกขับและเยาะเย้ยของผู้ดูกับผู้เล่นเสมอนอกบางคน ต่อวันอาทิตย์วันหนึ่งจึงจะมีว่าวอื่น ๆ มาเพิ่มเติมเล่นมากขึ้นบ้าง

เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๖๒ ว่าวพนันสนามนี้กลับยิ่งกร่อยลงไปอีกไม่มีว่าวแปลกหน้ามาเข้าสนามเล่นเลย ถึงแม้แต่ที่ยังมีเล่นกันน้อยสายอยู่นี้ ก็ยังเกิดเปนเชิงเถียงกันแทบทุกคู่ ยิ่งนานวันเข้าข้อยัณหาทุ่มเถียงก็ยิ่งทวีมากขึ้น พวกเล่นว่าวเลยเกิดรวนเรจนว่าวบางสาย

ย้ายไปเล่นเสียที่สนามวัดดอนหรือที่สนามอื่นก็มี ว่าวพนันสนามนี้เลยต้องเลิกกันแต่ก่อนสิ้นฤดู แล้วต่างพากันไปดูเล่นว่าวเล็กสองคอกคืบที่ถนนตัดใหม่วัดโคกเสียหมด ข้าพเจ้าได้ทราบว่านายสนามก็ได้พยายามจะให้สนามว่าวพนันสนุกขึ้นเหมือนกัน จนถึงท่านลงทุนประกาศให้เล่นแข่งขันชิงรางวัลหีบบุหรี่เงินของท่านฝ่ายละใบ และก็มีผู้เข้าเล่นแข่งขันได้รับรางวัลไปแล้วด้วย วันหนึ่งในสนามนี้ ข้าพเจ้าไปเห็นกำลังจุลาปักเป้าติดต่อสู้กันอยู่คู่หนึ่ง แต่บังเอิญป่านว่าวจุลาติดต้นไม้ พวกว่าวจุลาใช้ให้คนลงมาปลดป่าน ในขณะที่จับป่านว่าวจุลาจะปลดให้หลุดจากต้นไม้นี้ ฝ่ายผู้ชักว่าวจุลาอยู่ต้นป่านจะเข้าใจผิดอะไรกันสักอย่างหนึ่ง จึงได้ดึงป่านจุลาไป ฝ่ายผู้ที่ยังปลดป่านไม่หลุดจากต้นไม้ก็ไม่ยอมปล่อย กลับรั้งเอาไว้ ต่างฝ่ายต่างรั้งกันจนป่านว่าวจุลาขาดที่ในสูนย์ปักเป้า แล้วพวกจุลาทางบนก็เอาปลายป่านที่ขาดวิ่งมาจะต่อ ฝ่ายพวกปักเป้าเห็นดังนั้นก็ไม่ยอมให้ต่อ ร้องว่าป่านขาดจากกันแล้วต่อไม่ได้ ฝ่ายพวกจุลาเถียงว่า ถึงป่านขาดก็จริงแต่ทำขาดกันเองทั้งว่าวก็ยังขึ้นอยู่ ไม่เกี่ยวข้องแก่ฝ่ายปักเป้าแล้วจะต่อป่านให้ได้ ฝ่ายปักเป้าก็ไม่ยอมเปนการเถียงกันเอะอะ ในขณะนั้น ข้าพเจ้ากับนายสนามช่วยกันอธิบายว่า เมื่อเห็นกันอยู่ทนโท่ว่าป่านว่าวจุลาขาดจากกันในสูนย์ปักเป้าเช่นนี้ ตามกฤติกาถือว่าว่าวจุลาขาดลอย ถึงแม้จุลาจะรั้งขาดกันเอง ก็ไม่ทำให้พ้นข้อขาดลอยไปได้ ควรว่าวจุลาต้องเปนแพ้ปักเป้า จึงเปนอันตกลงกันได้

ต่อมาเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ ข้าพเจ้าได้เห็นแจ้งความในหนังสือพิมพ์รายวันว่า ผู้มีชื่อสองนายเชิญนัดประชุมเล่นว่าวพนันณสนามศาลาแดงแทนหลวงเจนนายสนามเก่า จะลงมือประชุมคว้ากันกลางเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งยังเปนข้างขึ้นของเดือนสาม ข้าพเจ้าออกนึกพิศวง ด้วยตั้งแต่เล่นว่าวพนันกันมา ยังไม่เคยได้ยินว่าสนามใดนัดเล่นว่าวพนันกันในกลางเดือนสามเลย มีแต่เคยเล่นกันต่อราวกลางเดือนสี่แล้วไป และก็ได้ยินว่าเล่นว่าวกันอีกฤดูหนึ่งแต่ครั้งโบราณมา ก็คือเล่นว่าวกันในฤดูหนาวลมเหนือเรียกว่าลมว่าว ท่านเจ้าคุณสีหราชฤทธิไกรเล่าว่า เมื่อท่านยังเปนเด็กได้เห็นเล่นว่าวพนันกันในฤดูหนาวที่สี่กั๊กพระยาศรีนั้นเอง ต่อมาภายหลังท่านโตแล้ว จึงได้เปลี่ยนมาเล่นกันในฤดูลมตะเภา คือฤดูที่เล่นกันอยู่เดี๋ยวนี้ ท่านทั้งหลายพอจะสังเกตุได้ว่าพอสิ้นเดือนยี่หมดลมหนาวแล้ว ลมมักจะพัดไม่เปนปรกติแปรปรวนไปหลายทิศหลายทางทั้งพัดเฉื่อยไม่แรงด้วย ในระหว่างเดือนสามบางวันจะมีลมตะเภาพัดมาบ้าง แต่ก็ไม่แรงแลเสมอพอจะเล่นว่าวพนันกันได้เลย ดังได้เคยเห็นกันแล้วในคราวผู้ที่นำว่าวไปเล่นในปีนี้ ถึงแม้นายสนามจะได้ประกาศนัดเล่นว่าวพนันแต่ต้นมือเพื่อผู้เล่นเตรียมตัวเล่นไปพลางดังกล่าวแล้วก็ตาม เมื่อถึงเวลาเล่นว่าวกันได้จริงจัง ก็มีว่าวพนันเล่นอยู่ในสนามสองสามตัวต๊อกแต๊กเท่านั้น คือของนายเจียร สาธรานนท์ นายแช๊ะ นายโต๊ะ ขุนประดิฐ กับของนายหมุด บางวันก็ผลัดเปลี่ยนกันเปนจุลาแลปักเป้า ส่วนนายหมุด

นั้นข้าพเจ้าเคยเห็นท่านเล่นเปนทั้งสองอย่างมาหลายขั้แล้ว คือถ้าวันไหนว่าวจุลาน้อยสายท่านก็ไปเล่นช่วยว่าวจุลา และวันไหนปั๊กเป้ามีน้อยท่านก็ลงไปล่อปั๊กป้า ควรนับว่าท่านสนห์ใจในการเล่นว่าวพนันอยู่มาก ตามเคยถึงวันอาทิตย์วันหนึ่ง ก็มีว่าวในสนามเพิ่มขึ้นเช่นของนายเจงกับพวกวัดทองเปนฝ่ายจุลา ครูบุญรอดกับนายให้ฝ่ายปั๊กเป้าเปนต้น ข้าพเจ้าพึ่งดูการเล่นว่าวคราวนี้ ได้ยินพวกปั๊กเป้าร้องข่มกันว่า สายเครื่องจุลาเต็มทน เล่นทายางเหนียวทำเอาป่านปั๊กเป้าสาวไม่เข้าหย่อนไม่ออก ฝ่ายจุลาก็ร้องบ้างว่า ปั๊กเป้าเล่นเอาเปรียบจะติดทาบเอาเข้าซุงอย่างเดียว ถ้าเห็นไม่เหมาะจะเข้าซุงได้ก็ตีว่าวหนีเสีย กับเดินไปเล่นข้ามสนามไกลออกไป ต้องห้ามไม่ให้พวกปั๊กเป้าเดินลงไปพ้นสนาม เมื่อต่างรังเกียจเอาชั้นเชิงกันอยู่ดังนี้ กว่าว่าวจะคว้าติดกันได้ตละตัว จุลาต้องวิ่งรอกเข้ามาตั้งสามสี่ตลบ บางทีค่ำเปล่าไม่ได้ติดกันในระหว่างที่เล่นว่าวพนันกันต้น พ.ศ. ๒๔๖๔ นี้ ข้าพเจ้าไปดูวันหนึ่งพวกว่าวจุลาบอกให้ข้าพเจ้าล่อปั๊กป้าข้าพเจ้าจับว่าวเขาลองดู พอจุลาคว้าป่านปั๊กเป้ากระทบแตะสายเครื่องก็ติดแน่นไม่เคลื่อนเข้าออกได้เลย แม้แต่ครึ่ดเดียว สมจริงดังพวกว่าวปั๊กเป้าร้อง เปนอันหมดหนทางที่จะแสดงฝีมือกันได้ ต่อมาข้าพเจ้าได้พบนายเจียร สาธรานนท์ ผู้เล่นว่าวจุลาคว้าข้าพเจ้าเที่ยวนี้บอกว่า ได้ทำดิงหนักแลใช้ด้ายหลอดเปนสายดิงตามอย่างข้าพเจ้าที่เล่นมาแล้ว ข้าพเจ้าตอบว่าถ้าเช่นนั้นยังพอมีวิธีแก้กันได้อยู่ เมื่อคราวว่าวท้องสนามหลวงก็เคยถูกและแก้ไขจนป่านปั๊กเป้าเดินได้มาแล้วก็ครั้งหนึ่ง โดยใช้ป่านปั๊กเป้าชุบไข ตาม

ที่เคยเล่นมาแต่ก่อนเมื่อเห็นป่านปักเป้าผิดกับสายเครื่องว่าวจุฬา บิดาข้าพเจ้าเคยใช้เทียนไขถูป่านปักเป้าให้ลื่นก็เป็นผลสำเร็จได้ แต่ถ้าเพียงถูเทียนไขเท่านี้ไม่พอลื่นก็ต้องใช้เคี่ยวเทียนไขหรือไขอย่างอื่น ๆ ที่ลื่น แล้วเอาป่านปักเป้าลงชุบแช่อย่างย้อมสายเบ็ต แล้วขึดเป็นเส้นไว้คล้ายกับสายเครื่องว่าวจุฬา แต่ต้องระวังอย่าชุบให้ยาวเกินไป จะเยื้อนมาถึงมือลื่นชักว่าวไม่ได้ และควรต้องชุบเฉภาะที่ตรงจะติดกับสายเครื่องว่าวจุฬาเท่านั้น ควรเตรียมทำป่านชุบไขนี้ไว้หลาย ๆ เส้น เมื่อเอาขึ้นติดพันกับสายเครื่องว่าวจุฬาครั้งหนึ่งแล้ว ก็จงเปลี่ยนเอาใหม่ขึ้น ทำดังนี้ไม่กี่เที่ยว สายเครื่องและสายติ่งว่าวจุฬาจะเยื้อนไขลื่นไปหมด ทำให้ป่านปักเป้าสาวได้คล่องตามประสงค์ เว้นแต่ว่าวจุฬาจะพยายามเปลี่ยนสายเครื่องสายติ่งใหม่เหมือนกันทุกเที่ยว ซึ่งจะเป็นการเปลืองแรงเปลืองป่านด้วยกันโดยหาความสนุกมิได้ และมันจะกลับกลายเป็นเล่นว่าวพนันด้วยวิชาสกปรก หาใช่เป็นการเล่นเพื่อรื่นเริงสำแดงฝีมือชักว่าวอวดกันดังท่านผู้ใหญ่ที่เล่นมาแล้วไม่ ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าท่านผู้ใหญ่ที่หัดเล่นว่าวพนันจนมีชื่อเสียงมาแล้วหลายท่านนั้นคงหาได้ตั้งใจจะเล่นเอาเป็นทางอาชีวะไม่ ท่านมีความประสงค์จะเล่นเพื่อความสนุกเพลิดเพลินแลอวดฝีมือชักว่าวกันในปีหนึ่งคราวเดียวตามฤดูกาลเท่านั้น และท่านผู้ที่เคยเล่นว่าวพนันมาแล้วย่อมจะทราบได้ดีว่า การใช้จ่ายในการเล่นว่าวคราวหนึ่งไม่ใช่น้อย ผู้เล่นย่อมขาดทุนแทบทุกคน ถึงแม้บาญชีรายพนันเดิมพันจะปรากฏว่าได้กำไรอยู่บ้างก็ดี ก็ไม่ใคร่พอโสหุ้ยค่าว่าวค่าป่านยานพาหนะกับแจกจ่ายลูกน้อง เว้น

แต่ผู้ชำนาญในเชิงฝีมือเล่น ไม่ใคร่มีวันเสียเลยนั่นและคงมีกำไร เพราะว่าเมื่อท่านผู้ใดประสงค์จะเล่นว่าวพนันกับเขา ก็ต้องลงทุนซื้อบ้าน สร้างว่าวเสียชั้นหนึ่ง ถ้าผู้เล่นทำว่าวเองไม่เปน ก็ต้องจ้างหรือซื้อ เขาเปนเบื้องต้น วันจะไปเข้าสนามเล่าก็ต้องมีลูกน้องหลายคนถือว่าว ถือบ้าน กับต้องจ่ายยานพาหนะ เมื่อหมดเวลาเล่นวันหนึ่ง ๆ ก็ต้อง แจกสตางค์ค่าเหนื่อยแม้จะได้มีลมเล่นหรือไม่ก็ตาม หรือจะแพ้ชะนะ ได้เสียไม่เข้าใจด้วย ถ้าเปนวันชะนะการแจกจ่ายก็ยิ่งหนักมือขึ้น ฝ่าย เจ้าของว่าวจุลาจักต้องใช้จ่ายเปลืองกว่าเจ้าของปักเป้าหลายส่วน เพราะ มีสัมภาระต้องขนไปเข้าสนามมากกว่า กับต้องมีลูกน้องคอยช่วยวิ่ง รอกหลายคนด้วย แต่ถึงแม้จะปรากฏอยู่แล้วว่า ผู้เล่นว่าวพนันต้อง เสียโสหุ้ยเปลืองดังนี้ก็ดี ด้วยความอยากสนุกเพลิดเพลินในกิฬาอัน เกี่ยวกับฝีมือของตนเอง จึงกระทำให้พากันปลงใจสละทรัพย์ตามสม ควรแก่กาลสมัย อย่าว่าแต่ผู้ที่ท่านชอบเล่นว่าวจะยอมลงทุนค่าโสหุ้ย เลย แม้แต่คนดูว่าวที่ไม่ได้ดีอะไรกับเขาสักสตางค์เดียว ก็ยังอุส่าห์ยอม เสียค่ายานค่าขนมไปดูเขาเล่นว่าวกันเปนกลุ่ม ๆ มากจนเต็มสนามทุกวัน

การที่มีผู้นิยมเล่นว่าพนันเสื่อมทรามท้อถอยลง ไม่เล่นกันสนุก ครึกครื้นได้ดังกาลก่อนนั้น น่าจะเปนด้วยเหตุหลายประการดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้านึกเห็นว่า จะลองแก้ไขดูในข้ออุปสัคเหล่านี้ให้ทุเลาลงก็คงจะได้ เช่นในเรื่องที่ว่าวจุลากับปักเป้าต่างเกี่ยงกันจะให้ติดในที่เหมาะที่เดียวตาย เมื่อจะติดไม่เหมาะก็ตีว่าวหนี ทำให้เสียเวลาเล่นว่าวฉนี้ ถ้าพวกปักเป้า ใจป้ำยกข้อเข้าซุงว่าวจุลาให้ แลสัญญาว่าเข้าซุงตกจะไม่เอาเงินเลย

และฝ่ายพวกว่าวจุลาก็ต้องผ่อนไม่ใช้ดึงหนักเกินไปจนบ้านย้ำเข้าติดตาย ก่อนเวลาสมควร ต้องทำสายเครื่องอย่างเดียวกันกับที่เล่นแข่งขันถ้วยทองสวนดุสิตแล้ว ว่าวจุลาคงจะคว้ายักเย้าเล่นใกล้ ๆ ไม่กลัวเข้าซุง ผู้ชักแลผู้ล่อจะได้สำแดงฝีมือว่าวกันสนุกเต็มที่ ส่วนในข้อที่ผู้หัดเล่นฝีมือใหม่ถูกพวกเสมอนอกบางคนกล่าวคำหยาบเยาะเย้ยถากถางทำให้ผู้เล่นรำคาญหมดมานะจะฝึนเล่นต่อไปนั้น ถ้าจะจัดให้มีที่เสียแห่งหนึ่งไกลจากที่พักผู้ชักว่าว สำหรับเฉภาะแต่ท่านผู้จะเล่นต่อรองเสมอนอกประชุมกัน อย่าให้ไปพลุกพล่านเล่นพนันที่ผู้ชักว่าว เพื่อยั่วให้เปนกังวลด้วยเงินนอก เท่านี้เห็นจะพอกันเสียงผรุดสวาทปลิวไปถึงหูผู้ชักว่าวได้กระมัง กับอีกประการหนึ่งสำคัญที่นายสนาม ถ้าเปนผู้กว้างขวางรอบคอบ วาจาสิทธิขาดในข้อไกล่เกลี่ยปัณหาเถียงกัน และไม่มีหุ้นส่วนได้เสียกับการพนันว่าว กับระวังตักเตือนผู้ที่เล่นเกกมะเหรกนอกคอกหาเรื่องให้เปนที่รังเกียจแก่ท่านผู้เล่นอื่น ๆ และระวังเงินเดิมพันให้เล่นกันแต่น้อยไว้พอสมควรเหล่านี้ ผู้เล่นว่าวจะนิยมว่าวพนันกลับสนุกขึ้นได้อีก หรือบางทีตำราและวิธีเล่นว่าวที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงต่อไปนี้จะช่วยให้เปนประโยชน์แก่กวรเล่นว่าวขึ้นบ้างก็ได้

ตามที่ข้าพเจ้าออกความเห็นมาแล้วนี้ หาใช่จะอวดดีบอวดดีแต่อย่างใดไม่ ข้าพเจ้ามีความประสงค์อยู่อย่างเดียวแต่จะช่วยให้ว่าวพนันซึ่งเปนกิฬาของไทยเราอย่างประเสริฐคงมีเล่นกันสนุกสนานยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไปเท่านั้น บางทีอาจมีบางคนสงสัยว่า ถ้าว่าวพนันกลับสนุกขึ้นแล้วข้าพเจ้าจะเข้าไปแสดงฝีมือเปนตัวเอกกินขนมเหมือนครั้งก่อนนี้อีก ข้าพ

เจ้าขอบอกตามจริงใจว่า ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์เช่นนั้นเลย รู้สึกตนอยู่ว่าเดี๋ยวนี้พ้นสมัยเสียแล้ว ถ้าถึงกับสรวมแว่นตาไปล่อว่าวพนันแล้วก็เห็นจะล่อเหนี่ยงเข้าเครื่องว่าวจุลาได้แม่นกว่าเข้าหัวว่าวจุลาเปนแน่.

ตำราเหลาว่าว

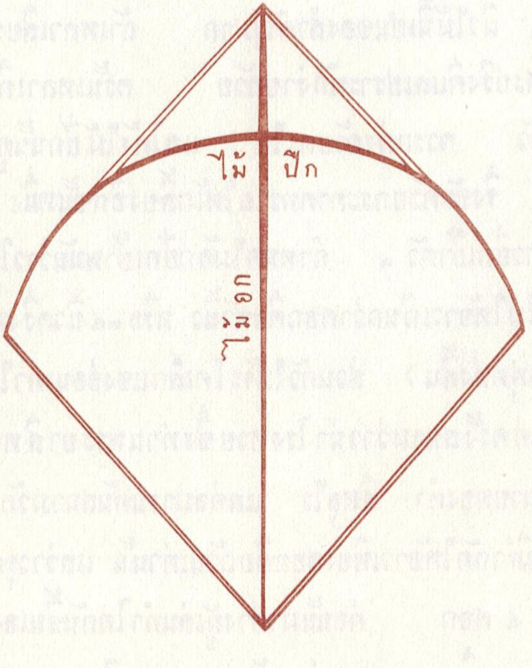
เริ่มต้นว่าด้วยลักษณไม้สำหรับทำว่าวปักเป้า

ว่าวที่ทำกันเล่นทั่วไปจะใช้ไม้ชนิดใดก็ทำได้ แต่ที่ได้เคยทดลองกันมาแน่นอนแล้วเห็นว่า ไม้ชนิดใดจะมาดีเท่าไม้ไผ่สีสุกเปนไม่มีด้วยเปนไม้หยุ่นหรือมีสะปริงดีในตัว ทั้งเปนไม้เหนียวทนลมแรงได้ด้วย ในการที่จะหาไม้ไผ่สีสุกอย่างดีสำหรับทำว่าวปักเป้านั้น ควรเลือกหาตัดเอาไม้ในกอซึ่งเปนไม้ลำสด ไม่ยอดด้วนหรือตายคากอ กับจะต้องเปนไม้ลำเล็กมีปล้องยาวซึ่งเรียกกันว่า เพ็ชร์ไม้ แลมีอายุแก่ไม่ต่ำกว่า ๓ หรือ ๔ ปี เวลาเหมาะสำหรับตัดไม้นั้น ควรเปนน่าแล้งเดือนสี่หรือเดือนห้าก่อนฝนตกจึงจะดี มิฉนั้นไม้จะไม่แขงแกร่งแลจะลู่ลมได้ง่าย เมื่อตัดได้ไม้ชนิดที่ต้องการนี้แล้ว จงผ่าเปนซีกตากแดด แล้วตัดให้ได้ขนาดอัตรายาวของอกแลปีกปักเป้า ว่าวปักเป้าตัวหนึ่งต้องการไม้ ๒ อันทำอกแลปีกเท่านั้น ไม้ปีกนั้นต้องจำเปนเอาข้อไว้กลาง ส่วนไม้อกจะมีข้ออยู่ตรงไหนก็ข้อก็ใช้ได้ ก่อนที่จะเหลาให้เปนโครงว่าว ต้องตากให้ไม้แห้งสนิทเสียก่อน ถ้าแห้งค้างปีได้จะยิ่งดี กับต้องดัดไฟให้ตรงด้วย วิธีดัดไม้ไผ่ซีกให้ตรงควรใช้น้ำมันหรือไขทาไม้ลนไฟให้ร้อนจัด แล้วจึงดัดไปทางใดก็จะ

อ่อนได้ตามความประสงค์ เว้นแต่ที่ตรงข้อมีเสี้ยนแขงพิเศษดัดยากอยู่หน่อย อย่าหักโหมโดยแรงเสี้ยนไม้ในข้อจะเดาะหรือแตก ถ้าไม้มีตำหนิชำรุดทำว่าวขึ้นไป ว่าวอาจติดลมหักในอากาศโดยไม่ทันรู้ตัวก็ได้ เมื่อดัดไม้ปีกอกได้ตรงดีแล้ว จงลงมือเหลาโกรนด้วยมีดให้กลม เล็กเกือบได้ขนาดที่ต้องการ และจำต้องเอาผิวหลังไม้ไว้ทุกอัน ผิวไม้นี้เปนของสำคัญมาก ถ้าเหลาเสียหมดไม่เอาไว้ ไม้จะไม่มีสะปริงดีแลเปราะหักง่ายด้วย ครั้นเหลาเกือบได้ขนาดที่ต้องการแล้ว ควรแต่งด้วยตะไบ แลโค้งไม้ปีกนั้นดูให้ได้วงงามตามพอใจ จึงขัดด้วยกระดาดทรายให้เกลี้ยงอีกชั้นหนึ่ง เปนเสร็จการเหลาว่าวปีกเป้าตัว ๑ กำหนดไม้อกปีกเป้าพนันว่าวใหญ่ ท่านบัญญัติไว้ไม่ให้ยาวเกินกว่าศอกคืบห้านิ้ว หรือ ๓๔ นิ้วครึ่งฟุต (ต่อไปนี้จะใช้เปนนิ้วฟุตทั้งสิ้น) ส่วนตัวไม้จะโตเล็กแขงอ่อนเท่าไรท่านไม่ห้าม

ตั้งแต่ครั้งสนามว่าวน่าโรงหวยซึ่งท่านพระยาสีหราชฤทธิไกร เมื่อยังเปนนายทองคำ สีหอุไร แลต่อมาจนตั้นสนามวัดโคก อัตราปีกเป้าพนันมีจำกัดให้ยาวเพียงศอกคืบถ้วนเท่านั้น แลว่าวจุลาก็ไม่ใคร่มีโตเกินกว่า ๔ ศอก ต่อนั้นมาต่างผู้เล่นทำโตกันขึ้นเองทุกทีไม่เปนระเบียบ จนถึงคราวสนามว่าวถ้วยทองสวนดุสิต พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงโปรดเกล้า ฯ ให้ตรากฤติกาขึ้น กำหนดอัตราว่าวปีกเป้าพนันเปนศอกคืบห้านิ้ว จึงเปนแบบฉบับเล่นกันต่อมาจนทุกวันนี้ เมื่อครั้งสนามเดิมที่มีอัตราว่าวปีกเป้ายังเล็กอยู่นั้น ข้าพเจ้าได้ยินว่า

ผู้เล่นใช้ไม้ ทำทั้งโตทั้งแขงกว่าว่าวปักเป้าปัตยุบันนี้ แลโดยมากผูกส่วนที่เรียกกันว่า ปีกหกอกห้า คือปีกยาว ๖ ส่วน อกยาว ๕ ส่วน มาในครั้งที่บิดาข้าพเจ้าเข้าสนามเล่นว่าว ท่านได้พยายามแก้ไขเปลี่ยนแปลงขนาดไม้แลรูปว่าว เปนครั้งคราวมาจนที่สุดมีผู้ขอแลจำอย่างมา

เปนแบบเล่นกันทั่วไป และตัวว่าวที่ข้าพเจ้าเรียนแบบมาทำเอง วัดได้ส่วน ปีกยาว ๘ อก ๗ ส่วน แลขนาดไม้ โตตามที่วัดโดยรอบเปนเปราะ ๆ ได้ดังต่อไปนี้ คือไม้อกยาว ๓๔ นิ้วครึ่ง วัดรอบกลางกำลังโต ๑ นิ้ว ๒ หุน เรียวไปจดปลายหัวโต ๖ หุน แลเรียวมา

ทางกั้นที่ผูกโคนหาง โตไล่เลี่ยกัน ไม้ปี๊กนั้นยาว ๓๙ นิ้วครึ่ง วัดรอบกลางกำลังโต ๑ นิ้ว ๒ หุน เรียวไปจดปลายปี๊กทั้ง ๒ ข้าง โต ๔ หุน แต่ต้องโค้งดูปี๊กให้ได้วงเท่าเสมอกัน แล้วจึงผูกเชือกกลางชั่งน้ำหนักทั้ง ๒ ข้างให้เท่ากัน ขนาดเล็กใหญ่ของไม้ว่าวปี๊กเป้าดังบรรยายไว้นี้หาใช่จะจำกัดตายตัวไม่ผู้ใดจะเหลาแข็งอ่อนเล็กใหญ่ หรือไม้ปี๊กสั้นยาวกว่าตัวอย่างนี้ก็ทำได้ตามความพอใจ ข้อสำคัญอยู่ที่ให้เหมาะในท้องที่ใดลมอ่อนหรือลมกล้า แลทางระบายลมที่กินตัวว่าวให้เสมอดีกับด้วยเหตุที่ไม้ไผ่แก่แลอ่อนเท่านั้น

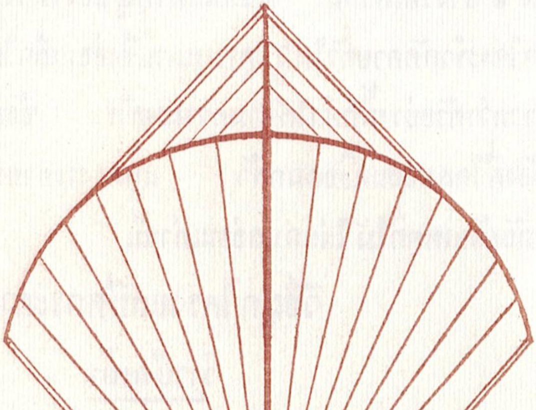
วิธีผูกโครงแลปิดกระดาษ

ว่าวปี๊กเป้า

เมื่อเหลาไม้อกแลปี๊กได้ตามต้องการแล้ว เอาด้ายหลอดควั่นเกลียวโตเท่าสายเบ็ดขนาดย่อม ผูกกลางปี๊กที่ชั่งน้ำหนัก แล้วผูกห้อยไว้ที่ไม้ปลายอกตอนหัว ให้เป็นระยะหัวปี๊กเป้ายาว ๖ นิ้ว ๖ หุน ต้องระวังให้ผิวไม้ทั้งสองอันนี้ หันออกทางหลังตรงข้ามกับที่ปิดกระดาษ แล้วเอาด้ายควั่นขนาดโยงหัวผูกปลายกั้นอก รั้งปลายปี๊กลงมาให้คลุ่มทั้ง ๒ ข้างเท่ากัน เรียกว่าสายแร่งกระเบน แล้วเอาด้ายควั่นขนาดเขื่องกว่าสักหน่อย ผูกตรงโค้งปี๊กโยงไปพาดปลายหัวซึ่งบากไว้สำหรับด้ายนั้น แล้วข้ามมาผูกปี๊กที่โค้งอีกข้างหนึ่ง ให้ได้ระยะ

เท่ากันเรียกว่าแร่งหัว เสร็จแล้วจะเปนรูปว่าวปักเป้าตัว ๑ ถ้าเห็นรูปว่าวยังปีกกางอยู่ ก็จงรั้งแร่งกระเบนให้สั้นเข้าไปอิก ถ้าปีกคลุ่มเกินไป ก็ให้พึงเข้าใจว่า รั้งสายแร่งมากเกินไป ว่าวปักเป้าที่ได้รับ

โคลงว่าวปักเป้า ผูกแลขึงสักเสร็จ

ความชมเชยว่ารูปงามนั้น เปนว่าววัดสี่มุมเกือบเปนสี่เหลี่ยมเท่ากัน เมื่อเห็นรูปว่าวดีพอใจแล้ว จงวัดสอบสายแร่งกระเบนแลสายแร่งหัวทั้ง ๒

ข้างให้เท่ากัน จึ่งรัดปลายด้ายให้แน่น ขึงสักด้วยด้ายหลอดอย่างใหญ่ โดยผูกที่ตรงกระเบนอกกับโค้งปีก ให้แบ่งระยะเปนข้างละ ๗ หรือ ๘ เส้น พร้อมทั้งต้องแต่งโค้งปีกให้วงเท่าเสมอกันด้วย เพื่อจะให้ปลายด้ายที่ผูกติดแน่นกับไม้ ต้องจำเปนใช้น้ำกาวจิ้ม เมื่อผูกโครงขึงสักเรียบร้อยแล้ว ก็เปนอันปิดกระดาดได้ วิธีปิดก็ใช้แป้งเปียกปิดเหมือนว่าวธรรมดา แต่ต้องระวังอย่าให้ตะเข็บกระดาดย่นขยุ้มขยี้ได้ กระดาดปิดว่าวพนันนี้ก็สำคัญมากอยู่ ควรต้องเลือกกระดาดที่เหนียวแลไม่โปร่งลมรั่วได้ ข้าพเจ้าทราบตามคำกล่าวของเจ้าคุณอุปราชมณฑลอยุธยาว่า ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยายังเปนพระนครผู้ทำว่าวใช้กระดาดมาจากเมืองจีนปิดว่าวเล่นทั้งสิ้น เห็นจะเปนกระดาดปิดทำโคมจีน ซึ่งพวกเล่นว่าวเดี๋ยวนี้ใช้กันอยู่ โดยหากระดาดหนังที่มาจากประเทศยี่ปุ่นชนิดอย่างดีไม่ได้ ส่วนในยุคที่ข้าพเจ้าเล่นว่าวแต่เด็กมาเคยซื้อแต่กระดาดหนังยี่ปุ่นทำว่าวเล่นทั้งสิ้น จนกระทั่งข้าพเจ้าได้ไปเที่ยวประเทศยี่ปุ่น ก็ได้พบกระดาดหนังอย่างปิดว่าวของเรา ทำในประเทศยี่ปุ่นนั้นเองแผ่นโตเท่ากัน เขาใช้ปิดทำฝาประจันห้องแลฝาเรือนแทนไม้กระดาน เมื่อปิดกระดาดเต็มตัวว่าวดีแล้ว จึงตัดกระดาดที่สำหรับปิดว่าวนั้นเองเปนแถบเล็กปิดทับสักอีกชั้นหนึ่ง เรียกว่าลูกปลา ๆ นี้จะช่วยทำให้กระดาดปิดว่าวตึงเสมอกัน แล้วปิดดอกจันทร์สำหรับผูกซุงทั้งข้างล่างข้างบนพ่นน้ำผึ่งลมให้แห้ง แลเจาะรูผูกซุงแล้วเปนเสร็จการทำว่าวตัวหนึ่ง การผูกซุงปีกเป้าสำคัญอยู่ที่ซุง

ล่าง มักเรียกกันว่าสะดือ ควรต้องเจาะรูผูกที่สูญกลางระหว่าง ปลายปีกทั้ง ๒ ข้างลดต่ำ ๑ นิ้ว ถ้าผูกสูงหรือต่ำมากไป ว่าวจะขึ้นไปเซ่อไม่คล่อง ส่วนซุงบนเจาะ ๔ รู ครอมไม้ปีกธรรมดานั้นเอง

ถ้าจะแลดูแต่เผิน ๆ แล้ว ดูเหมือนจะทำว่าวปักเป้าพนันง่ายที่สุด ความจริงไม่ใช่เช่นนั้นเลย ผู้ทำว่าวจักต้องพินิจพิเคราะห์ใช้ความตรวจตราระวังดูว่า ไม้ปีกจะมีเสี้ยนแตกเดาะหรือคอดกิ่วณะที่ใดบ้าง ถ้ามีที่ชำรุดอยู่แล้วยังขืนทำ ว่าวขึ้นไปติดจุฬาพาตระเวร ปีกมักจะหักเสียที่ว่าวจุลาง่าย ๆ กับไม้ปีกต้องไม่แขงอ่อนกว่ากันข้างหนึ่ง ถ้าไม้ไผ่ที่ทำไม่แก่พอควร แลมีสะปริงดี ว่าวขึ้นไปติดลมในไม่ช้า จะอ่อนลู่ลมไปหมด จะใช้ไม้เปนชุดแก่หรืออ่อนก็ต้องให้ได้สำรับเหมือนกันไม่ใช่แก่อัน ๑ อ่อนอัน ๑ กับสายแร่งแลช่องปีกก็ต้องระวังอย่าให้เล็กโตสั้นยาวกว่ากันได้ มิฉนั้นว่าวจะขึ้นไปเอียงอยู่ข้างเดียว กับข้อสำคัญระยะหัวปีกเป้าสั้นหรือยาวเกินไปอีกอย่างหนึ่ง อาจทำให้ว่าวขึ้นไปไม่ยักคล่อง ถ้าหัวยาวเกินขนาด มันจะขึ้นไปเซ่อแหงนเหลิงกินลมไม่มีแรงแต่ถ้าหัวสั้นมันจะมีลักษณตรงกันข้าม ไม้อกแลปีก ๒ อันนั้น ถ้าไม่ได้ส่วนอ่อนน่วมพอดีกัน กลาวคืออกใหญ่แขงแต่ปีกเล็กอ่อน หรือปีกใหญ่แขงอกเล็กอ่อนฉนี้ ว่าวปักเป้าจะขึ้นคล่องดีไม่ได้เปนอันขาด อนึ่งผู้ทำว่าวเปนแต่ชักไม่เปน จะไม่สามารถทำว่าวปักเป้าพนันได้ดีเท่าผู้ที่ชักเปนเลย เพราะว่าผู้ชักเปนรู้วิธีแก้ไขทำว่าวให้ดีขึ้นได้ ส่วนผู้ที่เล่นไม่เปนจะไม่รู้ลักษณความเคลื่อนไหวของว่าวแล้วก็แก้ไขกันไม่ถูกต้อง

ส่วนกระดาดที่ปิดว่าวก็สำคัญเหมือนกัน ถ้าปิดไม่ตึงเสมอกันหรือกระดาดโปร่งลมรั่วได้ อาจทำให้ว่าวเซ่อไม่คล่องได้ดังใจผู้ชัก

เมื่อบิดาข้าพเจ้าเริ่มลงมือเล่นว่าวปักเป้าพนัน ท่านได้ใช้ผูกส่วนชนิดแบบโบราณดังกล่าวแล้ว แต่รู้สึกว่าว่าวไม่คล่องอยู่ในบังคับได้ดังใจ ท่านจึงได้พยายามลองเหลาไม้อกแลปีกว่าวผ่อนให้เล็กอ่อนลงแลแปลงรูปว่าวปักเป้าเดิมโดยตัดปีกให้สั้นลงเปนครั้งคราว แล้วลองขึ้นติดว่าวจุลาดู ก็เห็นผลดีขึ้นเปนลำดับ จนเล่าลือกันว่าว่าวของท่านคล่องเปนว่าวเทวดา ผู้เล่นด้วยกันโดยมากอยากได้ ถึงกับมีเรื่องขึ้นครั้งหนึ่งในสนามสพานเซี่ยว คือในขณะว่าวปักเป้าของท่านขาดลอยไปตกอยู่ที่ใกล้มองเห็น ในทันใดนั้นเองมีนักเลงดีวิ่งมาฉวยรวบเอาทั้งตัวว่าวปักเป้าแลหาง แล้ววิ่งหนีไปซึ่งหน้า เมื่อคนของท่านวิ่งไปตาม เขากลับหันหน้ามาร้องขอเถอะ อยากได้เปนตัวอย่าง และก็ไม่มีผู้ใดรู้จักว่าผู้นั้นคือใคร ต่อมาท่านยิ่งเล่นมากขึ้นก็ยิ่งแก้ไขส่วนว่าวจนผลที่สุดได้ว่าวอย่างคล่องดี ซึ่งมีผู้ขอแลถ่ายแบบมาเล่นกันอยู่จนทุกวันนี้ ใช่แต่ท่านจะเปลี่ยนแปลงแก้ว่าวให้คล่องได้อย่างเดียว ว่าวที่ขึ้นไม่สูงท่านก็แก้ไขให้มันขึ้นสูงได้ ดุจเมื่อครั้งเล่นค่ำขึ้นกับว่าวจุลาองคต ซึ่งเปนว่าวขึ้นลอยลมสูง ไม่มีว่าวปักเป้าผู้ใดขึ้นสูงเท่า ท่านใช้ตะกั่วถ่วงหัวปักเป้า มันก็ขึ้นไปสูงเท่าจุลาองคตสมความประสงค์ จนสังหาญว่าวองคตลงได้ หรือปักเป้าที่เหลิงลมเซ่ออยู่ ท่านก็ถ่วงตะกั่วที่ก้นทำให้มันยักคล่องหายเซ่อได้ และเมื่อท่านเล่นต่อสักบว่าวจุลา ถ้า

พลาดถ้าเสียที ปักเป้าของท่านตายเหนียงเข้าเครื่องก็ดี ท่านยังแก้ไขเหนียงหลุดจากเครื่องได้บ่อย ๆ แต่ส่วนที่ปักเป้ากินหางตัวเองแล้ว ว่าวจุฬาวิ่งรอกจะเอาไปกินนี้ ท่านมีความชำนาญเปนพิเศษ ดึงให้ปักเป้าขาดลอยไปได้จะว่าทุกตัวก็ได้ ไม่ว่าป่านปักเป้าจะติดสายเครื่องสักกี่ตอนก็ตาม จนเลื่องชื่อลือนามว่า ถ้าว่าวพระภิรมย์ ฯ เสียทีกินหางตัวเองแล้ว เปนบอกเด็ดเที่ยวว่า ว่าวจุฬาเอาไปกินไม่ได้ ท่านกระตุกขาดลอยไปหมดทุกตัว

ส่วนผู้ทำว่าวขึ้นลอยลมฝีมือดียังมีอีกหลายท่าน ตามที่ข้าพเจ้าเห็นก็คือ นายชิตมหาดเล็ก กับนายเจียน สาธรานนท์เปนต้น

วิธีทำหางว่าวปักเป้า

ที่เรียกกันว่าว่าวปักเป้าก็เพราะมีหางยาว ทำด้วยผ้าผนึกซ้อนกัน ๒ หรือ ๓ ชั้น ได้เคยทดลองกันมามากแล้ว เห็นว่าผ้าชนิดใดจะดีกว่าผ้าขาวเนื้อบางไม่มีแป้งหรือผ้าขาวสาลูเปนไม่มี หางชนิดธรรมดาที่ทำเล่นกันอยู่พับ ๓ ชั้นผนึกด้วยแป้งเปียก กว้างต้นหาง ๓ นิ้ว ๒ หุนเรียวไปปลายหางเหลือกว้าง ๒ นิ้ว ยาวราว ๘ ชั่วอกเศษ (เมื่อสมัยก่อนทำหางว่าวเล่นกันสั้นกว่านี้) กับต้องมีป่านสายโคนหางผูกต่ออีกตอน ๑ ยาวสามชั่วอกครึ่ง ใช้ป่านที่ชักว่าวนั้นเอง แลควรแซรกป่านผนึกเปนเอ็นกลางหางราวครึ่งหางด้วย ต้องรีดผ้าที่พับทำหางนั้นให้ติดเปนแผ่นเดียวกันแน่น ถ้าจะทำหางใหญ่โตกว้างหรือยาวกว่าตัวอย่างนี้ก็ทำได้ ท่านห้ามแต่หางสั้นกว่า ๕ ชั่วอกซึ่งเรียกกันว่าอีรำหาง

แมวเท่านั้น หางว่าวปักเป้าเปนสิ่งประกอบสำคัญสำหรับว่าวส่วน ๑ จัก ต้องทำโดยปราณีตให้ริมตรงเรียวแลเสมอเท่ากัน ส่วนป่านโคนหาง ที่ผนึกแซกก็ต้องตรงสูญกลาง มิฉนั้นหางจะปลิวกินลมหมุนไป ข้างเดียวเปนเกลียว ทำให้ป่านเขม็งหรือคลายเกลียวขาดได้ง่าย หรือบางครั้งไปแตะต้องถูกป่านหรือสายเครื่องว่าวจุลาแล้ว จะติดพันกับ สายป่านไม่เลื่อนหลุดออกไปได้ อาจทำให้ปักเป้าตายบ้งในทันที เคย มีบางท่านลองใช้ผ้าดำหรือผ้าแดงทำหางว่าว เช่นท่านหลวงสาร จักราณุกิจ (ยันยัง บูรณศิริ) ใช้ผ้าแดงทำหางว่าวเล่นประจำอยู่พัก ๑ จนได้ชื่อว่าว่าวหางแดง และท่านพระยาเทพอรชุนก็เคยเอาผ้าใบเรือ ลองทำหางว่าว ตามที่ข้าพเจ้าสังเกตเห็นว่า ผ้าเหล่านี้สู้ผ้าขาวเนื้อดี ดังกล่าวแล้วไม่ได้แน่นอน เพราะว่าต้องการให้หางว่าวปักเป้ากินลม ลอยพ้องอยู่กับว่าวด้วย จึงจะสบัดลมทันตามจังหวะของว่าวปักเป้ายัก แล พยุงให้ว่าวขึ้นลอยสูง ส่วนผ้าหนาหรือเนื้อหยาบนั้น มีน้ำหนักซึ่งไม่ สู้ปลิวตามลมหรือจังหวะยักของปักเป้าได้ เมื่อตัวว่าวหมุนหกกลับ มัก จะกินหางตัวเองได้ง่าย กับอีกประการหนึ่ง เมื่อปักเป้าเสียท่าถลำเข้า มาสั้นพอหางพาดซุงหรือสายเครื่องจุลา แรงปักเป้าจะไม่มีพอพาหาง ให้ลื่นหลุดไปได้ในทันควัน จะเปนโอกาศให้ว่าวจุลาคว้าคลุกซ้ำรวบหัว รวบหางปักเป้าตายในทันใด ซึ่งถ้าหางลื่นหลุดจากซุงหรือป่านได้แล้ว ว่าวจะหย่อนออกยาวพ้นอันตรายก่อนว่าวจุลาคว้าซ้ำ อนึ่งว่าวปักเป้า หลายตัวย่อมใช้น้ำหนักหางต่าง ๆ กัน ไม่ใช่หางอันเดียวใช้พอดีกับ

ว่าวทุกตัว นี้ผู้เล่นจำต้องทำหางสำรองไว้หลาย ๆ หางชั่งน้ำหนักจด ไว้ทุกหาง หางที่ทำเล่นกันก็อยู่ในเกณฑ์น้ำหนักราว ๗ ถึง ๑๐ บาท เมื่อจะมีว่าวเล่นกี่ตัว ก็ควรต้องลองให้รู้ว่าตัวใดกินหางหนักอันไหน พอดี แล้วจดไว้ที่กันว่าวด้วย เพราะว่าว่าวปักเป้าหลายตัว จะเอาขึ้น ตัวใดหางสำหรับมันจะได้ไม่ผิดสับสนกัน ถ้าผิดหางผิดน้ำหนักไม่เหมาะ กับว่าว ว่าวก็อาจจะไม่คล่องแลไม่บังคับได้ตามใจผู้ชัก กับควรสังเกต ว่าว่าวปักเป้าเล่นหลายลมแล้ว ไม้จะอ่อนเพลียแลกระดาดช้ำ จะไม่กิน หางน้ำหนักคงที่เหมือนกับว่าวปิดกระดาดใหม่ ๆ จำต้องคอยเปลี่ยนผ่อน หางเบาให้เหมาะกับว่าวทุกคราวไป

ป่านสำหรับชักว่าวปักเป้า

ป่านสำหรับชักว่าว จำเปนต้องใช้ป่านใบที่ดีเหนียว ตีเข้าเกลียว กันเปน ๔ เกลียว โตเสมอเท่ากันไม่เล็กคอดกิ่วบางแห่ง หรือบีบเกลียว เปนปม ยิ่งเกลียวเกลี้ยงเสมอกันไม่มีขนรุงรังได้จะยิ่งดี ป่านปักเป้า พนันที่อย่างดีมีทำขายอยู่ร้านหนึ่งในถนนพาหุรัดน์ ท่านเจ้าของร้านนี้ เคยทำป่านปักเป้าขายมาช้านาน จนมีความชำนาญแลชื่อเสียงโด่งดัง ไม่มีร้านใดทำป่านดีเสมอได้ ทั้งเปนผู้คุ้นเคยกับบิดาข้าพเจ้าซึ่งเคย แนะนำในลักษณดีป่านเปนเกลียว ชนิดไหนจะเหมาะดีกับว่าวปักเป้า ถึง บางคราวท่านก็ไปตีป่านเล่นเองที่เจ้าของร้านนี้ด้วย ร้านนี้ทำป่านไว้มาก แลดีที่สุดสำหรับผู้ต้องการเลือกได้เสมอ จนพวกนักเลงว่าวพนันแทบ ทั้งหมดติดใจ ป่านที่ตีเข้าเกลียวแล้วนี้ ม้วนเปนขด ๆ ละ ๒ เส้น

เมื่อเลือกได้มาแล้วต้องแก้ม้วนเปนกลุ่มละเส้น เอาลงแช่น้ำให้เปียกชุ่มทั่วดีแล้ว จึงขึงตึงตากแดดเรียกว่ากวดป่าน การกวดป่านมีประสงค์อยู่อย่างเดียวก็แต่จะให้ป่านที่พองผั่งเกลียวกันแน่นสนิท ไม่หยุ่นยืดได้เมื่อเอาขึ้นชักว่าวเท่านั้น ด้วยธรรมดาก่อนที่เขาจะตีป่านเข้าเกลียวต้องเอาป่านที่ถลุงสำหรับเกลียวลงแช่น้ำเสียก่อน เมื่อตีเข้าเกลียวแห้งเสร็จแล้ว ก็ม้วนเปนเข็ดไว้ขาย หาได้กวดขึงตึงจนป่านแห้งไม่ ป่านจึงพองโต ถ้าไม่กวดเสียอีกครั้ง ๑ ป่านที่พองนั้นจะหยุ่นยืดได้ กระตุกเตือนบังคับว่าวไม่ถึงตัว ยังมีผู้เล่นว่าวบางคนเข้าใจว่า จะกวดป่านให้เล็กลงได้จนเกินส่วนโดยใช้ใบลานหรือใบไม้อะไรที่ลื่นแข็งถูป่านหนัก ๆ ความจริงป่านที่กวดจะเล็กลงได้เท่าที่เกลียวจะผั่งกันแน่นเท่านั้น หาเล็กลงได้มากมายเกินไปดังที่เข้าใจไม่ เมื่อกวดป่านแห้งดีแล้ว จำต้องตรวจดูเส้นป่านโดยละเอียดอีกครั้ง ๑ ถ้าเห็นเกลียวชิ่กันไม่ลงรอยหรือเล็กคอดกิ่วหรือเปนหัวต่อป่านใบขนรุ่มร่าม ก็ต้องตัดตอนที่ชำรุดนั้นทิ้งเสียต่อเอาใหม่ การต่อป่านนี้เปนข้อสำคัญของผู้เล่นว่าวปักเป้า จักต้องต่อไม่ให้มีปมและโตเกลี้ยงเสมอเท่าป่านเดิมนั้นด้วย การต่อป่านชนิดนี้เรียกกันว่าต่อพันลำ ผู้ต่อต้องเปนคนใจเย็นค่อยเหลาปลายเกลียวป่านให้เรียวเล็กแทรกพันเกลียวกินหายเข้าไปด้วยกันทั้ง ๒ ปลาย ถ้าปลายป่านพันไม่แน่นสนิทหัวต่อจะหลุดได้ง่าย เมื่อไม่มีเหตุจำเป่นโดยแท้แล้ว ไม่ควรเล่นว่าวป่านเปนขมวดปมเลยทีเดียว ยิ่งตอนที่จะติดกับสายเครื่องว่าวจุลาแล้วยิ่งร้ายใหญ่ เพราะปมนั้นจะทำ

อันตรายให้ปักเป้าเสียหายในเวลาต่อสู้ฉุกละหุกได้หลายประการ เปนต้น ว่ากำลังต่อสู้ว่าวจุลานัวเนีย ปักเป้ายังยาวเล็กน้อยจะสาวเข้ามาสรวมเหนียง ปมนั้นจะติดเครื่องสาวเข้ามาสรวมเหนียงไม่ได้ หรือปักเป้าพลาดท่าสั้นเข้ามา จะหย่อนไปอีกก็จะติดปมตายเช่นเดียวกัน กับเมื่อต่างหย่อนไปไกลว่าวเตี้ยป่านปักเป้าจะระพานยอดไม้ยอดหญ้าสดุดปมว่าวจะเข้ามาสั้นตายเหนียงเข้าเครื่องก็มี นอกจากนี้ เมื่อว่าวปักเป้าเสียทีตายหางตัวเอง ชักคะเย่อดึงกัน ป่านมักจะขาดที่ปมต่อนั้นและมากกระทำให้ว่าวปักเป้าไม่ขาดลอยได้ เพราะถ้าป่านปักเป้าไม่มีปมต่อแลเหนียวเสมอกันแล้ว ธรรมดาต้องรั้งขาดที่ป่านขยกันที่สายเครื่อง แล้วแรงปักเป้าที่หมุนจะดึงให้หลุดขาดลอยทุกตัว เมื่อเห็นเปนการเสียหายอยู่เช่นนี้ จึงเปนการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องต่อป่านปักเป้าให้เส้นยาวที่สุดที่จะพยายามต่อได้ หรือยิ่งได้ยาวเปนเส้นเดียวทั้งหมดตะกร้า ไม่มีปมหรือขมวดเลยจะยิ่งดี และในตะกร้า ๑ ก็ควรมีป่านยาวตั้ง ๓๐ เส้นจึงจะพอเล่น ด้วยบางคราวว่าวติดกันพอดีงามตัว จุลากลัวเข้าเหนียงก็จะเกลือกทอดป่านทำไป ถูกคราวลมพัดแรงว่าวก็จะลอยไปยาวจนเห็นตัวลิบ ๆ ซึ่งข้าพเจ้าเองเคยถูกมามากแล้ว

เมื่อในยุคว่าวพนันท้องสนามหลวงกำลังสนุก พระยาวิชิตสรสาตร (อำนวย อมาตยกุล) เมื่อยังเปนหลวงสนทรายุตกิจ ได้เคยสั่งป่านว่าวปักเป้ามาจากต่างประเทศ แล้วแบ่งกันลองเล่นครู่สึกว่าเปนป่านดีพอใช้ได้ ทั้งเปนป่านกลุ่มยาวตั้ง ๒๐ เส้นไม่มีปมต่อเลย เกลียว

เกลี้ยงเสมอกันเขาลมด้วย เสียแต่เปนข้านเกลียวขาวไม่แน่น ใช้เล่นได้ฤดูเดียวต้องทิ้ง วิธีเลือกข้านชักว่าวปักเป้าจะให้เล็กใหญ่เหมาะกับว่าว ก็สำคัญอีกอย่าง ๑ ผู้หัดเล่นว่าวใหม่มักชอบใช้ข้านใหญ่ หรือเข้าใจเอาว่าซื้อข้านใหญ่มากวดให้เล็กลงได้ อันที่จริงเล่นว่าวข้านใหญ่นั้น ไม่ได้คุณอะไรเลย ถ้าจะคิดเพื่อเอาไว้รั้งว่าวจุลาให้ตกโดยลำพังข้านใหญ่คงสมประสงค์ไม่ได้เปนแน่ กลับจะยิ่งซ้ำร้าย เพราะว่าวปักเป้าพาข้านใหญ่ขึ้นไปแล้ว ลมจะพัดตีข้านทุ่งตกท้องช้างจะกระตุกเตือนไม่ใคร่ถึงตัวว่าวทีเดียว เมื่อถึงคราวตีดว่าวจุลาพาสูงขึ้นไป ลมจะยิ่งพัดข้านเปนท้องช้างมากขึ้น แล้วจะเลยเหนี่ยวเอาตัวปักเป้าเข้ามาสั้นถึงเข้ายังตายว่าวจุลา แต่ไม่ควรชักด้วยข้านเล็กเกินไป เพราะว่าวจะดึงข้านกัดมือ แลมักจะขาดเสียกลางเกม เมื่อขณะชุลมุนต่อสู้กันอยู่นั้น ในการจะเลือกข้านให้ได้ขนาดพอเหมาะกับว่าว ก็จำต้องอาศรัยความสังเกตุของผู้ที่เคยเล่นมาข้าง จนรู้สึกความต้องการในลักษณที่เปนไปของว่าวได้ จึงจะเลือกข้านปักเป้าได้ดีสมประสงค์

วิธีทำเหนี่ยงว่าวปักเป้า

เหนี่ยงสำหรับว่าวปักเป้าไม่ใช่เปนของทำยาก ใช้ข้านเพิ่มขึ้นอีกเส้นหนึ่ง ผูก ๒ ปลายให้กลางห้อยทุ่งเปนท้องช้างก็เปนเหนี่ยงอันหนึ่ง แต่สำหรับว่าวพนันนั้น ควรทำไว้ต่างหากเปนสำรับ ผูกติดว่าวขึ้นไปต่อเมื่อจะเอาขึ้นสู้รบกับว่าวจุลาเท่านั้น เหนี่ยงนี้ใช้ข้านว่าว

ที่ชักนั่นเอง ทำเปนเส้นขนยาวราว ๓ วา ใส่หลอดหมุนได้ไว้หัวท้าย ส่วนเส้นล่างควรใช้ป่านเขื่องหน่อย ผูกปลายติดกับหลอด ปล่อยกลางป่านให้ทุ้ง ที่ต้องใช้หลอดผูกปลายก็เพราะจะให้หมุนได้ เหนียงจึงจะกางอยู่เสมอ ไม่พันกันยุ่งเปนเกลียว ส่วนที่ต้องการให้เส้นล่างโตหน่อยก็โดยเมื่อเหนียงเข้าตัวว่าวจุลาหรือหลวมซุงแล้ว จุลาสำรอกแก้พัดตัวแลสบัดไปมา โดยมากอีกหลายลากว่าจะตกลงดินได้ ระหว่างนั้นป่านเหนียงจะรูดถูกกับตัวว่าวหรือสายซุงอย่างหนัก ถ้าเส้นเหนียงไม่โตแลเหนียวพอ อาจขาดเสียที่ว่าวจุลาเอาไปกินได้ ว่าวปักเป้ามีแต่เหนียงอย่างเดียวเปนอาวุธสำคัญ ที่จะสังหาญว่าวจุลาได้ พอเข้ารัดตัวว่าวจุลาได้แล้ว ดูมันหมดฤทธิ์เดชม้วนต้วนหัวปักลงดินโดยง่ายดาย เปนการน่าพิศวงยิ่งนัก จริงอยู่ว่าวจุลาเคยตกปักเป้าด้วยเหตุอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่นประกบชักต่อยว่าวจุลาเปนต้น แต่การประกบชักต่อยจนตกได้นี้ ไม่เปนการแน่นอนนัก ต่อนาน ๆ จะเหมาะกันสักครั้งหนึ่ง สังเกตดูกลับจะเปนผลร้ายกับว่าวปักเป้าเสียเองและมาก เพราะถ้าประกบไม่กอดติดแน่น พอหลุดจากกัน ว่าวปักเป้ามักจะถลันเข้ามาสั้นตายหางเข้าเครื่องพอดี ด้วยเหตุนี้จึงต้องนับว่าเฉภาะเหนียงอย่างเดียวจะปราบว่าวจุลาลงได้ สมควรต้องสรรเสริญท่านบรรพบุรุษผู้ต้นคิดทำเหนียงนี้ยิ่งนัก เหนียงปักเป้าที่ใช้กันธรรมดาย่อมมีใหญ่เล็กสั้นยาวต่างกัน ผู้ที่ฝีมือเล่นใหม่มักชอบใช้เหนียงใหญ่ยาว บางทีถึง ๖ หรือ ๗ วาก็มี ด้วยเห็นว่าจะเข้า

ตัวว่าวจุลาได้ง่าย ส่วนผู้ที่ล่อว่าวชำนาญแล้ว กลับชอบใช้เหนียงเล็กกว่า ๓ วา เหนียงชนิดไหนจะได้ผลดีชั่วประการใด ข้าพเจ้าจะขออธิบายต่อไป

วิธีลองและแก้ไขว่าวปักเป้า

เมื่อมีว่าวมีป่านครบดังกล่าวแล้ว จำต้องลองเอาว่าวขึ้นดูแลแก้ไขเสียก่อน เอาเข้าสนามต่อสู้ว่าวจุลา เพราะว่าวทำไปขึ้นใหม่มักจะไม่พอดีพร้อมกัน ลักษณของว่าวที่ยังไม่พอดีนั้น จะแสดงอาการเช่น ถ้ากินน่าเบาหาง มันจะควงหมุนขึ้นไม่ได้ ถ้าเพียงแต่กินน่าหางไม่เบาก็จะขึ้นยักวงกว้างง้ำน่าหมุนข้าง แต่ถ้ากินหลังไม่เบาหางก็จะขึ้นทื่อตั้งตัวตรงเฉย ๆ และเวลากินลมน้อย หัวจะสั่นต๊อกแต๊กส่วนโคนหางถ้ายาวเกินไป ว่าวจะยักวงกว้าง แลควงด้วย หากสั้นเกินไป มันก็จะทื่อไม่ยักดุจว่าวกินหลัง เมื่อว่าวพอดีพร้อมทั้งกินน่ากินหลังหางแลโคนหางแล้ว มันจะขึ้นลอยหน้ายักวงงามเสมอเปนจังหวะ จะบังคับบัญชาให้ไปทางใดก็ง่ายดาย เพราะฉนี้เมื่อยังเล่นว่าวไม่ชำนาญ จึงเปนการยากที่จะลองว่าวให้พอดีได้ แม้แต่เพียงว่าวผิดกินน่ากินหลังหรือหนักหางเบาหางแต่เล็กน้อย ก็อาจทำให้ว่าวยักขัดขึ้นสูงต่ำไปไม่คล่องได้ดังใจ ถ้าว่าวเอียงมันจะยักตะแบงหรือเทไปข้างเดียว ให้ใช้ตะกั่วถ่วงปีกแก้กันอีกข้างหนึ่ง เมื่อกิริยาอาการของว่าวเปนไปได้ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ จึงเปนข้อสำคัญยิ่งที่จะลองว่าวให้พอดี เตรียมไว้เสียก่อนเข้าต่อสู้ว่าวจุลา อนึ่งถ้ามีว่าวจุลา

เล่นมากสายในสนาม ก็เปนการจำเปนที่ผู้ล่อจักต้องทำว่าวสำรองไว้หลาย ๆ ตัว กับหางหลายหางด้วย แล้วลองว่าวให้ดีเสียก่อนทุกตัว เมื่อว่าวตัวใดพอดีกับหางอันใดควรจดเอาไว้ที่กันว่าว ทั้งซุงกินน่าแค่ไหนก็จดไว้เช่นเดียวกัน เมื่อจะเปลี่ยนว่าวขึ้นแทนในขณะเมื่อว่าวกำลังเล่นฉุกละหุก จะได้ไม่ผิดตัวผิดหางสับสนกัน

วิธีบังคับว่าวปักเป้า

เมื่อว่าวขึ้นอยู่ในอากาศ ไม่มีอะไรจะบังคับมันได้นอกจากมือของเราเอง กับเมื่อเวลาต่อสู้ว่าวจุลา ถ้าจะปล่อยให้มันลอยไปตามยถากรรม ไม่บังคับบัญชามันละก็เปนต้องแพ้เขาเด็จทีเดียว เพราะฉนี้ก่อนที่จะเล่นว่าวพนันต่อสู้เขา จำเปนต้องรู้จักบังคับว่าวให้อยู่มือเสียให้แน่นอนก่อน กล่าวคือ ใช้มันไปซ้ายมาขวาขึ้นสูงลงต่ำได้อย่างใจ นึกจึงจะสู้เขาได้ วิธีที่บังคับให้ทำได้ดังนี้ ก็ด้วยมือของตนเอง ใช้กระตุกหรือสาวหรือผ่อนป่านให้ถูกจังหวะว่าวปักเป้ายัก เช่นจะให้ปักเป้าไปทางขวา ก็ต้องดูเมื่อมันยักเบนหัวไปทางขวาเต็มที่ พอจะกลับจงกระตุกในทันใดแล้วสาวแรงเร็ว ว่าวก็จะพุ่งไปขวาต่อไปไม่ทันหันกลับ ถ้ากระตุกครั้งเดียวไปได้ยังไม่พอต้องการ ก็ให้กระตุกซ้ำเมื่อเวลาหัวหันไปทางนั้นอีก ดังนี้ว่าวก็จะพุ่งเปนทอด ๆ ไปได้ไกลสมประสงค์ หรือจะให้ไปทางซ้าย ก็ใช้กระตุกเช่นเดียวกัน แต่ให้จังหวะหัวชี้ไปทางซ้าย ถ้าจะให้ขึ้นสูงก็สาวขึ้นมาเฉย ๆ จะให้เร็วก็สาวเร็ว แต่ถ้าจะให้คว้าลงข้างล่างต้องกระตุกแรง หน่อยในจังหวะยักให้หัวหกปักลงแล้ว

สาวหัวยักเข้าจะพุ่งลงดิน เมื่อจะให้กลับขึ้นก็ต้องกระตุกซ้ำผ่อนป่าน หน่อยเดียว หัวจะกลับขึ้นตามเดิม นี่พูดถึงว่าวที่ยักไปย้ายมาคล่อง แต่ถ้าว่าวไม่ยักหรือกินลมที่อนิ่งเฉย จำต้องกระตุกให้แรงและกระชั้น พอว่าวกระเทือนรู้ตัวกระดิกไหวได้แล้ว จึงบังคับตามจังหวะที่มันกระดิก นั้น การบังคับว่าวต้องฝึกหัดให้ได้คล่องจริง ๆ ใจนึกมือกระตุกสาย ป่าน ว่าวต้องไปตามใจทุกครั้งจึงจะนับว่าใช้ได้ดี

ด้วยวิธีบังคับว่าวดังกล่าวไว้ข้างบนนี้ เป็นรากแก้วแห่งวิชาชัก ว่าวได้ดีนั้น ข้าพเจ้าขอโอกาศเล่าการเล่นว่าวในเมื่อขณะที่ยังเป็นเด็ก อยู่ ในคราวกระนั้น ยังมีพี่น้องและเพื่อนเด็กอีกหลายคนเล่นอยู่ด้วยกัน จนได้ความชำนาญในเชิงเคลื่อนไหวของว่าวต่าง ๆ ทั้งท่านบิดาข้าพเจ้า ก็เป็นผู้ชอบเล่นว่าว แลช่วยอุดหนุนเด็กพวกลูกหลานแลเพื่อนบ้านที่ อยากเล่นด้วย ตามเคยพอถึงฤดูเล่นว่าวปีใด ท่านก็จัดซื้อป่านกับ กระดาษปิดว่าว แล้วแบ่งเป็นส่วนให้ลูกทุกคนพอทำเล่นในฤดู ๑ แต่ ท่านห้ามไม่ให้พวกลูกคนใดซื้อว่าวที่ทำขายมาเล่นเป็นอันขาด ดังนี้ พวกเด็กจำต้องทำว่าวเล่นเอง คนใดทำเล่นไม่ดี ท่านก็แนะนำสั่งสอน ให้ ใช่แต่จะทำเล่นเฉภาะเด็กพวกกันเองนี้ ถึงเด็กชาวบ้านใกล้เคียงก็ ทำว่าวเล่นประกวดแข่งขัน แลคว้ากินตัวกันด้วย จึงต่างต้องทำว่าวกัน ใหม่บ่อย ๆ ยิ่งทำมากหลายตัวเข้าก็ค่อยทำดียิ่งขึ้นทั้งฝีมือชักที่ต้องคว้า กินตัวกันมาก ก็ยิ่งบังคับว่าวเก่งขึ้นเป็นธรรมดา ถึงเมื่อเวลากลับจาก โรงเรียน ยังแถมมีเพื่อนเรียนด้วยกันมาชุมนุมเล่นกันอีกหลายคน

เช่นนายนกยูง วิเศษกุล เดี๋ยวนี้เปนพระยาสุรินทราชา สมุหเทศาภิบาล มณฑลภูเก็ต และท่านผู้นี้เคยทำว่าวจุลาไปคว้าพนันที่ท้องสนามหลวง คราว ๑ นายโอ อมาตยกุล บัดนี้เปนพระยาประชากรณ์กิจวิจารณ์ อธิบดีกรมศุขาภิบาล กับนายอั้น นายพยนต์ (อมาตยกุล) เปนต้น จึงว่าวเด็กในบริเวณวัดบพิตรภิมุขเล่นคว้ากันมากสนุกโครมคราม เห็นจะไม่มีว่าวตำบลใดสู้ได้ ทั้งสมัยนั้นสายไฟฟ้าหรือสายโทรศัพท์ไม่มีวางพาดมากเกะกะในหมู่บ้าน ซึ่งเปนอันตรายต่อการเล่นว่าวของพวกเด็กเหล่านี้แต่อย่างใด การทำว่าวเล่นกันในหมู่เด็กนี้มีตั้งแต่ว่าวปักเป้าแลอีลุ้มตัวเล็ก จนโตถึงว่าวจุลาอกสามศอกเศษ และเอาขึ้นคว้าอวดฝีมือกันต่าง ๆ ในการอวดฝีมือมีเล่นแปลกอยู่อย่าง ๑ ซึ่งยังไม่เคยเห็นที่ไหนเล่น ถึงพนันกินขนมกันได้ คือชักว่าวอีลุ้มโฉบกัน ลักษณของว่าวอีลุ้มทำรูปคล้ายกับว่าวปักเป้า เปนแต่อ่อนกว่าและไม่ใส่หาง ถ้าทำได้ส่วนดีมันจะขึ้นคล่องบังคับให้ขึ้นลมไปได้ไกลมาก ว่าวอีลุ้มที่ทำขึ้นโฉบกันนี้ ต่างเซี่ยมปลายไม้ให้หัวแหลม เพื่อทิ่มแทงว่าวอีกฝ่ายหนึ่งให้กระดาดขาดหรือไม้ปักอกหัก จึงได้ไชยชำนะ วิธีโฉบหรือชักกันนี้ จะเล่นคราวละหลายตัวก็ได้ แต่ไม่สนุกเท่าโฉบกันตัวต่อตัว เพราะจะเห็นฝีมือกันได้ชัดว่า ใครบังคับว่าวทิศทางที่ไหนได้เก่งกว่าใคร เมื่อว่าวต่างฝ่ายขึ้นไปยาวไร่เรี่ยกัน แล้วต่างก็กระตุกให้หัวว่าวเบนเข้าหากัน และกระชากโดยแรง ฝ่ายใดไวกว่า จะเอาหัวว่าวแทงอีกฝ่าย ๑ กระดาดขาดหรือไม้หัก ถ้ามัวเผลอให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ที ชกเติมแรงที่ข้างตัวหรือทางก้นว่าวได้ ก็จะถูกทำร้ายอย่างจังถึงขึ้นอีกไม่ได้ เปน

แพ้ทีเดียว จึงจำเปนต่างต้องว่องไวพร้อมทั้งมือทั้งนัยตาแลใจด้วย ในการต่อสู้โฉบกันนี้ นายเลิศ เศรษฐบุตร ซึ่งเดี๋ยวนี้เปนพระภักดีนรเศรษฐ์ มีฝีมือเก่งเปนเยี่ยมกว่าเพื่อน นอกจากนี้ยังมีนายลัด เศรษฐบุตร เดี๋ยวนี้เปนพระยานรเนตบัญชากิจ นายล้วน เศรษฐบุตร นายปลื้ม เศรษฐบุตร ผู้เปนพระประเวศวนขันธ์กับ นายแม้น เศรษฐบุตร เดี๋ยวนี้เปนหลวงปราชุคดีหลวงเล่นว่าวโฉบเก่งเหมือนกัน และใช่แต่พระภักดีนรเศรษฐ์จะโฉบว่าวเก่งแต่อย่างเดียวเท่านั้นก็หาไม่ ยังได้แผลงทำว่าวอีลุ้มขึ้นอีกชนิด ๑ แล้วอุตริชักเอากันจุ่มน้ำกลางแม่น้ำเจ้าพระยาให้เปียกเปนตอน ๆ แล้วก็สาวเอาขึ้นมาได้อีก ไม่ตกน้ำเปียกหมดทั้งตัวเหมือนว่าวตกน้ำธรรมดา ซึ่งยังไม่เห็นผู้ใดบังคับว่าวให้อยู่มือได้ดังนั้นเลย

พวกเด็กบ้านนี้ยังอุตริคิดเล่นว่าวแปลกอีกอย่างหนึ่ง โดยใช้ว่าวเล็กชักด้วยด้ายฟอกธรรมดา แต่ตัดว่าวใหญ่ขาดลอยได้ทุกตัวคล้ายชักด้วยป่านคม วิธีเล่นตัดก็คือถ่วงปีกว่าวข้างหนึ่งจนเอียงหมุน แต่เอาขึ้นกินลมตรงตัวทรงอยู่ตัวเดียวได้ พอว่าวตัวใหญ่คว้ามาติดก็ผ่อนด้ายชักให้ยาวหน่อย แล้วขึงตึงให้ว่าวเอียงหมุนห้อยตัว ป่านแขวนหักคอกัน ในทันใดกระชากว่าวโดยแรง ๒ หรือ ๓ ครั้ง ด้ายฟอกของว่าวเล็กจะรูดเข้ามาบาดเชือกป่านว่าวใหญ่ขาดลอยได้ทุกตัว แน่นอนเหมือนใช้ป่านคม

วิธีสาวว่าวให้เร็วที่สุด ก็สำคัญอีกอย่าง ๑ พวกเด็กเหล่านี้ฝึกหัดกันชำชอง เพราะคว้าว่าวกินตัวกันระหว่างเด็กเพื่อนบ้านอยู่เสมอ ถ้าสาวหรือเรียกว่าขยับไม่เร็วพอแล้ว เปนต้องเสียว่าวให้เขาเอาไปกินได้ จึงต้องเปนการจำเปนซ้อมมือถึงพนันกันเอง ว่าใครจะขยับเร็วกว่ากัน เล่นขยับว่าวแข่งขันกันอย่างเดียวยังไม่พอ อุส่าห์เอาปลายป่านผูกขอนไม้เล็กแล้วปล่อยลอยไปกลางน้ำยาวเท่ากัน แล้วลงมือขยับแข่งกันเข้ามา ถ้าไม้ขอนของผู้ใดมาถึงต้นมือก่อนก็เปนชะนะ ดังนี้จึงได้พยายามสาวขยับว่าวกันได้เก่ง ๆ ความจริงในการเล่นว่าวพนัน จะสาวให้เร็วเหมือนว่าวเล็กไม่ได้ เพราะว่าวมันหนักแต่ก็มีเปนครั้งคราวอยู่บ่อย ๆ ที่ว่าวป่านหย่อนไม่หนัก ผู้ชักต้องจำเปนสาวหรือขยับให้เร็วทันต้องการ จะสาวเปะปะอย่างไรก็ได้ แต่จะไม่เร็วเท่าที่ข้าพเจ้าขอแนะนำวิธีไว้ดังนี้ คือขั้นต้นเอามือซ้ายเอื้อมจับป่านแล้วเหนี่ยวเหยียดไปข้างหลังให้สุดแขน ในทันใดใช้มือขวาเอื้อมไปข้างน่าเต็มเหยียด คว้าจับป่านรั้งมาทางตัวข้างซ้าย พร้อมกับเมื่อเวลามือขวากำลังสาวนี้ มือซ้ายปล่อยป่านที่ถือแล้วเหยียดไปจับป่านข้างน่าอีก ผลัดเปลี่ยนกันให้เปนจังหวะเรียกว่าก้าว ถ้าจับป่านก้าวดังนี้ได้เร็วคล่องดี และเมื่อแกว่งมือสวนกันไปมาไม่กระทบกันแล้วจะสาวหรือขยับว่าวได้เร็วทีเดียว ทั้งป่านที่สาวมากองก็จะไม่ยุ่ง จะเสาะลงกระยุงได้ง่ายด้วย

วิธีต่อสู้ว่าวจุลา

ในการเล่นว่าวปักเป้าต่อสู้จะเอาชะนะแก่ว่าวจุลานั้นไม่ใช่เปนการง่าย นอกจากผู้ล่อต้องมีความชำนาญยังคับปัญชาว่าวได้ช่ำชองดังกล่าวแล้ว ยังจักต้องมีอวัยยะวะสังขารแข็งแรง ประกอบด้วยดวงตากะกำหนดแม่นยำในการดูว่าวสั้นยาว พร้อมทั้งความคิดตัดสินในใจเฉียบขาดฉับพลันด้วย ถ้าปักพร่องอย่างใด แม้แต่หะแรกติดต่อสู้ว่าวจุลา ยังมีกำลังแขงแรง ต่อขับเขี้ยวกันไปหน่อย กลับอ่อนเพลียกำลังลง จนกระตุกเตือนไม่ถึงตัวว่าวฉนี้ จะเอาชะนะว่าวจุลาได้โดยยากเปนแน่

วิธีจะติดว่าวจุลาในครั้งแรก เมื่อมีว่าวพร้อมขึ้นอยู่ในสนามคอยต่อสู้ว่าวจุลาแล้ว พอแลเห็นว่าวจุลาจะคว้าลงมา ปักเป้าต้องระวังเตรียมตัวคะเนดูให้ว่าวยาวกว่าจุลาไว้ ไม่มีเหตุสมควรแต่อย่างใดเลยที่จะให้ว่าวจุลาคว้าติดปักเป้าสั้นกว่า เว้นไว้แต่ผู้ที่ล่อชำนาญ รู้วิธีดีแล้วจริง ๆ นั่นและจึงควรทาบกลางป่านว่าวจุลา ซึ่งเรียกกันว่าต่ายราว โดยตีว่าวหนีพลางหย่อนป่านพลางไม่ให้ถูกสายเครื่องว่าวจุลาคว้ารวบหัวรวบหางได้ ถึงเช่นนั้นบางครั้งปักเป้าพลาดท่าหลบไม่ทันว่าวจุลารวบเข้าปึงได้ก็เคยมี เปนการไม่เซฟเลย ทางเหมาะดีที่สุดที่จะติดว่าวจุลา ก็คือคะเนว่าวให้พอดีแล้วไล่ติดตรงตัวว่าวจุลาสรวมเหนี่ยงในทันใด ถ้าพลาดมาติดเข้าซุง หรือติดเครื่องจำปาน่าซุงหรือดอกจำปาที่ ๒ ก็ยังดี เมื่อเห็นว่าวยาวพอก็จงรีบสาวเข้ามา

ไล่ครอบเหนี่ยง ถ้าหากว่าปักเป้ายังยาวมากนัก ก็จงรีบสาวเข้ามาให้พองามเหนี่ยง พลางกระตุกปักเป้าข้ามหัวแลคักน่าคักหลังว่าวจุฬา ให้คลุกคลีพันตัวกันอยู่ชุลมุน แต่ต้องระวังให้มากในเมื่อเร่งสาวว่าวปักเป้าเข้ามาคลุกคลีนี้ แม้เผลอหรือเพลินมือหน่อยเดียวว่าวอาจถลำเข้ามาสั้นถึงตายเหนี่ยงเข้าเครื่อง โดยไม่ทันรู้ตัวก็ได้ ถ้าเห็นพองามเหนี่ยงอยู่แล้ว จงประคองว่าวไว้คอยทีอย่าสาวเข้ามาอีก ถ้าพลาดมือเข้ามาบ้าง ก็คงอยู่แต่พองามประกบเท่านั้น ถ้าเห็นว่าวจุฬาคว้าลึกต่ำลงมาโคนป่านปักเป้า ซึ่งเปนที่จะทาบซุงได้ ก็ให้ทาบซุงแล้วปล่อยป่านปักเป้าไป ในไม่ช้าป่านปักเป้าจะพานขากบจุฬาตก หรือเห็นถ้าจะทาบได้ที่จำปาน่าซุง ก็ให้ทาบลงในขณะนั้น แต่ถ้าเห็นป่านปักเป้าถลำลึกเกินกว่าจำปาดอกต้น ก็ให้รีบตีว่าวหนีแลต่ำลงตามไปทาบที่ตัวว่าวจุฬา หากลูกดิ่งเครื่องว่าวจุฬาตวัดพันรวมกันหลายดิ่งเสียก่อน ก็จงถือป่านปักเป้ารอนิ่งไว้ คอยที่ให้ว่าวจุฬาตั้งตัวขึ้นเสียก่อนจึงค่อยสาวว่าวเข้ามา เพราะว่าถ้าจะสาวเร่งว่าวในทันควัน เมื่อว่าวจุฬากำลังคว้าคลุกคลีอยู่นั้น ลูกดิ่งทั้งหมดจะพัดรัดป่านปักเป้าแรงแน่นทำให้ป่านผูกหรือสาวไม่เข้าหย่อนไม่ออกเอาเลยทีเดียว ถ้าปักเป้าตัวใดโดนเข้าเช่นนี้ จะเปนการเหลือแก้ไขต่อสู้ว่าวจุฬาได้ ต่อเมื่อว่าวจุฬาหยุดคว้าเกลือกแล้วตั้งตัวขึ้นมา จึงเปนทีของปักเป้ารีบสาวไล่ครอบเหนี่ยง ถึงแม้ว่าวจุฬาจะตะแบงหนี ก็เปนการง่ายของฝ่ายปักเป้า จะตีว่าวไล่ตามสังกัดคักน่าคักหลัง ด้วยว่าวกำลังอยู่ใกล้แลเตี้ย เห็นสั้นยาวได้ถนัด และจะบังคับว่าวได้ว่องไวกว่าจุฬาเปนอันมาก

จึงควรรีบคลุกเขาให้ได้เสียในตอนนี้ดีกว่า ถ้าปล่อยให้ว่าวจุฬาพาปักเป้าขึ้นไปสูงหรือทอดป่านออกไปไกลได้แล้ว เขาก็จะคว้าทำปักเป้ามากรวดเข้าป่านมักจะผิดหย่อนออกสาวเข้าลำบาก เมื่อเห็นดังนี้แลปักเป้ายังยาวอยู่เล็กน้อย หรืองามเหนียงพอดี ก็จงชิงดึงเข้ามาให้งามประกบ ถ้าได้ต่อยประกบกันแน่น ว่าวจุฬาจะตกปักเป้าเหมือนกัน ส่วนว่าวจุฬาเข้าเหนียง ป่านปักเป้าไม่เดินออกได้นั้น ว่าวจุฬาจะไม่ตกเลย เมื่อได้ต่อสู้กันอยู่นานจนป่านสาวไม่เข้า ก็ยังมีวิธีแก้กันได้แต่รั้งว่าวให้หนัก แล้วปล่อยป่านกระชากให้กระท้อนไปมา บางทีสายดึงที่รัดแน่นนั้นเคลื่อนออก หรือกระทกหลายหนป่านถูสายดึงขาด ป่านปักเป้าก็จะเดินได้คล่องดังเดิม ในการป้องกันป่านผิดอย่างดีที่สุด ก็คือถูหรือแช่เทียนไขป่านปักเป้าเสียก่อนติดว่าวจุฬา ซึ่งบิดาข้าพเจ้าได้ใช้เปนตัวอย่าง ดังบรรยายไว้พิศดารแล้ว

ว่าวจุฬาจะตกปักเป้าก็เพราะเข้าเหนียง เข้าซุง แลประกบ ๓ ประการนี้เท่านั้น (ตกอย่างอื่น เช่นบังเอิญติดต้นไม้หรือขาดลอยไม่นับ) การเข้าเหนียง ถ้าป่านปักเป้าติดตายไม่เดินออกไป เหนียงจะอยู่ที่เดียวระหว่างซุงเรียกว่าเหนียงหลวมซุง ไม่รูดออกไปรัดน่าอกได้ ว่าวจุฬาก็จะไม่ตก เฉภาะเหนียงต้องรัดขากบแลปีกแล้ว ว่าวจุฬาจึงจะส่ายขึ้นไม่ได้ มีแต่หัวปักลงดินท่าเดียว เพราะฉนั้นเมื่อปักเป้าครอบเหนียงว่าวจุฬาได้แล้ว ก็ต้องผ่อนป่านปล่อยไป ไม่ต้องบังคับบัญชาว่าวอีกแต่อย่างใด มันต้องเร่งให้ว่าวจุฬาตกลงดินเอง เมื่อเห็นกันอยู่แล้วว่าเหนียงเปนอาวุธสำคัญที่สุดของปักเป้า แต่ว่าจะเอาสรวมหัวว่าวจุฬา

ได้นั้น ก็เปนการยากมาก จึ่งมีผู้ล่อปักเป้าบางคนซอบใช้เหนียงใหญ่ยาวถึง ๖ หรือ ๗ วา ด้วยเห็นว่าจะให้ว่าวจุลาคล้องเหนียงได้ง่าย แต่ก็กลับมาคล้องเครื่องจำปาจุลาได้ง่ายเหมือนกัน ตามความรู้ที่ข้าพเจ้าได้เคยล่อมาแล้ว เห็นว่าการใช้เหนียงปักเป้าใหญ่เกินไป จะไม่ทำให้ว่าวจุลาตกได้แน่นอนเหมือนเหนียงเล็ก เพราะว่าในขณะที่เหนียงใหญ่เข้าตัวว่าวจุลานอกจากจะหลวมตัวเข้ามาซุงได้ง่าย ตัวปักเป้ายังจะขึ้นเยิ่นห่างจากตัวว่าวจุลา ซึ่งถึงแม้เหนียงจะรัดน่าอกก็ดี ว่าวจุลายังจะลอยลมอยู่ได้ไม่หมุนตก ให้โอกาศแก่ว่าวจุลามีเวลาสำรอกได้เต็มฝีมืออีกหลายลาถ้าผู้ชักว่าวจุลารู้วิธีดี จะแก้ซลอว่าวโครง ๒ ปักตั้งตัวไว้ได้ เหนียงอาจหลุดหรือขาด จุลากลับเอาไปกินได้ก็มีบ่อยฝ่ายผู้ที่ล่อชำนาญแล้ว แทนที่จะใช้เหนียงใหญ่ กลับทำให้เล็กลงมาเหลือเพียง ๑๑ ศอกเท่านั้น เมื่อเหนียงเล็กนี้เข้าตัวว่าวจุลาแล้ว จักได้รับผลตรงกันข้ามกับเหนียงใหญ่ กล่าวคือ ตัวว่าวปักเป้าสั้นกระชั้นติดตัวว่าวจุลา แลดึนพัดว่าวจุลาลอยลมอยู่ไม่ได้ จึ่งไม่ให้โอกาศผู้ชักสำรอกได้นาน อนึ่งเคยได้ยินมาว่า แต่กาลก่อนมีผู้อุตริทำเหนียงที่หางว่าวปักเป้า คือ เอาปลายป่านข้าง ๑ ผูกปลายโคนหาง แลอีกข้าง ๑ ผูกที่ซุงให้ทุ้งเปนเหนียง นัยว่าเคยลองเล่นกันมาแล้ว ว่าวจุลาไม่สู้ ข้าพเจ้าเองไม่เคยเห็น แลไม่เคยเล่น และไม่เห็นพ้องด้วยว่าดีเพราะว่าเหนียงหางนั้นเองจะทำอันตรายแก่ปักเป้า โดยจะถ่วงว่าวไม่ขึ้นคล่องอย่างหนึ่ง กับจะกินหางตัวเองง่าย กับเมื่อสั้นเข้ามาเหนียงจะติดตายที่สายเครื่อง หรือซุงว่าวจุลาผ่อนออกไปอีกไม่ได้

ว่าวจุลาจะตกปักเป้าเพราะประกบกันอีกประการหนึ่ง แต่ไม่สู้จะแน่นอนนัก ด้วยในเวลาฉุกละหุกเช่นนั้น ย่อมจะกลับเปนอันตรายแก่ปักเป้าได้หลายประการเหมือนกัน เปนธรรมดาจุลาปักเป้าประกบกันนอกจากซุงปักเป้าสรวมหัวจุลา หรือหัวจุลาแทงเสี่ยบติดตัวปักเป้าแล้วมันมักจะแปะตามตัวแลขากบไม่กอดติดกันแน่น ครั้นเวลาว่าวจุลาสลัดหลุด ปักเป้าจะสลบลมหวนเข้ามาตายน่าซุงหรือกินหางตัวเองได้ง่าย ผู้ล่อปักเป้าจึงควรต้องระวังในข้อนี้ให้มาก เมื่อเห็นปักเป้าถลำเข้ามาประกบว่าวจุลาครั้งแรก ควรสังเกตดูว่าวเข้าประกบกันท่าไรที่ตรงส่วนไหน ซุงสรวมหัวจุลาหรือมิใช่ และอย่าเพ่อตีใจรั้งป่าน หรือดึงเข้ามา หรือปล่อยป่านหย่อนทีเดียว จงถือป่านคุมเชิงไว้ดูว่าวจุลาจะแก้สลัดท่าไหนหรือไม่ ถ้าว่าวจุลาแก้หลุดจากประกบกัน ก็จงผ่อนป่านแต่น้อยก่อนพอให้ปักเป้าออกไปยาวงามเหนียง ถ้าว่าวจุลาคว้าซ้ำก็จะเข้าเหนียงปักเป้าในทันใดนั้นเอง ในขณะที่ปักเป้าหลุดจากประกบนี้แหละ เปนเวลาขับขันของปักเป้า เพราะว่าวยังไม่ทันกินลม ถ้าดึงป่านน้อยเดียว ปักเป้าจะเข้ามาสั้นถึงเข้าบังได้ แต่ถ้าเห็นว่าว่าวจุลาสำรอกยังไม่หลุดประกบ แลตั้งท่าจะวิ่งรอก ก็จงชิงสาวป่านให้ตึงมือ ดูให้ว่าวจุลาเอียงพอหมุน แต่อย่ารั้งแรงเร็วนัก ในขณะที่ว่าวกำลังหมุนนี้เอง ผู้ชักว่าวจุลาเขาจะต้องทิ้งป่านแก้อีกพักหนึ่ง ก็ต้องระวังผ่อนป่านไปตามจนกว่าจุลาจะวิ่งรอกอีก จึงรั้งเข้ามาเช่นคราวก่อน ให้ว่าวจุลาหมุนตก เว้นแต่เมื่อประกบทีแรก ว่าวปักเป้ากัดติดปีกหรือหัวแน่นว่าวจุลาหมุนลงเองอยู่แล้ว ก็ไม่จำเปนจะต้องรั้ง ธรรมดาโดยมากเมื่อ

ปักเป้าประกบจุลา มักอยู่กลางตัว แลว่าวจุลาไม่เอียง จะวิ่งรอกส่ายเฉยดุจว่าวจุลามีหาง ถ้าบ้านปักเป้าไม่รั้งให้ว่าวจุลาเอียงหมุนแล้ว ว่าวจุลาจะเอาปักเป้าไปกินได้ทั้งปักเป้าประกบกัดติดตัวอยู่อย่างนั้น ถึงว่าวที่เข้าเหนียงหลวมซุงเข้ามา บ้านปักเป้าหย่อนไม่ออกไปให้เหนียงรัดปีกหรือขากบได้ก็ดี ให้รีบสาวเข้ามางามประกบ ซึ่งยังมีหวังที่ปักเป้าจะชักจุลาให้ลงนอนได้อีกยก ๑ อนึ่งเมื่อปักเป้าถลำสั้นเข้ามาตัวว่าวลอดซุงจุลาแล้วหย่อนยาวออกไปได้ ที่ตามกฤติกาว่า ว่าวจุลามีชอบธรรมวิ่งรอกเอาไปกินได้นั้น ว่าวปักเป้าจำต้องรีบชิงสาวเร็วให้งามเหนียงหรือประกบ ในขณะที่จุลาวิ่งรอกเหมือนกันทั้ง ๒ ประการนี้ ถ้าว่าวงามประกบ ปักเป้าจะวิ่งต่อยจุลาโดยแรงกัดติดเอาตกได้ ในการที่ว่าวจุลาเข้าซุงตกอีกอย่าง ๑ ซึ่งเคยเล่นกันมาแต่ก่อนนี้ พอบ้านปักเป้าทาบติดซุงว่าวจุลาได้ ก็หย่อนไปบ้างให้บ้านพานซุงหลายรอบ เมื่อเห็นว่าวจุลาวิ่งรอกแล้วจึงรั้งจะเอาตกกันคือ ๆ การรั้งชนิดนี้จุลาไม่ใคร่ตกได้แน่นัก ถ้าว่าวจุลาแขงซุง มันจะหมุนกระชากแรง บ้านปักเป้าทนกำลังไม่ได้ก็จะขาด แต่โดยมากมักขาดที่บ้านขบกันตรงติดซุง แล้วปักเป้าจะขาดลอยไป ว่าวจุลาก็เอาไปกินไม่ได้ เว้นแต่เมื่อกำลังรั้งกันอยู่นั้น ว่าวจุลาหมุนคว้าซ้อนบ้านปักเป้าขึ้นติดป่า พอบ้านปักเป้าตึงก็จะกดหัวจุลาหมุนตกลงดินได้ แต่ถ้าในขณะรั้งซุงกันนี้เอง บ้านปักเป้าเคลื่อนรูดเข้าได้ครึดเดียว จะตัดซุงจุลาขาดทั้ง ๒ ซุง แล้วตัวว่าวเลยลอยลมไปไม่ติดกับปักเป้า ถ้าหากตัดขาดแต่ซุงเดียว

ก็เปนโชคดีของปักเป้าจะชะนะได้หวานคอ ว่าวจุลาเข้าซุงจึงเปนการได้เปรียบของปักเป้าฝ่ายเดียว มีแต่ชะนะกับเสมอตัว เมื่อในยุคว่าวพนันท้องสนามหลวงสนุก ท่านพระยาเทพอรชุนจับวิธีล่อว่าวเข้าซุงเอาจุลาตกได้โดยง่ายทุกตัว มิได้รอดไปได้เลยสักตัวเดียว ทั้งมิต้องลำบากเหนื่อยยากแก่ผู้ล่อแต่อย่างใดด้วย วิธีที่ท่านคิดเล่นนี้ ไม่ใช่เปนวิชาวิจิตรพิศดารอย่างไร มีอย่างเดียวแต่เมื่อทาบซุงว่าวจุลาติดแล้วท่านก็ปล่อยป่านปักเป้าไปตะพึดตะพือ ไม่ต้องห่วงใยว่าว่าวมันจะลอยลมไปถึงไหน จะตกดินหรือไม่จนกว่าป่านปักเป้าจะพานขากบว่าวจุลา หัวเซตามสายป่านตกลงดินเอง โดยว่าวจุลาไม่มีทางใดจะแก้ไขได้เลย แลผู้ล่อปักเป้าก็ไม่ต้องกระตุกเตือนว่าว แม้แต่กึกเดียวเปนการชะนะจุลาได้แน่นอน จนผู้ล่อปักเป้าทั้งหลายเห็นตำราของท่านง่ายดีจริง ก็เลยเรียนจำอย่างมาเล่นกันอยู่จนทุกวันนี้ ซึ่งว่าวจุลาตัวใดถูกเข้าแล้ว เปนออกปากร้องว่าเปนโรคอหิวาต์ทีเดียว

การต่อสู้ว่าวพนันกันในอากาศ ใช่แต่ว่าวปักเป้าจะพยายามเอาเหนียงครอบหัวจุลาฝ่ายเดียว ฝ่ายจุลาคู่ปรปักษ์ก็มุ่งจะคว้าหางปักเป้าให้ตายเหมือนกัน จึงเปนการจำเปนปักเป้าจักต้องรู้วิธีป้องกันรักษาตัวพร้อมกันไปด้วย ข้อสำคัญควรระวังอย่าให้ว่าวปักเป้าสั้นเข้ามาเกินกว่างามประกบเปนอันขาด ด้วยจะไม่เกิดผลแก่ปักเป้าแต่อย่างใดเลย ถึงเมื่อปักเป้างามเหนียงหรือยาวกว่าจุลาอยู่ก็ดี ว่าวจุลาเขาพยายามจะทำปักเป้าให้ตายกินหางตัวเองอยู่เสมอ คือคว้าว่าวจุลาลง

ให้ลึก แล้วทอดบ้านหันหัวกลับขึ้น ในทันใดนี้และ ว่าวปักเป้า จะพุ่งทลึ่งขึ้นสุดตัวลอยลม แล้วจะหมุนควงม้วนกินหางตัวเอง เมื่อเห็นดังนี้ก็จงระวังเฉภาะในขณะหัวปักเป้าหมุนกลับจะรับหาง โดยกระตุกเตือนในทันควัน หัวปักเป้าจะคว่ำพุ่งตรงลงต่ำได้ ไม่ทันหมุนคว้าหางตัวเอง ถ้าว่าวจุลาคว้าซ้ำ ก็จงกระตุกซ้ำลงมาเปนทอด จนกว่าว่าวจุลาจะหยุดทำ คราวนี้จึงเปนทีของปักเป้าจะไล่ครอบเหนียงจุลาได้บ้าง แลยังมีวิธีป้องกันดีกว่านี้อีกอย่าง ๑ คือเมื่อว่าวติดกันแล้ว ให้คอยระวังดูทีว่าว่าวจุลาจะคว้าทำปักเป้าทางใดก็ให้บังคับปักเป้าไปดักน่าหรือตามติดตัว เช่นเห็นทีว่าวจุลาจะคว้าลง ก็จงชิงคว้าปักเป้าลงดักเสียก่อนหรือลงพร้อมกัน ว่าวปักเป้าจะไม่ทลึ่งขึ้นลอยลม แลเมื่อหัวจุลาตั้งขึ้น ก็ชิงขึ้นขี่ไว้บนหัว หรือถ้าจุลาจะตะแบงหนีไปทางซ้ายก็ตีว่าวไปซ้ายดักน่าไว้ หรือจะหนีไปขวาก็จงส่งดักไว้เช่นเดียวกันเมื่อบังคับปักเป้าว่องไวได้ดังนี้พักเดียว ผู้ชักว่าวจุลาจะต้องเหนื่อยหอบบางทีถึงตกตะลึงปอตลอย ปล่อยให้ปักเป้าสรวมเหนียงได้ง่ายที่สุด ทีว่านี้เฉภาะบ้านว่าวปักเป้าหย่อนออกสาวเข้าได้คล่อง ถ้าบ้านติดเครื่องฝืดหรือแน่น ทีจะทำได้ดังนั้นเปนการยากอยู่หน่อย จำต้องใช้แรงกระชากจนสายเครื่องว่าวจุลาแกว่งโยนหยุบหยับกระเทือนถึงตัวว่าวปักเป้าได้ ก็พอโฉบหรือตะแบงได้บ้างเหมือนกัน ทั้งจะบังคับให้หัวว่าวจุลามาหาปักเป้าได้ด้วย ข้อสำคัญในการล่อว่าวปักเป้าอยู่ที่ไม่เฉื่อยชาถือว่าวดูเล่นนิ่ง ๆ จักต้องกระตุกเตือนให้ว่าวรู้ตัว กระดิกดีนอยู่เสมอจึงจะใช้มันทันการ ว่าวปักเป้าธรรมดาเมื่อถูกจุลาคว้าตีมลง มันจะ

ต้นลมขึ้นไปเหลิงสูงสุดแทบทุกตัว แล้วจะหมุนควงกินหางตัวเอง ยิ่งว่าวทำด้วยไม้อกโตแขง หรือแอ่นน่าหรือกินน่าหนักหางเหล่านี้ มันจะเสือกเหนือลมจนเกินส่วน ถึงหกน่าเข้ามายังที่สายเครื่องจุลาก็มีชุม ว่าวปักเป้าที่ไม่เสือกหรือทิ้งลมโดยธรรมชาติของมันเอง ก็เคยพบปะมีอยู่บ้างบางตัว แต่น้อยนักน้อยหนา เมื่อโชคดียังเอิญทำได้เหมาะตัว ๑ แล้วจะจับเค้าทำตามแบบ หรือตัวมันเองรื้อทำใหม่อีกครั้ง ก็ไม่ได้ดีเหมือนกัน เห็นจะเปนเหตุประกอบพร้อมด้วยลักษณพอดีในตัวของมันเอง เช่นกระดาษยืดกินน่ากินหลัง แลโคนหางเปนต้น เคยมีว่าวชนิดนี้นาน ๆ สักตัว เมื่อติดว่าวจุลาแล้วป่านขาด แต่ยังยาวกว่าเหนียงเล็กน้อย ว่าวจุลาจะทำให้ตายหางด้วยวิธีใด ๆ ก็ไม่สำเร็จ จนมืดค่ำ ต้องเลิกกัน เพราะในขณะว่าวจุลาคว้าลง ปักเป้าก็ทิ้งขึ้นไปแต่ไม่เหลิงเกินส่วน ครั้นเวลาขาลงมันหย่อนก้นตามหางลงมา หาได้หมุนคว้ารวบหางตัวเองเหมือนว่าวธรรมดาไม่ เปนดังนี้ทุกที จนว่าวจุลาต้องวิ่งรอกเลิกเหนื่อยเปล่า

ตำราเล่นว่าวจุลาพนัน

วิธีเลือกไม้เหลา แลส่วนสำหรับผูกโครง

การทำว่าวปักเป้าดังได้บรรยายไว้แล้วนั้น ง่ายกว่าทำว่าวจุลาพนันหลายสิบเท่า เพราะตัวว่าวมันใหญ่โตกว่ากันมาก ไม้ทำโครงต้องใช้ซีกหนาใหญ่ถึง ๕ อัน การเหลาก็ต้องใช้ความพิเคราะห์ปราณีต

และจักต้องกะกำหนดไม้โตกลางกำลัง กับปลายปีกปลายขากบให้เหมาะกัน ทั้งวิธีผูกโครงแลปิดกระดาดก็ยากแลละเอียดละออกว่ากันอีก ถ้าผู้ที่ทำว่าวจุลายังไม่ชำนาญกับเล่นไม่เปนด้วยแล้วจะทำว่าวจุลาดีไม่ได้เลย ถึงผู้ที่เคยทำว่าวเล่นเก่งมาแล้วก็ดี ถ้าเหลาไม้ใหม่ทำโครงทั้งสำรับ น้อยตัวนักจะได้เหมาะดีในครั้งแรก จำต้องเอาขึ้นลองแก้ไขดัดแปลงกันหลายคราวจนกว่าจะได้คล่องดีจนพอใจ รูปว่าวก็เหมือนกัน ทำไม่ใคร่ได้คล้ายเปนชุดแบบเดียวกันเลย ถึงแม้ผู้ทำคนเดียวใช้ส่วนของตนเองทำว่าวหลายตัว รูปก็ยังผิดกันได้ แลยิ่งต่างคนต่างทำรูปก็ยิ่งผิดกันไปคนละแบบ

เครื่องประกอบทำว่าวในชั้นต้น สิ่งไรจะสำคัญยิ่งไปกว่าไม้ไผ่สีสุกเปนไม่มี ยังไม่เคยได้ยินนักเลงทำว่าวจุลาผู้ใดใช้ไม้อื่นทำแทนได้ ผิดกับว่าวปักเป้า ซึ่งบิดาข้าพเจ้าได้เคยทำด้วยไม้เหลาชะโอนแลไม้ก้านลานก็ใช้ทำได้ แลเล่นกันมามากแล้ว ถึงไม้ไผ่สีสุกที่ทำว่าวจุลา ถ้าไม่หนาแลแก่จนเสี้ยนแดงหรือดำ ก็ใช้ไม่ได้ดีนัก จึงเปนการจำเปนต้องเลือกไม้ไผ่ให้ได้ตามที่กล่าวนี้เสียก่อน ควรเลือกไม้ไผ่สดทั้งลำที่เห็นว่าแก่ แล้วตัดใช้ส่วนโคนที่เรียกว่าซอไม้ เพราะมีเนื้อหนากว่าไม้ส่วนอื่น ผ่าเปนซีกโตพอกำลังไม้อกปีกแลขากบ ตากแดดแห้งแล้วลนไฟดัดให้ตรง ดุจวิธีดัดไม้ว่าวปักเป้าดังบรรยายไว้ฉนั้น เมื่อเหลาจะใช้กบไสโกลนเสียก่อนจะเปนการเร็วดี แต่อย่าลืมเอาผิวไม้ไว้ เมื่อโกลนไม้เล็กเกือบ

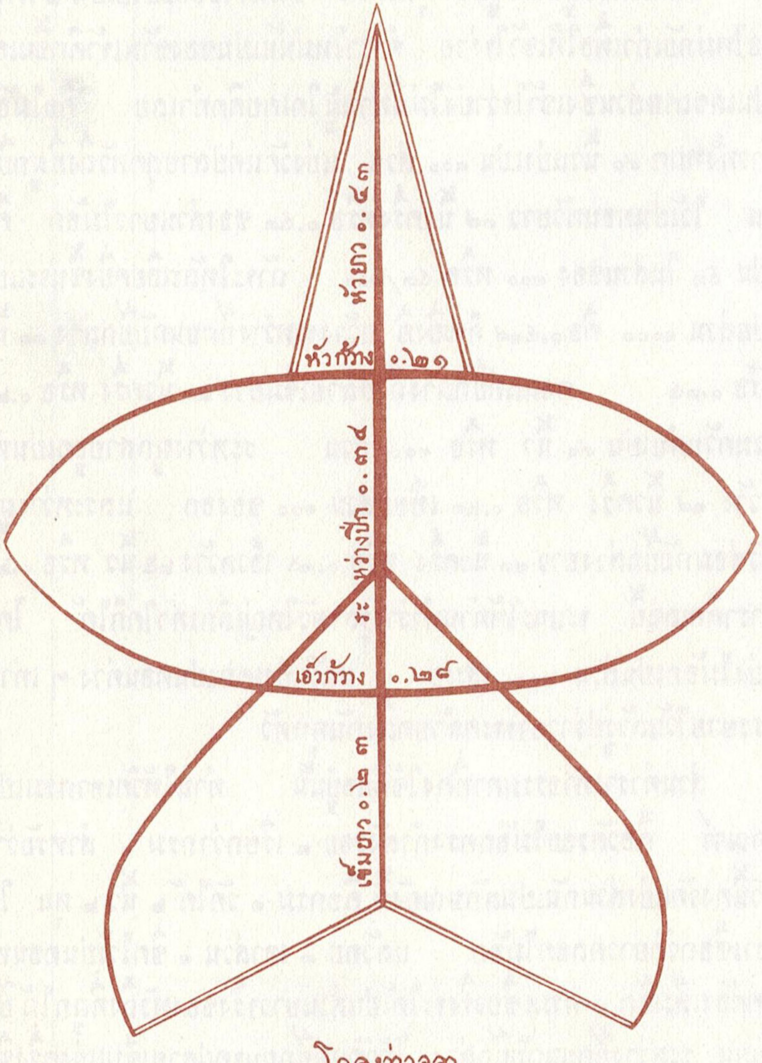
ได้ขนาดแล้ว จึงแต่งด้วยตะไบ ขัดกระดาดทราย โก่งขึ้กแล ขากยให้ได้วงเสมอกัน ข้าพเจ้าเห็นว่าถ้าจะเขียนชี้แจงขนาดไม้โต เล็กเท่าใดจะพอดี กับลักษณส่วนสำหรับผูกว่าวจุลาอย่างไรจะรูปงาม โดยไม่มีแบบตัวอย่างเปนหลักสำแดงไว้ บางทีจะทำให้ ท่านผู้อ่าน ซึ่งยังไม่เคยทำว่าวเล่น จะเข้าใจยากหรือเข้าใจไม่ได้เอาเลยทีเดียว จึงขอนำเอาว่าวจุลาตัวที่ข้าพเจ้าเคยทำเล่นแล้วณสนามศาลาแดง ซึ่งเปนว่าวคล่องเหมาะมือข้าพเจ้ามาวัดเปนตัวอย่าง แต่ขอแถลงว่าไม่มีความตั้งใจจะให้ท่านผู้ใดยึดเอาแบบว่าวตัวนี้ ซึ่งเปนส่วนสำหรับว่าวเด็กทำเล่น ว่าเปนตัวอย่างว่าวรูปงามแลคล่องดีที่สุด เพราะปรากฎอยู่ด้วยกันแล้วว่า ท่านผู้ใหญ่นักเล่นว่าวรุ่นเก่า ได้ทำว่าวจุลารูปผิดกันกับของข้าพเจ้าตัวนี้ แต่ขึ้นไปรูปงามคล่องสูงลมยอดเยี่ยมกว่าอีกก็มีหลายท่านเช่นครูกลัด เจ้าคุณอนุชิตชาญไชย เจ้าคุณเวียงในนฤบาล หลวงศรียาวราช กับท่านอาจารย์แดง เปนต้น และเบื้องน่าต่อไป ผู้ทำว่าวเล่นจะไม่ใช้แบบนี้ ว่าวอาจดีเลิศกว่านี้ก็ได้ ความประสงค์ของข้าพเจ้ามีอยู่แต่เพียงจะให้เปนเค้าตัวอย่าง เมื่อท่านลองทำเล่นแล้ว จะได้คิดประดิษฐ์แก้ไขให้ดีเหมาะกับมือท่านยิ่งขึ้นเท่านั้น เพราะว่าวิชาทำว่าวยังไม่ถึงซึ่งที่สุด ที่ผู้ใดได้ยึดเอาเปนหลัก ทำว่าวดียอดเยี่ยมได้ทุกตัว แต่ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า ถ้าท่านทำตามแบบตำราที่ข้าพเจ้าจะบรรยายต่อไปนี้แล้ว จะไม่เสียทีเปลืองเวลาเปล่าเลย ข้าพเจ้ายังตรองเห็นอีกว่า ว่าวจุลาที่คล่อง

สูงลมนั้น หาได้เปนด้วยส่วนรูปว่าวเปนข้อสำคัญไม่ (เว้นแต่จะผูกนอกรีตนอกทางจนไม่เปนรูปว่าวจุฬาธรรมดา) ความคล่องของว่าวตกอยู่ที่ไม้ไผ่ ซึ่งเหลาปลายปีกปลายขากบน่วมระบายลมละมุนละม่อมเปนส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าปลายเข็มอ่อนระทวยลมโกรกได้จังหวะแล้ว ใช่ว่าว่าวตัวนั้นจะส่ายขึ้นคล่องแต่อย่างเดียว ถึงเวลาคว้าลงก็จะส่ายเปนจังหวะ ซึ่งเรียกกันว่าคว้าแหวกด้วย

ไม้ทำว่าวจุฬาต้องใช้ถึง ๕ อันดังกล่าวแล้ว คือไม้อก ๑ ปีก ๒ แลขากบ ๒ อัน ส่วนขนาดของว่าวตัวอย่างที่นำมากล่าวนี้ไม้อกยาว ๔ สอก ๑ คืบหรือ ๙๐ นิ้วฟุต วัดรอบกลางอกส่วนโตที่สุดได้ ๒ นิ้ว ๒ หุนเล็กเรียวไปที่ละน้อยถึงปลายหัววัดรอบได้ ๑ นิ้ว ๓ หุน แล้วเรียวมาทางเข็มตรงที่ปีกล่างโต ๑ นิ้ว ๖ หุน ปลายเข็มเหลือโต ๕ หุน ไม้ปีกสองอันยาวอันละ ๗๖ นิ้วเท่ากัน ไม้ปีกอันบนวัดโตกลางกำลังได้ ๒ นิ้วเรียวถัดมาที่ผูกสายอูด ๑ นิ้ว ๖ หุน แล้วเรียวต่อไปมากอยู่ราวแถวที่โก่งเปนวง จนปลายสุดเหลือ ๔ หุน ต้องโค้งให้ได้วงเท่ากันทั้งสองข้าง ส่วนไม้ปีกอันล่างนั้นเหลาให้ย่อมกว่าปีกบนเล็กน้อย เพื่อระบายลมดันว่าวขึ้นสูง ไม้ขากบมีขนาดยาว ๖๕ นิ้วสองอันเท่ากัน ปลายที่ผูกซ่อมโต ๑ นิ้ว ๑ หุน เขื่องไล่ลงมาถึงตรงที่ผูกปีกล่างเปน ๑ นิ้ว ๗ หุน แล้วให้เรียวถัดลงมาจนกลางกระพุ้งย่อมลงมากก่อนถึงปลายขากบ เหลือปลายสุดโต ๖ หุน เหลาขนาดเท่ากันทั้งคู่แล้วโค้งดูให้ได้วงเสมอเหมือนกัน จึงเปนการเสร็จเหลาโครงว่าวสำรับ ๑

ส่วนสำหรับผูกเปนรูปว่าวจุลาตัวนี้ ข้าพเจ้าขออธิบายเปน ๒ ตำรา คือใหม่กับเก่าเพื่อให้เข้าใจง่าย ตำราใหม่นั้นเปนของข้าพเจ้าคิดขึ้นเอง เปนเลขเศษส่วนซึ่งเข้าใจว่ายังไม่มีท่านผู้ใดเคยคิดทำเลย คือไม้อก ยาวทั้งหมด ๙๐ นิ้วแบ่งเปน ๑๐๐ ส่วน แบ่งวัดแต่ปลายสุดหัวถึงที่ผูกปีก บน ไว้เปนตอนหัวยาว ๓๘ นิ้วครึ่งหรือ ๐.๔๓ ของส่วนยาวไม้อก คือ เปน ๔๓ ในส่วนของ ๑๐๐ หรือ ๔๓/๑๐๐ ถ้าจะให้ละเอียดยิ่งขึ้นจะแบ่ง เปนส่วน ๑๐๐๐ คือ ๐.๔๒๘ ก็จะยิ่งดี กว้างระหว่างปีกบนกับปีกล่าง ๓๑ นิ้ว หรือ ๐.๓๔ ตอนแต่ปีกล่างถึงปลายเข็มยาว ๒๐ นิ้วครึ่ง หรือ ๐.๒๓ รวมด้วยกันเปน ๙๐ นิ้ว หรือ ๑๐๐ ส่วน ระหว่างผูกสายยูดเปนหัว กว้าง ๑๘ นิ้วครึ่ง หรือ ๐.๒๑ เทียบส่วน ๑๐๐ ของอก และระหว่างผูก หัวซ่อมกับปีกล่างยาว ๑๓ นิ้วครึ่ง หรือ ๐.๑๕ เอวกว้าง ๒๕ นิ้ว หรือ ๐.๒๘ ตำราคิดเลขนี้ จะแนะให้ท่านทำว่าวจุลาตัวใหญ่เล็กเท่าใดก็ได้ โดย แบ่งไม้อกเปนส่วน ๑๐๐ เสมอ แล้วแบ่งเศษเปนตอนต่าง ๆ เท่าที่ บรรยายไว้แล้วรูปว่าวอาจจะคล้ายคลึงกันทุกตัว

ส่วนตำราเก่าธรรมดาที่คงใช้กันอยู่นั้น ท่านให้วัดเอากรมเปน เกณฑ์ คือวัดรอบไม้อกตรงกำลังรอบ ๑ เรียกว่ากรม ๑ สำหรับว่าว ตัวนี้คงวัดแบ่งส่วนกันเปนลักษณดังนี้ คือกรม ๑ วัดได้ ๒ นิ้ว ๒ หุน ให้ เอาเชือกวัดยาวตลอดไม้อก แล้วทบ ๓ เอาส่วน ๑ ขีดไว้เปนตอนหัว แต่ต้องเพิ่มอีก ๓ กรมเซียวจึงจะได้เปนส่วนยาวจริงของหัวถึงที่ผูกไม้ปีก อันบน ระหว่างปีกบนกับปีกล่าง ให้วัดแต่ปีกบนจดปลายเข็มแบ่งครึ่งขีด ไว้แล้วลดแคบลง ๒ กรมเซียวเปนที่ผูกไม้ปีกลาง ส่วนตอนเข็มนั้น

โคลงว่าวจุลา

วัดอกยาวทั้งหมดแบ่งเอา ๑ ใน ๔ แล้วลด ๑ กรม ตรงที่จะผูกปลายซ่อมประจบกัน อยู่ที่ระหว่างกึ่งกลางปีกบนกับปีกล่างลดลง ๑ กรม แล้วให้เอาระยะแต่ปลายซ่อมถึงปีกล่างนี้เปนส่วนกว้างของเอวข้าง ๑ ตอนหัวให้โตเท่าระยะปีกบนกับที่ผูกซ่อมขยายโตอีกเซี่ยวกรม การแบ่งส่วนว่าวชนิดนี้ จะไม่ได้รูปคงที่คล้ายหรือเหมือนกันทุกตัว ด้วยเหตุไม้อกใหญ่เล็กต่างกัน กรมของรอยไม้อกก็จะเล็กใหญ่จะคลาดเคลื่อนไปตามกัน ทำให้ส่วนสำหรับผูกว่าวผิดไกลกันไปได้มาก เว้นแต่จะถ่ายแบบให้เท่าตรงกันทุกสิ่งทุกตอนนั้นและว่าไม่ถูก การทำว่าวจุลาจึงต้องอาศรัยเปนผู้เคยทำมามาก แลเล่นเปนมาดีแล้วจึงจะขยับขยายพอกะให้เปนเค้าเดิมกันไปได้

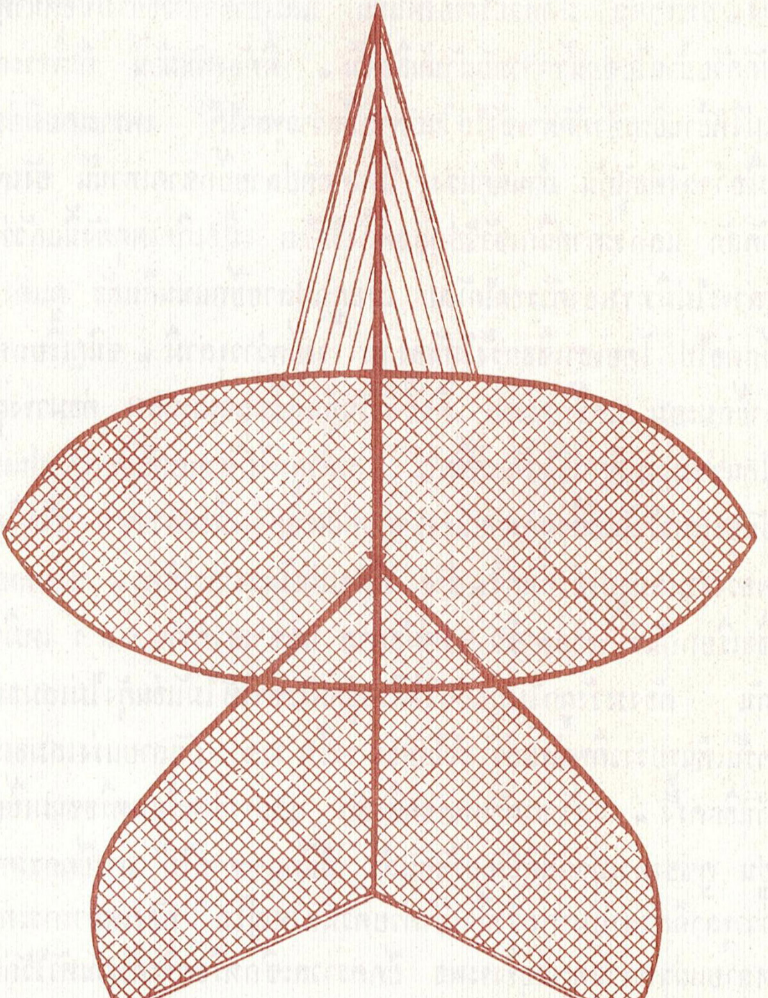
ไม้ทำว่าวจุลาทั้งสำหรับ ๕ อันนี้ยังสำคัญมากอยู่อีกประการ ๑ คือต้องเปนไม้แก่หรืออ่อนชุดเดียวกัน ไม่ใช่ไม้อ่อนปนไม้แก่หรือไม้ใหม่ปนไม้เก่า หากไม้ปีกหรือขากบว่าวที่เล่นแล้วจะขาดเสียไปอัน ๑ ก็ดีควรหาไม้ที่เนื้อใกล้เคียงแลเก่าใหม่รุ่นเดียวกัน เปลี่ยนแทนทั้ง ๒ อันให้เปนคู่จึงจะดี ด้วยจะขึ้นไปกินลมน่วมเสมอ ส่ายไม่ขัด ถ้าวงปีกหรือวงขากบโค้งไม่เหมือนกันทั้ง ๒ ข้าง แต่เห็นไม้ใหญ่เล็กได้ขนาดกันแล้วก็อย่าใช้ลนไฟดัด ด้วยไม้จะโค้งตายตัว ไม่มีสะปริงกลับคืนได้ ควรแต่งด้วยมือเฉภาะตรงที่ไม่ถูกวง แลใช้ด้ายขึงสักช่วยรั้ง กับต้องระวังอย่าดัดไม้ให้แอ่นนัก ว่าวจะขึ้นไปคว้าแฉลบ ควรให้แอ่นคล้อยหลังฉลวยเล็กน้อย ธรรมดาไม้ทำว่าวจุลาใช้เหลากลมกันทั้งสิ้น

แต่เคยมีบางท่านเหลาเปน ๔ เหลี่ยมทั้งสำรับ ๕ อันดูก็งามดีอยู่ แต่มาลำบากเมื่อปลายปีกหรือขากบหักจะต่อใหม่นั้น ย่อมเสียเวลามากในการหาไม้และเหลาต่อให้เหมือนเดิม ยิ่งบางท่านพยายามเหลาจนเปนรูปก้านมะยมหรือท้องปริงทั้งชุด ยิ่งซ้ำยากขึ้นไปอีก จักต้องเปนผู้เหลาฝีมือเก่งจริง ๆ เปนพิเศษ จึงเลยไม่เปนของนิยมของผู้ทำว่าวทั่วไป

ชนิดว่าวที่ขึ้นถีบสูงเหนือลม เช่นว่าวองคตนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเปนด้วยไม้ขากบแขงมาณที่ตรงผูกปีกล่างทั้งคู่ แล้วอ่อนลงไปมากอยู่ที่โค้งวงปลายขากบดังนี้ ลมจะโกรกลงปลายขาดันว่าวถีบขึ้นสูง ถ้ายิ่งหนักหัวด้วยหน่อยจะยิ่งขึ้นสูงลิบทีเดียว

วิธีผูกแลปิดกระดาดว่าวจุลาพนัน

ว่าวจุลาพนันเปนว่าวที่ต้องเข้าทำสงครามต่อสู้ ขับเขี่ยวกับว่าวปักเป้าเสมอ จะสะพร่าวเอาแต่ไม้ผูกโครงติดกัน ดุจว่าวเล่นธรรมดาใช้ไม่ได้ เพราะเมื่อว่าวขึ้นไปต่อสู้กับปักเป้าพักเดียว เชือกที่ผูกไม้ติดกันจะเคลื่อนคลายได้ จึงจำต้องผูกรัดกันอย่างแน่นหนาแขงแรง จนเอาขึ้นไปสู้รบขับเขี่ยวกับเขา เครื่องผูกรัดไม่เขยื้อนตัวจึงจะใช้ได้ การผูกโครงว่าวควรใช้ป่านใบกลีบโตชุบน้ำกาวพันรัดเกียวคอไก่แล้วขันชะเนาะแน่นจนไม้ขบกันถึงยุบเปนรอย ยังมีผู้ผูกบางคนใช้สำลีชุบน้ำกาวรองไม้ที่ขบกันนั้น วิธีเริ่มต้นผูกว่าวจุลาควรผูกไม้ปีกบนติดกับไม้อกให้แน่นดีอันหนึ่งก่อน แล้วผูกปีกอันล่างเช่นเดียวกัน แต่ต้องระวังให้ไม้ปีก ๒ อันผูกตรงระดับ ไม่บิดตัวหรือตะแคงข้าง แล้วจึงรวบปลายปีก

โคลงว่าวจุฬา ผูกแลขึงสักเสร็จ

ทั้ง ๒ ประจบกัน มัดหัวประจบให้แน่น และเอาผ้าขาวอย่างเนื้อหนาหุ้มมัดด้วยป่านใบชุบน้ำกาวทับผ้านั้นอีกชั้น ๑ ที่ต้องพันผ้านี้ ก็เพื่อจะกันไม่ให้ป่านปีกเป้าตัดผ่าเข้าไปในปลายปีกว่าวจุลาได้ เพราะเคยมีบ่อยเมื่อกำลังต่อสู้กัน ป่านพัดแรง ไม่แต่ตัดปลายปีกขาดเท่านั้น ยังเลยตัดสัก แลกระดาษฉีกเข้าไปตลอดถึงไม้อก เมื่อเกิดเหตุดังนี้แล้วว่าวจุลาจะไม่มีทางเอาตัวรอดได้เลย เมื่อผูกปลายปีกแน่นดีแล้ว ดูแต่งวงปีกต่อไป โดยเอาเชือกรั้งให้พองาม วงปีกว่าวจุลามี ๒ ชนิดเรียกกันว่าปีกมะยม แลปีกหมอน คือปีกอ้วนทู่แลปีกผอมแหลม ต่อมาจึงผูกโคนซ่อมรวมติดกับไม้อกที่ขีดไว้ แล้วผูกไม้ขากบกับปีกล่างเปนเอวขันชะเนาะให้แน่นจึงผูกสายแร่งขากบที่ปลายเข็มถึงปลายขา รั้งดูโค้งพอวงงามสมรูปเท่ากันทั้ง ๒ ข้าง ก็พอเปนโครงว่าวได้ตัว ๑ วงขากบมีชื่อเรียกกันว่า ขาปลาซิว ขาหม้อตาล แลขาเขาควาย ฯ ล ฯ เหมือนกัน ต้องระวังผูกไม้ทุกอันให้ผิวอยู่หลังอย่าให้ไม้แอ่นคุ้งไม่เสมอกันครั้นเห็นรูปว่าวดีพอใจแล้ว ก็ให้สอบ วงปีก วงขา กับสายแร่งเสมอเท่ากันอีกครั้ง ๑ แล้วเอาด้ายหลอดขึงสัก เปนตาสี่เหลี่ยมหรือขนมเปียกปูน ดูช่องตาเท่ากันดีเรียบร้อยแล้ว ก็ปิดกระดาษได้ การปิดกระดาษว่าวจุลาก็ลำบากมากกว่าปักเป้าด้วยตัวมันใหญ่โต ต้องเพลาะกระดาษหลายแผ่นหลายตะเข็บจึงจะพอ ปิดคราวละซีกหรือครึ่งตัวเว้นหัวไว้ก่อนจะสดวกดีกว่า ตามที่ข้าพเจ้าจำได้แต่เดิมมา เห็นแต่ใช้กระดาษยี่ปุ่นปิดว่าวกันชนิดเดียว ต่อมาในราว ๕ หรือ ๖ ปีนี้ พวกทำว่าวใช้กระดาษจีนซึ่งหนาแลอยาบปิดแทน น่าจะเปนด้วยกระดาษจีนแผ่นใหญ่ปิดง่าย

กว่า หรือกระดาษยี่ปุ่นปิดว่าวหาซื้อไม่ได้กระมัง ส่วนตัวข้าพเจ้ารู้สึกว่า ใช้กระดาษยี่ปุ่นยังดีกว่ามาก เพราะเนื้อละเอียดเบาแลไม่รั่วลมด้วย การปิดว่าว ก็ควรเลือกหาเวลาอากาศที่ไม่ร้อนจัดแห้งผาก เช่นเวลา ค่ำหรือตอนเช้าซึ่งท้องฟ้ายังชื้นด้วยน้ำค้าง หรือบางคราวต้องถึงเอา ผ้าชุ่มน้ำคลุมกระดาษก่อนปิด เพื่อให้แป้งเปียกที่ปิดตะเข็บแห้งช้าลง หน่อย จะไม่ทำให้กระดาษย่นมาก เมื่อปิดกระดาษตัวว่าวเรียบร้อย แล้ว ควรปิดลูกปลาเสียให้เสร็จในคราวเดียวกัน แล้วจึงจัดการขึ้นหัว ขึงอูด ป่านขึงอูดใช้ ๒ เส้น เส้นล่างเขื่องกว่าเส้นบน ผูกแต่ปลายหัว มาจดที่ปีกบน ไม่ต้องใช้ไม้หนุนที่เรียกว่านมอูด รองป่านสายอูดให้สูง ขึ้นเหมือนว่าวจุฬาเล็กธรรมดา ซึ่งถ้าผูกเส้นบนนี้ตึงพอเหมาะดีแลปิด กระดาษสบัดลมได้ เมื่อขึ้นไปจะมีเสียงดังอูดอาด ธรรมดาหัวว่าวจุฬา ต้องขึงให้แอ่นหลังหน่อย แต่เฉภาะว่าวตัวนี้แอ่นประมาณ ๕ นิ้ว ถ้าว่าว หัวตรงไม่งอนเลย จะขึ้นไปเซ่อส่ายกว้าง และเมื่อคว้าลงมักชวนจะ แฉลบเอาด้วย แต่ถ้าแอ่นงอนมากเกินไปมันจะส่ายวงแคบ แลคว้าไม่ ใคร่ลง หากจะลงก็กลับผุดขึ้นเร็ว และจะตะแบงไปทางไกลก็ยาก เมื่อ ผูกสายอูดขึ้นหัวแลผูกสักดีแล้ว ก็จงปิดกระดาษแลลูกปลากับดอกจัน พ่นน้ำตากแห้ง เปนเสร็จการทำว่าวจุฬาตัว ๑ โดยมากว่าวจุฬายังต้อง การของสำคัญประกอบอีกอย่าง ๑ คือถ่วงหัวด้วยตะกั่วหรือโลหะ ซึ่ง จะทำให้ว่าวไม่เบาหัวหมุน โครงที่ทำใหม่น้อยตัวนักจะได้น้ำหนักพอ ดีกัน หรือกลับต้องถ่วงขากบด้วยผ้าห้อย การถ่วงตะกั่วหัวนี้ จำต้อง กะประมาณถ่วงให้เสร็จก่อนเอาว่าวขึ้นลองจึงจะดี มีวิธีพอเปนเค้าได้

โดยจับปลายปีกทั้ง ๒ ข้างยกขึ้นชั่งดู ถ้าเห็นส่วนหัวหรือขากบหนักกว่ากัน ก็จงถ่วงตะกั่วจนพอดีน้ำหนัก วิธีนี้เปนแต่ประมาณจะถือเอาเปนหลักใช้ได้ทีเดียวยังหาได้ไม่ จนกว่าว่าวจะขึ้นไปกินลมเต็มปีกแล้ว จึงค่อยแก้ไขกันต่อไปอีกชั้น ๑

ป่านสำรับชักว่าวจุลา

นักเลงเล่นว่าวจุลาพนัน ควรมีป่านสัปที่ดีเหมาะกับว่าว ป่านตีสี่เกลียวซึ่งเรียกกันว่าป่านญวนขายตามตลาดนั้น ใช้ได้แต่ชั่วคราวไม่ทนดีเหมือนป่านสัป เพราะด้วยเกลียวไม่แน่น มักพองยืดย่นได้เสมอ เคยเห็นป่านสัปที่เหมาะกับว่าวดีที่สุดก็ของท่านหลวงศรีเยาวราช ซึ่งชักว่าวองคตในสมัยนั้น ต่อมาก็ของท่านอาจารย์แดง วัดบพิตรภิมุขสัปดียิ่งขึ้น โดยท่านพยายามหาป่านใบได้มาแต่ตำบลสระโบษ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเปนตำบลมีชื่อว่า ปลูกต้นป่านใบดีที่สุด แล้วเลือกป่านสัปเกลียวด้วยฝีมือของท่านเองอย่างปราณีต แม้ป่านสัปด้วยมือมีเกลียวจะแน่นดีแล้วก็ตาม ยังจำต้องชุบน้ำขึ้งกวดตากแดดให้แห้งเสียก่อน ถ้าเห็นตอนใดคอดกิ่วเกลียวไม่สู้ดีอาจขาดได้ง่าย ก็ต้องตัดต่อใหม่ แลการต่อป่านก็ควรต่อไม่ให้มีปม เช่นเดียวกับป่านปักเป้า ทั้งการเลือกป่านให้พอดีเหมาะกับว่าวจุลา ก็สำคัญมากดุจปักเป้า ถ้าโตเกินไปป่านจะหนัก ว่าวจุลาพาไปไกลไม่ได้ และจะระยอดไม้ยอดหญ้า ถ่วงว่าวไม่ขึ้นสูงได้ด้วย แต่ก็อย่าให้เล็กนัก ป่านจะกัดมือผู้ชักทนไม่ไหวเหมือนกัน ถ้าได้พอดีกันแล้ว จะทำให้ว่าวขึ้นสูงแลคล่อง ผู้ชักบังคับได้ง่ายดาย

สายเครื่องของว่าวจุฬา

ว่าวพนันขันต่อในสนาม นอกจากใช้ตัวว่าวกระทำสงครามกันในอากาศแล้ว ต่างฝ่ายยังต้องเตรียมเครื่องประหาญไว้ทำอันตรายซึ่งกันด้วย ฝ่ายปักเป้ามีเหนียงดังบรรยายไว้แล้ว ส่วนว่าวจุฬาก็ต้องมีลูกดิ่งแลจำปาเปนอาวุธไว้ต่อสู้เหมือนกัน ถ้าปราศจากเครื่องจำปานี้แล้ว จุฬาจะไม่มีทางต่อสู้เอาชะนะปักเป้าได้เลย การทำเครื่องประกอบสายจำปาว่าวจุฬาไม่ใช่ง่ายนัก จักต้องมัดให้แข็งแรงแน่นหนา มิฉนั้นเมื่อถูกปักเป้ารั้งอาจขาดหลุดออกหมด และควรทำไว้เปนสายเครื่องสำรับ ๑ ต่างหาก ครั้งเดิมมาเคยเห็นใช้ป่านเล็กขนาดชักว่าวปักเป้าเข้าทบกันราวห้าหรือหกเส้น เรียกว่าสายกระจายเปนสายเครื่องด้วยเปนที่เข้าใจว่าจะป้องกันป่านปักเป้าเชือดขาด หรือถ้าตัดขาดก็จะขาดทีละเส้นสองเส้นไม่ขาดทีเดียวพร้อมกันทั้งหมด ซึ่งทำให้ว่าวขาดลอยมาในสมัยเดี๋ยวนี้ ผู้เล่นใช้ทำสายเครื่องด้วยป่านที่ชักว่าวจุฬานั้นเองเส้นเดียวยาวราว ๑๒ วา ส่วนดอกจำปาแต่เดิมมาท่านใช้หนามหวายตัดเปนท่อน ยาวประมาณ ๑๐ นิ้ว มัดรวมด้วยกันหลายอันเปนดอกจำปาหนึ่ง และสายเครื่อง ๑ มีแต่ ๕ ถึง ๗ ดอก ผูกเปนระยะ บางสายใช้ตั้ง ๑๐ ดอกก็มี ยังมีดิ่งผูกเปนคู่สังกัดหัวท้ายดอกจำปาอีก มาชั้นนี้พากันใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็กหลายซีกมัดเปนดอกจำปาแทนหนามหวายเพราะเห็นกันว่าเวลาจะเอาว่าวขึ้นลง จำปาหนามหวายมักเกี่ยวบาดมือคนชัก ทำให้เอาว่าวลงไม่สดวก อันที่จริงการทำดอกจำปาไว้นั้นมิ

ความประสงค์แต่จะคักติดป่าน หรือรับเหนียงแลหางว่าวปักเป้าเมื่อเวลาสั้นเข้ามา แต่มารู้สึกกันดีว่า นานนักจะได้ผลดังนี้สักครั้ง ๑ จึงเลยพากันไม่ใช้หนามหวายเสียทีเดียว ก่อนที่จะมัดไม้ซีกเล็กเปนดอกจำปา ต้องจัดการพันผ้าขาวหลายชั้นที่ป่านสายเครื่องตรงที่จะผูกมัดดอกจำปาเสียก่อน เพื่อป้องกันป่านปักเป้าแทรกเข้าตัดป่านขาด แต่ท่านห้ามเด็ดขาดไม่ให้เอาโลหะใด ๆ ที่คมหรือลวดแทรกใส่ในเกลียวป่านสายเครื่อง ส่วนสายดิ่งนั้นใช้ด้ายฟอกบ้างด้ายดิบบ้าง ที่ข้าพเจ้าเคยทดลองใช้ดูแล้ว ด้ายอะไรทั้งสิ้นจะได้ผลดีสู้ด้ายหลอดไม่ได้ เพราะอ่อนเหนียวดีด้วย สายดิ่งผูกติดกับหลอดสายเครื่องหมุนได้ยาวประมาณศอกเศษ ปลายอีกข้าง ๑ ผูกติดกับตัวลูกดิ่งซึ่งจะใช้ตะกั่วเหล็ก ทองเหลือง ทองแดง หรือสังกะสี หรือโลหะใด ๆ ก็ได้ สายดิ่งเครื่องว่าวจุลานี้แหละ เปนตัวการทำร้ายว่าวปักเป้าอย่างอุกฤษ ยิ่งกว่าดอกจำปาเปนเอนกประการ นอกจากจะรัดป่านปักเป้าให้ติดแน่นสาวหย่อนไม่ได้แล้ว ยังจะตวัดเหนียงหรือหาง เมื่อว่าวปักเป้าพลาดท่าสั้นเข้ามา ซึ่งถ้าโดนเข้าแล้ว แทบจะเปนการหมดหวังที่จะแก้ไขให้รอดตัวได้ กับจะป้องกันไม่ให้ป่านปักเป้าข้ามไปซุงได้ด้วย แต่ก็ควรระวังในการทำสายเครื่อง อย่าให้มีน้ำหนักมากเกินไป มันจะพาให้ว่าวง้ำน่าเคว้งเครื่อง บังคับไม่อยู่มือได้ แลมักจะแฉลบลมเมื่อคว้าลงต่ำด้วย

เครื่องภาระสำหรับว่าวจุลาที่จะเข้าสนามพนัน นอกจากว่าวป่านแลสายเครื่องแล้ว ยังต้องมีม้ารอกสำหรับวิ่ง ซึ่งเปนของจำเปน

จะขาดไม่ได้ กับของอาหลั่ยเช่นแป้งเปียกกระดาดปิดว่าว เศษไม้ไผ่แลมีดพับ กับป่านใบแลตะกั่ว เอาติดไปด้วย ของอาหลั่ยเหล่านี้ต้องเตรียมเอาไว้ซ่อมแซมว่าวในกลางสนาม ซึ่งถ้าได้คว้ากันสนุกแล้ว ผู้ซ่อมจะมีงานทำไม่ใคร่จะมีเวลาอยุดมือเลย เพราะว่าวมันใหญ่ ขึ้นที่ลงที่หรือตกปักเข้า จักต้องมีชำรุด ไม่ไม้หักก็กระดาดขาดแทบทุกตัว

วิธีลองและแก้ว่าวจุลา

เมื่อทำว่าวแลถ่วงตะกั่วหัวเรียบร้อยดังบรรยายไว้แล้ว ให้เจาะรูแลผูกซุงล่างซุงบนด้วยป่านที่ชักสองเส้นทบกันยาวราว ๘ หรือ ๙ ชั่วอกแล้ววัดซุงให้กินน่าเกินขอบดอกจันประมาณครึ่งนิ้ว จึงเปนการเสร็จเตรียมตัวว่าวจะเอาขึ้นลองได้ แต่อย่าเพ่อนัยเอาเปนใช้ได้ทีเดียวด้วยการประมาณเปนแต่เค้าเพียงให้ใกล้ความจริง ดีกว่าที่จะเอาขึ้นไปโดยไม่มีหลักเกณฑ์อะไรเสียเลย เพราะว่าถ้าขึ้นไปติดลมแล้วว่าวกินน่ากินหลังหรือเบาหัวเกินสมควรก็ดี จะสาวเอาลงถึงมือไม่ได้โดยมันจะหมุน ต่อเมื่อขึ้นไปเห็นกิริยาอาการขัดข้อง ผู้ชำนาญสามารถแก้ไขได้อีกต่อไป

ลักษณที่ว่าวขึ้นไปมีอาการหมุน ไม่ทรงตัวอยู่ได้ เปนเพราะมันกินน่าเบาหัว ถ้ากินหลังหัวยังเบาอยู่ จะขึ้นทีอบ้างหมุนบ้าง แต่จะกินสมมีน้ำหนักมาก ส่วนซุงกินน่าหลังพอดี เปนแต่เบาหัวเล็กน้อย

ก็จะขึ้นไปส่ายข้างหมุนข้าง ไม่ลอยสูงลมได้เลย แต่ถ้ากินหลังหนักหัวด้วย มันจะขึ้นท้อเฉย ๆ ไม่ส่าย พอติดลมจัด จะมีแรงถึง ๒ คนรั้งไว้ไม่อยู่ทีเดียว หรือถ้ากินน่าหน่อยหนักหัวนิด ก็จะส่ายวงกว้างเหลิงลมสูงดี แต่มีแรงน้อย ว่าวชนิดนี้ผู้ชักบางคนชอบเล่นนัก ส่วนที่มันได้ลักษณพอดีพร้อมทั้งน่าหลังแลถ่วงหัว ก็จะขึ้นไปกินลมส่ายเปนจังหวะเสมอไม่ขัด แลคล่องมือผู้ชักจะบังคับให้ไปทางใดได้ง่าย ถ้าเห็นส่ายเอียงเซไปข้างหนึ่ง ก็ให้เอาป่านเล็กร้อยรูซุงบนข้างที่เอียง แล้วรัดป่านซุงเพล่ไปทางเอียงนั้นให้แน่น เรียกว่ารัดเอียง แล้วจะหายเอียงได้

ว่าวจุลาพนันทำเล่นกันขนาดต่าง ๆ มีตั้งแต่ ๔ ถึง ๕ ศอกเศษ ส่วนที่ข้าพเจ้าเคยทำเล่นด้วยมือตนเองแล้ว เห็นว่าโตขนาด ๔ ศอกคืบเปนพอดีกับกำลังแลพอดีมือข้าพเจ้าชักได้คล่องอย่างเหมาะ ถ้าใหญ่กว่านี้ก็ชักไม่ไหว หรือเล็กนักว่าวจะมีแรงน้อย ไม่ทานกำลังของปักเป้าได้ ท่านผู้เล่นแต่ก่อน เช่นพระยาเวียงในนฤบาล ท่านทำว่าวคราว ๑ ตั้งหลายสิบตัว ครั้นถึงเวลาจะเล่น ก็นำว่าวเหล่านั้นเข้าสนาม เอาขึ้นเลือกคัดแต่ตัวดี แลเหมาะมือ ท่านจึงมีว่าวเล่นเก่ง ๆ หลายตัว

วิธีบังคับว่าวจุลา

ว่าวจุลาที่ทำอ่อนเขียกหรือไม่ถูกส่วนดี จะขึ้นไปท้อเหมือนว่าวอีลุ้ม แลจะบังคับบัญชาให้ไปทางใดยาก ไม่เหมือนว่าวที่ขึ้นไปส่าย

คล่องเปนจังหวะได้ส่วน ซึ่งกระชากให้มันไปข้างซ้ายมาขวา หรือขึ้นลงได้ดังใจ แต่ก็ยังเปนการไม่สู้เหมาะมือดีเท่าบังคับว่าวปักเป้า เพราะตัวใหญ่หนักแรงกว่ากันมาก คนเดียวจะชักไม่ใคร่ได้ตลอดเกม ถึงที่จะทอดป่านไปคราวใดก็ยาวยืดยาด ครั้นจะสาวเองก็ไม่ไหว ต้องช่วยกันวิ่งรอก ถึงกระนั้นผู้ชำนาญเข้าใจจริง ๆ ยังบังคับว่าวได้ดีคล่องแคล่วดุจชักว่าวเล็ก ด้วยเข้าใจผ่อนแรงในตัวเอง การจะบังคับให้ไปทางใดนั้น ต้องอาศรัยมือกระชากให้ถูกจังหวะส่ายของว่าวจุลา ซึ่งแบะท่าให้เสมอ เช่นจะตะแบงให้ไปซ้ายก็จงกระชากในขณะที่หัวมันชี้ไปทางซ้าย ในทันใดที่มันจะส่ายกลับ หรือจะให้ไปขวา ก็กระชากในจังหวะเช่นเดียวกัน ถ้าจะคว้าต้องกระชากในขณะหัวเบนแล้วผ่อนป่านหน่อยในทันควัน หัวว่าวก็จะพุ่งลง ถึงที่ต้องการให้หัวกลับขึ้น ก็จงผ่อนป่านแล้วรั้งมา ว่าวจะทำตามความประสงค์ทุกประการ

วิธีบังคับว่าวนี้ เนื่องไปถึงการจะเอาว่าวลงต้นมือโดยตรง ซึ่งถ้ายังบังคับว่าวไม่เป่นแล้ว จะเอาว่าวลงต้นมือเรียบร้อยไม่ได้เลย คงจะกระแทกดินหักชำรุดทุกตัว อย่าว่าแต่ว่าวตัวใหญ่ถึง ๔ ศอกเลย แม้แต่ว่าวจุลาเล็ก ๆ ก็ลองดูเถอะ การเอาว่าวลงมีหลายวิธี คือโคลง ๒ ปีกถึงมือวิธี ๑ ให้ขึ้นไปลอยเหลิงลม แล้วสาวหมุนร่อนลงมาจนมือจับป่าอีกวิธี ๑ กับประคองว่าวให้นิ่งไม่ให้กินลมส่ายแล้วสาวลงต้นมือก็ยังอีกวิธี ๑ จักต้องอาศรัยคะเณดูลมพัดพอเหมาะ

อย่างใด เช่นถ้าลมพัดเบาพอติดเต็มตัว จะโคลง ๒ ปีกเอาลงถึงต้นมือ ถ้าลมน้อย จะสาวให้ว่าวแหงนเหลิงลมเหนือศีร์ษะ แล้วหมุนควงสาวลงมาถึงมือก็ได้ ส่วนเวลาลมพัดจัด จะเอาว่าวลงเปนการยากที่สุด จะเอาลงดังวิธีกล่าวแล้วไม่ได้ และว่าวจะกินลมส่ายยิ่งใกล้มือยิ่งส่ายกว้าง ชวนจะหมุนคว้าลงดินท่าเดียว วิธีดีที่สุดสำหรับเอาว่าวลงติดลมจัดชนิดนี้ จำเปนต้องเดินหรือวิ่งตามว่าวตามลมลงไป พลางสาวป่านแลกระตุกประคองว่าวอย่าให้ส่ายได้ ให้มันที่อนิ่งอยู่ที่เดียว รีบสาวลงจนตัวว่าวถึงมือ ผู้ที่เคยเล่นว่าวมาก ๆ แล้ว ย่อมรู้กละเม็ดเอาว่าวลงได้ดีทุกคน ดุจพระยาบุรราชรังสรรค์ เมื่อยังเด็กเปนนายโชติได้เคยเอาว่าว ๔ ศอกลงเสมอ เก่งไม่มีผู้ใดสู้ในสมัยนั้น อนึ่งเคยได้ยินพูดยกย่องชมเชยกันว่า ผู้ใดเอาว่าวลงเก่งไม่ซ้ำซอก ก็เรียกกันว่าตาหล่า หรือครูหล่าเสมอ ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่ทราบว่าเพราะเหตุใด จนต่อมาเจ้าคุณสีหราชฤทธิไกรบอกว่า ครูหล่าหรือตาหล่าคนนี้เปนแขกครัวได้ชื่อเสียงเปนครู เพราะได้เอาว่าวจุลาพนันลงถวายตัวน่าพระที่นั่ง ในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ อย่างสนิทเรียบร้อย จึงได้ฉายาว่า เปนครูหล่า เอาว่าวลงเก่งแต่นั้นมา

วิธีสู้รบกับว่าวปักเป้า

ใช่แต่จะบังคับว่าวจุลาด้วยฝีมือให้ทำตามใจนัก แล้วจะสู้ปักเป้าชะนะทีเดียวก็หามิได้ ยังจักต้องใช้นัยตาซึ่งเปนของสำคัญ กำหนดให้

เห็นปีกเข้าแม่นยำ ดุจปีกเข้าเห็นจุลาดังกล่าวแล้วได้ฉันนั้นด้วย จะพลาดพลั้งได้เสียกันก็ในเวลาต่อสู้ฉุกละหุกด้วยนัยตากะแม่นหรือไม่นี้และมาก ถึงกับเคยมีเรื่องกันมาแล้วเนือง ๆ ที่ผู้ถือหุ้นโทษกันเองว่าผู้ชักว่าวจุลาแกล้งต้มกันเสียเอง ที่เกิดอุบัติเหตุขึ้น ข้าพเจ้ายังไม่เชื่อว่าผู้ชักว่าวจงใจแกล้งกันจริง น่าจะเปนด้วยผู้ชักว่าวจุลาเห็นปีกเข้าสั้นยาวไม่แน่นอนนั่นเอง โดยบางคราวแทนที่จะหลบหลีกเหนียงปีกเข้า ว่าวจุลากลับคว้าเหนียงเข้าไปเองตรง ๆ เช่นนี้ ก็เพราะเห็นผิดว่าว่าวปีกเข้าสั้นจะรวบหัวรวบหาง แต่แท้จริงปีกเข้ายาวพอดีเหนียงทีเดียว หรือบางทีปีกเข้าสั้นถึงรวบหางได้ แต่กลับตีว่าวจุลาหนีเสีย จนเปนโอกาศให้ปีกเข้าผ่อนป่านยาวไป เอาเข้าเหนียงได้ก็มีบ่อย การเริ่มจะคว้าติดว่าวปักเป้าทีแรก ใช่ว่าชักว่าวเปนจะคว้าสุ่มลงไปเปนใช้ได้ก็อีกนั่นแหละจำต้องรู้บทบาทท่วงทีแยบคายเหมือนกัน เมื่อมีว่าวจุลาติดอาวุธเครื่องครบขึ้นไปจะคว้าปีกเข้า ถ้ามีปีกเข้ามากตัวขึ้นลอยอยู่ ก็ควรต้องตรวจสมรภูมิไชยเสียก่อนว่าว่าวปีกเข้าขึ้นเรียงตัวเด่นเปนน่ากระดาน หรือขึ้นซ้อนสับพันปลาคือสั้นตัวหนึ่งยาวตัวหนึ่ง ถ้าเห็นว่าขึ้นซ้อนกันดังนั้น จะคว้าตัวใกล้ถ้าพลาดไม่ติดกัน ตัวยาวจะโฉบเอาซุงทันที ซึ่งถ้าติดเข้าแล้วก็เท่ากับพระยามัจจุราชผลาญทีเดียว กับในขณะคว้านั้นเอง ถ้าเห็นปีกเข้าสั้นกว่า ก็จงตะครุบตรงตัวรวบหัวรวบหางเสียในทันใด หากไม่สำเร็จในชั้นต้น จะคลุกเกลือกซ้ำลงไปต่ำเกือบถึงยอดไม้ก็ได้ แต่ถ้าเห็นปีกเข้าขึ้นอยู่งามตัวหรือยาวกว่า ก็ควรคว้าให้ห่างตัวแล้วซ้อนลึกคะเณให้ป่านปีกเข้าติดจำปาดอกต้น พลางเกลือกว่าวสบัดสายเครื่องให้

ฟัดป่านปักเป้าติดแน่น ถ้าโอกาศให้ช่องก็ให้คว้าข้ามรวดทีเดียว ครั้นเห็นไม่เหมาะจะทำได้อย่างว่า โดยว่าวปักเป้างามตัวคอยไล่ครอบเหนียงอยู่ก็ดี ให้ตะแบงหนีไปข้างหนึ่ง ถ้าปักเป้าวิ่งไล่ตามจะทัน ก็จงคว้ากลับตัวว่าวหนีอีกทาง ๑ เลยข้ามพ้นรวดได้ด้วยจะดี แม้ปักเป้ายังไล่ตามถึงตัวอยู่อีก ก็อย่าเพ่อตั้งตัวขึ้นมาตรง ๆ ควรเกลือกแลตะแบงเลี่ยงหลบซ้ายหลีกขวา จนกว่าปักเป้าจะพลาดท่าสั้นเข้ามา แล้วจึงรวบหางในทันใด แต่ถ้าเห็นปักเป้ายังยาวมากหรือขึ้นไม่ถึงตัวว่าวจุลาทั้งไล่ก็ไม่ทัน จะตั้งรอกวิ่งว่าวจุลาก็ควร ประการหนึ่งขณะวิ่งรอกว่าวจุลาให้สูงใกล้เข้ามาโดยปักเป้ายาวนี้ ผู้ชักไม่ควรทอดทิ้งให้แต่พวกวิ่งรอกวิ่งกันโดยลำพัง ต้องคอยคุมอยู่ที่น่ารอก เพราะคนวิ่งรอกไม่สามารถจะรู้หลบหลีกว่าวไปทางใดได้ ถ้าเห็นว่าวปักเป้าเร่งเข้ามาจะงามเหนียง แลขึ้นสูงถึงหัวจุลาแล้ว ผู้ชักจักต้องให้หยุดรอกทันทีและจับป่านตะแบงว่าวหนีเหนียง หรือทำหางเสียด้วยตามโอกาศจะให้ ถ้าขืนดื้อวิ่งรอกมาทั้งว่าวกำลังงามเหนียงอยู่อย่างนั้น ร้อยก็ทั้งร้อยตัวเปนต้องเข้าเหนียง ข้าพเจ้าเคยล่อปักเป้าเอาเข้าเหนียงได้อย่างนี้มากต่อมาก เปนการสดวกง่ายดีที่สุด เพราะว่าวจุลาส่ายรับเหนียงเรื่อยมา พองามเหนียงก็เปนต้องเข้าในทันใด อีกประการหนึ่งเมื่อคว้าว่าวลงไปลึกติดโคนป่านปักเป้าเข้าจำปาแล้ว ฝ่ายปักเป้ายังยาวอยู่มาก ก็ยังไม่ควรคลุกซ้ำ จงขึงตึงตัวขึ้นมาคอยทีไว้ให้ปักเป้าสาวเข้ามาใกล้ตัวก่อนจึงค่อยคลุกพ้นรวดแลพ้นหาง เพราะจะพ้นรวดซ้ำเสียในขณะปักเป้ายาวมากอยู่นั้น ฉวยว่าป่านปักเป้าติดตายสาวไม่เข้า จะทำความลำบากให้ว่าวจุลาโดยทำปัก

เข้ากินหางตัวเองไม่ได้ จักต้องวิ่งรอกเลิกเสียเวลาแลเหนื่อยกันเปล่า ถ้าคว้าลงไปติดปักเป้าแลสงไสยว่าจะถูกป่านปักเป้าทาบซุง ปักเป้าจะเล่นวิธีปล่อยป่านอย่างของท่านเจ้าคุณเทพอรชุนดังบรรยายไว้แล้ว ก่อนที่จะให้โอกาศปักเป้าทำได้ จงรีบชิงคว้าแก้ให้หลุดหรือคว้าซ้ำพันรวดในทันควันนั้น แล้วแต่หัวว่าวจะแยะท่าไปทางใด ถ้าเห็นว่าทางคว้าซ้ำนี้ไม่ใช่แก้รวดให้หลุด กลับเปนการคว้าพันรวดเข้าอีกเช่นนี้ ก็จงคว้าซ้ำกระหน่ำไปทางเดียวพันให้มากรวด อย่าพยายามแก้กลับเลย พอเห็นพันรวดได้หลายรวดแล้ว จงรีบวิ่งรอกโดยเร็ว ป่านปักเป้าจะรวมติดอยู่ที่ซุงไม่เลื่อนไปรัดขาให้ตกได้ ถึงแม้ว่าวจุลาจะไม่ตกด้วยป่านรัดขาก็ดี อาการที่มัดซุงกันอยู่นี้ ว่าวจุลาเปนฝ่ายเสียเปรียบมาก มีแต่จะตกกับเสมอตัวเท่านั้น เพราะถ้าปักเป้ารั้งขาดก็จะขาดลอยไปเสีย แต่เมื่อเห็นปักเป้าทาบซุงในครั้งแรก บังเอิญจะหมุนว่าวจุลาไปทางใดไม่ทัน วิธีใดจะไม่ดีไปกว่าปล่อยป่านว่าวจุลาให้ตัวว่าวลอยไปตามลม เร็วที่สุดแล้วแต่ลมจะพัดไป จะไกลถึงไหนก็ชั่ง ระวังอย่างเดียวแต่อย่าปล่อยให้มันเลยตกดินก็แล้วกัน ถ้าขึ้นตึงป่านไว้บ้าง ป่านปักเป้าจะเลื่อนพันขากบทันที จงปล่อยมันไปดังนี้จนกว่าปักเป้าจะผ่อนตามไม่ทัน เพราะบางทีป่านปักเป้าจะลากยอดหญ้าต้นไม้ผิด แล้วจะร่นเข้ามาติดจำป่าเครื่องเองจึงจะหมดอันตะราย เมื่อเปนดังนี้ต่างฝ่ายจะร้องเบื่อโทษตัวเอง โดยว่าวมันไกลออกไปลิบลับ ต้องวิ่งรอกแลสาวกันเข้ามาอกแทบแตก ปราศจากความสนุกแลสาระอะไรต่อกันทุกอย่าง ทั้งเสียเวลาเปล่าด้วย แต่ฝ่ายปักเป้ายังจะเสียเปรียบอยู่ ด้วยป่านเล็กจะติดพันยอดไม้รุงรังยิ่งกว่าฝ่ายจุลา

วิธีสำรอกเหนียง ถ้าว่าวจุลาเสียท่าเข้าเหนียงปักเป้า หะแรกต้องทิ้งป่านให้ว่าวจุลาสบัดพลิกตัว หรือนัยหนึ่งเรียกว่าทิ้งป่านติดขากบ ว่าวจะหมุนสบัดเต็มแรง โดยมากมักจะถอดหลุดเหนียงได้ในครั้งเดียวนี้ ถ้ายังไม่หลุดจึงทิ้งสบัดซ้ำ ๆ กัน ชะดีชะร้ายเหนียงปักเป้าขาดได้ แต่เมื่อเห็นไม่เปนผลสำเร็จในยกนี้ จึงลองขึงป่านตั้งตัวว่าวจุลาดูที อย่าทันให้มันกินลมสายเต็มตัว จะเห็นได้ว่าปักเป้าดิ้นไซ้เพียงใด ชิดหรือห่างตัว วิธีนี้เปนที่สังเกตให้รู้ว่าเหนียงปักเป้าใหญ่หรือเล็ก พ้นขากบรักตัวว่าวหรือหลวมซุง ถ้าเหนียงประทะน่าอก หัวว่าวจุลาจะเซซวนปักลง เมื่อเห็นดังนี้ก็จึงใช้วิธีสำรอกดังกล่าวแล้วอีกพักหนึ่ง หากเหนียงหลุดจากตัวว่าวจุลาได้สมประสงค์แล้ว ส่วนปักเป้าออกไปยาวกว่า หรือยังงามตัวอยู่ก็ดี พวกว่าวจุลายังไม่ควรจะดีใจวิ่งรอกเลย ทางดีที่สุดจักต้องหลบให้พ้นเหนียง แลทำว่าวปักเป้าให้ตายในขณะชลมุนอยู่นั้นจึงได้เสียก่อน ด้วยเปนที่ที่ปักเป้าอาจตายง่ายอยู่บ้าง เพราะเมื่อป่านปักเป้าหย่อนหรือติดต้นไม้จะไม่สามารถเตือนว่าวให้ถึงตัว หรือทำจนเห็นปักเป้ายาวออกไปมาก คเณว่าจะสาวเร่งเข้ามาครอบเหนียงซ้ำไม่ทัน จึงควรวิ่งรอกได้ ถ้าจะวิ่งรอกในทันใดที่หลุดจากเหนียง ก็จะเปนโอกาศให้ว่าวปักเป้ารีบสาวสรวมเหนียงซ้ำอีกได้ง่าย เพราะผู้ล่อปักเป้าอยู่ใกล้ แลเห็นท่าหนีไล่ได้ถนัดดีกว่า เมื่อกำลังสำรอกเหนียงกันอยู่นั้น ถ้าเห็นปักเป้าขึ้นหรือดิ้นอยู่ห่างตัวว่าวจุลา ก็จึงสันนิษฐานได้ว่า เหนียงปักเป้าใหญ่ยาว เช่นนี้ถ้าผู้ชักว่าวจุลารู้วิธีประคองว่าวให้ลอยลมอยู่ได้ และไม่ตกใจรีบวิ่งรอกเสียก่อน ว่าวจุลาจะไม่ตกลง

คินได้ง่ายเลย โดยเหตุว่าวปักเป้าคินไม่กระชั้นตัว ให้โอกาศว่าวจุฬาตั้งตัวตรง ผ่อนหายใจได้บ่อย ๆ แลผู้ชักจะผ่อนป่านโครง ๒ ปีกได้จนกว่าจะหย่อนว่าวไปไกลแลเตี้ยแค่ยอดไม้ แล้วป่านปักเป้าจำต้องครูดหรือพันยอดหญ้ายอดไม้รายทาง ซึ่งจะทำให้ป่านเดินไม่สดวกว่าวลอยลมตามว่าวจุฬาไม่ทัน หรือป่านอาจติดต้นไม้รั้งปักเป้าสั้นเข้ามาถึงเหนี่ยงกลับเข้าเครื่องก็เคยมีเหมือนกัน นอกจากนี้เหนี่ยงใหญ่เข้าตัวว่าวจุฬาแล้ว มักจะหลวมเข้ามาซุง ซึ่งจุฬามีโอกาศทำตายหาง หรือทำให้ปักเป้าหกหน้าสั้นเข้ามาตายเครื่องก็ได้ เมื่อทีแรกเห็นว่าเหนี่ยงหลวมซุง จุฬายังไม่ควรดีใจวิ่งรอกก่อน จักต้องดีว่าวแยกกันดูที แล้วคว้าลงทำหาง ถ้าปักเป้าเสือกอยู่ข้าง จะทิ้งหกกลับถึงเหนี่ยงเข้าเครื่อง หรือหางพาดซุงก็ได้ ถ้าไม่สำเร็จวิธีนี้แลปักเป้ายังตั้งตัวอยู่ แต่เหนี่ยงไม่ออกไปรัดตัว ก็พึงสันนิษฐานได้ว่า ป่านปักเป้าหย่อนไม่ออกไปได้อีก คราวนี้จะวิ่งรอกก็ได้แต่ไม่ควรนอนใจ ฉวยว่าว่าวปักเป้ากินลมเวลาวิ่งรอก อาจออกไปถึงเหนี่ยงรัดอกอีกก็ได้ ฝ่ายปักเป้าเมื่อเห็นว่า จะเอาตกด้วยเข้าเหนี่ยงเช่นนี้ไม่เปนผล เขาคงสาวเร่งปักเป้าเข้ามาประกบชกต่อยจุฬากันอีกพัก ๑ เมื่อเห็นดังนี้ ฝ่ายจุฬาต้องหยุดรอกปล่อยป่านบางทีปักเป้ามัวเร่งเพลินไม่ทันรู้ตัว อาจถลำเข้ามาตายก็ได้ หากไม่เปนไปตามที่คิด ก็ต้องคว้าว่าวแยกแลหลบอย่าให้กระทบตัวได้ แล้วทำไปกว่าจะเกมกัน จะดีอวิ่งรอกกำลังงามประกบ

นี้ ไม่พ้นอันตรายเหมือนกัน ว่าวกำลังงามประกบนี้แหละ จะได้ชมฝีมือผู้ชักว่าวจุลาเก่งเพียงใด ในการหลบหลีกแลทำปักเป้า ถ้าไม่เปนผู้ประกอบด้วยกำลังแขงแรงด้วยแล้ว จะต้องอ้าปากเรียกให้ลูกน้องช่วยในไม่ช้า เพราะว่าวมันจอแจจวนได้เสีย จะหยุดมือผ่อนแรงไม่ได้ ถ้าเห็นเหลือสติกำลังจะหลบไม่พ้นจริง ๆ และพวกวิ่งรอกมีมาก ก็ต้องยอมให้ประกบดูที แล้วรีบชิงวิ่งรอกเสียก่อนปักเป้ารั้ง ถ้ารอกแขงวิ่งเร็วดีเสมอ ปักเป้าจะรั้งให้ว่าวจุลาหมุนไม่ทัน ก็จะพาเอาว่าวปักเป้ามากินได้เหมือนกัน

ว่าด้วยได้เปรียบเสียเปรียบกัน

เวลาว่าวพนันสู้รบกันในอากาศนั้น มีลักษณอาการแปลกประหลาดน่าพิศวงต่าง ๆ เปรียบประดุจว่ามีชีวิตรจิตรใจเหมือนคน โดยเหตุนี้จึงพากันพอใจสมมุติเปรียบเอาว่าวปักเป้าเปนฝ่ายผู้หญิง ว่าวจุลาเปนชาย ส่วนว่าวปักเป้าเก่งก็พากันเรียกว่าแม่แปร็ด เพราะอีแหลดแจดแจ้ไม่ได้หยุด ฝ่ายว่าวจุลาก็สมมตให้เปนนักเลงโต ด้วยเห็นมันส่ายก้ากั้นแทบเต็มท้องฟ้า ก็ยังทำให้ผู้ดูนึกสนุกไปได้อีกร้อยแปดประการ อันที่จริงกิริยาอาการที่ว่าวทั้ง ๒ เข้าติดพันต่อสู้กัน ก็สมเหตุผลที่น่านึกอยู่มาก

โดยเหตุที่ว่าวจุลาตัวมันใหญ่ แลมีกำลังมาก ทั้งมีทางจะพาเอาว่าวปักเป้าไปกินได้มากหลาย ว่าวจุลาจึงมีภาษีเหนือปักเป้า แลต่อเดิมพันพนัน ๒ เอา ๑ ซึ่งมีมาแต่ครั้งโบราณกาล ดูเปนการเหมาะ

สมควรไม่เสียรัดเสียเปรียบกัน จึ่งควรสรรเสริญท่านบรรพบุรุษ ผู้ต้นคิดอย่างยิ่ง โดยมากว่าวจุลาจะตกปักเป้าเฉภาะด้วยเหตุ ๓ ประการ คือเข้าเหนี่ยงเข้าซุง หรือประกบเท่านั้น ส่วนว่าวปักเป้าจะแพ้ว่าวจุลานั้นมีมากหลายประการ เช่นปักเป้าสั้นกว่าเปนต้องตายทุกท่า ยังลอดซุงกินหางตัวเอง ป่านติดเครื่องสาวไม่เข้า หางขาดเหลือแต่ตัวว่าว ตัวว่าวขาดเหลือแต่หาง เหนี่ยงขาด หรือแม้แต่เข้าเหนี่ยงแล้วหลวมซุงเข้ามา ว่าวจุลายังไม่ตกได้ เหล่านี้เปนต้น ว่าวจุลาจะมีเสียเปรียบอยู่หน่อยก็ที่ว่าวมันแรงนัก เหนื่อยเร็วกว่ากัน ถ้ายิ่งโดนปักเป้าฝีมือดีเข้า ผู้ชักว่าวจุลาคนเดียวจะหอบโครงรวนหายใจไม่ทัน จำต้องมีลูกน้องช่วย ถ้าผู้ช่วยมีฝีมือพอชักเปนก็พอจะผลัดเปลี่ยนผ่อนแรงได้บ้าง ถ้าเปนแต่งู ๆ ปลา ๆ ก็โหยถึงต้องถูกหาว่าแกล้งคว้าว่าวจุลาเข้าเหนี่ยงทีเดียว เพราะเหตุไม่ชำนาญจะหลบหลีกทันท่วงทีฝีมือดีของปักเป้านั้นเอง นอกจากผู้ช่วยชักแล้ว ยังจะต้องมีคนคอยซ่อมว่าว แลคนวิ่งรอกอย่างน้อยต้องอีก ๘ คนต่างหาก ฝ่ายปักเป้ามีคนส่งแลตามว่าวกับคนสาวป่านลงตะกร้า รวมทั้งบ่าวนาย ๓ คนด้วยกันก็พอ

ข้าพเจ้าเคยสังเกตุมาตั้งแต่เล่นว่าวพนันสนามวัดโคกจนบัดนี้ ยังไม่เคยพบผู้ชักว่าวจุลาคนใด มีฝีมือทัดเทียมกับครูกลัดเลย ฝีมือของท่านครูผู้นี้ ดีคงที่อยู่เสมอไม่ตกต่ำสักขณะเดียว แลได้ต่อสู้ขับเขี่ยวกับปักเป้าฝีมือเอกอยู่ช้านานจนต่างกินดิบกันไม่ได้ ที่เปนไปได้ถึงเช่นนั้นข้าพเจ้าเข้าใจว่า ท่านทั้ง ๒ จับกลเม็ดสำคัญของวิธีต่อสู้ว่าวได้ครบบริบูรณ์ ข้าพเจ้าเชื่อว่าต่อไปภายน่า ถ้าผู้เล่นว่าวพนัน

จะพินิจพิเคราะห์ให้รู้เหตุผล ที่ว่าวแพ้ชะนะด้วยฝีมือแยบคายกลเม็ด อย่างไรด้วยกันดีแล้ว (นอกจากใช้วิธีเล่นพลิกแพลงนอกคอกผิดธรรมดาว่าวโดยเอาวัตถุอื่นประกอบเพิ่มเติม ทำบ้านบึกเบ้าให้ติดตายดังกล่าวแล้วเปนต้น) ฝ่ายใดจะเอาไปกินเล่นนวล ๆ ถึงยอมแพ้ยกให้ขึ้นคานกลางสนามจะไม่มีเลย การทั้งนี้จักต้องอาศรัยประกอบด้วยผู้เล่นยังมีกำลังวังชา กับสายตาดีด้วยกัน ถ้าบกพร่องแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง จะเล่นดีเต็มภูมิไม่ได้เปนแน่ และข้าพเจ้ายังมีความเห็นต่อไปว่า ผู้เล่นว่าวจะให้ฝีมือดีอยู่คงที่หรือดียิ่งขึ้นนั้น ต้องเปนผู้ที่ทำว่าวเปนด้วยฝีมือของตนเอง ตั้งแต่รู้จักเลือกไม้ทำเปนขั้นต้น จนเอาว่าวขึ้นแก้ไขได้ดีเหมาะมือ จะเปนแต่เพียงเล่นว่าวเก่งเพราะผู้อื่นทำว่าวให้เล่น ฝีมือจะดีคงที่อยู่ไม่ได้นาน เพราะถ้าผู้ทำนั้นเล่นว่าวเปนอยู่บ้างก็ทำเนา หากผู้ทำเล่นไม่เปนเสียด้วย ถึงที่จะต้องแก้ไขว่าว ผู้ชักจะบ่งการด้วยปากให้ทำอย่างนั้น แก้อย่างนี้ จะไม่ได้ว่าวแก้ดีเหมือนกับผู้ทำเองชักเองเปนมั่นคง เพราะผู้ทำแลเล่นอยู่กับมืออย่อมรู้เหตุ จะแก้เฉภาะที่ตรงต้องการทีเดียวได้

การเล่นว่าวพนันขันต่อ ย่อมจักมีเล่ห์กลหลอกล่อซึ่งกันในเชิงฝีมือตุจกีฬาอื่น โดยใช้ความคิดในวิธีบังคับว่าว ซึ่งจะเกิดขึ้นในขณะต่อสู้ที่โอกาศเปิดให้ช่อง จะแนะกันด้วยตัวอักษรทั้งหมด เห็นจะเปนการพ้นวิสัย แต่ข้าพเจ้าขอลองพยายามเขียนดู ตามที่รู้เห็นเล่นมาแล้ว พอเปนเค้าตัวอย่าง เพื่อเปนทางช่วยผู้มีความประสงค์

จะเล่นว่าวพนัน จะเข้าใจดียิ่งขึ้นบ้าง คือ ในขณะเมื่อว่าวปักเป้ากำลังไล่เอาเหนียงครอบหัวจุฬาจู่นจ้านอยู่นั้น ฝ่ายจุฬาจักต้องระวังตะแบงหนี แต่พอไม่ให้เหนียงสรวมหัว พลางขยับผ่อนป่านไปทีละน้อยจนเห็นปักเป้าจะเข้ามางามเหนียงหรือประกบ เห็นได้ทีก็ปล่อยป่านกระโชกออกไปโดยเร็ว เช่นนี้ปักเป้ากำลังเพลินสาวไล่ครอบเหนียงไม่ทันสังเกตดูว่าว่าวจุฬาหลอกผ่อนป่านออกไป ปักเป้าจะถลำสั้นถึงเหนียงเข้าเครื่องได้ง่าย ถึงที่ปักเป้าบ้าง ถ้าไล่เหนียงกันอยู่นานแล้วยังไม่ได้เสียกัน โดยว่าวจุฬาคล่องหลบหลีกเหนียงปักเป้าว่องไวแข็งแรง จนต่างฝ่ายหย่อนไปไกลมากแล้ว ด้วยว่าวจุฬาไม่กล้าวิ่งรอกเพราะว่าวงามตัว เห็นจะเป็นการเสียเปรียบว่าวจุฬา ด้วยว่าวไกลออกไปมาก ก็อย่าไล่เหนียง ทำถือว่าวนิ่งเฉย เป็นที่ว่าป่านสาวไม่เข้าหรือติดขัดอย่างใด ฝ่ายจุฬาเห็นปักเป้ายาวไม่ไล่เหนียงทำอะไรได้แล้ว ก็จะทอดอาลัยให้พวกวิ่งรอกเข้ามา ในขณะวิ่งรอกเพลินนี้เองให้โอกาศดีแก่ว่าวปักเป้า รีบสาวเร็วเข้ามาให้งามตัว ถ้าปักเป้าสูงพอดีหัวว่าวจุฬา เป็นต้องเข้าเหนียงทุกตัวไม่รอดไปได้ เว้นแต่ผู้ชักว่าวจุฬาจะควบคุมจับว่าวหลบหลีกเสียทัน กลเม็ดอีกอย่าง ๑ เมื่อว่าวจุฬาคว้าติดปักเป้าทีแรกจะเป็นจำปาดอกไหนก็ตาม และว่าวจุฬากำลังคว้าซ้ำคลุกคลีอยู่นั้น ปักเป้าอย่าไล่เหนียง คอยประคองแต่ว่าวให้อยู่แยกห่างตัวกับว่าวจุฬา แต่ให้พอยาวเหนียงสักหน่อย ครั้นว่าวจุฬาเห็นปักเป้าไม่ไล่คลุกตัว ก็จะชิงตั้งหัวตรงขึ้น ในทันใดนี้เอง

จงเบนหัวว่าวปักเป้าพุ่งตรงใส่ที่หัวว่าวจุลา ถ้าผู้ล่อปักเป้ากะนัยตาแม่นดี ว่าวจุลาจะเข้าเหนียงในทันทีนั้น โดยว่าวจุลาไม่ทันเตรียมตัวจะหนีทันท่วงที เปนการเอาจุลาตกได้ง่ายและเร็วที่สุด ฝ่ายว่าวจุลาเมื่อติดปักเป้า ป่านยังชักเดินได้คล่องอยู่ตราบใด ก็เปนการยากที่จะทำปักเป้าให้ตายห่างตัวเองได้อยู่ตราบนั้น ทางควรที่ดีก็คือ ว่าวจุลาทำไปพลางๆ คว้าพันรวดป่านปักเป้าเพิ่มขึ้นไว้ เมื่อพันได้หลายรวดแล้ว ป่านปักเป้าจะสาวผีดอยู่เองเปนธรรมดา แต่ควรระวังอย่าพันเอาแต่รวดตะบันไปโดยไม่ดูปักเป้าเขาจะวิ่งดักซ้ายดักขวา ถ้าพลาดถ้าไปเอาหัวพันเหนียงเข้าจะเสียที

ที่ข้าพเจ้าเขียนมาตามรู้เห็นเคยเล่นกับมือเองมาแล้วดังนี้ หวังว่าจะเปนหลักพอให้ผู้ที่สนใจจะเล่นว่าวต่อไปวินิจฉัยดู ส่วนผู้ที่มีฝีมือดีอยู่แล้วหรือมีความรู้พิเศษยิ่งกว่านี้ ก็ขออย่าได้นำพาในตำรานี้เลย

เกล็ดว่าวพนัน

<u>ล้มกันได้</u> สรรพการพนันทั้งหลายแหล่ เข้าใจว่าผู้เกี่ยวข้องย่อมหาอุปเท่ห์เล่ห์เหลี่ยมเล่นเอาเปรียบหรือโกงกัน แต่ผู้เล่นว่าวพนันจะโกงเขาด้วยฝีมือของตนชักเองนั้น มองไม่เห็นช่องจะมีทางทำได้เลย จะเปนได้อยู่อย่างหนึ่งก็แต่ผู้ชักว่าวไม่รักชื่อเสียงของตน โดยรับของขวัญของผู้เสมอนอกเข้าไว้ แล้วตั้งใจแกล้งเล่นว่าวที่ตนชักอยู่กับมือให้แพ้เขาเรียกว่า "ล้มกัน" ซึ่งเปนวิธีที่น่าอาย แต่ยังไม่เคยปรากฎว่า ท่านนักเลงว่าวพนันผู้ใดประพฤติ วิธีล้มกันดังกล่าวนี้ โดนเข้ากับตัว

ข้าพเจ้าเองเปนครั้งแรก ในเมื่อคราวนัดว่าวพนันท้องสนามหลวง ว่าวกำลังมีเล่นกันมากสนุกผู้เล่นต่อรองเงินนอกก็มาก บางคู่เล่นได้เสียกันถึงตั้งหลายพันบาทก็มี ในเย็นวัน ๑ ผู้มีชื่อรู้จักกันดีวิ่งมาหาข้าพเจ้าที่กลางสนาม ซึ่งกำลังมีผู้มือเชียวชาญในการล่อปักเป้า และในขณะนั้นยืนชักว่าวติดต่อสู้อยู่กับว่าวจุลายังไม่แพ้ชนะกัน แล้วทำท่าควักธนบัตรออกยื่นให้พูดว่า ขอทำให้ว่าวจุลาเอาไปกินได้เที่ยวเดียวนี้เถอะจะให้แปดร้อยบาท ข้าพเจ้าเหลียวมาดูด้วยความปลาดใจ เพราะเล่นว่าวมาก็นานแล้ว ยังไม่เคยมีผู้ใดเอาเงินมาให้เหนาะ ๆ ดังนี้เลย แต่ก็นึกถึงว่าว่าวปักเป้าสายนี้เล่นมานานด้วยความตั้งใจเล่นสนุกเอาชื่อเสียงจนได้ชื่อมีเครดิตเปนที่เชื่อถือของคนเล่นคนดูทั่วไปแล้ว ไม่เคยผันถึงสินน้ำใจเช่นนี้เลย จึงตอบไปตามตรงว่าไม่ได้จะเสียชื่อ ทำอย่างไรเสียคนทั้งหลายเขาคงต้องรู้ ผู้นั้นยังสบถยืนยันว่าจะไม่บอกผู้ใดเลยข้าพเจ้าก็ไม่รับและยังตอบไปอีกว่า จะล่อว่าวตามเคย การแพ้ชนะไม่แน่นอน ขืนให้ก็จะเสียเงินเปล่า ครั้นแล้วสักครู่ใหญ่ ๆ นั้นเองว่าวจุลาเจ้ากรรมก็เข้าเหนียงตก ทำเอาผู้ที่จะให้เงินยืนค้อนโกรธหน้าบึ้ง บ่นว่าเสียหลายพันบาท อันที่จริงถ้าไม่คิดรักชื่อหรือฝีมือกันแล้วการจะเล่นล้มกันไม่เห็นยากอะไร จะให้ได้เงินต่อรองมากแลแยบคายสนิทดี ก็ในเมื่อว่าวจุลาเข้าเหนียงรัดตัวหัวปักหมุนลง ในทันใดนี้เองเสียงต่อรองเสมอนอกจะร้องเอาปักเป้าเปนต่อขึ้นไปจนถึง ๑๐ เอา ๑ ถ้าผู้ล่อจะไม่ให้ว่าวจุลาตกก็ง่ายนิดเดียว เพียงแต่รั้งป้านปักเป้าให้เหนียง

หลวมซุงเข้ามาเล็กน้อยเท่านั้น ว่าวจุลาก็จะตั้งตัววิ่งรอกเอาไปกินได้ แต่ถึงแม้จะสนิทแนบเนียนเพียงไร ข้าพเจ้ายังเชื่อว่าจะไม่พ้นหูตาของผู้ดูไปได้ หากผู้ล่อจะแก้ตัวว่าป่านติดต้นไม้หรืออะไรก็ตาม ดูจะไม่เปนการชอบกลเลย เพราะธรรมดาถ้าเปนเช่นนั้นจริง ก็ต้องเห็นป่านปักเป้าเปนปมหรือยุ่งเปนปอยไปติดอยู่ เมื่อว่าวจุลาตั้งรอกแล้ว ป่านปักเป้าจะทยหย่อน ว่าวปักเป้าจะกินลมกลับออกไปเหนี่ยงรัดตัวจุลาได้อีกดังนี้ ฝ่ายว่าวจุลาจะเล่นล้มโดยแกล้งคว้าเข้าเหนียง เข้าซุงหรือประกบปักเป้า ก็คงทำได้เหมือนกัน แต่อาศรัยผู้เล่นทั้ง ๒ ฝ่ายเปนนักกีฬาแท้ไม่เห็นแก่การเล่นพลิกแพลงเปนของประเสริฐ เรื่องน่าเกลียดพันนี้จึงไม่ใคร่มีเกิดขึ้น

ว่าวจุลาซุงป่านคม ในคราวที่ว่าวจุลาองคตจำลองตกปักเป้าบ่อยณท้องสนามหลวง จึงเกิดความคิดอุตริทำซุงป่านคมไปเล่น ตั้งแต่วันนั้นต่อมาว่าวองคตเข้าเหนี่ยงว่าวปักเป้าตัวใดเปนเหนี่ยงขาดทุกตัวแล้ววิ่งรอกเอาไปกินนวน ๆ พวกปักเป้าพากันปลาดใจมาก ถึงเปลี่ยนสายเหนี่ยงเส้นใหญ่แล้วก็ยังขาดอีก และยังไม่ทราบกันว่าเปนด้วยเหตุผลกลใด ต่อมาอีกไม่กี่วัน เรื่องทุจริตก็แตงกันขึ้น คือว่าวจุลาองคตคว้าติดปักเป้าสายข้าพเจ้าอีกตามเคย แต่เที่ยวนี้เปนผลกรรมบันดาลให้ป่านว่าวองคตติดต้นจันทร์ ในพระราชวังบวร ฯ จะแก้ไขอย่างใดก็ไม่หลุด ลงท้ายป่านจุลาถูกบากิ่งต้นจันทร์ เลยขาดลอยติดปักเป้าไปด้วยกัน ตกปากคลองหลอด ต่างพวกวิ่งไปตามว่าว ฝ่าย

พวกองคตรีบชิงแก้ซุงว่าวจะวิ่งหนีไปก่อน พวกปักเป้าสงไสยวิ่งเข้าไปตรวจดู ก็เห็นซุงว่าวเปนบ้านคม ผิดกว่าว่าวพนันอื่น ๆ จึงไม่ยอมให้เอาไปแต่ลำพัง พากันแห่มาโช์วถึงที่สนามว่าว แลนายสนามก็ได้วิ่งมาดูบ้าง เมื่อเห็นทั่วกันว่าเปนซุงบ้านคมจริง นายสนามเลยห้ามว่าวจุลาตัวนั้นไม่ให้เล่นต่อไป เปนที่น่าอับอายมาก

<u>ประกบทีเดียวตาย</u> ในคราวว่าวจุลาองคตยังขับเขียวคู่ขันอยู่กับปักเป้าสายนี้ มีพวกต่อรองเล่นเงินนอกมากกว่าว่าวคู่อื่น ๆ เสมอในเที่ยว ๑ กำลังติดพันกันอยู่ ปังเอินว่าวปักเป้าต่ำขึ้นไม่ถึงตัวว่าวจุลาเปนการเสียเปรียบกันมาก เพราะฝ่ายจุลาทำเล่นข้างเดียว ต่อนาน ๆ ปักเป้าจึงจะได้โอกาศใกล้ตัวจุลาสักครั้ง ๑ ครั้นว่าวจุลาตั้งตัวส่ายเฉยก็เปนอันหมดทางที่ปักเป้าจะสรวมเหนี่ยงได้ แต่ว่าวองคตได้พยายามจะทำให้ปักเป้าตายจงได้ จนต่างฝ่ายหย่อนไปไกลถึงวัดชนะสงครามในทันใดนั้นยังมีนายทุ้ยนักเลงต่อรองถือหางปักเป้า วิ่งมาสลัดกระเป๋าให้ดูว่าได้เอาปักเป้ารองเขาไว้จนเงินหมด ๓ ชั่งเศษ เพราะพวกจุลายั่วปอดต่อเสียจนหลุดลุ่ย ทีแรกติดต่อเพียง ๕ เอา ๔ มาเดี๋ยวนี้ต่อถึง ๔ เอา ๑ อดนิ่งไม่ได้ต้องรองเขาไว้ แล้วก็ยืนบ่นภาวนาแช่งให้ว่าวจุลาตก ในไม่นานเท่าไร กำลังว่าวองคตเกลือกป้วนเปี้ยน ปักเป้าได้ทีเหมาะ วิ่งรี่เข้าต่อยโดนปลายปีกทีเดียวกัดติดแน่น ว่าวองคตสลัดจะแก้เท่าไรก็ไม่หลุด เลยแฉลบแผ่หลาลงที่น่าวัดชนะสงคราม

นั้นเอง เสียงคนฮากันลั่นกลางสนาม ฝ่ายนายทัยกระโดดตีปีกหน้าแดง วิ่งไปเอาเงินที่รองไว้ได้หลายร้อยบาท แล้วก็วิ่งกลับมาแจกพวกลูกน้องปักเป้า

<u>ว่าวจุฬาแข็งประกบ</u> ในสนามสวนดุสิตกำลังว่าวแข่งขันชิงแต้มถ้วยทองเล่นอยู่ ว่าวจุฬาสายของสมเด็จวังบูรพา ฯ คว้าติดปักเป้าเข้าเข้าประกบติดตัว แล้วปักเป้าดิ้นต่อยที่ขากบทั้ง ๒ ข้างกระดาดขาดเหวอะ ๆ อกมาก ถึงเช่นนั้นว่าวจุฬาก็ไม่เอียงเซ เมื่อวิ่งรอกยังกลับส่ายเอาปักเป้าไปกินได้ ทั้งปักเป้าซกต่อยไม่หยุดตลอดทาง จนกระดาดปีกขากบว่าวจุฬา ๒ ข้างขาดหายไปหมด นับว่าว่าวจุฬาตัวนี้แข็งประกบดีเป็นพิเศษ นายสนามกราบทูลถวายแต้มเต็มอัตรา

อีกราย ๑ ที่สนามวังนอก ว่าวคู่หนึ่งติดปักเป้าทำไปทำกันมา ปักเป้าเข้าต่อยเอาจุฬาที่หว่างปีกเต็มแรง สักแลกระดาดขาดโตเท่าตัวปักเป้าติดอกเต็มอยู่ จุฬาจะสลัดแก้เท่าไรก็ไม่หลุดออก จึงวิ่งรอกส่ายเฉยเข้ามาจวนจะถึงศูนย์ ฝ่ายปักเป้าเห็นเสียทีจึงรั้ง ในทันใดปักเป้าก็หลุดออกจากแผลขาด ว่าวจุฬาเลยหมุนตกที่ใกล้ศูนย์นั้นเอง

<u>ว่าวจุฬาขาด ๒ ซุงติดปักเป้าได้</u> ที่ท้องสนามหลวง ในคราวที่ท่านนายทหารเรือยิมว่าวจุฬาของพระยาเวียงในนฤบาล เล่นแข่งขันกับปักเป้าสายข้าพเจ้านี้ ในเที่ยว ๑ คว้ามาติดปักเป้าเข้าซุง พ้นได้สองสามรวดก็วิ่งรอก ปักเป้ารั้งพอตึงมือดี ป่านเลื่อนครืดเดียวก็ตัดซุงว่าวจุฬาขาดทั้ง ๒ ซุง ลอยไปพร้อมกันกับปักเป้า ไม่มีผู้ใด

จะนึกว่าว่าวจะติดกันถึงแพ้ชะนะได้เลย ด้วยตามที่เคยเห็นมามากต่อมาก ว่าวจุลาขาดลอยเช่นนี้ไม่มีติดกับป่านปักเป้า แต่คนี้แปลกประหลาด โดยที่ขาดลอยแล้ว แทนที่ตัวว่าวจุลาจะตกลงดินลำพังของมัน กลับติดสายไฟฟ้าห้อยอยู่ เห็นตลอดทั่วกัน ครั้นไปช่วยกันปลดเอาลงมาดูจึงเห็นปลายป่านซุงที่เหลืออยู่นั้นผูกเข้าตะกรุดเบ็ดกับสายป่านปักเป้าแน่น ไม่ทราบกันว่าเปนเพราะเหตุใด จึงไปผูกกันเองได้แน่นถึงปานนั้น เปนที่น่าพิศวงยิ่งนัก ว่าวจุลาเคราะหร้ายต้องเสียเดิมพันให้ปักเป้า

ซุงหลังขาดเหลือแต่ซุงน่า — คราว ๑ ท่านบิดาข้าพเจ้าล่อว่าวจุลาเข้าซุงณสนามสพานเซียว รั้งกันไปมาครู่เดียวซุงหลังว่าวจุลาก็ขาด เหลือแต่ซุงน่าซุงเดียว ว่าวจุลาหมุนตัวพันป่านปักเป้าเปนเกลียวตกลงบนหลังคาบ้านริมวังน่านานสักครู่ใหญ่ ๆ ส่วนตัวว่าวปักเป้ายังยาวขึ้นลอยลมอยู่ เจ้าของบ้านเห็นว่าวติดหลังคาบ้าน ก็เอามีดตัดซุงขาดอีกซุง ๑ ในทันใดป่านซุงที่ขาดก็หมุนหลุดจากป่านปักเป้า ๆ เลยขึ้นมาไม่ติดกันกับว่าวจุลา เมื่อพวกจุลาเห็นดังนั้นก็ไม่ยอมให้เงิน เถียงว่าว่าวตกไม่ติดกัน คราวนั้นท่านพระยาสีหราชฤทธิไกรเปนนายสนาม ท่านจะชี้แจงว่าต้องเสียเงินเท่าไร ก็ไม่ยอมฟังเสียง ท่านทนไม่ได้ต้องควักเงินในกระเป๋าของท่านออกใช้แทนให้ แต่ท่านบิดาข้าพเจ้าเห็นพวกว่าวจุลาดื้อดึงดังนั้นก็เลยยกให้ ใช่แต่ท่านนายสนามจะยอมควักเงินในกระเป๋าท่านออกแทนให้จุลาแต่ครั้งนี้ครั้งเดียว ท่านเปนนายสนามมาแต่ก่อน ๆ ก็เคยตัดสินให้ฝ่ายใดแพ้แล้ว แต่เขาไม่

ยอมท่านก็ต้องออกเงินแทนทุกคราว จึงมีผู้สรรเสริญทั่วไปว่าท่านตัดสินเฉียบขาดตามตรงที่สุด.

<u>อีแร้งเข้าเหนียงปักเป้า</u> — ในสนามวัดโคกวัน ๑ ท่านเจ้าคุณสีหราชฤทธิไกรมาดูเล่นว่าว แล้วขอยืมว่าวปักเป้าของท่านผู้มีชื่อตัว ๑ เอาขึ้นจะล่อว่าวจุลาบ้าง แต่ในขณะที่เอาขึ้นชักอยู่นั้น มีอีแร้งบินมาแต่ทิศตวันออก ตรงเข้าเหนียงปักเป้า เลยพากันม้วนต้วนตกลงดิน ผู้ใดจะเข้าไปปลดแก้ก็ไม่ได้ ด้วยกลัวมันจิกเอา ส่วนตัวมันจะบินขึ้นไปก็ไม่ได้เหมือนกัน เพราะป่านเหนียงติดปีก เล่นกันอีกอักอยู่นานจนเอามีดตัดป่านทิ้งแล้ว มันจึงบินขึ้นไปได้ทั้งป่านท่อน ๑ ติดปีกไปด้วย นับว่าเปนเรื่องปลาดอยู่มาก ไม่เคยเห็นมีที่ไหนอีก

<u>ว่าวจุลาไม่มีหัว</u> — ในสนามวังนอกว่าวจุลาของเสด็จในกรมพระองค์ ๑ เข้าเหนียงปักเป้าตกหายไปทางคลองมหานาคครู่ใหญ่ ๆ แล้วโผล่ขึ้นมาได้ตัวเดียว มีแต่ตัวว่าวไม่เห็นมีหัว ต่อวิ่งรอกเข้ามาถึงต้นมือ จึงเห็นกันว่ามีแต่ไม้โครง กระดาดปิดหลุดหายไปหมด สืบถามได้ความว่า เมื่อขณะจุลาเข้าเหนียงปักเป้าหมุนลงไปนั้น มันเอาปักเป้าไปเซ็ดต้นไม้ แล้วหัวก็ตำลงโคลนในคลอง ในทันใดกลับกระท้อนพลิกตั้งตัวขึ้นมาได้ โดยไม่มีผู้ใดช่วยเหลือ ดูเปนของแปลกอยู่ เพราะธรรมดาถ้าว่าวจุลาไม่ปิดกระดาดหัวแล้ว จะขึ้นได้ดังนั้นน้อยตัวนัก

<u>ป่านว่าวจุลาชักปักเป้า</u>—ที่สนามว่าวพนันศาลาแดงวัน ๑ ว่าวจุลาสายของท่านอาจารย์แดงคว้าติดปักเป้า ๒ ตัว ต่อสู้ทำกันอยู่พักใหญ่ ฝ่าย

ว่าวจุฬาขาดลอยไป ส่วนฝ่ายปักเป้ายังติดอยู่ที่สายเครื่องทั้ง ๒ ตัว เมื่อจุฬาเห็นป่านไม่ตกยอดไม้ โดยปักเป้าชูเอาขึ้นไว้ ก็วิ่งรอกพาเอาปักเป้า ๒ ตัวนั้นเข้าไปถึงต้นมือได้ จึงเปนการกลับเพศกัน ต่างไม่แพ้ชนะ

ปัญหาว่าวขาดลอย — เรื่องว่าวขาดลอยติดกันหรือไม่นั้น เปนปัญหาเถียงกันมามากต่อมาก เพราะว่าวขาดลอยด้วยกันไปตกไกลพ้นที่ของผู้เล่น ส่วนคนตามว่าวต่างฝ่ายก็กลับมาบอกว่า ตกติดกันบ้าง ไม่ติดกันบ้าง ว่าวอยู่คนละทางไกลกันถึงไหนมิรู้บ้าง ต่าง ๆ กัน เมื่อพวกเล่นว่าวได้ยินบอกเล่าก็ไม่ยอมเปนแพ้แลให้เงินกัน จึงเกิดเถียงเอะอะเนือง ๆ ครั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ท่านกรรมการสนามว่าวถ้วยทองสวนดุสิต ตรากฤติกาสำหรับเล่นว่าวพนันไว้เปนแบบฉบับแล้ว ปัญหาเถียงกันในเรื่องพนันนี้จึงค่อยซาลง แต่ก็ยังคงมีเรื่องที่ไม่ตรงกับข้อกฤติกาที่เดียวอยู่บ้าง เช่นในสนามศาลาแดงเมื่อเร็ว ๆ นี้ มีว่าวพนันติดกันคู่ ๑ แล้วว่าวจุฬาขาดลอยปักเป้าติดไปด้วย แต่ก่อนที่ว่าวทั้งคู่จะตกถึงดิน ผู้มีชื่อใต้ลมจับป่านจุฬาได้แลชักเอาว่าวขึ้นไว้ เพราะป่านขาดยาวปลายป่านลากดินไป เมื่อจับชักอยู่นานว่าวปักเป้าก็ขาดลอยไปอีกต่อ ๑ ครั้นพวกว่าวจุฬาเห็นดังนั้น ก็ไม่ยอมให้เงินเดิมพันเปนแพ้ โดยเถียงว่าตามข้อ ๔๔ แห่งกฤติกาสำหรับว่าวพนัน มีบัญญัติไว้ว่าว่าวขาดลอยหลุดจากกันในอากาศ จะถือว่าปักเป้าชะนะจุฬาไม่ได้ ฝ่ายปักเป้าก็โต้ว่า ว่าวขาดลอยติดกันไป หากพวกจุฬาไม่จับป่านชักไว้ ว่าวก็คงจะตกติดกันถึงดิน ซึ่งเห็นกันอยู่ทุกคน เลยไม่เปนการตกลง

กัน นายสนามยังไม่กล้าชี้ขาดลงไปประการใด เที่ยววิ่งไปตามตัวข้าพเจ้าขอหาฤๅ เมื่อได้ทราบเรื่องแล้ว จึงออกความเห็นไปว่า ถ้าจะตรวจดูให้ถี่ถ้วนทุกข้อในลักษณว่าวจุลาตกปักเป้าตามกฤติกาแล้ว คงสันนิฐานได้ว่า ในเหตุที่ว่าวหลุดจากกันในอากาศ ซึ่งจะถือเอาว่าวจุลาเปนแพ้ไม่ได้นั้น เฉภาะหลุดจากกันเองในขณะที่ขาดลอย โดยไม่มีผู้ใดช่วยเหลือจับต้อง แต่รายนี้มีผู้จับป่านชักไว้เปนนานแล้ว ว่าวปักเป้าจึงขาดลอยไปอีกต่อ ๑ เห็นว่าควรเปนแพ้ปักเป้า มิฉนั้นก็น่าสงไสยว่าต่อไปวันน่า ถ้าเกิดว่าวขาดลอยไปเช่นนี้ ก็จะมีพวกคอยจับป่านจุลาชักไว้ แล้วใช้วิธีให้ปักเป้าขาดลอยไปเสียจะไม่ได้เสียเงินปักเป้า ฝ่ายพวกปักเป้าเห็นจะเสียหายดังนั้นก็คงจะคอยป้องกัน ไม่ยอมให้ผู้ใดจับป่านโดยถือว่า ว่าวขาดลอยมาในสูนย์ปักเป้าแล้ว พวกจุลาไม่มีชอบธรรมจะเข้ามาจับป่านชักไว้ได้ เว้นแต่จะยอมแพ้แล้วเท่านั้น ดังนี้ อาจเกิดเรื่องวิวาททำความรำคาญให้ก็ได้ ตามความเปนจริงแล้ว เมื่อมีผู้จับป่านว่าวที่ขาดลอยไว้ให้ดุจว่าวคู่นี้ พวกเจ้าของว่าวควรต้องแสดงความขอบใจให้ผู้จับป่านไว้เสียอีก ด้วยจะไม่ต้องไปตามว่าวตกไกล และอาจตกในที่เสียหายของว่าวแลป่านด้วย แต่ส่วนว่าวขาดลอยปลายป่านไปพันต้นไม้เอง โดยไม่มีผู้ใดช่วยเหลือเหมือนคู่นี้ แล้วว่าวปักเป้าขาดลอยไปอีกต่อ ๑ เช่นนั้น จะถือว่าไม่แพ้ชะนะกันก็ควร เรื่องนี้ดูเหมือนนายสนามไม่ยอมเห็นพ้องด้วย ท่านยกเอาข้อ ๔๕ แห่งกฤติกาขึ้นชี้ขาด ให้ต่างฝ่ายไม่แพ้ชะนะ เปนเลิกแล้วแก่กัน

ว่าวทำขายในตลาด เมื่อถึงฤดูกาล ธรรมดามีผู้นิยมเล่นว่าวกันมาก เปนการเอิกเริกรวมทั้งเด็กแลผู้ใหญ่ จึงเกิดมีผู้ทำว่าวขายกันในตลาด ขนาดปักเป้าหรืออีลุ้มตัวเล็ก ทำขายราคาตั้งแต่ ๑ โสฬศ จนถึงตัวใหญ่ราคาตัวละ ๒ สลึง ข้าพเจ้าเห็นว่าว่าวพวกนี้โดยมากทำด้วยฝีมือผู้หญิง ซึ่งเปนผู้เล่นว่าวไม่สันทัด ทำปีดกระดาดดีแล้วก็ใส่ตับคีบห้อยไว้ขายน่าร้าน ว่าวตัวเล็กราคาฬดเดียวนั้น ทำด้วยกระดาดตัดเปน ๔ เหลี่ยม แล้วเหลาไม้ไผ่เล็กทาเข้าสุกปีดทับกระดาดเปนอกแลปีก ที่ปลายปีกนั้นเอากระดาดเหลือมุมพับปีดทับไม้อีกที ๑ เปนเสร็จกัน ส่วนตัวราคาแพงกว่านี้ เขาทำขยายโตขึ้นไปเปนลำดับ แลผูกโครงขึงสักปีดลูกปลาเรียบร้อยตามราคาว่าว จำพวกว่าวที่ทำขายโดยมากมีลักษณไม่ไม่ดีเรียบร้อย เช่นไม้คดหรือคอดกลาง ปีกอ่อนข้างแขงข้างไม่ได้วง ทั้งสายแร่งแลช่องปีกก็มักไม่เท่ากันโดยมาก ดังนี้ว่าวขึ้นไปแล้วก็เอียงเท่ไปข้างเดียว จะถ่วงเอียงเท่าใดก็ใช้ไม่ได้ แต่ด้วยว่าวทำขายกันมากตัว ก็คงมีว่าวบางตัวทำพอดีเหมาะส่วนปนอยู่บ้าง ถ้าผู้ซื้อเข้าใจเลือก แล้วจะได้ว่าวดีเล่นสมราคา ส่วนว่าวจุลาก็มีทำขายเหมือนกัน ขนาดเล็กปีดไม้ทับกระดาดอย่างปักเป้าตัวละฬด แต่ขายตัวละไพ จนถึงตัวโตอกยาว ๓ ศอกเศษ ราคาซื้อขายกันสามหรือสี่บาทก็มี ข้าพเจ้าเคยเห็นมีผู้ซื้ออย่างตัวเล็กเอาไปเล่น มันขึ้นได้เฉภาะแต่ต้องผูกหางที่ปลายขากบ ๒ หางเท่านั้น ยังไม่เคยเห็นขึ้นได้โดยลำพังตัวของมันส่ายคล่องเลย ฝ่ายผู้จะซื้อว่าวจุลาตัวใหญ่ราคาแพง ควร

ต้องเปนผู้ชักว่าวจุลาเปน แลเข้าใจตรวจตัวไม้ปลายปีกปลายขากบกับรูปแลเชือกผูก จึ่งจะไม่เสียเงินเปล่า เพราะรู้กันอยู่ดีแล้วว่า ว่าวจุลาเปนว่าวทำยาก ต้องบริบูรณ์พร้อมไปด้วยลักษณจำเปนของมัน ว่าวจึ่งจะขึ้นดีได้

เด็กเล่นว่าวควรจะรู้วิธีว่าวแอ่นอีกอย่าง ๑ เพราะว่าวทำขายโดยมาก เอาเข้าตับหนีบแขวนไว้น่าร้าน หรือหลายตัวมัดรวมซ้อนกันเปนมัดเข้าเกรียบ อกแลปีกว่าวจะแอ่นไปตามที่มันเบียดกัน ถ้าว่าวแอ่นน่ามันจะแฉลบขึ้นไม่ได้ ควรต้องดัดให้ตรงหรือแอ่นคล้อยหลังเสียก่อน ว่าวจึ่งจะขึ้น แต่เดิมมาพวกเด็กเคยซื้อป่านแลบ ๒ เกลียวหรือ ๔ เกลียว หนวดกุ้งซึ่งมีทำขายในถนนบ้านหม้อ มาเล่นชักว่าวเล็ก และก็เคยซื้อด้ายกลุ่มสำหรับเย็บผ้าราคากลุ่มละโสฬศ มาเล่นเหมือนกัน แต่บัดนี้ เห็นด้ายและป่านเหล่านั้นหายไป มีแต่ด้ายฟอกเข้ามาแทนที่

ว่าวรูปเบ็ตเล็ด

คนไทยเราเคยได้รับความยกย่องชมเชยจากชนต่างประเทศว่า จะเปนการเรียนวิชา หรือทำการใหญ่โตสำคัญอย่างใดก็ดี เปนผู้มีความสามารถเรียน และทำได้ดีเหมือน หรือดียิ่งกว่า แม้แต่ของเล่นเล็กน้อยเช่นว่าวนี้ ชนิดที่เขาทำเล่นกันไม่ว่าในซีกโลกแห่งไหน เมื่อเห็นว่าดีพอใจทำแล้ว เราก็ทำได้ ดุจว่าวหง่าว ว่าวตุ๊ยตุ่ย ว่าวผีเสื้อ แลว่าวนกว่าวตะขาบเหล่านี้เปนต้น แลบัดนี้ยังได้เห็นผู้ทำว่าวรูปเรือบินทันสมัยเล่นกันอีกด้วย อันที่จริงรูปว่าวไม่ว่าจะเปนรูปวัดถุ หรือรูปสัตว์อะไร

ก็ตาม ถ้าผูกไม้โครงบีดกระดาด ให้ระบายลมลงเบื้องต่ำทางเดียว ได้เสมอแล้ว จะเปนอันเอาขึ้นชักกันในอากาศได้ แต่โดยมากจะขึ้นไปอยู่นิ่ง ๆ หากผู้ทำจะประดิษฐ์ให้ขึ้นไป มีอาการไหวเคลื่อนหรือเร่ร่อนได้พอสมด้วยกิริยาจริงของสัตว์ที่รูปว่าวนั้นทำเทียม เช่นทำว่าวนกให้ร่อนได้คล้ายนกดังนี้ จะเปนที่น่าดูยิ่งขึ้น

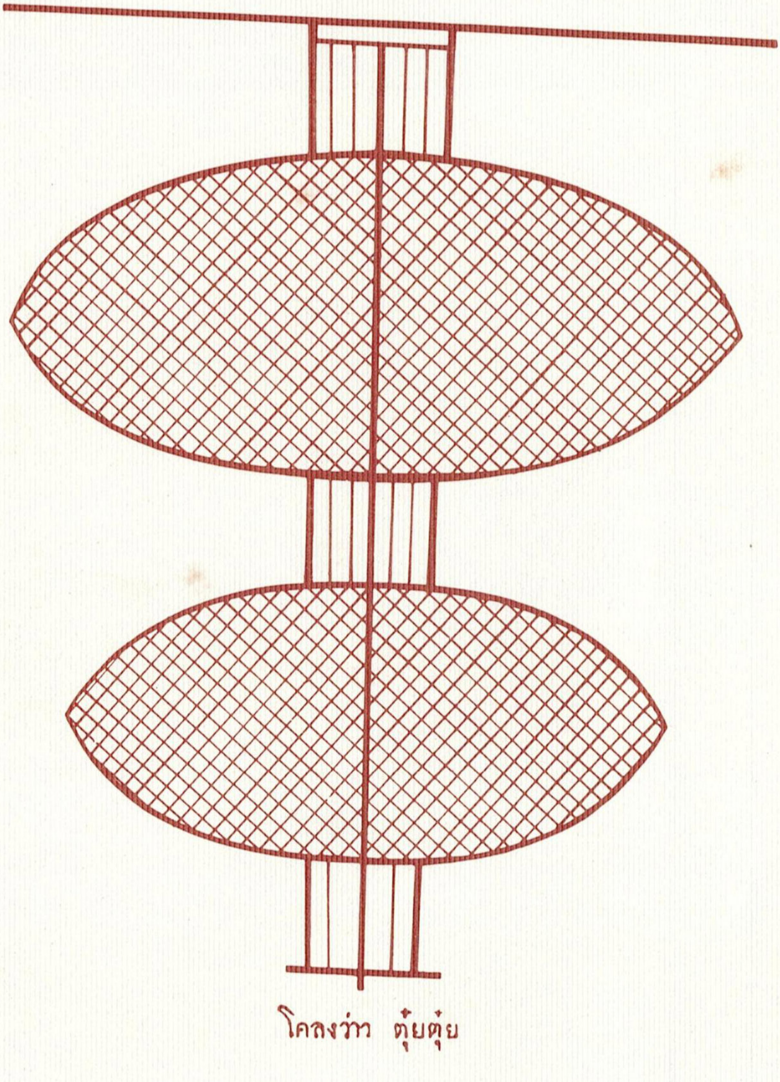
ท่านบิดาข้าพเจ้าเปนผู้ชอบทำว่าวรูปเบ็ตเล็ดเล่นผู้ ๑ เมื่อท่านไปเห็นว่าวนกเขาทำขึ้นเล่นอยู่ ก็มาจัดการเหลาไม้พยายามผูกโครงบีดกระดาดเอาขึ้นเล่นบ้าง มันก็ขึ้นไปร่อนคล้ายนกสมประสงค์ แต่ส่วนข้าพเจ้าเห็นรูปว่าวยังไม่เหมือนนกแท้ จึงรับอาสาไปยิงอีเหยี่ยวมาได้ตัว ๑ เอากางปีกกางหางทาบเข้าที่ฝาผนังติกวาดรูป แล้วเหลาไม้ไผ่ดัดให้ได้โค้งตามแบบที่วาดไว้นั้นทุกประการ จึงผูกโครงบีดกระดาดและทาสีคล้ายเหยี่ยวด้วย พอเอาขึ้นลองก็ได้ที่ร่อนดีคล้ายเหยี่ยวที่สุด จนอีกาพากันมารุมตีเปนพวก ๆ มีผู้ชอบมาดูแลขอจำอย่างไปทำเล่นบ้างก็หลายท่าน

ยังว่าวตุ๋ยตุ่ยอีกชนิด ๑ มีเล่นกันมาแต่ครั้งโบราณดึกดำบรรพ์ เอาขึ้นเวลาค่ำคืนผูกไว้ฟังเพลงดังในอากาศ วิธีทำว่าวตุ๋ยตุ่ยก็คล้ายทำว่าวจุลา ผิดแต่หัวไม่ยาว มีแต่ไม้โด่ไว้สำหรับผูกคันธนู ซึ่งเปนตัวทำเพลง และไม่มีขากบแต่มีไม้ปีกย่อมอีกตอนหนึ่งทำแทน ต้องใช้หางยาวผูกมุมล่าง ๒ หาง เพื่อให้ว่าวขึ้นอยู่นิ่ง แลเจาะรูผูกซุงเอาขึ้นก็แยบเดียวกับว่าวจุลา ส่วนตัวธนูที่ดังนั้น ใช้หวายโป่งทั้งลำยาว

ประมาณศอกคืบ เหลาให้เหลื่อกลางแบนบางเสมอกัน เอาขี้มกลมไว้หัวท้ายสำหรับผูกเชือกไหม ซึ่งใช้เส้นเล็กหลายเส้นทบกัน ส่วนคันธนูนั้นควรใช้ไม้ที่เบาเช่นไม้ซ่าฉา เหลาให้อ่อนปลายโค้งได้ดุจคันกระสุนแล้วผูกตัวธนูที่ปลายคันโค้งให้ตึงดีแล้ว ลองหมุนแกว่งด้วยมือเหนือศีร์ษะโดยเร็ว ตัวธนูถูกลมพัดก็จะพลิกหมุนกลับไปมาเสียงลมกระทบสบัดก็จะดังอู้อี่ เมื่อลองดูมีเสียงดังดีแล้วจึงผูกคันธนูติดกับหัวว่าวเอาขึ้น เมื่อกินลมในอากาศพัดดีเสมอ ธนูจะมีเสียงดังดีขึ้น ควรรู้ไว้ด้วยว่าถ้าช่วงไหมสั้นเสียงดังอู้อี่จะถี่เร็ว แต่ถ้าช่วงไหมยาว เสียงดังจะเป็นจังหวะช้า และมีเสียงเพราะกว่าไหมสั้น เท่านั้นแล

อำมาตย์ตรี พระภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร)

ผู้เรียบเรียง

โคลงว่าว ตุ๋ยตุ๋ย

(สำเนา)

กฤติกาเล่นว่าว
ที่สนามหลวงสวนดุสิต
รัตนโกสินทรศก ๑๒๕

พนักงานอำนวยการสนามว่าว

พระยาสีหราชฤทธิไกร	นายสนาม
พระยาสีหราชเดโชไชย	นายก
พระยาเวียงในนฤบาล	กรรมการจุลา
พระอธิกรณ์ประกาศ	„ „
พระยาเทพอรชุน	นายก
พระยาเสนาภูเบศร์	กรรมการปักเป้า
พระเมธินฤปกรณ์	„ „

เขตร์สนาม

เส้นสูนย์	ขอบถนนใบพรข้างใต้
เส้นเหนือ	ขอบถนนซางฮี้ข้างใต้

เวลาเล่น

ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๒๕ เวลาแต่บ่าย ๒ โมง จนย่ำค่ำ ทุกวันต่อไปจนสิ้นฤดู

กฤติกาเล่นว่าว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ตั้งกฤติกาเล่นว่าวไว้เปนแบบแผนสำหรับเล่นว่าวในสนามหลวงสืบไป ดังนี้ คือ

หมวดที่ ๑

ว่าด้วยพนักงานอำนวยการสนามว่าว

ข้อ ๑ เมื่อจะได้โปรดเกล้า ฯ ให้นัดเล่นว่าวสนามหลวงณที่ใด จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งนายสนามนั้นคนเดียวหรือให้มีผู้ช่วยนายสนามอีกกี่คน แล้วแต่จะทรงพระราชดำริห์เห็นสมควร

ข้อ ๒ บรรดาผู้ที่จะเอาว่าวของตนขึ้นมาในสนามหลวง ต้องมาบอกชื่อลงบาญชีไว้ที่นายสนามตามเวลาที่นายสนามจะได้กำหนดนัด ผู้ที่มิได้จดชื่อไว้ในบาญชีของนายสนามก็ดี หรือผู้ที่ถูกลบชื่อออกจากบาญชีนั้นเสียเพราะเหตุที่ได้กระทำการอันไม่สมควรจะให้เล่นต่อไปในสนามก็ดี จะเอาว่าวมาขึ้นในสนามไม่ได้

ข้อ ๓ ให้นายสนามบอกแก่บรรดาเจ้าของว่าวจุลา ที่ได้จดชื่อลงบาญชีแล้ว ให้เลือกกันเปนกรรมการหัวน่าฝ่ายจุลา ๓ คน และให้พวกเจ้าของว่าวปักเป้า เลือกกันเปนกรรมการหัวน่าฝ่ายปักเป้า ๓ คนเหมือนกัน และให้กรรมการฝ่ายละ ๓ คนนั้นเลือกกันเปนนายกกรรมการฝ่ายละคน ๑

ข้อ ๔ นายสนาม ๆ แลกรรมการทั้งฝ่ายจุลาแลปักเป้าเหล่านี้ รวมกันเปนพนักงานอำนวยการสนามว่าว และนายสนามเปนหัวน่าพนักงานนี้

ข้อ ๕ ถ้าการเล่นว่าวมีข้อเกียงแย่งเกิดขึ้นในระหว่างเจ้าของว่าวจุลากับเจ้าของว่าวปักเป้า ให้นายสนามพร้อมด้วยผู้เปนนายกทั้ง ๒ ฝ่าย ปฤกษาตัดสิน คำตัดสินอันเปนเนื่อเห็นพร้อมกันก็ตามหรือโดยมากก็ตาม ให้เปนคำตัดสินเด็ดขาด แต่ถ้านายกเปนตัวความเอง ต้องให้กรรมการคน ๑ แทนตัวในคดีนั้น

ข้อ ๖ ถ้ามีข้อเกี่ยงแย่งเกิดขึ้นในฝ่ายจุลาด้วยกันเองก็ดี ฝ่ายปักเป้าด้วยกันเองก็ดี ว่าวฝ่ายใดกรรมการฝ่ายนั้นเปนผู้ว่ากล่าว

ข้อ ๗ กรรมการฝ่ายจุลามีอำนาจและน่าที่ ๆ จะวางระเบียบเล่นว่าวในสนามจุลาให้เรียบร้อย คือให้ว่าวขึ้นวันละกี่สายให้พอดีกับสนาม และจะผลัดเปลี่ยนเปนเวรกันอย่างไรก็ดี ว่าวสายใดควรจะคว้าก่อนคว้าทีหลัง และควรจะหลบเลี่ยงเรี่ยงกันอย่างใดเปนต้นก็ดี กรรมการจัดและบังคับได้ตามสมควร ฝ่ายว่าวปักเป้ากรรมการก็มีอำนาจและน่าที่ทำนองเดียวกัน

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยสนามว่าว

ข้อ ๘ สนามว่าวให้มีกำหนดเส้นเหนือและเส้นสูนย์ ตามที่พนักงานอำนวยการจะได้ปฤกษาตกลงกันว่าเส้นใดอยู่ตรงไหน

เส้นเหนือนั้นเปนที่กำหนด ห้ามมิให้จุลาเมื่อติดปักเป้าแล้วทอดบ้านหย่อนว่าวออกไปทำเหนือเส้นเหนือ เว้นแต่ว่าวจุลาเข้าร้ายจึงทอดบ้านปล่อยว่าวออกไปทำเหนือเส้นเหนือนั้นได้

เส้นสูนย์นั้นเปนที่หมายเขตร์แดนระหว่างจุลากับปักเป้า ห้ามมิให้ว่าวจุลาเมื่อติดปักเป้าแล้วชักว่าวเข้าไปทำใต้เส้นสูนย์นี้

หมวดที่ ๓ ว่าด้วยเวลาเล่นว่าว

ข้อ ๙ ต่อเมื่อนายสนามได้ชักธงสัญญาขึ้นแล้ว จึงเปนเวลาที่จะเล่นว่าวกันได้เต็มที่ตามกฤติกานี้ ตลอดไปจนถึงเวลาชักธงสัญญาลงเปนเลิกกันในวันนั้น

หมวดที่ ๔ ว่าด้วยการที่จะเข้าสนาม

ข้อ ๑๐ ให้เจ้าของว่าวทุก ๆ คนมีเครื่องหมายของตนประจำตัวว่าวในเจ้าของหนึ่งอย่างเดียวกันทุกตัว เครื่องหมายนี้ต้องให้แลเห็นได้ถนัดเมื่อเวลาว่าวอยู่ในอากาศ และให้เจ้าของว่าวเขียนแบบเครื่องหมายว่าวของตนมาส่งลงทะเบียนไว้ที่นายสนามด้วย ถ้าเครื่องหมายหลายคนซ้ำกันหรือคล้ายคลึงกันนักจะสังเกตยาก นายสนามจะขอให้ผู้ใดเปลี่ยนเครื่องหมายเสียก็ได้

ข้อ ๑๑ บรรดาผู้ที่จะชักว่าวต้องนำว่าวมายังนายสนาม ให้นายสนามตรวจก่อนที่จะชักว่าวขึ้น เพื่อไม่ให้มีผิดข้อห้าม และเมื่อนาย

สนามได้อนุญาต และประทับตราในตัวว่าวและหางแล้ว จึงจะชักว่าวขึ้นได้

ข้อ ๑๒ ในเวลาก่อนที่จะนำว่าวจุลาหรือปักเป้าขึ้นชักพนันนั้น ผู้ที่เปนเจ้าของจุลาหรือปักเป้าต้องนำเดิมพันมาวางไว้ต่อนายสนามก่อนจงทุกรายทุกวันแล้ว จึงควรนำว่าวไปขึ้น แม้ว่าจุลาหรือปักเป้าตัวใดไม่นำเดิมพันมา วางไว้ต่อนายสนามก่อนแล้วถึงว่าผู้ที่มิได้วาง เดิมพันจะชนะเดิมพันที่จะได้นั้นก็ให้เปนพับไป เพราะเหตุว่าตนไม่ได้วางเดิมพันไว้

ข้อ ๑๓ อัตราที่จะวัดในการเล่นว่าวนี้ ใช้นิ้วไทยคือเท่ากับ ๑๐ นิ้วฟุตเปน ๑ คืบ

หมวดที่ ๕ ว่าด้วยข้อห้ามจุลา

ข้อ ๑๔ ว่าวจุลาของผู้ใดที่จะนำมาชักพนันในสนาม ห้ามไม่ให้อกสั้นกว่า ๔ ศอกลงมา

ข้อ ๑๕ ห้ามไม่ให้ใช้ โลหะอย่างใดๆ มีเหล็กทองเหลืองทองแดงเปนต้น ติดที่เอวและที่บาว่าวจุลา

ข้อ ๑๖ ห้ามไม่ให้ใช้ลวดโลหะทำสายซุงหรือแซกในเกลียวป่าน

ข้อ ๑๗ ห้ามไม่ให้ใช้ โลหะและสิ่งอื่นๆ นอกจากไม้ไผ่ หวายหนามหวาย มัดปนซ่อนไว้ ในเครื่องจำปาของว่าวจุลา

ข้อ ๑๘ ห้ามไม่ให้ใช้ลวดโลหะเข้าเกลียว แซกปนกับสายเครื่องจำปาของว่าวจุลา

ข้อ ๑๙ ห้ามไม่ให้ใช้กระเบื้องถ้วย หรือแก้วหรือสิ่งอื่นๆที่เปนของคมทำสายซุงสายป่านสายเครื่องว่าวจุลา

ข้อ ๒๐ ดิ่งที่ห้อยตามหว่างเครื่องจำปานั้นจะใช้โลหะอย่างใดก็ได้

ข้อ ๒๑ สายป่านจุลาที่จะพนันในสนามนั้นอย่างมากที่สุด ห้ามไม่ให้หนักเกินกว่า ๑๕ ชั่ง

ข้อ ๒๒ เมื่อนายสนามได้ตรวจประทับตราอนุญาตแล้ว ห้ามไม่ให้ผู้ใดเติมดิ่งและจำปาเข้าอีก

หมวดที่ ๖ ว่าด้วยข้อห้ามปักเป้า

ข้อ ๒๓ ห้ามไม่ให้ปักเป้าอกยาวเกินกว่าศอกคืบ ๕ นิ้ว

ข้อ ๒๔ ห้ามไม่ให้ทำปักเป้าหางแมว คือหางสั้นกว่า ๕ ชั่วอกของปักเป้านั้น

ข้อ ๒๕ ห้ามไม่ให้ ใช้กระเบื้องถ้วย หรือถ้วยแก้ว หรือสิ่งอื่นที่เปนของคมทาสายป่าน สายซุง สายเหนียง โคนหางและหางปักเป้านั้น

ข้อ ๒๖ ห้ามไม่ให้สายป่านที่ชักปักเป้านั้นโตเกินประมาณ ซึ่งนายสนามยังไม่ได้อนุญาตให้ชักปักเป้าพนันในสนามนั้น

ข้อ ๒๗ นายสนามจะเรียกสายป่านซึ่งจะชักปักเป้านั้นไว้เปนตัวอย่างก็ได้

ข้อ ๒๘ จุลาก็ดี ปักเป้าก็ดี ซึ่งกระทำผิดข้อห้ามนี้ ถ้าตนแพ้ต้องเสียเดิมพันเต็ม ถ้าตนชนะจะเรียกเดิมพันแก่ผู้แพ้ไม่ได้ ถ้าผิดด้วยกันทั้งสองฝ่ายเปนอันยกเลิก

หมวดที่ ๗ ว่าด้วยปักเป้าจุลาต่อสู้กัน

ข้อ ๒๙ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้ว ต้องทำให้ปักเป้าเสียหางก่อน และจุลาพาปักเป้าที่เสียหางนั้นเข้ามาในสูนย์จุลาได้แล้ว ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้า

ข้อ ๓๐ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้วกำลังต่อสู้กัน จุลาเข้าเหนียงก็ดี เข้าซุงปักเป้าก็ดี ปักเป้าเข้าซุงจุลาก็ดี ปักเป้าปะกบติดจุลาก็ดี ซกจุลาอกหักก็ดี ปีกหักก็ดี ขาหักก็ดี เข็มหักก็ดี หรือกระดาดทะลุสักขาดโตกว่า ๖ นิ้วก็ดี กำปั้นลอดเข้าออกได้ หรือกำปั้นลอดไม่ได้แต่หลายแผลก็ดี เมื่อจุลาชำรุดลง ด้วยลมพายุหรือด้วยเหตุต่อสู้ปักเป้าดังเช่นกล่าวมาแล้วนั้น โดยปักเป้าจะยังไม่เสียหาง ถ้าจุลาพาปักเป้าเข้าไปในสูนย์ได้ ก็ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้า เพราะจุลาชำรุดและเข้าร้าย ถ้าจุลานั้นตกในเขตร์ของปักเป้าต้องถือว่าปักเป้าชนะจุลา จุลาจะเถียงว่าไม่ได้ตกโดยปักเป้าได้ทำให้ตก จุลาถูกพายุหรือถูกเหตุอื่นจึงตก หรือคว้าแฉลบเลยตก จะถือเช่นนั้นไม่ได้เลย เพราะได้ต่อสู้อยู่กับปักเป้าแล้วนับว่าจุลาเคราะห์ร้ายเอง

ข้อ ๓๑ จุลาติดปักเป้า ๒ ตัว ปักเป้าเสียหางทั้งสองตัวก็ดี หรือเสียหางแต่ตัวเดียวก็ดี ถ้าจุลาพาเข้าไปในสูนย์ได้ ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้าทั้งสอง ปักเป้าต้องเสียเดิมพันทั้งสองให้แก่จุลา ถ้าจุลาตกให้เสียเดิมพันเฉภาะแต่ตัวเดียวเท่านั้น เพราะจุลาตกตัวเดียว ให้ปักเป้าแบ่งเดิมพันไปเท่ากันตามเดิมพัน เพราะเปนความผิดของปักเป้าที่ไม่

หลบหลีกกัน ถ้าปักเป้าฝ่ายหนึ่งจะร้องว่า จุลาตกเพราะปักเป้าของตน ๆ จะขอแบ่งเดิมพันให้มากนั้นไม่ได้เลย เพราะจุลาตกโดยปักเป้าทั้งสองนั้น เว้นเสียแต่ปักเป้าจะยอมกันเอง

ข้อ ๓๒ ถ้าจุลาติดปักเป้า ๓ ตัว โดยจุลาจะพาเข้าไปในสนามได้ก็ดี หรือจะตกอยู่ในสนามปักเป้าก็ดี จะถือว่าผู้ใดแพ้ผู้ใดชนะไม่ได้ ต้องถือว่าเสมอกัน (เลิกกัน) ถ้าหลุดเสียตัวหนึ่ง ยังแต่สองตัวใช้ได้

ข้อ ๓๓ ถ้าจุลาติดปักเป้ากำลังต่อสู้กันอยู่ มีจุลาตัวอื่นมาพานสาย ติดเครื่องของจุลาที่ต่อสู้กันอยู่นั้น กระทำให้จุลาที่ต่อสู้อยู่กับปักเป้านั้นตกก็ดี หรือพานสายปักเป้า หรือพานตัวปักเป้า ทำให้เสียหางแก่จุลาคู่ที่ต่อสู้กันอยู่ก็ดี เหตุทั้งสองประการนี้ ต้องถือว่าเปนความผิดของจุลาตัวที่มาพาน ถ้าจุลาตัวที่ต่อสู้ตก ให้จุลาตัวที่มาพานนั้นใช้เดิมพันแทน ถ้าปักเป้าเสียโดยเหตุที่พานนั้น ก็ให้ใช้เดิมพันแทนปักเป้าจงเต็ม เพราะตนไปพานเขาทำให้เขาเสีย เว้นแต่จุลาติดปักเป้าอยู่ด้วยกันมาพานกันเข้าก็เปนอันไม่มีผิด เพราะอยากเล่นด้วยกัน และเปนการไม่แกล้งเปนยกเลิก

ข้อ ๓๔ ถ้าจุลาติดปักเป้ากำลังต่อสู้กันอยู่ ภายหลังปักเป้าเสียหาง แล้วหลุดจากจุลาที่ต่อสู้นั้น จุลาตัวอื่นคว้าติดพาเข้าไปในสนามได้ จะถือว่าชนะปักเป้าตัวนั้นไม่ได้เลย เพราะปักเป้าเสียหางเสียแล้ว เว้นแต่คู่ที่ต่อสู้กันอยู่จึงจะเปนแพ้ชนะ

ข้อ ๓๕ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้ว กำลังต่อสู้กันอยู่ ฝ่ายจุลามีเหตุซุงขาดก็ดี หรือชำรุดต่าง ๆ ก็ดี แต่หลุดจากปักเป้าคู่ที่ต่อสู้กันเสียแล้ว ปักเป้าตัวอื่นโฉบติด จุลาตกจะถือว่าปักเป้าตัวนั้นชนะจุลาไม่ได้เลย เพราะจุลาเปนเหตุเสียแล้ว เว้นแต่คู่ที่ต่อสู้กันอยู่จึงแพ้ชนะ

หมวดที่ ๘ ว่าด้วยลักษณจุลาตก

ข้อ ๓๖ ถ้าจุลาคว้าติดปักเป้าแล้ว ปักเป้าปะกบก็ดี จุลาเข้าเหนียงก็ดี หรือเข้าซุงก็ดี หรือตกด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดก็ดี ตกบนต้นไม้ก็ดี ตกถึงพื้นดินก็ดี หรือตกในที่หนึ่งที่ใดก็ดี ซึ่งอยู่เหนือสนามโดยจุลาไม่มีทางที่จะกลับขึ้นไปบนอากาศได้ ฝ่ายเจ้าของจุลาฉุดลากเข้าไปในสนามได้ ต้องถือว่าปักเป้าชนะจุลาเพราะตกในเขตรของปักเป้าแล้ว ฉุดลากไปโดยจุลาไม่ได้กลับขึ้นบนอากาศ

ข้อ ๓๗ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้วตกปักเป้า ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดก็ดี ตกห้อยอยู่บนต้นไม้ก็ดี ตกถึงดินก็ดี หรือตกในที่ใดที่หนึ่งก็ดี แล้วกลับขึ้นไปบนอากาศได้ โดยไม่มีผู้ใดส่ง และไม่มีผู้ใดช่วย จะถือว่าปักเป้าชนะจุลาไม่ได้ ถ้าปักเป้าเสียหางจุลาพาเข้าไปในสนามได้ ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้า ปักเป้าจะร้องว่าจุลาตกแล้วไม่ได้

ข้อ ๓๘ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้ว ได้ต่อสู้กัน จุลาตกด้วยปักเป้าด้วยเหตุหนึ่งเหตุใดก็ดี เมื่อตกแล้วป่านจุลากับป่านปักเป้าจะติดกันอยู่ก็ดี หรือหลุดจากกันก็ดี ต้องถือว่าปักเป้าชนะจุลา จุลาตกเพราะปักเป้าตัวนั้น เว้นแต่จะหลุดจากกันเสียบนอากาศ

ข้อ ๓๙ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้ว เข้าเหนี่ยงก็ดี เข้าซุงก็ดี หรือจะเหนี่ยวรั้งจุลาลงมาก็ดี ถ้าจุลาเสียลงมาจวนตก คนพวกปักเป้าจับสายป่านจุลาไว้ก็ดี จับตัวจุลาไว้ก็ดี จุลาตกลงจะถือว่าปักเป้าชนะจุลาไม่ได้

ข้อ ๔๐ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้ว ปักเป้าเสียหางพาจุลาเข้าไปใกล้สูนย์ ภายหลังปักเป้ากลับดีขึ้นมาใหม่ จุลาต้องหย่อนป่านไปทำให้เสียหางเสียก่อนจึงจะพาปักเป้าเข้าไปในสูนย์ได้ เว้นแต่จะเข้าไปในสูนย์แล้วปักเป้าจึงกลับคืนดี ถ้าเป็นเช่นนี้ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้า เพราะเข้ามาในสูนย์จุลาแล้ว

ข้อ ๔๑ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้ว สายป่านปักเป้าติดแน่นกับเครื่องจำปาของจุลาซึ่งสาวไม่เข้าหย่อนไม่ออกแล้ว ตัวปักเป้าสั้นกว่าจุลาเสียหางนำซุงก็ดี หรือเสียหางที่สายป่านจุลาก็ดี แต่หางหลุดบ่อย ๆ ก็ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้า ควรจุลาเดินรอกพาเข้าไปได้ เพราะปักเป้าไม่มีทางที่จะทำให้จุลาตกได้แล้ว

หมวดที่ ๙ ว่าด้วยขาดลอย

ข้อ ๔๒ เมื่อจุลายังไม่ติดปักเป้าขาดลอยไป ปักเป้าตัวหนึ่งตัวใดโฉบติด จะถือว่าปักเป้าตัวนั้นชนะจุลาไม่ได้เลย เพราะจุลาตายเสียก่อนแล้วปักเป้าจึงโฉบติด

ข้อ ๔๓ ถ้าปักเป้าตัวใดขาดลอย จุลาคว้าติด จะถือว่าจุลาชนะปักเป้ายังไม่ได้ เพราะปักเป้าตายเสียก่อนแล้วเหมือนกัน เว้นแต่คู่ที่ต่อสู้กันอยู่จึงแพ้ชนะ

ข้อ ๔๔ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้ว จุลาขาดลอยปักเป้าก็ติดไปกับจุลา ต้องถือว่าปักเป้าชนะจุลา เพราะเหตุว่าคู่ที่ต่อสู้ติดกันไป เว้นแต่จะหลุดจากเสียบนอากาศ จะถือว่าปักเป้าชนะจุลาไม่ได้ เพราะจากกันเสียแต่บนอากาศแล้ว

ข้อ ๔๕ ถ้าจุลาติดปักเป้าแล้ว ปักเป้าเสียหางโดยตัวปักเป้าจะขาดลอยก็ดี หรือหางจะขาดลอยก็ดี ถ้าจุลาพาตัวปักเป้าหรือหางปักเป้าซึ่งมีรอยตราเดิมพันไปได้แต่อย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้า เพราะเขาได้สิ่งสำคัญคือเดิมพันของปักเป้าไปแล้ว

ข้อ ๔๖ จุลาติดปักเป้าแล้ว ปักเป้าเสียหาง จุลาพาปักเป้าเข้าไปในสูนย์ปักเป้าขาดลอยตกในสูนย์จุลา ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้า ถ้าปักเป้าขาดลอยตกในเขตร์ของปักเป้า จะถือว่าจุลาชนะปักเป้าไม่ได้เลย ถ้าปักเป้าตกลงกลางสูนย์ก็อย่าให้ผู้ใดหยิบฉวย ต้องให้นายสนามตรวจก่อน ถ้าดวงตราเดิมพันอยู่ในเขตร์จุลา ต้องถือว่าจุลาชนะปักเป้า ถ้าเดิมพันอยู่ในเขตร์ปักเป้า จะถือว่าจุลาชนะปักเป้าไม่ได้เลย

หมวดที่ ๑๐ ว่าด้วยรางวัล

ข้อ ๔๗ จะทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานรางวัลแก่เจ้าของว่าวด้วยรางวัล ๒ อย่าง อย่างที่ ๑ คือ ถ้วยทองพระราชทานเมื่อสิ้นฤดูสำหรับจุลาถ้วย ๑ ปักเป้าถ้วย ๑ ถ้าเจ้าของว่าวคนใดได้รับพระราชทานรางวัลถ้วยทองครบ ๓ ครั้ง จะพระราชทานถ้วยทองเปนสิทธิ์แก่ผู้นั้น อย่างที่ ๒ คือผ้าห้อยว่าวสำหรับจุลา และดอกจันทร์สำหรับว่าวปักเป้า พระราชทาน

ในเวลาระหว่างฤดูครั้ง ๑ เมื่อสิ้นฤดูครั้ง ๑ เปนสิทธิ์แก่เจ้าของว่าวที่ได้รับพระราชทาน ผ้าห้อยและดอกจันทน์นั้นปักด้วยดิ้นเลื่อม มีอักษรพระนามอยู่กลาง แบ่งเปน ๓ ชั้น คือ

ชั้นที่ ๑ พื้นทอง ชั้นที่ ๒ พื้นสีทับทิม ชั้นที่ ๓ พื้นสีชมภู

ข้อ ๕๘ ว่าวสายของผู้ใดได้แต้มมาก สายนั้นได้รับรางวัล ถ้าและว่าวหลายสายแต้มเท่ากัน จะตัดสินว่าสายใดควรได้รับรางวัลก่อนสายอื่น ให้ตัดสินด้วยตรวจชั้นแต้ม คือว่าว่าวสายใดได้แต้มชั้นสูงให้ถือว่าดีกว่าที่ได้แต้มชั้นต่ำแม้หลายหน

ข้อ ๕๙ ลักษณที่ให้แต้มและอัตราแต้มนั้นดังนี้ คือ

ชั้นที่ ๑ จุลาติดปักเป้า ปักเป้าทำให้จุลาเข็มหักหรือปีกหักหรือขาหัก วัดตั้งแต่ปลายเข็มหรือปีกหรือขา เข้าไปตั้งแต่ ๕ นิ้วขึ้นไปก็ดี หรือทำให้อูดขาด ๒ เส้น หรือสุ่มปลาวปักขาดก็ดี หรือปักเป้าชักต่อยมีอันตะราย คือ สักขาดกระดาดขาดตั้งแต่ ๖ นิ้วขึ้นไปจนถ้าบินลอดได้ หรือไม่ถึงถ้าบินลอดได้แต่ขาดหลายแผลตั้งแต่ ๓ แผลขึ้นไป ถ้าจุลาพาปักเป้าเข้ามาในสูนย์ได้ จุลาได้แต้ม ๔๐ แต้ม ปักเป้าได้ ๒๐ แต้ม ถ้าจุลาแพ้ปักเป้าได้ ๔๐ แต้ม

ชั้นที่ ๒ จุลาติดปักเป้า ปักเป้าทำเข้าเหนียงหรือปักเป้ามัดซุงจุลา หรือปักเป้าปะกบจนถึงต้องต่อสู้กันโดยลำบาก จุลาพาปักเป้าเข้ามาในสูนย์ได้ ๆ แต้ม ๓๕ แต้ม ปักเป้าได้ ๑๕ แต้ม ถ้าจุลาแพ้ปักเป้าได้ ๓๐ แต้ม

ชั้นที่ ๓ จุลาติดปักเป้า ปักเป้าปะกบและหลุดออกแล้วปะกบอีก จุลามีอาการขอบซ้ำ เป่นต้นว่าปักหักขาหักเข็มหักต่ำกว่า ๕ นิ้วก็ดี หรือสักขาดกระดาดขาดต่ำกว่า ๖ นิ้วลงมาก็ดี ถ้าจุลาพาปักเป้าเข้ามาในสูนย์ได้ ๓ แต้ม ๓๐ แต้ม ปักเป้าได้ ๑๐ แต้ม ถ้าจุลาแพ้ปักเป้าได้ ๒๐ แต้ม

ชั้นที่ ๔ จุลาติดปักเป้า ปักเป้าทำเข้าเหนียงหรือลอดหว่างซุงปักเป้า จุลาสำรอกหลุดหรือไม่หลุดก็ดี ปักเป้าเสีย จุลาพาเข้าสูนย์ได้ ๓ แต้ม ๒๕ แต้ม ปักเป้าได้ ๕ แต้ม ถ้าจุลาแพ้ปักเป้าได้ ๑๐ แต้ม

ชั้นที่ ๕ จุลาติดปักเป้า จุลาทำให้ปักเป้าเสียหางที่ซุงหรือถึงตัว จุลาพาปักเป้าเข้ามาในสูนย์ได้ ๓ ๒๐ แต้ม

ชั้นที่ ๖ จุลาติดปักเป้า ๒ ตัว ปักเป้าตัวหนึ่งทำให้จุลาเข้าเหนียงหรืองามปะกบ จุลาพาปักเป้าเข้ามาในสูนย์ได้ ๓ แต้ม ๒๐ แต้ม

ชั้นที่ ๗ จุลาติดปักเป้า ๒ ตัว ปักเป้าเสียตัวหนึ่ง จุลาพาปักเป้าเข้ามาในสูนย์ได้ ๓ แต้ม ๑๕ แต้ม

ชั้นที่ ๘ จุลาติดปักเป้า ปักเป้าเสียโดยจุลาไม่ต้องทำแก้ไขลำบาก จุลาพาปักเป้าเข้ามาในสูนย์ได้เที่ยวหนึ่ง ได้แต้ม ๑๐ แต้ม

ข้อ ๕๐ เป่นน่าที่ของนายสนามที่จะคอยจดแต้ม และติดไว้ให้ทราบทั่วกัน

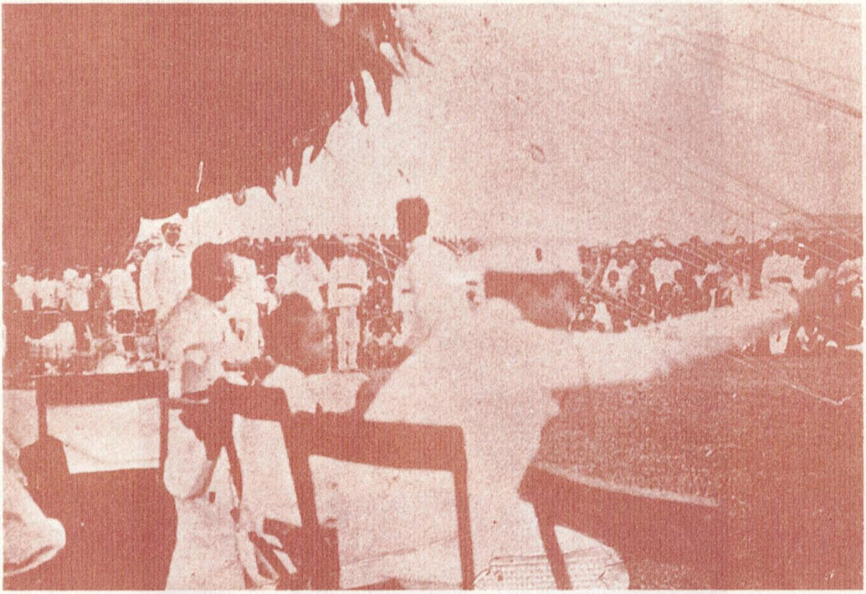
ประกาศมาณวันที่ ๒๕ มินาคม ร ศ. ๑๒๔

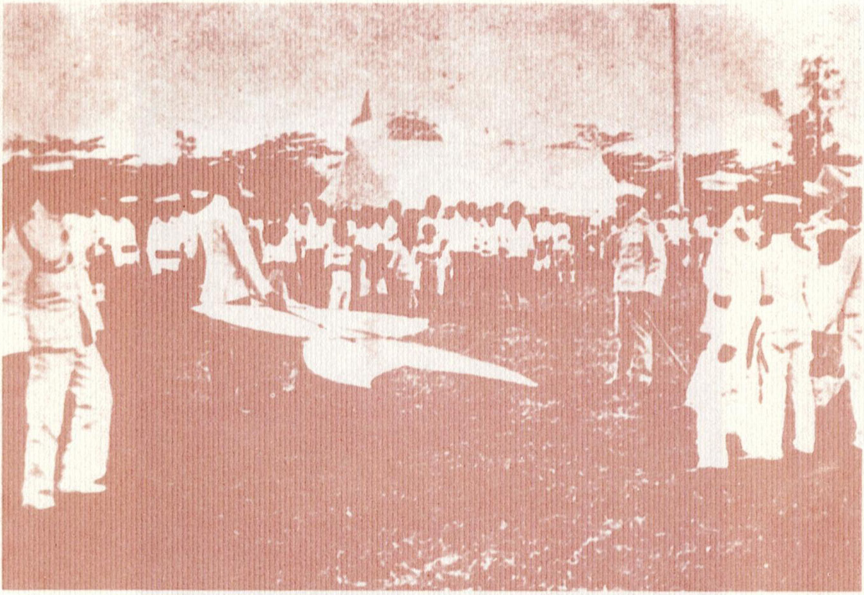
พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงอุปถัมป์กีฬาการแข่งว่าว ซึ่งเป็นกีฬายอดนิยมในรัชสมัยของพระองค์

สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดการเล่นว่าวแข่งขันมาก
ถึงกับทรงเคยจัดให้มีการชุมนุมแข่งเล่นว่าวชิงถ้วยรางวัลของพระองค์

พระบาทสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นองค์ประธานการแข่งว่าว ณ สนามสวนดุสิต

การแข่งขันว่าวไทยในสมัยโบราณส่วนมากจะจัดขึ้นที่บริเวณท้องสนามหลวง
ในภาพคือ ว่าวจุฬาตัวหนึ่งที่นำมาใช้แข่งขัน

สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
ทรงว่าวจุฬาชนะเลิศถ้วยทองพระราชทาน เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๔๙

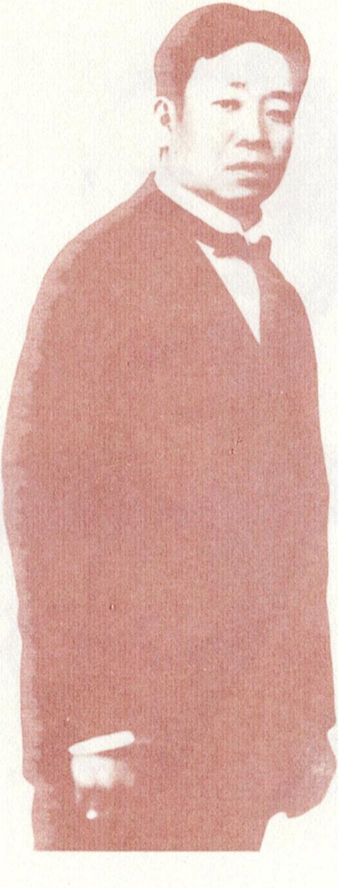
กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ พระเจ้าลูกยาเธอในรัชกาลที่ ๕ ทรงว่าวปักเป้า
ในการแข่งขันถ้วยทองพระราชทาน ณ สนามสวนดุสิต เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.๒๔๔๙

พระยาสโมสรสรรพการ (ทัด ศิริสัมพันธ์)
นายสนามว่าวคนแรกของท้องสนามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒

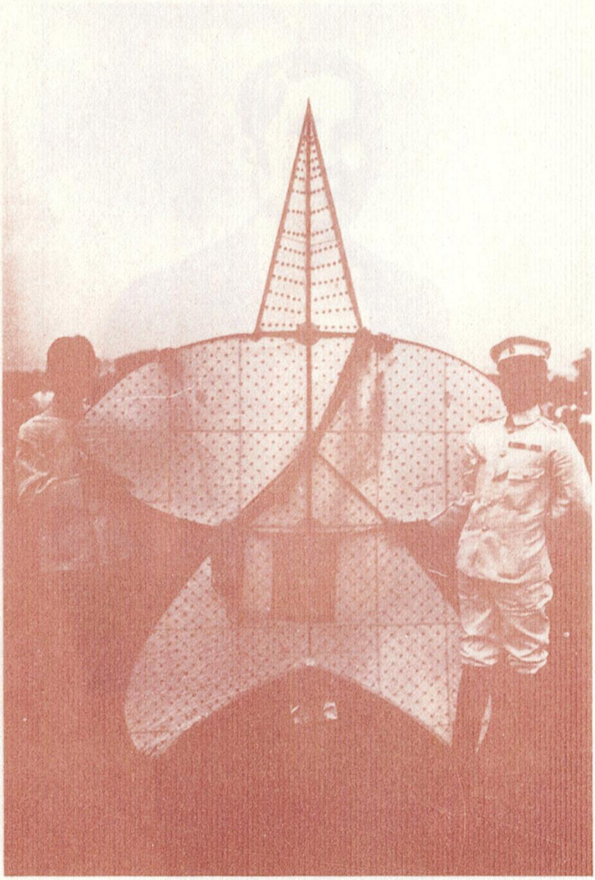
พระยาสีหราชฤทธิไกร (ทองคำ สีหอุไร)
นายสนามว่าวถ้วยทองหน้าพระที่นั่งในสมัยรัชกาลที่ ๕

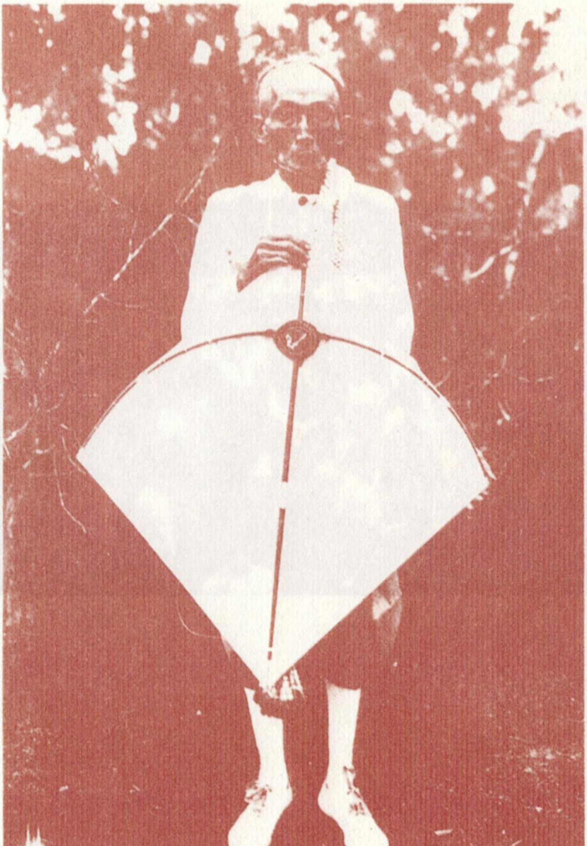
พระยาภักดีนรเศรษฐ์ (เลิศ เศรษฐบุตร) มีฝีมือเป็นเยี่ยมในการชักว่าวอีลุ้ม
ต่อสู้โฉบกัน ซึ่งเป็นลักษณะการเล่นว่าวอวดฝีมือกันอย่างหนึ่ง

พระยาภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร) ผู้เรียบเรียงหนังสือตำนานว่าวพนัน

ว่าวจุฬา ปรากฏชื่อเป็นครั้งแรกในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา
และเป็นว่าวที่วังหลวงใช้ทรงในการแข่งขันเล่นว่าวสมัยรัตนโกสินทร์

ว่าวปักเป้า ปรากฏชื่อเป็นครั้งแรกในแผ่นดินสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ
และเป็นว่าวที่วังหน้าใช้ทรงในการแข่งขันเล่นว่าว สมัยรัตนโกสินทร์

การแข่งขันเล่นว่าว เป็นกีฬาไทยที่นิยมเล่นกันมากในสมัยรัชกาลที่ ๕
ดังจะเห็นได้ว่า มีประชาชนสนใจไปชมการแข่งขันมากมายแน่นสนามแข่ง

อุปกรณ์การเล่นว่าวจุฬา